

BIBLIOTECA

IOAN PETRU CULIANU

Colecție coordonată de Tereza Culianu-Petrescu.

IOAN PETRU CULIANU

Arta fugii

POVESTIRI

Cu cinci desene ale autorului

Prefață de Dan C. Mihăilescu

© Editura Polirom pentru prezenta ediție, 2002

www.polirom.ro

Editura POLIROM

B-dul Copou nr. 4, Iași, P.O. BOX 266, 6600

B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, București, P.O. BOX 1-728, 70700

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României :

CULIANU, IOAN PETRU

Arta fugii / Ioan Petru Culianu; prefață de Dan C. Mihăilescu -

Iași : Polirom, 2002

256 p., 21 cm (Biblioteca I.P. Culianu)

ISBN: 973-683-842-0

I. Mihăilescu, Dan C. (pref.)

821.135.1-32

Printed in ROMÂNIA

POLIROM
2002

Prefață

Arta fugii din lume ? O singurătate cit lumea!

Să citim pe îndelete fragmentul *Nici... Nici... (Neti... Neti)* din *Arta fugii*, rod al nopților de insomnie metafizică prin care adolescentul Culianu ieșea din timp și fugea din lume, suspendat cu voluptate în postulate cvasiaporetice:

„Unul dintre paradoxuri este că mă aflu în situație cu ceea ce nu există. Al doilea, că mă definesc doar în raport cu ceea ce nu sunt, într-o formă logică negativă care sună așa: nu sunt ceea ce nu sunt. Termenul unei tetraleme imaginare nu poate fi eludat, deoarece eu într-adevăr sunt ceea ce nu sunt. [...] Așadar misticul inexistent poate avea ca aserțiune despre sine doar aceasta: *sunt ce sunt, dar nu sunt*. Misticul este ce este dar nu este. Definirea mea devine de astă dată: *nu sunt ceea ce nu este*. Forma e a unei aporii teologice. Dumnezeu se definește în raport cu lumea dar nu este lumea. Dumnezeu este ceea ce nu este. [...] Dumnezeu este completarea a ceea ce nu sunt. Eu *nu sunt ce nu este*, dar El *este ce nu este*. Eu nu sunt El, El este ceea ce nu sunt eu.”

Suntem, poate, în Iașii anilor 1965-66, dar înclin să cred că, mai degrabă, în Bucureștii studenției din 1967-1972, atunci când ființa lui Culianu se forjează la flacăra Esoteriei în eliadescă mansardă de lângă Lacuri, dublînd erudiția cu senzualismul și asceza solitudinii cu excesele „grupului de șapte”¹.

1. Pentru înțelegerea perioadei în care au fost compuse prozele prezentului volum, esențial este textul Terezei Culianu-Petrescu, „O biografie”, apărut în *Observator cultural*, nr. 87, din 23-29 octombrie 2001, cu detalii importante din mai multe perspective, precum dubla origine („spița Culienilor, stabilită în Principate în secolul al XVIII-lea, era

1971, să zicem. Cum, oare, atunci, să te abții de a compara textul de mai sus cu începutul *Sărmanului Dionis*, textul studentului vienez Eminescu, scris prin vara lui 1871, cu exact un veac înainte?

„...și tot astfel, dacă închid un ochi văd mîna mea mai mică decît cu amîndoi. De-aș avea trei ochi aș vedea-o și mai mare, și cu cît mai mulți ochi aș avea cu atîta lucrurile toate dimprejurul meu ar părea mai mari. Cu toate astea, *născut* cu mii de ochi, în mijlocul unor arătări colosale, ele toate în raport cu mine, păstrîndu-și proporțiunea, nu mi-ar părea nici mai mari, nici mai mici de cum îmi par azi. [...] în faptă lumea-i visul sufletului nostru. Nu există nici timp, nici spațiu - ele sunt numai în sufletul nostru. Trecut și viitor e în sufletul meu, ca pădurea într-un sîmbure de ghindă, și infinitul asemenea, ca reflectarea cerului înstelat într-un strop de rouă.”

Și alt Culianu, din *Apoteoza omului gotic*: „Nu mai știu dacă voi muri vreodată, nu mai știu dacă sunt om ori scoică, nu mai știu nici măcar - grozavă blasfemie - dacă nu sunt cumva un ghimpe nemuritor al rozei mistice, adorată de perși și văzută de mine acum un secol și jumătate într-o vatră de alambic. [...] Sunt uscat și singur ca rămășițele unui foc. [...] Dumnezeu e un Trandafir de foc care se zbate în spasme. [...] Mă numeam Geronimo Rossi, născut în anul 1541 la Ravenna. [...] Cea mai ascuțită amintire a gîndurilor de atunci este :

de sorginte grecească; fixați o vreme la Trebizonda și Odessa, membri ai familiei Vlahu au revenit în Principate în jurul anului 1800 /.../ în ascendența maternă se înscriu două generații de preoți ortodocși...”), atracția exercitată de E.A. Poe și Baudelaire în adolescența prozatorului, debutul în proză, în revista *Cronica*, la șaptesprezece ani (martie 1967), apropierea din Facultate de profesori precum Cicerone Poghir, Matei Călinescu, Mircea Martin, Savin Bratu, ca și de „grupul celor șapte” : Șerban Anghel, Dorin Liviu Zaharia, Dumitru Radu Popa, Victor Ivanovici, Silviu Anghel, Paul Drogeanu. în aceeași biografie realizată de Tereza Culianu-Petrescu, dincolo de hărțuielile Securității și amănuntele plecării din țară, importante sunt detaliile privind programatul debut editorial cu *Arta fugii* pentru iunie 1971, la Editura Eminescu. Volumul a fost interzis de cenzură după „tezele din iulie” 1971 și dactilograma a dispărut din editură.

siguranța că trupul meu e arbitrar, că nu exist pentru prima oară, dar pentru prima oară mă aflu în acest trup, că nu pot să mor, ci doar să înlocuiesc acest trup... De la optsprezece ani am fost dat în grija magistrului Bartolomeo de Florentia...”

Cum să nu-l străvezi în filigran pe Dan-Dionis, „pierdut în infinitatea sufletului pînă în acea fază a emanațiunii care se numește epoca lui Alexandru cel Bun” ? Roza de foc la 1971, „centrul de jăritic al cărții”, la 1871. Ruben într-o parte, magistrul Bartolomeo în cealaltă. „Fost-au vis sau nu, asta-i întrebarea. Nu cumva îndărătul culiselor vieții e un regizor a cărui existență n-o putem explica? Nu cumva suntem asemenea acelor figuranți cari, voind a reprezenta o armată mare, trec pe scenă, încunjură fondalul și reapar iarăși? [...] Și nu s-ar putea ca cineva, trăind, să aibă momente de-o luciditate retrospectivă cari să ni se pară ca reminiscențele unui om ce demult nu mai există ?”

La 1871, romanticul student vienez Eminescu era absorbit de vis, himerism, arhei, științe oculte, Ahasver, vâlul lui Isis, alchimie și astrologie, ca și de - în formula călinesciană - „palingenezia integrală și geometrică, în virtutea căreia lumea spirituală, adică singura reală, rămîne mereu aceeași, cu schimbarea numelor și a obrazelor”.

La 1971 *, romanticul student bucureștean Culianu a absorbit deja toată acea „lume” eminesciană, îi dublează pe Schopenhauer cu Jung, pe Kant cu Kierkegaard, pe Gautier cu Borges, Plotin, Ficino, Barbey d'Aurevilly (vezi motoul de la *O răzbunare*), Leopardi, I Ching-ul (vezi între altele, *Oglinda ovală*) și îl strecoară jucăuș pe bătrînul Euthanasius în ființa ca un palimpsest a studentului Dimitrie Arion (*Moartea și fata*), cel care caută nesățios prilejuri „să-și satisfacă plăcerea de a ședea într-un cimitir”. Nimic macabru în această plăcere, se grăbește scriitorul să adauge. „N-ar dori să fie considerat cinic, ci doar atît: desăvîrșit împăcat cu această viitoare transmigrație a sa în

1. Pentru profunzimea afinităților dintre Eminescu și tînărul Culianu, a se vedea, între multe altele, analizele cuprinse în voi. *Studii românești*, Ed. Nemira, 2000, „Romantism acosmic la Eminescu, Fantasmele nihilismului la Eminescu”, „Fantasmele erosului la Eminescu”, „Fantasmele libertății la Mihai Eminescu”.

pământ, apă, aer, foc, Lună și Soare, ba chiar cu inevitabila desuetudine a epitafului său, pe care se amuza uneori să-l extragă din diferite texte: Upanișade sau Filon din Alexandria. Exagerînd puțin, ar putea spune chiar că tot ceea ce învață, memorează și tot ceea ce îl minunează este în ultimă instanță menit a-i servi drept luminos epitaf."

„Narcoză albă” - iată esența personajului. „Deși era îngreuiat de somnul sevelor și de nălucirea unor cîntece aeriene, de mirosul florilor și zumzetul roiurilor, a pornit să cerceteze mormintele numai ca să nu se lase posedat pe de-a-ntregul de acel *fatum loci* care îl prindea în tentacule de uluire plăcută, fără spaimă.” Cimitirul narcozelor albe, noua insulă a lui Euthanasius...

Iar ca punte între 1871 și 1971, din ce altceva să cităm mai nimerit, de nu din *Insula lui Euthanasius*, studiul lui Mircea Eliade din 1939?

„Intuit de un creator, un anumit simbol intervine într-o operă de artă și o organizează cu o coerență a lui proprie, cu o «logică» absconsă, fără ca poetul să-și dea totdeauna seama de sensul, proporțiile sau valențele acestui simbol. Fiecare mare creator redescoperă anumite simboluri, fără să știe de ele. Este nevoie, totuși, de un act inițial de intuiție, asupra căruia nu e locul să ne oprim acum. [...] Cunoscînd vocația filozofică a lui Eminescu și descendența sa romantică, suntem îndrituiți să acordăm simbolului și metafizicii un rol important în explicația operei sale. [...] Aceste simboluri, ca în opera oricărui mare creator, se dovedesc a fi ecumenice, deci valabile metafizicește, și în jurul lor nici o hermeneutică nu e excesivă” *.

Ca și la Eminescu și Eliade, la Culianu, în prozele sale, nici o hermeneutică nu poate fi vreodată excesivă. Nici măcar nu contează cît și ce știa liceanul-student Culianu din Eminescu și „istoria simbologiei” sale poetice, cît faptul că, potrivit mărturiilor surorii sale,

1. Pentru ansamblul relației dintre Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu, vezi postfața lui Sorin Antohi la cartea lui Culianu despre autorul *Noptii de Sinziene*, Ed. Nemira, 1995, în special p. 308.
2. Despre articularea perioadei 1967-1971 în ansamblul prozei lui Culianu și al operei sale științifice, vezi postfața lui Dan-Silviu Boerescu la voi. *Pergamentul diafan. Ultimele povestiri*, Ed. Nemira, 1996, cu precădere p. 206 ș.u. „Interesant de remarcat că, în micile proze risipite în *Cronica, Luceafărul* și, probabil, în alte reviste, autorul

„de la paisprezece-cincisprezece ani [Culianu, n.n.] mai încerca traduceri din Baudelaire și din Hoffman, dar mai ales, brusc pasionat de Poe, traducea după versiunea franceză a lui Baudelaire, parte din povestirile poești selectate de poet. Propriile sale povestiri vor primi repede un semn poesc...”¹.

„Încerc să construiesc o Artă a fugii din lume, o artă a evadării într-o împărăție de sunete pure și triumphiuri, în afara timpului și deasupra munților, încerc fără mișcare să găsesc poporul depărtat la nesfîrșit al Nemuritorilor” (*Fuga I: Numerele*). Totul, în aceste proze de tinerețe, vorbește despre evadare, fie pe verticală, prin ocultism, cultivarea jubilativă a Misterului, onirism, tehnici de asceză etc, fie pe orizontală, prin deambularea narcotică într-un Iași perceput eminescian, prin senzori „medievali”, sau la modul matein.

De-o parte hipnoza speculară, căderea în apele oglinzii („o oglindă ovală, într-o ramă cojită, furniruită cu nuc afumat. Oglinda însăși era plină de spărturi mici, labirintice. Oglinda tăia imaginea în două părți, care alunecau una pe alta... Oglinda devenea pentru mine ultimul interes și ultimul țel... Enigma ei nu trebuie căutată în ea însăși, ci în interior”) sau fascinația jocului, a hazardului niciodată „abolit”: „mi-am dat seama că numerele ascultă dorința mea: trei-patru, șase-doi, trei-trei. Și așa mai departe, la infinit, în orice combinație imaginabilă, între zaruri, obiecte, oameni nu există nici o diferență. Părăsind dorința de câștig, am căpătat puterea nelimitată de a ordona totul conform gîndurilor mele” (*Jocul de zaruri*). Sau: „...organizația ascunsă și atotputernică este un fapt, ea se află în mijlocul nostru. [...] Mă aflu la începutul jocului de zaruri și înțeleg că orice etapă a lui comportă riscuri mai mari decît cele precedente. [...] Sunt la începutul

de mai tîrziu al *Pergamentului diafan* anticipează deja, cu destulă claritate, teme și nuclee de semnificație epică ale scrierilor sale ulterioare.” Sunt citate „așa-zisul aleatoriu al conexiunilor din proza fantastică” („Și-am rîs, proteste, fără voia mea”), „ideea valorii subiective a dimensiunii temporale a existenței” (*Seara, lingă perete*), „falia onto-poetică” anunțată în *Imaginați armata în Golf*, cu „prototipul zorabilor ce vor invada Jormania” ș.a.

1. Tereza Culianu-Petrescu, în art.cit., p. 5.

jocului de zaruri și mă învîrt într-un cerc, dar este departe de mine vremea cînd conștiința păcatului mă apăsa covîrșitor. Drama păcatului este mai puțin mărunță decît s-ar crede, dar în sine reprezintă aceeași mizerie; este doar nămolul în care se coc tainic semințele de nufăr" („*Nădăjduiesc să găsesc izvorul*").

De cealaltă parte, curți pustii, înfrigurate, cu ziduri misterioase, sinucideri inexplicabile, pensionari libidinoși, zăpadă murdară, femei dezabuzate, mirosuri de pînză mucegăită, peisaje dominate de violet, verde-albăstrui și movuri rozalii, grețoașe... Tot ce vede personajul tînărului Culianu, sorbit de vedenia baudelairiană a hașininilor, ori de orașul gelatinos, vampirizant prin plictis, mizofilie și bovarism, este o descripție rece, sardonică, a nimicniciei. Un scenariu al deriziunii macabre. Un cal care „se leagănă sinistru", o fată cu „picioarele poroase și galbene", „o femeie îmbrăcată în foile de varză ale copilăriei", bărbați atinși de parkinson („de care trebuie să nu te ferești, scîrbit, dar e imposibil să n-o faci"), o fată păroasă, gata să cadă greșos în amor, în cabina de probă de la magazin, apoi holuri de bloc hohotind știrb din cutiile de scrisori fără ușițe ș.a.m.d. Privirea de teleobiectiv a prozatorului e fascinată de monotonie, de grotescul hîd și nesfîrșitele imagini ale degradării, pustiirii, golului camavalesc. „... Strada în primul rînd, pe care trec studentele la medicină. Picioarele lor bătînd pietrele albicioase. În trotuar e încrustat un pietriș roșiatic. Teleobiectivul prinde foarte greu altceva decît pete albe de carne, mereu picioarele. De sus, peste curtea verde și veche. [...] Se sperie și o ia la fugă... Nimeni nu se oprește, nimeni nu se uită, capete aplecate, grăbite, cămăși albe, serviete, plete, nimicuri. Fuge mereu, locuri neumbrate, hățîșurile unei grădini. Un cer cenușiu prin fereastra de praf a cafenelei" (*Pisica turbată*).

Totul îndeamnă la fugă. Fugă din timp, tăind o copcă în gheața sufocantă. Fugă în sine: „Singurătatea îl purta în tărîmul unor umbre fantastice și disperate, în veșnicia unor cazne mereu ascuțite și viața sa nu fusese decît o goană de umbre" (*închizătoarea de sticlă*). Jocul de unul singur: „Singur și ațîțat, repeta salturile. [...] Era foarte trist... Dar tristețea există permanent și se oprea nedumerit, gîfîind, cu fața în zăpadă. Apoi reapăreau bărbați negri și femei verzi salvate, fugind atunci cînd era cazul să-și dea tributul dragostei, fiindcă erau

misterioase și inutile, adică împlinea unsprezece ani" (*Lumină*). Solitudinea mai mult sau mai puțin vinovată: „Erau nopți de umblet pe străzile orașului, cînd nu auzeam decît frînturi de cărți în mine. Nu fugeam de nimeni, mergeam împreună cu mine, fără să mă părăsesc altundeva. La mine, singurătatea ascetică era o nevoie tot așa după cum, în aceeași perioadă care rămîne săpată pe eternitatea viitoare a conștiinței, starea ta normală era dorința", șoptește Ines, „partea feminină" a Personajului (*Canon I: Copilăria culorilor*).

Acesta e traseul de pe care - inevitabil, irepresibil - se decolează în imaginar, în fabulosul erudiției și extazele ereziei. „De atunci țin minte cîteva vorbe ale unei cărți pe care o visam mereu sub forma unui drum periculos și întrerupt, de culoare roșie, ducînd înșelător la o prăpastie fără sfîrșit. Din acea carte am învățat și cuvîntul *ekstasis*. Peste zece ani ajunsesem un tînăr bătrîn ca o sculptură de sfînt gotic." „Adeseori hoinăream seara la marginea orașului. [...] Era sfîrșitul lunii aprilie. Peste întreaga făptură plutea dorul dragostei și-al împerecherii. Cînd femeia aceea ne-a ieșit înainte, m-a încremenit o frică adîncă. [...] Cum presimțirile mele s-au adevărit întotdeauna, azi sunt nevoit a ține seama de ele. De altfel, experiențele de mai tîrziu în hipnoză aveau să mă convingă deplin de instantaneitatea, de prezentul etern în care trăim, în care istoria își tîrăște pașii de melc."

La tot pasul apar simboluri policentrice, iar referințele se ramifică, de la *Casa Usher* la *Remember-ul* matein, de la *Cezara* și *Contes cruels* la Novalis, mescalina lui Poe și - de ce nu? - la cromatica strălucitoare a mandatelor din epoca hippy a anilor '60, cu extazele psihedelice. Nu vă lăsați scandalizați de atari trimiteri în timp, fiindcă, dincolo de mulțimea și limpezimea simbologiei arhaic-romantice, prozele lui Culianu din anii 1967-1972 au subtextul fermecător de impregnat de acel extraordinar amestec de rock, indianistică, etno-melo-filozofie „haiducească", magie, alcool, sincretism, religios, extaze yogine sau de Kama-sutra, erudiție și senzualism ca la generația '27, plus frenezia comunitară a libertății împărtășite, ce caracteriza tînăra generație din anii festivalului de la Woodstock - ori de la Clubul Arhitecturii bucureștene, anii Phoenix, Sideral, Mircea Florian etc. Ca și creația celui teribil artist pe nume Dorin Liviu Zaharia. Personaj aproape fabulos, bun prieten pe atunci cu Ioan Petru Culianu,

fatalmente supus autodistrucției (și, desigur, marginalizării sociale), Dorin Liviu Zaharia este o energie emblematică pentru epoca prozelor din *Arta fugii*. De altminteri, apare și direct, în *Oglinda ovală*: „Povestea oglinzii a căpătat pentru mine o cu totul altă importanță dintr-o seară în care, povestindu-i-o lui Dorin Liviu, acesta mi-a dat apoi o hîrtie pe care schițase un simbol și trei propoziții explicative. [...] Iată și frumoasele lui propoziții explicative : 1) Înspică și despică. 2) Ceea ce semeni cu mînerile (laturile) culegi cu mijlocul (tăișele). 3) între două asemănătoare stă unul fără asemănare...”

Legăturile de taină dintre universul himerico-savant al studentului Culianu și boema suprarealistă, oniro-etnică a lui Dorin Liviu Zaharia, cel care-și „vopsise sufletul în blond” pentru a „unge cu dulceață de brad nins” felia de piine a „ultimului vagabond”, rămîn un mister dulce de descoperit pentru istoria literară a viitorului.

Deocamdată, tocmai pe acordurile neuitatului Dorin Liviu Zaharia îmi place să-mi închei „micile rînduri” iscate de tulburătoarele proze de tinerețe ale lui Ioan Petru Culianu. Și cu o evocare semnată Andrei Pleșu¹, pliată perfect pe etapa *Arta fugii*: „Cînd ne-am cunoscut, Nene Culianu era în penultimul an de facultate, iar eu în primul an după absolvire. Mi-a fost limpede de la bun început că mai tînărul meu amic era mai matur decît mine, cu o formațiune mai solidă, cu o disciplină interioară incoruptibilă și cu o vocație deja cristalizată. Pe de altă parte, părea timid, retractil. Ceea ce ne lega erau cîteva întrebări «absolute» (adică rostite ultimativ, *à la russe*) despre Absolut. Bîjbîiam, cum s-ar spune, în același mister. [...] La un moment dat, m-a găzduit în camera lui din strada Turda, de o perfectă precaritate : neîncălzită în plină iarnă, cu un pat îngust, acoperit de cărți, fără anexele minimale ale unei gospodării². [...] Nene avea aerul că nu mănîncă niciodată... într-o noapte, l-am văzut așezat «în lotus» lîngă

ARTA FUGII DIN LUME? O SINGURĂTATE CÎT LUMEA!

mașina de scris, pentru a-și încheia lucrarea de licență: un text de Giordano Bruno redactat torențial, direct în italienește, într-un tîrziu record. [...] Nene se simțea «dinaintea cine știe cărei bătălii» întreb și azi care va fi fost războiul acesta. N-am răspuns ferm. Îmi este limpede că prietenul meu era angajat într-o cruciadă patetică a cărei miza îmi scapă și în iureșul căreia a căzut mort.”

Dan C. Mihăilescu

1. Andrei Pleșu, „O prietenie și cîteva neîntîlniri”, în *Observator cultural*, nr. 87, 23-29 oct. 2001, p. 12.
2. într-o scrisoare a lui Culianu către Andrei Pleșu (27 mai 1977) se spune limpede: „Perioada din str. Turda a fost pentru mine poate cea mai bogată din viață” (text publicat în același număr al *Observatorului cultural*, cf. nota 6).

Cuvînt lămuritor asupra ediției

Volumul de față cuprinde cea mai mare parte din proza de primă tinerețe a lui Ioan Petru Culianu, scrisă în Iași și în București, pînă la plecarea sa în exil, în Italia, pe 4 iulie 1972.

Într-un *Proiect de plan editorial* pe anul 1971, Editura Eminescu anunța, pentru luna iunie, apariția volumului „*Arta fugii*, schițe” de Ioan Petru Culianu. Tînărul Culianu debutase cu o proză scurtă, intitulată „*Și-am rîs, proteste, fără voia mea*”, în revista *Cronica* din Iașiul natal, la 4 martie 1967 (an II, nr. 9). Împlinise șaptesprezece ani, era elev în ultima clasă de liceu, și citise cu puțin timp înainte trei povestiri în cenaclul revistei, găzduit, ca și redacția, în Palatul Culturii (fost „Administrativ”, fost „de Justiție”). Întîlnirea cu publicul (autori tineri, membri ai redacției și colaboratori, tineri universitari de la Litere) fusese un succes - s-a petrecut „sub celeste auspicii”, îi spusese atunci poetul Dan Laurențiu, care avea să-i devină bun prieten. Așa o înregistrase și „*Cronica cenaclului*” semnată G.I., apărută sub titlul *O ședință animată (Cronica, 18 februarie 1967, an II, nr. 7)*: „[autorul]... e un veritabil talent”, conchidea prezentatorul, „și ne așteptăm la surprizele unei ascensiuni rapide”.

Ca student la Litere în București din toamna aceluiași an, Culianu continuase colaborarea la *Cronica*, apăruse în 1969 cu proză în *Luceafărul* și *Universitas**, în timp ce în *Contemporanul* semna în 1970, la rubrica numită „Cartea străină”, scurte recenzii despre cărți recent traduse în românește, cum ar fi *Țărnuțelul* de Julien Gracq, *Povestiri fioreale* de Villiers de L'Isle-Adam, *Monstrul Colombră* - nuvele de Dino Buzzati, *Confesiunile unui opioman englez* ale lui Thomas de Quinceysau „apariția mult așteptată” a *Antologiei*

* Prozele din *Cronica* și *Luceafărul* au fost republicate de către Dan C. Mihăilescu în *Cotidianul. Supliment cultural L.A. & L* din 20 mai 1996, nr. 19 (248), an VI.

de poezie romantică germană. Titlurile cărților comentate oferă indicii asupra preferințelor literare ale unui adolescent introvertit, fantast și hipersensibil; să amintim că parcursese, pe la paisprezece-cincisprezece ani, pe când îi scria poetului Geo Dumitrescu la „Poșta redacției” de la *Contemporanul*, ceea ce numea o „fază acută Hemingway”; se pasionase în urmă de povestirile și poemele lui Poe, avea deja lecturi consistente din romantismul german a cărui *Nachtseite* îl fascina; în liceu tradusese din Poe, în anii 1968-1971 traducea din Rimbaud, Lautreamont, Novalis sau din suprarealiștii francezi, și încerca să transpună lirică românească, mai ales poeme de Dan Laurențiu, în franceză și italiană.

Din toamna lui 1970 însă, în urma refuzului său de-a „colabora” cu Securitatea reprezentată, în Universitatea din București, de un personaj cunoscut drept „căpitanul Ureche” * (devenit „filozoful Ureche”, acesta își face apariția și în volumul de față, în schița unui capitol bulgakovian din nuvela neterminată *Moartea și fata* - vezi *infra*, pp. 246), Culianu fusese trecut pe listele negre ale cenzurii și interzis de la publicare în toată presa scrisă din țară. În aceste condiții, ne imaginăm că introducerea volumului său în planul unei edituri, un an mai târziu, nu fusese lucru ușor - îl făcuseră posibil minunatele și uneori salvatoarele prietenii literare, cu complicități care se țeseau câteodată protector în jurul unor valori intelectuale evidente. În situația de față, cunoaștem doar rolul scriitorului și editorului Mircea Ciobanu, dar cu siguranță numărul celor care doreau să vadă apărută cartea studentului Culianu, de la italiană-română, nu s-a limitat la unu. Și poate că volumul ar fi existat, dacă n-ar fi fost promulgate și nefericite „teze din iulie” 1971. După spusele lui Mircea Ciobanu, volumul de debut ar fi apucat să iasă din tipar și ar fi fost topit ulterior; după alții, nici n-ar fi apărut. Nimeni nu l-a văzut tipărit, iar dactilograma predată editurii nu a putut fi regăsită.

Între manuscrisele din arhiva familiei se află doar o parte dintre textele care fuseseră cu certitudine incluse în carte. În aceste condiții,

* Pentru acest episod, unele detalii se pot găsi în cartea lui Ted Anton, *Eros, Magic, and the Murder of Professor Culianu*, Northwestern University Press, 1996; trad. rom. *Eros, magie și asasinarea profesorului Culianu*, Ed. Nemira, 1997, în special cap. 5, pp. 93-100.

volumul de acum se suprapune numai într-o anumită măsură peste cel alcătuit de autor în 1971. Dintre cele patru secțiuni care grupează textele, denumite de noi, cu titlurile unor proze reprezentative, *Imagina armata în Golf*, *Arta fugii*, *Pază bună și Moartea și fata* (completă cu fragmente nedefinite din nuvela *Moartea și fata*, strînse în *Addenda*), doar povestirile-„fugi” (și „fuga” dramatizată *Orele Regele Sunetelor*) din secțiunea a doua aproximează structura lucrării pierdute. Ordonarea textelor în volumul prezent s-a făcut de regulă cu câteva excepții evidente ca atare, în conformitate cu cronologia scrierii și/sau a apariției lor - acolo unde a fost cazul - în revistele vremii. După cum se va putea vedea, ultima proză publicată e *Lumină* - în *Cronica* din 20 noiembrie 1969 (vezi *infra*, pp. 79-80). De-acolo începând, toate textele volumului sunt inedite (absolut). Unele dintre ele poartă, în originalul-manuscris sau în dactilogramă, data scrierii: *Oglinda ovală* - „13 decembrie 1970”, *Noaptea* „iunie 1972”; *Moartea și fata*, editată după un caiet școlar pe a cărui copertă stă scris: *Varia (...). Marțea Pastelul. 11 aprilie [19]72*, poartă, pentru cele două capitole încheiate, datele de 12, respectiv 13 aprilie 1972. În lipsa datării precise, cronologia compunerii a fost reconstituită de noi după alte indicii: problematică, stil, grafia manuscriselor. Unele texte nu au, în original, un titlu. În cuprinsul cărții, acolo unde titlul este dat de editor, el apare între ghilimele, cu caractere drepte; alte câteva intervenții ale editorului în text se află cuprinse între paranteze drepte.

Toate istorisirile au fost puse pe hîrtie între 1967 și 1972. Cele din prima secțiune s-au selectat însă dintr-o întinsă producție a copilăriei și adolescenței, lăsînd în urmă mai multe caiete a câte 200 de pagini ce atestă un proces de scriere cvasi-neîntrerupt: bruioane de povestiri, însemnări de jurnal, comentarii de lectură, începuturi de „romane”, copilărești, proiecte de piese de teatru (între acestea, un *Dan al II-lea domnul Valahi ei*, din care un fragment a fost folosit în *Seara, Ungurele*), de scenarii de film. Alături de numeroase file cu versuri și cu traduceri, ele compun relieful unui prim „șantier multiform și febril” (Mircea Eliade, într-o scrisoare, se referea cu aceste cuvinte la cîmpul de lucru al lui Culianu din anii exilului italian), cel al unui copil și adolescent care avea drept preocupări principale scrisul și cititul. Manuscriselor din anii de școală vor veni să li se adauge, în vremea

studentăiei bucureștene, caietele compacte cu conspecte-comentarii, zecile de plicuri cu fișe de lectură ordonate, lucrările prezentate la cercuri și sesiuni studențești, jurnalele - pentru a schița o sumară perspectivă asupra manuscriselor lăsate în țară; din câte vor fi fost însă, înaintea plecării din 4 iulie 1972 Culianu a ars, în mansarda lui din str. Turda 200, o mare cantitate - în primul rând dintre hîrțiile cu însemnări personale.

Am păstrat așadar, pentru a da nume acestui volum cu proze dinaintea exilului, titlul cărții alcătuite de autor, nu numai pentru că am inclus aici ceea ce s-a păstrat din carte, dar și pentru că „arta fugii” este la Ioan Culianu un leit-motiv central, un principiu structurant, al avaturilor sale existențiale și artistice. Răspunzînd, în revista *Amfiteatru* din mai 1968, la o anchetă pe tema raporturilor dintre proza „tradițională” și cea „nouă” românească, tînărul Culianu se pronunța (cu plăcerea vădită de-a da un bobîrnac realismului calp recomandat oficial) pentru ceea ce putea fi, după el, un filon novator în epică: „Tendința actuală a prozei ar putea fi numită *symbolism*. Fugile lui Bach sunt structuri limitate spațial și temporal..., dar au adîncime infinită. [...] Gide voia și el să creeze o «Artă a fugii». [...] *Borges* creează asemenea structuri simbolice...” Discernabil încă de la primele proze, principiul își face explicit apariția în textul lapidar căruia-i dă titlul, publicat în *Cronica* din 16 martie 1968 (v. *infra*, pp. 60-61), denuște volumul (pierdut) și-i supraordonează „fugile”. Este formulat ca o exortație, punctîndu-i însemnările, în forma: „*Keep running*”. Reapare în exil (după „fugă”), într-o altă *Artă fugii*, scrisă la Groningen, în Olanda (ianuarie 1977) *. Din element de compoziție artistică (muzicală, literară), așa cum poate fi înțeles în „fugile” estetizante ale adolescenței, devine aici „artă a fugii” orientală, „inventată de un ordin monahal buddhist”, artă misterioasă, „ca un fel de hipnoză”. „Ea constă în a-i face pe ceilalți să creadă că te afli aici, în vreme ce, de fapt, ți-ai schimbat locul”, determină „evenimente

excepționale”, fiind în același timp o „artă subtilă care nu produce nici o transformare [vizibilă?] în lume” ; se înrudește în felul acesta cu ceea ce va fi „arta transformării”, „marea artă” din proza de mîtîrziu a lui Culianu - din romanul *Hesperus* sau din „romanul-puzzle” *Pergamentul diafan* (în al cărui spațiu *Alegătorul tibetan ar putea alerga la nesfîrșit*).

Astfel stînd lucrurile, titlul volumului lui Ioan Culianu întrunind prozele primei tinereți nu putea fi decît cel pe care el însuși îl dăduse aceluia acum pierdut, ars sau așteptînd undeva să fie redescoperit în întregimea lui.

Tereza Culianu-Petre

7 ianuarie 2001

* Textul se află publicat în Sorin Antohi (coord.), *Religion, Fiction, and History. Essays in Memory of Ioan Petru Culianu*, Ed. Nemifa, 2001, p. 12 ; a apărut de asemenea în revista *Observator cultural*, nr. 87, 23-29 octombrie 2001.

IMAGINAȚI ARMATA ÎN GOLF

„Și-am ris>prostește, fără voia mea...”

*„N-am putut niciodată să asociez un nasture cu
un suflet, o minge sau o stea...”*

*M-am uitat la nasture, la versul stupid și-am ris,
prostește, fără voia mea. ”*

(Geo Dumitrescu - Psihoză)

Intram în camera aceea uriașă și în mijloc era o masă plină cu tot felul de obiecte vechi și curioase, compotiere și farfurii și servicii de oțet și untdelemn și cești de ceai albe. Scaunele erau roase și demne. Aveau în spătar o gemă în formă de inimă și erau pline de ornamente.

Zidurile erau negre de tablouri, portrete, străbunicul acela bărbos cu care toți spuneau c-ar trebui să mă fălesc fiindcă fusese un mare nu-știu-ce și avusese odată o mare importanță, dar eu nu reușeam niciodată să mă fălesc cum se cade.

În tot cazul străbunicul ocupa un perete și dedesubt era o fotografie foarte mare și acolo stătea zîmbind soția lui, purtînd niște cercei despre care fusesem avertizat că sunt de aur.

Apoi era o fată cu părul răvășit de un vînt imaginar și ochii închiși și buzele întredeschise, reprezentînd capodopera unui mare și necunoscut pictor local.

Pe urmă două fete cu pantaloni, una era tata la treisprezece ani - vîrsta mea - și cealaltă un unchi și între ei un cîine alb cu limba scoasă.

Și atunci M., împins pe la spate de mama, se apropia de bătrîna în negru din capul mesei și-i dădea bună seara și treceam

eu la rînd și bătrîna se uita la mine lung și mă săruta pe frunte ca și cum s-ar fi bucurat că mă vede și apoi o săruta și pe mama lăsînd-o să creadă același lucru.

Apoi totul se petrecea întocmai ca în ceilalți ani, strîngeam mîinile umbrelor din jurul mesei și rîdeam grozav pe înfundate și izbucneam din cînd în cînd și apoi le ziceam tuturor „la mulți ani” și mama scotea un calendar și-l dădea bătrînei și apoi venea la rînd un personaj interesant, senin, cu o barbă rară și albă și cu ochi urduroși și care mîncea întotdeauna un ou și dacă nu-l mîncea îl avea mereu în față ceea ce era aproape același lucru. Ne așezam, mama la masă, iar noi pe pat.

Bătrîna întreba: „Nu vreți un ceai?” și noi răspundeam: „Nu, mulțumim, nu vrem un ceai” și, transcrisă exact, întrebarea bătrînei ar fi fost: „Nu vresi un seai?” și noi răspundeam tot așa: „Nu mulsumim, nu vrem un seai” și ne prăpădeam de rîs.

Scoteam, apoi, cu grijă, două pachete lunguiețe în care se aflau boabe de fasole și cocoloașe de pîine și trăgeam discret în capul unui octogenar cu o chelie respectabilă înconjurată de fire albe. La început nu simțea proiectilele aruncate cu măiestrie și atunci intensificam tirul și trăgeam cu boabe de fasole și sârmanul începea să se foiască pe scaun și să arunce priviri disperate încoace și-ncolo.

În anul acela M. avusese ideea genială să strecoare o peniță în ceaiul bătrînei și penița se înfipsea în lămîie și cînd dădu să mănînce lămîia, bătrîna extrase din ea obiectul acela ciudat, îl privi lung și apoi îl puse demnă pe farfurie.

Îl întrebam apoi pe bătrînul cu barbă dacă a făcut vreodată fotografii, asta îl întrebam în fiecare an fiindcă știam că în viața lui nu făcuse decît fotografii și el ne aducea o cutie mare plină cu bărbați mustăcioși și ne explica: „Ăsta era generalul Stamate și ăsta era unchiul nostru” - și noi mînjeam fotografiile pe dos cu clei și apoi le puneam una peste alta.

În fiecare an, bătrînul aducea o cutie nouă, resemnat și trist și cînd rîdeam prea tare se uita la noi puțin abătut și puțin mirat.

Nici unul din ei nu înțelegea de ce rîdem și uneori mă bătea cu palmele peste genunchi de atîta rîs și ei se uitau cu toții, puțin abătuți și puțin mirați și noi mai că-i arătam cu degetul.'

Iar la sfîrșit vărsăm amîndoi în tăcere cîte o lacrimă.

Cronica, Iași, 4 martie 1968

Atmosferă senină

Era foarte frig, dar pictorul se întoarse acasă cu broboane de sudoare la rădăcina capului.

De ce am asudat oare? - se întrebă el.

- Fiindcă porți căciulă, îi răspunse soția, înțelegându-i frământarea. Într-adevăr, pictorul își agățase căciula în cuier.

- Trebuie să urmez un tratament, spuse pictorul.

- Ai în tot cazul foarte mult talent, îi spuse soția.

Relațiile dintre ei erau fundamentate pe o profundă înțelegere reciprocă.

- Mă frământ foarte mult, zise el.

- Te-ai frământat foarte mult și în tinerețe.

- Dar mă frământ și acum.

Și-și aduse aminte pentru a 6821-a oară tinerețea sa zburcumată de febrile căutări, pe care în curînd le va așterne pe hîrtie. Va fi în tot cazul un profund îndemn la muncă pentru tinerii de azi care se comportă cît se poate de anormal.

- A u totul de-a gata, sunt nepoliticoși și zurbagii, au părul lung și pantaloni strimți, zise pictorul spărgînd un pahar. Soția sa își udă degetele cu scuipat și începu să șteargă praful de pe mobile.

- După o zi de muncă, zise pictorul, trebuie să facem inventarul creațiilor.

Scoase din geantă (iertați-mi omisiunea, uitasem să spun că pictorul avea o geantă galbenă cu patru buzunare care costa atît de mult încît numai un contabil experimentat putea să și-o cumpere; pe stradă, observai în mod trist și invariabil geanta

înaintea personajului), scoase din geantă, spuneam, o umbrelă, un ciorap și două picturi.

- A , spuse el, le-am pus una peste alta și s-au lipit.

- Trebuie să aștepți să se usuce, zise soția, punîndu-și blana

- Să mergem, zise pictorul.

Porniră spre bar, călcînd mărunt - pictorul la zece metri în spatele ei ca să n-o piardă din ochi.

Pînă la bar n-o pierdu din ochi și atunci intră mulțumit după ea.

- Stimate domn, zise pictorul barmanului care stătea într-un picior și zgîlțîia o sticlă de suc, vă rog mult și chiar vă conjur să-mi serviți mie și soției două pahare mici de coniac șase-cinci-patru sau trei stele.

Barmanul nu-i dădu atenție și continuă să zgîlțîie sticla de suc.

Temperamentul năvalnic din tinerețea pictorului nu se stinsese, așa că după două minute de așteptare, acesta fierse de minie și plecă.

Soția plăti două coniacuri, nu le bău și plecă după el.

Apoi merse cuminte zece pași în spatele lui, ca să nu-l piardă din ochi. Îi fu de-ajuns de greu, dar nu-l pierdu din ochi, ajunseră acasă, se opriră în fața ușii, pictorul scoase cheia din buzunar și întrebă:

- Oare n-am pierdut cheia ?

Soția scoase și cheia ei din poșetă și spuse:

- Precis am pierdut-o.

Apoi o îndoială le încolți în inimă; și-o exprimară amîndoi într-un glas, pictorul vorbind cu nouă octave mai sus decît ea:

- Asta e casa noastră ?

Pe plăcuța de sticlă de dedesubtul soneriei scria: XY - PICTOR.

- Parcă da, zise ea.

Dar dorința de a căpăta o certitudine era mai mare decît tentația îmbietoare de a crede fără dovezi că într-adevăr casa le aparținea.

trebui serise cu majuscule, dar pentru el, cred, era mai important să nu moștenească nimic din prostia făloasă a ăstora și să nu spună niciodată vorbe mari.

Cronica, 10 iunie 1967

Obiecte în mișcare

Băiatul se împrietenise cu un pictor bătrîn și ratat. Stăteau în aceeași casă, el în mansarda umplută de o căldură tare, materială, apăsătoare și pictorul la ultimul etaj și se vizitau unul pe altul o dată pe zi cu o ceremonie niciodată călcată.

Pictorul ciocănea încetișor la ușă, e voie? și apoi băiatul îi spunea: Vă rog să luați loc și avea două cafele fumegînde pe masă.

Pictorul venea cu un pachet mare sub braț, zîmbea puțin timid și se așeza. În mansardă erau două scaune, dar unul avea doar trei picioare, așa că băiatul își făcea loc pe patul plin de cărți și zîmbea și el așteptînd. Mai întîi discuția se înfiripa greu. E o zi *superbă*, zicea pictorul, păcat numai că priveliștile pe care ni le oferă geamurile astea sunt de ajuns de *meschine*.

În fața geamului deschis se aglomerau maghernițe dărăpănate, în partea aceea a orașului nu ajunseseră construcțiile. Și totuși cerul era tot așa de frumos ca-h oricare altă parte, albastru-auriu. Asta remarcă băiatul, orizontul e totuși foarte bine colorat. Uneori nici un tablou nu poate colora orizontul atît de bine.

Aducea vorba de tablouri ca să înfrîngă timiditatea pictorului. Am adus iarăși cîteva *încercări*, zîmbea acesta. Avea mereu un zîmbet blînd și-și cerea mereu scuze pentru îndrăzneala de a exista.

Mă ierți, spunea, dacă n-or să-ți placă. Știi că de fapt eu nu, adică eu nu am pretenția că aș fi pictor.

În viața de toate zilele fusese proiectant ori desenator tehnic, băiatul nu știa exact ce, dar în tot cazul scria cu o dexteritate uimitoare litere de tipar.

Pictorul scotea apoi primul tablou.

O natură statică, spunea și zîmbea iar în felul lui cu totul *deosebit*.

Tabloul reprezenta un vas cu garoafe. Vasul era galben deschis, în chip de pasăre măiastră a lui Brâncuși și se vindea la magazinele de artizanat. Era foarte lucios și foarte bine caligrafiat, pe fondul mesei de lemn negeluit. Garoafele erau și ele *roșii* și, la fel, bine *desenate*.

După umila mea părere, zicea pictorul accentuînd pe *umila* cu un aer foarte amuzat, aproape chicotind de plăcerea de a sugera umilă o părere pe care o socotea fundamentală, după umila mea părere, fantezia acestui tablou vine de la contrastul dintre scîndurile negeluite și vasul acesta atît de cizelat.

Cînd își discuta operele, pictorul avea un aer profesoral și pronunța cuvintele foarte îngrijit.

O, dar tabloul e foarte frumos, zicea băiatul simțind un rîs-plîns invadîndu-l și oprindu-i-se ca un nod în gît. Perfecțiunea garoafelor și imperfecțiunea mesei fac *toate paralele*. Vă rog să beți cafeaua. Pictorul își turna cafea în farfurioară, sufla și apoi o sorbea cu înghițituri de pasăre, aruncînd mereu priviri pînzei pe care acum o contempla băiatul.

Vezi, spunea el puțin jenat, nici nu m-am gîndit că *garoafele* sugerează perfecțiunea. Eu credeam că vasul, care oricum, e, să spunem, un *produs finit*. Dar s-ar putea să ai dreptate.

Și băiatul: Garoafele sunt în tot cazul o sugestie zdrobitoare a desăvîrșirii naturii. Într-un anume sens, garoafele sunt și ele sau ar putea să fie un produs finit al naturii. Dar natura o să le-aducă peste un milion de ani perfecționări, așa că singurul obiect finit din tablou e vasul, căruia nimeni nu-i mai poate aduce vreo perfecționare.

Pictorul rîdea, puțin jenat. Un vas se poate sparge, spunea, așa că de fapt tot garoafele și lemnul negeluit creează...

Și băiatul: Dar pe pînză vasul nu se poate sparge. Susțin că aveți dreptate. Și pictorul: E ciudat, dar dumneata m-ai convins de lucrul acela și acum ți-ai schimbat părerea.

Și băiatul: Susțin că aveți dreptate. De altfel vasul ăsta e magistral, seamănă cu Măiastră lui Brâncuși, deci atinge, să spunem, esența lucrurilor.

Și pictorul, rîzînd încetișor, incitat: Da-da-da. E chiar un vas frumos. L-am luat de la consignație. E chiar puțin, adică aș îndrăzni să spun că are de fapt o patină de vechime.

Băiatul simțea iar crescînd în el rîs-plînsul, amețindu-l și ridicîndu-l deasupra clădirilor și făcîndu-l să treacă prin orizontul albastru.

Stăteau de vorbă pînă seara, pictorul îi arăta cele șase-șapte tablouri și apoi băiatul îl conducea la ușă, zîmbind, iar pictorul îi spunea: Mi-a făcut multă, multă plăcere și mai rămîneau puțin pe palierul scării.

Se culca apoi fără nici un gînd, veghind lăsarea serii împrejur, peste el, pufăitoare și cu zgomote de fabrici care-și încetează lucrul.

Cronica, 10 iunie 1967

Seara, lângă perete

De ce n-am căutat în știință dramul de veșnicie care-mi lipsește, în cercurile care mai mari sau mai mici sunt tot cercuri, sigure și nemișcătoare, cercuri pe nisip, copaci, ape ori hîrtie ? Negustoria n-am îmbrățișat-o. E scîrbavnică și-aș scoate mai bine sabia decît să mă toclesc zile-ntregi cu limba subțire. Popă nu m-am făcut căci Dumnezeu Domnul nu se arată : ori ai în față o moarte nevăzută ori un Dumnezeu nevăzut, totuna e. O înșelăciune schimbată cu alta. O altă închipuire a vieții întregi și-atunci cum să nu mă-ntreb de ce trăiesc ?

Vara cleioasă și murdară de oraș. Gol și alb. Nu spun nimic despre Dan cel Brav, domnul Valahiei, încerc să vorbesc despre mine și lucrurile nu se potrivesc, alegoria e ieftină și bătătoare la ochi.

Dan al II-lea avea oricum în față Moartea, lupta într-un fel de concret și lipsit de probleme, adică în siguranță, cu Moartea în față, cu inamicul în față: eroismul nu-și avea rostul sau și-l avea, părerile sunt împărțite și toate s-au spus și ceea ce a fost va fi, deci se vor spune iarăși. Așadar timpul lor, timpul tuturor cu legile, negarea legilor, resurecția lor, iarăși negarea nu oferă nici un fel de garanție a obiectivității deși se mișcă în el *oameni serioși*, iar de la un moment dat credem în ei doar fiindcă au dovedit că sunt *oameni serioși*.

Ridică de jos o revistă, femeia frumoasă de pe copertă, zîmbetul gurii și al *acelor* picioare cu dunga bună a locului unde se separă,

nu ca forme ci ca simple pete bidimensionale, mate și umbrite, dînd și trupului iluzia bidimensionalității, a lipsei de adîncime.

Urma să se-mbrace și deodată în locul actelor care ar fi trebuit să miște obiectele se ridică o cu totul altă dorință, de a le sfida, de a nu li se supune, jefuit de libertate de vreme ce avea în *lucruri* un stăpîn care dicta micile și marile mișcări, dicta sentimentele, chiar pasiunile, întinse de altfel pentru totdeauna asupra unui *obiect*. Clipa, golul acela, senzația că timpul său se oprește (scoase ceasul de la mîină și-l aruncă în sertarul mesei pentru a nu suferi de pe urma decalajului între noul timp și timpul comun) însemnau înstrăinare și detașare sub imperiul unor legi relative și prea puțin necesare, dovedindu-și friabilitatea prin chiar posibilitatea de a fi călcate.

Dacă omul n-avea chef să mai mănînce, să-și urmeze în mod reflex actele considerate normale ? Puțin probabil și totuși posibil, de zece ori posibil. Fu nevoit să declanșeze mecanismul gesturilor de fiecare zi, se îmbracă, fierse laptele pe reșoul verde, își agăță o țigară în colțul gurii și apoi deschise ușa mansardei supraîncălzite, lovind cărți și foi de hîrtie. Afară se împiedică de o sfoară întinsă la semi-înălțime în coridor. Copiii o zbughiră strigînd pe scări. Un gest de neputință și enervare, gestul băiatului înainte de a plînge, singurătatea și iubirea contrariate cel puțin ca *sentimente generale*.

II

Ajuns afară își reîncepu mișcarea în timpul altora, aproape spirit, aproape imaterial, privind din timpul său obiectele cu maximumul detașării de vreme ce obsesia imperiului lor acționa la scara temporală, nu depășea granițele unei ore a tuturor, unui ceas al tuturor, unei convenții a tuturor. Așadar convențional nu mai apărea el, ci toți ceilalți apăsați de semne vorbite sau scrise, de fatalitatea comică a acestor semne și de reprezentările lor incerte, improbabile, deformat de optica nesigură a fiecăruia.

Băiatul înlănțuit cu fata în rochie albastră cu volane albe, bătrînul cu pălărie de pe banca din parc și soția cu ochelari rotunzi și pudrată cu roșu, fetele care chicoteau umblînd puțin năuce de virginitate, bărbatul cu cămașa albă desfăcută pe un piept slab și osos, cei doi băieți care vorbeau distinct (Iarma celorlalți alcătuia confuzia sonoră a locului): Nu cred că am putut-o uita acasă fiindcă mi-a dat-o Virginica odată, sigur are mai multe șanse...

Îl oprește Fredi, spune: Salut, băiatule, cum o mai duci. Perfect. În fond îi poate fi chiar simpatic pentru că a pătruns foarte adînc în legile existenței tuturor, atît de adînc încît uneori a trecut de ele, călcîndu-le. Și el se mișcă absurd, are aceeași figură absurdă și vorbele sale sunt țepene, goale de sensuri, sensurile le-au fost răpite într-o bătălie fantastică, iată animale monstruoase, tigri galbeni cu dungi și leoaice galbene și maimuțe colorate, Fredi, chintesența tuturor și capul de șarpe păros, cu ochi mobili, la om ochii au depășit rotundimea din necesitatea de a vedea în lături.

Bem un coniac, spune Fredi. Aproape aici un fiat omieoptsute care nu e din comerț, o minune, niște francezi. Era ei un plaimut mașină americană cu strapontine șapte locuri faină acolo-n față la onete. Și iată venind aprobarea: Sunt mașini grozave foarte frumoase. Intră în restaurant, masa cleioasă. Iar o față de masă borîță, spune Fredi, dar stau deja jos și S.C. spune ceva despre Dos Passos care era un scriitor prost deși și-a permis *anumite lucruri*, măcar formale, pe care alții nu și le permit. La masa vecină o pereche de picioare subțiri, lungi, cu genunchii mici și glezne ascuțite, prevăzînd sub rochia verde-neagră pulpe vînjoase și perfecte, ele în sumă perfecte. Admirația frumosului, unicul lucru posibil în timp și acolo pasager ca o umbră, fără să-ți aparțină, fața gingașă și ochii albaștri mirați de copil, atitudinea copilărească a buzelor întredeschise, părul tuns scurt și deodată se scoală și pleacă El și Ea, ea aparținîndu-i și

risipindu-se în același timp, dăruindu-se tuturor prin dorința privirilor, răspunzînd mirată și unică - plăsmuire sau certitudine? Deja nu mai e, chelnerul aranjează scaunele, trage fața de masă, ia farfuriile cu urme de sos roșu închegat ca un sînge întins printre firimituri de piine.

...cînd i-am ars două palme. După toate astea nu era hotărîță...
S.C. se decide să asculte.

...dacă trebuie sau nu să țină la mine deși începea să nu mai existe altă alternativă. Andrei ăla bubos cu ochii verzi, un nătărău și nu-mi putea sta în cale...

(S.C. înțelege, participase vag la poveștile astea odată, mici povești de dragoste, era și acolo vorba de un Andrei asemănător - poate același - și acum se întreabă cu un *zîmbet rău* dacă n-a intrat vreodată în același joc al vorbelor.)

...așa că fata era de-acum a mea.

Toate astea le spuse nu vulgar și supărător, ci convins și pe~ndele. S.C. nu-și devie simțurile, continuă să asculte. Au fost cam douăsprezece filme, ce vrei, bătrîne, mă cunoști. Pe urmă acasă la ea, nimeni, luam sticla de coniac...

S.C. privește băutura din față sclipind deodată în alte pahare... și beam pînă simțeam că începe să se lase moale, era numai în capot și-avea combinezonul de nailon alb cu întărituri (gest) la sîni și-atunci să te ții, o sărutam pînă nu mai puteam (eu) și nu voiam să dau de belea și-atunci plecam pe străzi amîndoi nu piliți dar veseli, din nou parcuri, noaptea, știi cît e de plăcut noaptea cînd ziua e atît de caldă. Pînă într-o zi cînd n-am mai răbdat și-am întins-o pe pat (zîmbește rimei neașteptate), ea n-a zis nimic („îmi place la tine că ești animal”)- Nu se sparge nimic fiindcă monologul e obișnuit, întîmplător, atenția se mută în sine și coboară deodată în cu totul alte zone, acolo e o icoană de femeie într-o postură absolut trivială, copila perfectă de adineaori și cum poate exista în presupusa ei inocență o postură trivială? Lichidul nesuferit și arzător și apoi se ridică amîndoi

și își dau mîna sperînd formal într-o altă revedere, fără zîmbet, serios, neapărat bărbătește.

III

Soarele disperant de uniform luîndu-și locul între construcțiile cenușii, între ferestrele negre, razele de aparență sulfică printre boabele de ciment plin de zgură de pe pereții blocurilor, o bucată de cer și încă una, minut cu minut, căldura care nu-l iartă deși S.C. crede că a dispărut din timp, broboanele groase de sudoare, soluția acidă scurgîndu-i-se pe brațe, senzația de murdărie și nesupunere a corpului, furnicături enervante în pielea picioarelor și infecția purulentă a căldurii din ce în ce mai sufocantă.

Beți cu încredere noul produs Pepsi-Cola, ceea ce și face, noul produs cald foarte acidulat, lacrimi în ochi, rîgîie de două ori comprimat dar prelung și se întoarce la domnia lui Dan al II-lea, și-l imaginează în mijlocul soldaților (deși a renunțat să mai scrie vreodată o piesă de teatru cu subiect fixat), dar are trăsături cunoscute, propriile-i trăsături, iar soldații sunt foști colegi de facultate îmbrăcați în zale, în frunte contele de Timișoara Pippo Spâna, figura durdulie și bucălată a fostei lui iubite cu o platoșă groasă în dreptul inimii, iată-l și pe împăratul Sigismund sub trăsăturile profesorului de fizică, în fine rivalul său Radu Prasnaglava e chiar Fredi zîmbind cu buze subțiri, povestind scene de viol și uneltind. Căutați femeia, spune căpitanul mercenarilor, colegul înalt și voinic, Fredi îl apucă pe Pippo Spâna de cozi, el se află a fi femeia inviolabilă toată în fier și de aceea surîd puțin trist (pînă și împăratul Sigismund)... Se află tot la o masă de cafea, sorbind o băutură albă cu miros puternic de conifere, o femeie ireală și dezolată ținînd în mînă un ou de porumbel, pulover negru cu gîtul înalt, pletele blonde-atoase, ochii nesiguri îndreptați enigmatic și senzual către simbolul creației, buzele ușor întredeschise, S.C. nu are virtuți

de june prim, are în schimb un fizic nepotrivit, își termină băutura, plătește și pleacă, rîde împiedicîndu-se lamentabil în mese și scaune, autobuzul merge, șapte tipi citind *Secolul 20*, o discuție despre filozofia presocratică între locurile rezervate (femei bolnave - gravide - bătrîni cu copii în brațe).

Nu acesta este Absurdul, spune S.C. unui domn cu pălărie panama și coboară din autobuz, e oră de primire la mătușile sale și n-a dejunat de două zile din cauza unor întâmplări abominabile, deci intră pe ușa gălbuie decis să discute lucruri interesante în acea societate de pensionari preocupați exclusiv de aspectele serioase ale existenței - acumulare de o viață întreagă a experiențelor duse la bun sfîrșit, venerabili o dată în plus fiindcă *mai au și copii* (unii i-au fost lui S.C. tați - mame - unchi - mătuși).

Așadar, i se servește un ceai cu o bucată de cozonac.

Vai, dar ești tare slab, spune mătușa I.

Arată bine, spune mătușa II care e oarbă de-a binelea.

E bărbat doar, spune Unchiul I, întors cu spatele. Apoi nu-mai preocupă persoana lui S.C. care rămîne umilă și abandonată într-un colț, privind tablourile vechi și de prost gust.

Personajele sunt imobile și uniforme, seamănă unul cu altul, îmbrăcămîntea e cenușie, vocea într-o ultimă schimbare e ascuțită. Beau ceai și molfăie cozonac discutînd despre HRANĂ, RUDENIE, MOARTE.

Ei cunosc prețul laptelui și al cărnii, se ceartă și au fiecare dreptate.

Preludii. Apoi trec la subiecte serioase, pentru ei nu numai oamenii se înrudesesc, există o contingentă intimă între lucruri, în special case, străzi, între pietre și ape. Amplasamentul unui obiect e fix pentru fiecare din ei, dar nici o reprezentare nu coincide, se ceartă pentru locul unei pete pe un zid dărîmat în 1920 sau pentru culoarea scrinului unui amic mort de apendicită în timpul primului război. Anecdotică e fabuloasă în jurul existenței unui oarecare vag cunoscut. Ei știu că la treisprezece ani

s-a îndrăgostit de o femeie măritată (lucru anormal), apoi umbla îmbrăcat în negru în vremea facultății, s-a căsătorit cu o fată dintr-o categorie foarte joasă, apoi s-a apucat de băut pînă cînd... Se făc și se desfăc frunzele de staniol ale arborilor genealogici. Iar apoi se vorbește despre morțile mai mult sau mai puțin recente.

Fiecare varsă obligatoriu cîte o lacrimă sau *își simte ochii umezi* înaintea propriei sale morți și totul e grotesc, dezgustător, halucinant. Descompunerea materiei înainte de putred, culori convergînd spre humus, decor apăsător, mobile grele și des-perecheate, masive și mohorîte.

Sărutînd mîini zgîrcite și pline de pete, S.C. se retrage cu spatele, urmărit de zîmbete strîmbe (mușchii nu ascultă impulsurile) și se reîntoarce după exact opt minute în soarele străzii.

IV

Un joc pervers în care S.C. se complace e *rememorarea posibilităților*. Actele sale au o răscruce, drumul însă e unic, supus timpului, deci nu poate apuca decît fie la dreapta, fie la stînga. Nu poate cunoaște ce-ar fi fost dacă apuca cealaltă cale. Acum însă dispune de ficțiune pentru a zbura peste timp, jocul nu-i face o mare plăcere, dar parcurgerea sa înseamnă crearea unui *timp* nicidecum mai trandafiriu, ci mai condensat. Ceea ce s-ar fi întîmplat dacă se căsătorea atunci cînd a avut posibilitatea. Și iată faptul magic: trupul său rămîne în tramvaiul plin și se află în același timp într-un parc, toamnă și apă, frunze galbene, calcă amîndoi prin noroi, ea e cam grasă și cu trăsături spălăcite în plus picioare foarte urîte și astea sunt principalele lucruri care-l deranjează. Perfecțiunea nu se află decît pe copertele revistelor de cinema.

Dar rememorarea posibilității se întrerupe, un cunoscut îi vorbește revoltat despre lucruri care se clarifică abia mai tîrziu. Bine că s-au luat măsuri, sunt o plagă socială, da, o plagă, nu

vor să lucreze și-și lasă de asta plete, poartă pantaloni cu cît mai murdari cu atît zic ei mai frumoși, e un lucru intolerabil. Azi l-am pămuit în tramvai, mă-mpinge cu cotul, mă urc ca să coboare el și îi spun pe-aici te cobori?... S.C. dă din cap cu o expresie impenetrabilă, el e de părere că *fiecare are dreptul să facă tot ce vrea*, nu-l jenează pletele, blue-jeans și pantofii înalți, beat-boy-ii spun că nu-și lasă plete doar cine nu poate. Nu se simte în stare să servească argumentele obișnuite, aprobă și coboară din tramvai.

Revoltat în timpul *său*, S.C. nu poate scăpa de timpul *celorlalți* care îl agață mereu cu punctele lor de vedere, produsele cele mai lamentabile ale individului, convingerile sale de orice fel pe care le opune neliniștii, de fapt unică stare prin care poate cerceta Restul cu antene sensibile.

S.C. își descoperă gustul *curios* de a teoretiza, de a deveni idealul unei generații atunci cînd recunoaște un vechi prieten. Băiețelul îl salută grav, cu fruntea mare și ochii albaștri și tenul lui de fată, puțin trist chiar, în ce clasă mai ești, Mircea? întrebă S.C. prosteste și glasul celui alt vibrează emoționat, articulează cu grijă: în clasa a cincea. Desigur gustul nu-i vine văzînd aluatul acesta fraged și inconsistent, în formare încă mult timp de-acum înainte, dar revederea micului prieten se suprapune gîndului care lichidează celebra piesă de teatru *Danall-lea domnul Valahiei*, gînd cheie pe care însă îl uită privind mișcarea unor roți de autobuz.

V

După o scurtă absență, somn fără culori sau vise, S.C. revine în larma crescută a străzii, soarele obosit înroșește atmosfera altfel cenușie, în fața unei cîrciumi joacă un țigan beat în sunetele unui acordeon.

Remarcă orientalismul orașului, străzi pavate cu pietre printre case și grădini cu grilaje de fier, forfota cartierului de mici

prăvălii cu totul obișnuite și nespălate (nume de reclamă început de secol, „Păianjenul”, „La Papagal”), ganguri și bazare, mașini negre în fața bastimentelor vopsite galben de plumb, cinematografe obscure și un stop care clipește mereu portocaliu.

Plimbarea de seară e o vânătoare în căutarea absolutului, realizabil cu puțină bunăvoință. Se reîntâlnește cu Fredi, abătut, e în plin proces pentru seducere, îl așteaptă câteva luni de închisoare, lui S.C. asta nu-i produse nici o impresie.

În sfârșit găsește femeia ideală, femeia care nu face nazuri, a nu se citi decât noaptea, ziua produce dureri de cap. E foarte înaltă, frumusețe vulgară, părul șaten bine coafat, ochii-tenul-buzele bine făcute, un gât cam prea arcuit în față. Poartă un tailleur roz despicat la spate, pantofi și poșetă neagră. În local atrage atenția, picior peste picior, o privesc un bătrîn cu proteza prost executată, cu un surîs silit sau rictus profesional, și un tip voinic cu barbă. Femeia pozează, știe perfect fiecare cută pe care i-a luat-o îmbrăcămintea, aranjează încet un tiv fustei, calculează cam cât și-ar putea dezgoli piciorul. Pusi, o vodcă, spune ea. S.C. cere două vodci mici, bea în tăcere. Pusi iar ai devenit foarte serios probabil lucrezi prea mult. Am insomnii, spune el, ești antidotul insomniilor, modul meu de-a-mi face rezerve de absolut pentru nopțile următoare.

În egoismul acestei experiențe e totuși nevoit să caute o ființă în timpul comun, ridicîndu-se apoi amîndoi deasupra oricărui timp din rațiuni diferite pentru fiecare. Băutura începe să-și facă efectul, femeia istorisește ceva cu rîsete scurte și ar putea deveni grotescă, spectatorii așteaptă cu ochi lucitori momentul și atunci S.C. se scoală, o ia la braț, umblă prin forfota străduțelor prost luminate.

Se trezește puțin mahmur, se îmbracă și coboară scările tocite, afară e seară, caută un vînzător de ziare, fascinația roților de autobuz îl goleşte de gînduri.

Cronica, 26 august 1967

Imaginați armata în Golf

- schiță aproape polițistă -

Veți trece de acest stîlp aproape totdeauna sau poate o singură dată cu o senzație bizară. Veți avea în mînă o valiză nu prea mare, însă incomodă. Va ploua dintr-un cer cafeniu pe un pămînt cafeniu. Pe asfaltul străzii se va scurge de nicăieri un noroi cotropitor într-o invazie nepotolită de ghețar, grăunte lîngă grăunte, doar ceva mai repede. Trupul vă va musti de căldură acră printre învelișuri blestamate. Veți suferi în propria licoare unită cu ploaia, părul va coborî și el în artere pe frunte și praful se va scurge cu apa spre colțurile buzei într-o cută. Pielea va fi fragedă-netedă-roșie. Nervii se vor exaspera unul cîte unul și atunci veți fărăîma singur fiecare parte a trupului destrămată de altfel și izolată de celelalte, funcționînd sub o presiune de cazan în fierbere.

Nu veți ști niciodată dacă stîlpul e de fier sau de lemn fiindcă e de fier dar are densitatea lemnului. E prăvălit într-o parte de o lovitură. Rugina a crăpat la suprafață și crește în două păture suprapuse care nu se ating deși distanța între ele e infinitesimală. E muiată de ploaie și roșul s-a transformat într-un cafeniu sinistru. Fără să vă dați seama veți fi obsedat și de cafeniul propriei valize și de cel al clădirii impunătoare din stînga străzii. Culoarea cărămizii e alterată și ea de ploaie.

Imediat ce treceți de stîlp va trebui s-o luați la dreapta dar din față va apărea o fată blondă care va zîmbi văzîndu-vă. Va purta o canadiană albastră peste un pulover culoarea nisipului zărîndu-se prin gulerul impermeabilului și o fustă mizeră prea largă, prea

lungă și prea umedă cu o culoare uniformizată roșu-închis deși pe ea se află imprimat un desen în dreptunghiuri de diverse nuanțe care alunecă unele pe altele. Picioarele vor fi poroase și galbene dar gleznelor vor strica efectul totului fiind prea groase și murdărite cu stropi de noroi. Va purta sandale negre lucioase de un prost gust aproape comic. Va părea o femeie îmbrăcată în foile de varză ale copilăriei. Va zîmbi și printre dinții altfel perfecți va fi unul ascuțit ca de cîine. Părul va fi de un blond mișos și aspru, nu prea lung. Ochii sunt mari, verzi, cu puncte roșii și par înapoiați față de înflorirea restului ființei fiindcă păstrează nu candoarea ci prostia. Ovalul feței va fi subțire și copilăresc dar tenul e cuprins de grosimi cafenii și roșiatice.

Fata va pretinde că vă cunoaște dar veți fi prea exasperat ca să-i dați atenție. O veți împinge cu mîna la o parte. Va coborî de pe drumul pe care abia vă pregătiți să-l suiți un bărbat scund în cămașă albastră; va avea mînele suflecate și prin părul des al mîinii stingi se va zări un fir lung și răsucit care urcă peste pînza aspră; va avea capul greu peste un gît gros și negru; părul va fi mult mai negru iar pe față barba are trei zile. Pantalonii îi vor fi largi și cîrpiți peste tot iar pantofii pompează din ei apă cu noroi. Vă va privi batjocoritor.

Va coborî în fugă sub ploaie un cîine jalnic. Va șchiopăta ușor și se va arunca dintr-o parte în alta. Veți fi intrat între două garduri apropiate și putrede. Cîinele va scheuna privindu-vă și oprindu-se deasupra unor hîrtii albe-roz. Va tremura din blana fără păr - crustă omogenizată de apă. Urechile îi vor atârna triste pe spate, sfîșiate amîndouă. Va fi un cîine și se va teme să treacă dincolo de paravanul acesta care s-a oprit amenințător în față. Va tremura alb-gălbui. Teama lui vă va exaspera. Veți simți atunci ploaia oprindu-se.

Veți fi intrat într-o lume de mușchi prin care circulă ape cafenii, de pietre ovoidale care au creat contururile imaginare ale unui decor necunoscut, diluvian deasupra craterelor selenare.

Veți lăsa jos valiza pentru a vă apropia de crestele nisipului. Va fi un deșert fără lichid de o culoare nouă, fiindcă a cuprins în el lichidul iar formele vor fi subțiri și ascuțite. Din loc în loc cresc arbori verzi umpluți de materia necunoscută pe care o veți presupune uscată dar care este nisip ud și agitație de cutremure scurte. Cîte un arbore verde, biată buruiană hipertrofiată în deșertul de la picioare, se va ridica într-o sforțare scurtă, rupîndu-se din chingile materiei prime. Va fi timp de o clipă falnic. Va avea frunze și ramuri foarte mari față de tulpină. Va fi murdar văzut de sus. Printr-o vale vor circula lichid, între doi arbori și două uriașe tulpine verzi ascuțite fără ramificații - două fire de iarbă. O dună a materiei se va zvîrcoli și va răsări un colos roșu inelat cu șerpuiți lente. Va clătina copacii în atingere. Vor fi văi și creste, porțiuni albe de piatră și aglomerări de materie cafenie, așezări subpămîntene și vegetație înaltă dar săracă. Dintr-un fluviu va ieși pe jumătate un ovoid aproape negru cu zbîrcituri adînci și poroase formînd desene ininteligibile. Pe o altă apă lăptoasă va circula o corabie ruptă în partea dreaptă, cu un mers neregulat format de întoarceri asupra ei înseși. Corabia se va împotmoli în materie încercînd din cînd în cînd s-o părăsească dar fără a reuși vreodată. Îngropată într-o vale cleioasă se va afla o sferă verzuie translucidă peste care vor eșua grăunțe de materie. Vă veți ridica. Veți fi singur.

Vă va stingheri la urcuș prezența unei nedefinite absențe manifestate prin imponderabilitatea elementului în care înaintați, de obicei gros, aproape vîscos. Veți suferi de prea mare greutate în lipsa de greutate universală a decorului istoric crescînd în față dintr-o văgăună a gîndului, nepopulat și sinistru ca o ruină atomică vibrînd în aerul rar. Sub picioare se va deschide din nou șesul străzii transformat într-un ținut de oceane liniștite încercuite de țarmuri peninsulare de materie cafenie.

Veți fi mirat de nepăsarea generală care vă-nconjoară, de incomunicabilitatea între străin și rămășițele imaginației sale,

acest decor cenușiu ridicat cu ferestre moarte și vegetație, nepopulat de sunete ca și cum sub aparențele de carton n-ar exista decît scrum și prăbușire. Din spate atunci, neașteptat ca acțiune în acel moment dar corespunzînd oricum sentimentelor generale ale spațiului, se va înfînge răsucindu-se o durere urmată de căderea întreruptă lîngă o mare cu ochii aproape atingînd nisipul unui golf în care s-a adunat o armată de puncte negre.

Profesorul trecu în toată imensitatea lui spirituală coborîndu-se într-o plimbare scurtă cuprins de claustrofobie (lumea manuscriselor ciudate, eul către infinit, în posibil fără necesar însă, munca abia începută pentru a reconstitui o gîndire istorică încă nesesizabilă), obsedat șaizeci de ani de istorie, plonjînd în ea pentru a-și ucide sentimentele în favoarea rațiunii. Cuprins de meditație mergînd pe căile posibilului mai mult decît pe strada nevăzută, dar existentă și cunoscută mecanic din vremuri imemorabile, profesorul întîlni totuși un obstacol neașteptat, niciodată pînă atunci prezent, obstacol fizic, așa că se împiedică și căzu lamentabil cu mîinile într-o baltă iscîndu-se roșietică deodată în fața sa și a istoriei înnebunite de real (pe o tresărire mai mult decît momentană - aproape mortală) și cu restul corpului - dislocat de aventura vîrstei - pe un obiect neliniștitor de moale.

Femeia urca de la piață cu două sacoșe bătrîne și strîmbe încărcate de contururi ascuțite și rotunde, intrigată de niște bîrfeli posibile în lipsa ei din cauza naturii nestatornice a oamenilor asupra cărora ea - opinia publică și Sfînta Treime - avea cunoștințe nelimitate. Mai erau în plus o mie de motive în stare s-o preocupe, așadar gîndurile ei nu lîncezeau niciodată în eforturile lor metafizice. Cînd răsări deodată la capătul străduței, între garduri putrede și apropiate, un domn venerabil cu părul alb și haine nu numai curate, ci chiar cochete, în sfîrșit bune,

mînjit însă de un noroi roșu pe mîini și pe față așa încît femeia nu mai putu să-l creadă venerabil, ci bețiv, și cum starea bătrînului, mersul precipitat și descompus îi dovediră justetea reflecției, o întări cu un epitet categoric, bețiv *ordinar*. Deci îl privi cu mînie și tristețe, ea era doar opinia publică bătînd fierul inimilor pe nicovala calmă a rațiunii comune, suflet înclinat spre păcat, aparență fizică nesănătoasă - șuvițe de păr alb și subțire căzîndu-i pe frunte și în ochi întreaga tulburare a beției. Cînd bătrînul trecu pe lîngă ea lăsă ochii în jos ca să-i arate că nu poate fi complice la halul lui de destrăbălare, dar trase totuși cu coada ochiului înapoi, ba chiar se opri și se întoarse către ciudățenia omului. Acesta însă se opri se clătînîndu-se (orice s-ar spune, din spate avea totuși o aparență onorabilă și curată), se răsuci pierdut spre ea și bolborosi: Dudaie... un cadavru în deal.

După ce deschise valiza și află prin poziția lucrurilor că nu există un fund dublu, fu cuprins de greața singelui țîșnind pe oțel spre mîină - totul cu efect întîrziat însă și improbabil dacă victima ar fi fost inamicul necesar. Chiar cuvîntul victimă, avînd sens în acest caz nenorocit, nu-și găsea în schimb rostul dacă valiza ar fi avut fund dublu, fiindcă un dușman nu e victimă atunci cînd piere, e doar unul în minus.

De ce trebuiau să existe un dușman, o valiză și un fund dublu, asta era inexplicabil chiar pentru el, deși totul i se dictase fără a exista însă cineva care să dicteze - fie măcar prin telefon. De ce această zi și de ce această victimă incidentală, dar corespunzînd în liniile cele mai amănunțite inamicului posibil? Poate că nu era necesar un fund dublu? Dar lucrurile din valiză erau întristător de obișnuite, deși, desigur, de bună calitate. Fundul dublu dispărînd din cadrul necesarului, rămînea doar o posibilitate dovedită eșec. Existau în schimb valiza și dușmanul, nu numai necesare, dar și victorioase în posibilitatea lor. Gustul acru al viziunii momentului de mișcare a cuțitului dispăru căci

deja căpătase siguranța că victima era dușman, un dușman în minus. Se felicită pentru că totul decursese cât se poate de bine și fără incidente și nu-și mai puse probleme inutile.

Se va frământa mult timp singur și în compania celorlalți, el, sinteza universalului spirit practic, dar vor lipsi toate probele. Afară de o fată care-l cunoscuse acum șapte ani când plecase din oraș și de atunci desigur ea crescuse, așa încât nu fu prea mirată de uitarea celuilalt, nu fusese văzut de nimeni. Se pare că avusese o valiză și avea încă rude ușor de descoperit (vă rog să vă închipuiți toate celelalte amănunte așa cum sunt) și află că totuși nimeni n-ar fi fost în stare să-l omoare, deși mulți ar fi fost în stare; pînă la urmă se crezu într-un furt clasabil.

Veți lua cheia de la portarul hotelului și vă veți retrage în cameră obosit de întâmplările zilei.

Cronica, 20 ianuarie 1968

Întâmplarea ciudată a unei clase

Și pe cînd clasa vuia, băieții se băteau, își aruncau cărțile, își rupeau copertele la caiete sau călcau în picioare creta, intră cu geanta sub braț Fasolă, nefericitul măscărici. Dar de data asta fața lui grăsuță și plină de bube, inocentă ca luna plină, era puțin înspăimîntată.

- Bă... zise el trăgîndu-și sufletul, dar nimeni nu-l asculta.

- Fa-so-li-că, începură băieții să scandeze, pe cînd el își scotea atît de cunoscutul balonseide albastru, tăiat de o sută de ori cu lama și cusut tot de atîtea ori de prea-harnica lui mamă.

Dar asta n-avea absolut nici o importanță.

- Lăsați bancurile - zise el. Era așa de trist, încît se opriră cu toții.

- Ce ai ? - îl întrebară, pe cînd alți cîțiva îi agățau pe spate o foaie de hîrtie cu o mulțime de porcării.

- Terminați - le zise. S-a sinucis.

Și cum după asta nu pufni în rîs, clasa începu să plutească într-o liniște colosală.

- Cine, mă ? - îl întrebă candidă fata cea mai frumoasă din clasă, oh, și ce obraji roșii avea și ce ochi și ce gură și așa mai departe. Adevărul e că era foarte, foarte drăguță.

- Visu\ Visulică.

- Ce ? - întrebară mai mulți deodată. Visulică nu era la școală, dar asta nu însemna neapărat că s-ar fi sinucis. Zău că nu însemna așa ceva. Cam în felul ăsta îi răspunseră toți.

- A m fost ieri pe la el. Vă spun, maică-sa era...

- Cum s-a sinucis ? întrebă o fată de-ajuns de drăguță, ea era Cadîna, așa cum mortului îi ziceau Visu' și prietenului nostru - Fasolică.

-Sub tren. Cică le-a lăsat o scrisoare, nu-știiu-ce...

- Hai, mă, vorbești serios ? - începu un băiat solid și țigănos.

- Nu-mi arde de glume răspundea Fasolică și celălalt îl întreba pe alt ton: Chiar, chiar vorbești serios? - îți zic că n-am chef de glume, și tot așa mai departe.

Mai mult nu știa nici el. Atît. Și povesti de o sută de ori tot ce știa.

-Visu'... ziceau fetele. Nu-mi închipui. *Era o prezență familiară*, ziceau ele, deși Visulică trecuse mereu nebăgat în seamă. Dacă te gîndești *bine*, dintre băieții clasei, numai el *era capabil* să se sinucidă. Din dragoste? se întrebară ele. Fiecare se simțea gata să-și ia răspunderea unei asemenea sinucideri. Numai Frumoasa, care era din întâmplare și naivă, credulă, în sfîrșit — grozavă, nu-și putea veni în fire. Visu' era *o prezență liniștitoare*, repeta ea. Dar în patru ani, nu schimbaseră amîndoi o sută de cuvinte. În viața lui nu schimbase Visu' cu o fată o sută de cuvinte. Maximum douăzeci. Maximum. Deși era băiat drăguț. Și inteligent. Și spiritual.

Se căznea să-i găsească o mulțime de calități.

- Săracu\ zicea ea, săracu\

începu și prima oră.

-De ce lipsește Aricescu? - întrebă profesorul de chimie, un om de la țară care nu prea știa de glumă.

- S-a sinucis - zise Fasolică și toată clasa începu să murmure.

Și profesorul nu știa ce trebuie să facă în asemenea situație, nu era pregătit, așa că zise „Ei, gata” și scoase la tablă pe primul nenorocit. Acesta era afectat așa de tare de moartea lui Visu', încît nu putu îngăima două vorbe.

- Eram prieteni, zise el diplomat și profesorul - de tot certat cu psihologia - îl crezu și îl trecu la loc.

- Ei, asta-i, spuse, dacă s-ar sinucide cîte unul în fiecare zi ar însemna să nu mai facem lecții ?

- Ne-ajută Visu' și după moarte, făcu un spirit colegul de bancă al Frumoasei și ea zîmbi, fiindcă nu putea rezista spiritelor reușite.

întîrziații porniră spre banca lui Fasolică, pentru a culege toate informațiile și profesorul simțea în fundul minunatului său suflet rustic că n-are ce face.

-O aventură sentimentală, zicea bunul prieten al lui Visu', poreclit Vînă-de-bou, care afirma sus și tare că nu crede balivernele bietului Fasolă. Dar credea; avea cu toate astea chef să rîdă și nu să păstreze acum momente de reculegere. Avea o prietenă la București. Una Carmen. (Dar în realitate, Visu' n-avea nici o prietenă la București pe care s-o cheme Carmen ; își trimitea singur scrisori prin poștă de la această iluzorie iubire.) L-o fi trădat, zicea Vînă-de-bou absent, cu venele brațului spărgîndu-i pielea.

Cadîna era și ea foarte șocată. *Să se sinucidă*, se gîndea - auzi, *să se sinucidă*. Nu mă așteptam. Deși, dacă te gîndești... Era la urma urmei băiat bun - îi zise Frumoasei, care aprobă tristă. Era...

- Formidabil! - explodă copleșit de durere Țiganu', am jucat acum două luni, ce două luni - una, trei săptămîni - un tenis cu el. Juca aproape bine. Zău, mă...

Cuvintele astea spuneau așa de multe despre nefericita soartă a unora, despre mizeria umană în general, încît renunță să continue.

„Precis - își zicea Cadîna, precis că din cauza mea s-a sinucis. Nu mă prinsese el, anul trecut, din greșeală, de mîna cînd eram la film? Săracu', îmi pare rău că nu l-am iubit.” Săracu'! spuse tare.

Orele trecură la fel. „Bine-ar fi să le dea cît mai des prin gînd să se-arunce sub tren”, țipa colegul de bancă al Frumoasei,

„că am duce-o-ntr-o chiuleală! " Și Frumoasa rîdea, fiindcă-i plăceau spiritele reușite.

-Săracu'! - zise totuși.

Și a doua zi primiră, întreaga clasă, o scrisoare.

- De la Visu' - își ziseră. Șeful clasei, Barosanu', o luă și se urcă pe catedră.

-Tăceți! - le strigă. Dați-o dracului de treabă.

- Citește-o cu intonație - zise prietenul Frumoasei.

- Du-te-n mătă, îi șuieră Barosanu'.

„Precis că le va explica. Le va spune că s-a sinucis fiindcă niciodată nu l-am înțeles." Cadînei îi era oarecum frică, dar se simțea și foarte mîndră. Un început bun - își spunea.

Și Barosanu' deschise plicul, cu grijă, băgînd un creion în deschizătură.

Dar înăuntru găsiră o foaie albă.

Un fel de absolut

Și apoi, cînd ajunseseră în fața gangului, femeia cu batic galben șovăise și David o dăduse la o parte și intrase primul și auziseră apoi arcul ușii scîrțîind sîfșietor și becul de deasupra clipise și ușa se izbise înapoi de zid.

-Becul, Dave, strigase el.

Și apoi așteptară, îndărătul femeii, foarte puțin așteptară și becul se stinse și femeia deschise ușa tiptil și intrară toți, unul cîte unul, cu pași feriți și urcară scările unul după altul și apoi iar se opriră îndărătul unei uși (după David venea femeia, după femeie băiatul cu scurta de piele și apoi el și apoi ceilalți doi).

Intrară în cameră și David spuse:

- Nu atinge saltarul că nu merge, și se sui pe un scaun și înșuruba becul.

Camera mică, patul roșu și nudul acela hidos, de două parale, afumat, sinistru, deasupra și oglinda plină de fotografii (David cu un premiu în clasa a treia primară, David la cincisprezece ani, David acum - urît și bun) și masa acoperită de cotoarele merelor pe care el și David le mîncaseră, iar sub masă dunga neagră a ligheanului.

- Aici sau dincolo? întrebă Arlechinul.

- Unde vreți, spuse David.

Femeia deschise și ea gura, pentru prima dată o auzea.

- Hai mai repede, spuse, vă rog frumos, că mă grăbesc. N-o spuse nicidecum pe un ton de rugă.

Își scoaseră paltoanele și cuierul se clătină sub povara lor.

- Cine se... ? întrebă femeia.

- Eu, el și el, zise David arătînd spre Arlechin și spre Sim.
 - Tu nu? - îl întrebă femeia pe Artist.
 Artistul dădu din cap.
 - De ce? zise femeia.
 Artistul dădu din umeri.
 - Și tu? întrebă femeia pe băiatul cu scurta de piele.
 - Mie nu-mi mai trebuie.
 - Scoateți banii - zise Artistul.
 Și Arlechinul: Eu am cinci.
 Și Sim: Un'spe. Ai aici un'spe.
 - Și tu? - zise Artistul.

Și David: Stai. Zece. Doi'spe. Ai ceva? - îl întrebă pe Artist.

Îi goli punga și scoase trei lei.
 Duseră banii pe masă.
 - Poți să ai încredere - spuseră. Femeia îi îndesă în buzunar.
 - Sunt cu cinci bani în plus - zise Sim.
 - Ține restul, zise femeia și-i dădu cinci bani.
 - Îți prind bine, spuse Sim. Femeia îi luă.
 - Stinge.
 David deșurubă becul. Trecură în camera cealaltă.
 - E prea lumină, spuse Arlechinul. Să aprindem televizorul.
 - Nu e program în seara asta.
 - Nu-i nimic. Lumina televizorului și zgomotul lui întrerupt de fișituri îi dădură o senzație de frig. Femeia se dezbrăcase și Sim se forța să nu-i privească pulpele albe și slabe și ea se întinse pe pat și zise: Care-i primul? Și Arlechinul răspunse cu glas gros: Eu. Și se duse.

Din camera de alături se auziră un timp vocea lui și a femeii.
 Apoi nimic.

- Nu merge - zise Sim.

David, Artistul, băiatul cu scurta de piele rîseră. Îi dădură sfaturi.

Arlechinul se întoarse și-și puse chiloții.

- Du-te, spuse David.

Și Sim: Nu merge.

Și Arlechinul: Nici la mine n-a mers la început.

Se sui peste femeie cu coatele proptite în pat și fața întoarsă de la fața ei, căci o văzuse și buzele îi erau groaznice, roșii și triste și fața plină de grăsime.

- Nu merge, zise el. E prea frig.

Și femeia: E frig?

Și el: Dincolo. Dar *acolo* nu e frig.

Și ea: Unde acolo?

Și el scoase un sunet nedeslușit și apoi totul se frămîntă într-o usturime aparte, necunoscută și durerea era suplinită de ceva aproape de absolut, desigur aproape de absolut.

Femeia gîfîia cu o răsufare plină de tutun și el se mișca numai puțin, înainte-înapoi, în strînsoarea fierbinte și apoi ceva îl chemă să se arunce cu putere înainte și să-și verse sufletul într-un lichid mirositor. Apoi fu gata.

- Gata, zise el, simțind la urma urmei nevoia să spună ceva.

- Parcă eu nu știu că-i gata, zise și femeia, ștergîndu-se cu o cîrpă.

Se îmbrăcă.

- Haide, îl luă Arlechinul de mînă. Ieșiră afară și Sim urină cu oarecare greutate și cînd intrară, David își dădea jos pantalonii și apoi se îmbrăcă și femeia plecă și ei rămaseră și se unseră cu o sticlă de spirt.

ARTA FUGII

„Volumul de față mimează...”

Fiindcă volumul de față mimează un titlu celebru, autorul consideră de datoria lui să atragă atenția că o asemănare structurală sau vizionară (exceptând însă unda de cutremurare și reverență înspăimântată plutind de la el pînă la *Kunst der Fugue*) între Fugile literare și Fugile muzicale ale lui Bach lipsește cu desăvîrșire. Ar spune că inevitabil și accepția dată „Fugii” e diferită, chiar dacă punem în paranteză materialele incompatibile.

Mai mult, autorul cărții este un ascultător ingenuu al muzicii ; orice procedeu de construcție cu ajutorul sunetelor îi este străin. Din acest punct de vedere, știe atît de puțin despre Arta Fugii, încît adeseori bănuiește că i-ar cunoaște doar titlul.

Mulțumindu-i celui ce a vrut să-l aducă la dreapta cale și a prevăzut mînia dreaptă pe care o va trezi supunerea semidoctă la o similitudine cerînd dogmatică inițiere și un comun simț al ironiei, autorul cere iertare celor care-l vor bănuî de imposturi mai adînci. Adeseori Fuga urmărește eliberarea, dar sfîrșește într-o celulă somptuoasă, pe zidurile căreia stă gravată osînda severă și desuetă a unor nume. Aici, autorul se înclină, bucuros de atîtea întîlniri neașteptate și în același timp glorioase.

Arta fugii

„Ce que je voudrais faire, comprenez-moi, c'est quelque chose qui serait comme l'Art de la fugue.”

(Andre Gide - *Les Faux Monnayeurs*)

În vitrină se înșirau chei aproape ruginite și inscripții șterse pe un carton roșiatic acoperit în unele locuri cu postav verde. Becul atârna și el plin de fire Imoase în chip de aureolă, prăfuit în special în partea dinspre stradă. De aceea lumina interiorul mai puternic ; o figură săpată de umezeală pe postavul verde se întindea între două chei cu siguranță, cenușii și impersonale, presărate cu puncte roșiatice.

Sticla vitrinei părea verzuie și avea o mulțime de mici tăieturi verticale strălucind alb. Afișul minuscul era prins pe ușă într-o parte de-ajuns de obscură. Era scris cu roșu și literele se aplecau puțin spre stînga.

Se opri în fața vitrinei contractîndu-se în propriul gol, aplecîndu-se concentrat în față.

Cei trei, femeia și doi bărbați, apărură din stînga. Tînărul în pardesiu cafeniu aruncă în aer pentru ceilalți: Nu și-a găsit încă o cheie. El nu se întoarse și atunci apăru proprietarul dughenei. Ridică ochii și văzu firma reprezentînd o cheie albă pe un fond albastru. Cel puțin la început culorile trebuie să fi fost foarte vii. Proprietarul îl privi atent în timp ce ușa scrîșni scurt. Poftiți, spuse, făcînd pe prag un pas în plus. Îl privea mereu dîndu-se îndărăt pînă cînd simți halatul albastru atingîndu-se de dulap. Intri sau nu ? spuse în fine nervos și contrariat, însă puțin prea

tîrziu, cînd băiatul coborîse piciorul de pe marginea de piatră a vitrinei, se legănase ușor în loc pe o crăpătură a asfaltului simțind diferența de densitate între piatră și pămîntul ud. Porni apoi înainte trecînd prin fața ușii de-ajuns de nesigur, în timp ce proprietarul nu se lăsă tentat să trîntească ușa fiindcă nu avea nici o treabă și deci ieși în fața prăvăliei ca să-i urmărească înaintarea. Un val de căldură mirosind a fier și altul de frig și apă mirosind a zgură muiată. Proprietarul își strînse mîinile în buzunare, simțindu-se deodată crunt și puternic în fața umbrei care se îndepărta. Hei, tu, spuse destul de încet, fără să aștepte ca celălalt să se întoarcă, din datoria de a-și ocupa acest minut chiar, rămînînd deodată singur pe străduță fiindcă băiatul cotise după colț, aplecîndu-se din ce în ce mai mult asupra lui însuși pînă cînd coatele striviră pielea tare a stomacului și poate viscerele de oasele bazinului.

Proprietarul dughenei de chei se strînse în halat și privi cu o concentrare timpă două ferestre luminate de vizavi din dosul căroră se auzea din cînd în cînd muzică.

Cronica, 16 martie 1968

Inelele nopții

Intra într-o curte interioară acoperită. Ușa era foarte grea, ca la intrarea bibliotecilor, dar fără arabescuri stupide de fier forjat, astupată, acolo unde ar fi trebuit să fie cristalul, cu o tablă foarte groasă vopsită roșu închis ca și restul. La închidere ușa zăngăni tare din încheieturi oprindu-se încet din oscilație. Băiatul rămase pe loc pînă ce zgomotul se opri, așteptîndu-l din nou exasperat. Atunci printr-o deschizătură din zid apărură o femeie între două vîrste, se legănă ușor privindu-l și porni pe dalele roșiatice. Papucii pocniră ritmic stîrnind ecoul și în același moment contorul verde de gaz începu și el să emită zgomote de fierărie lovită.

Se îndreptă încet spre scări privind cutiile de scrisori fără să înțeleagă rostul faptului însuși de a privi. Multe nu aveau numele înscrise pe ele, erau în întregime de un roșu închis. În sfîrșit urcă scările pînă în fața ușii de la mezanin. Ramele ferestrelor, cușca ascensorului, cealaltă curte zărindu-se prin sticlă, totul era roșu închis. Treptele se înălțau una cîte una murdare și cenușii-albe și îl învălui aerul ușor muced și cald din clădirile vechi și înalte. Altfel nu mirosea a nimic special. Sună de trei ori scurt după ce prima dată rată operația fiindcă degetul alunecase de pe butonul soneriei. Cîinele se porni înăuntru să latre și să chelălăie. îl auzi zgîriind ușa cu ghearele. Nu mai sună, coborî încet scările. Cîinele continua să chelălăie.

Impas

Lui Daniel Lascu

* La un colț de stradă se află intrarea unui gang îngust. Poate chiar la colțul străzii dumneavoastră, acolo unde pietrele se rotesc spre stînga sau spre dreapta. Pe această stradă zilele cu ploaie sunt mult mai numeroase decît cele fără ploaie, iar din cele fără ploaie majoritatea nu au soare. A rezultat asta dintr-o statistică publicată pe un panou negru prins de zidul unei case cu niște cuie încă noi, introduse în culoarea galbenă incertă a zidului. Plină de apă, tencuiala a crăpat în straturi neregulate ca formă și dimensiuni.

Niciodată n-ați văzut pe nimeni intrînd în acest gang. Dar umezeala lui vă atrage de cîte ori treceți pe acolo. Deși lumina nu se vede de partea cealaltă, aerul iese de acolo proaspăt, încărcat doar cu vapori de apă. Piatra de intrare în gang e totuși foarte tocită. Albul ei a devenit un galben poros cu urme de cărbune. Rotunjimea i se curmă în munții și văile cenușii ale cimentului. Spre gang duc foarte multe amprente nedistincte de noroi, trec peste piatră și se pierd deodată în întuneric. Datorită îngustimii, trecerea e bruscă de la lumină la întuneric. Pereții sunt cenușii de umezeala care progresează precedată de o dungă neagră. Tavanul e absolut întunecat, deși foarte scund.

Așadar veți da tîrcoale curios acestei intrări spre care duc urme, deși nu o folosește nimeni. Într-o seară cu ploaie, neon și bălți de cremă comestibilă veți pătrunde jumătate de metru în interiorul gangului. Va fi însă un curent insuportabil, semn că

ieșirea e foarte aproape de cealaltă parte; veți prefera să vă continuați drumul spre casă.

În sfârșit, duminică dimineață când e totdeauna soare, veți hotărî fără sentimentul vreunei angajări, cu siguranța că într-un minut veți reveni la lumină avînd curiozitatea satisfăcută, să explorați ațîțătorul gang.

Înaintînd deci pe un teren tare și zgrunțuros, primind în față aerul umed și fără miros stătut, constatînd că invers cazurilor obișnuite propriul corp nu oprește razele soarelui să lumineze în față, după cîțiva pași precauți veți începe să mergeți mai repede, grăbit să ajungeți de partea cealaltă. De altfel înainte se întrevede același teren absolut plan și fără cotituri. După vreo zece metri veți merge și mai repede, cuprins de anxietate; nu se zărește ieșirea. Și în sfârșit veți sta pe loc puțin obosit, într-o penumbră roșiatică, pătruns de aerul rece care trece de-nu-se-știe-unde-spre-nu-se-știe-unde. Evident, nu se va mai zări nici intrarea.

Echinocțiu cu soare roșu

„îndelungul dangăt de clopot în asfințit de noiembrie

Tăcerea tatălui, pe cînd în somn cobora scara-n penumbra amurgului. ”

(Georg Trakl - *Sebastian în vis*)

Cînd în timpul verii reveni acasă, prietenii îl uitaseră. Lipsise doi ani și la întoarcere spera că se vor bucura cu toții, sau cel puțin sperase că el însuși se va bucura, fiindcă nu mai cunoscuse de mult reflexul acesta al propriei goliciuni în stare să se satisfacă pe ea însăși. Dar deși apăruse acasă într-o seară cît se poate de caldă și parfumată, se mișcase penibil prin strada cu miros de petunii și împinsese ușa cu un nod neplăcut în gît.

Întîlnirea cu cei care-i fuseseră prieteni, a cărei idee îi menținuse hotărîrea să vină acasă, fu cît se poate de rece sau mai degrabă nu fu o adevărată întîlnire, ci o încrucișare la un colț de cafenea unde se adunaseră cu toții în continuarea bunelor obiceiuri. Locul curat și bine luminat de atunci îi strînse acum inima cu infernul de gunoaie și prost gust; prietenii îl primiră cu glume pe care nu se mai simți în stare să le guste după o atît de mare absență, așa că le răspunse exact în felul în care nu trebuia. Dintr-o persoană vag cunoscută și de care depindea propria-i readmisiune la niște ritualuri unde strălucise odată, deveni un intrus scîrbos și toți încercară prin toate mijloacele să-l facă să plece. Nu le fu greu, mai ales că în ultimele momente greața se ridicase în el atît de puternic, încît fusese gata să-l

coboare între vechile și noile lui obsesii. Ameți într-adevăr la ieșire și amețeala nu voi să dispară după câțiva pași, cresc deodată ca un râu negru din partea de jos a corpului. Respiră adânc și pînă la urmă în pragul inconștienței se așeză pe treapta unică a unui gang, înconjurat de stinghiile din lemn putred care alcătuiau întăritura deschiderii. De aici însă răul căpătă conținutul primei dați cînd avusese loc, pe la paisprezece ani. Tatăl său, care se urcase atunci pe cîntarul de lemn în timp ce bătrîna fără dinți și cu o meșă de păr roșu trăgea singură ferăstrăul în butucul gros, iar moșneagul libidinos de alături spărga un buștean cu toporul, coborîse spunîndu-i cu veșnicul său zîmbet că are 44 de kilograme. Deja se așezase pe grămada de butuci netăiați, era sfîrșitul verii și avea în față o viță sălbatică aproape roșie cînd roșul se închisese deodată la negru și simțise apoi pătrunzîndu-i lămîia între dinți, o lămîie care nu știa cum se aciuase în mizeria tatălui său, mizerie pe care ar fi putut-o depăși între ei dacă nu le-ar fi fost frică amîndurora. El nu știuse niciodată să aleagă momentele și de altfel tot ce era profund omenesc i se revelase lui doar sub o latură convențională care îi repugna profund (avea să-și ceară iertare abia în fața grămezii de pămînt pe care pusese o plăcuță albă de material plastic vopsit, prinsă în niște scîndurele putrede). Iar tatălui îi fusese frică să nu-i stînjenească probabila fericire, să nu-l neliniștească, voise să-l deprindă cu o mulțime de sporturi, dar le lipsise amîndurora dorința de-a o face.

Se ridică după o lungă pauză în non-timp și scuipă o flegmă acră și lungă. Simți oasele dureroase și deznădăcinarea sa, sentimentul că nu se află nicăieri, că n-a pornit de nicăieri și că nu va ajunge nicăieri, bucuriile biologice refuzate trecură dintr-un capăt în celălalt al orașului stins.

Pisica turbată

încercarea de a evoca o atmosferă deja *obiectivizată*. Stîlpii zgrunțuroși ai cerdacului. Patul de aceeași culoare roșie-alterată. Strada pe care trec bătînd din tocuri studentele la medicină; unic zgomot, afară de scîncetul pisicilor prin tufișuri. Curtea e plină de pisici cenușii cu dungi roșii.

...S-ar putea să fie o greșeală. Strada în primul rînd, pe care trec studentele la medicină. Picioarele lor bătînd pietrele albiicioase, în trotuar e încrustat un pietriș roșiatic. Teleobiectivul prinde foarte greu altceva decît pete albe de carne, mereu picioarele. De sus, peste curtea verde și veche.

Apropierea unei pisici nu e neliniștitoare, de vreme ce împrejurimile sunt pline de ele. Vine spre scările de piatră, cu capul în jos, încet, inflexibilă, în mers plantigrad de urs. E relativ mare. Prezența ei îl plictisește sau îi e indiferentă - nu știe bine, oricum face gestul acela obișnuit cu care alungă pisicile. Ea merge înainte, suie prima treaptă, neascultarea îl ofensează, repetă gestul - acompaniindu-l cu un zgomot. Așteaptă ca pisica să ridice capul, ochii de bovin speriat, apoi s-o ia la goană și să se ascundă îndărătul unei tufe de bujori. Capul cenușiu printre florile roz, pline de furnici mari și de purici. Pisica nu se oprește și repetînd aceleași gesturi cu mai multă forță, alun-gînd-o, i se pare deodată că se opune zadarnic și-l cuprinde anxietatea dinaintea groazei și într-adevăr, pisica merge înainte, se apropie, nu mare - dar dominantă. Dacă-l atinge i-ar putea trage un picior, dar iată felina dezlănțuită care nu dă înapoi,

mușcă și-și înfînge ghearele. Ar fi învins, se gîndește la o contaminare și deodată - certitudinea că o pisică *normală* n-ar proceda așa. Pisicile anormale nu pot fi decît turbate, așa că se ridică în picioare și pornește încet de-a lungul cerdacului. Pisica grăbește pasul, e la doi metri în urma lui.

Se sperie și o ia la fugă cu fulgerul cenușiu-roșu după el, sare peste balcon și pisica e la aceeași distanță, iese în stradă urmărit de ea, trec de o parte și de alta studențe la medicină bătînd ritmic pavajul cu tocurile și el aleargă printre scînduri de brad mișcătoare și puțin cambrate în partea de sus, cerînd ajutor. Nimeni nu se oprește, nimeni nu se uită, capete aplecate, grăbite, cămăși albe, serviete, plete, nimicuri. Fuge mereu, locuri neumblate, hățișurile unei grădini. Un cer cenușiu prin fereastra de praf a cafenelei.

Luceafărul, București, 1 februarie 1969

Coama calului de carton

Coama calului de carton e făcută din hîrtie roșie și galbenă. Hîrtia e tăiată în şuvițe lungi puțin încrețite și nu foarte subțiri. Pe fiecare s-au depus dungi cenușii de murdărie, puncte negre bine distincte. Printre aceste benzi oarecum uniforme se găsesc altele rupte sau aproape rupte. Capetele s-au desprins sau se agață într-un punct de restul hîrtiei, încleiat într-o parte de gîtul de carton al calului de carton. Capătul încleiat a atras prin capilaritate substanța cafenie și lucioasă. Deasupra s-au depus scame și praf fin. Din loc în loc granule mari s-au agățat afundîndu-se în clei. Una din ele e o adevărată pietricică alburie și poroasă.

Cînd stă pe loc, coama atîrnă inegal: mai mult spre stînga și mai puțin în dreapta. Fugind împreună cu posesorul ei de carton, hîrțiile se întind depărtîndu-și capetele unul de altul. Nu se întind însă niciodată prea tare, fiindcă nici calul nu fuge prea tare. Cîteodată se sfîșie între ele sau cedează cu un pocnet în locurile mai slabe, fluturînd puțin prin aer și coborînd apoi în zbor planat.

Luceafărul, 1 februarie 1969

Domesticire divină

Un car, un cal și un om prelung. Calul se leagănă sinistru, contrazicînd calmul plat. Drumul prăfuit între pete galbene. Omul pare obosit de vară, de mizeria căldurii, de pînzele întunecate în care înoată. Din partea opusă apare un preot albăstrui ca o vedenie a arșiței. Alături de el aleargă un cîine bătrîn într-un abur de muște. Ființele se încrucișează dizolvate într-un pustiu de culoare. Renunță la gestul posibil de recunoaștere. Din carul contorsionat și dezechilibrat, cade o formă roșie într-un vârtej de praf. O carte cu titlul calcinat de lumină, DE IMPERIO ARANEARUM. Foile încep să se răsucescă în soare. Carul și preotul au ajuns la distanțe egale față de carte, într-o parte și cealaltă. Nu urcă și nu coboară, drumul e plan și alb. Omul roagă mîrtoaga posacă să-l urmeze direct în cîmp și culorile se schimbă către portocaliu. Deși calmul a topit formele și sunetele într-un plictis aproape paradisiac. Se opresc în fine lîngă o gaură bătrîna de obuz și calul linge extenuat cîteva fire de iarbă. Tovarășul său descarcă dintre ostrețele noduroase ale carului tot felul de hîrtii, de cărți, de forme stranii, urmărindu-le înfrigurat căderea, capriciul obosit al fiecăreia. Termină repede, neliniștit, iar calul se uită la om și la cărți, își părăsește apatia și se teme oarecum de ce va urma. Omul dă foc hîrtilor și amîndoi cred o clipă că hîrțile se ofilesc de la sine. Se înnegresc încet, fără flacără și pînzele subtile de fum supără ochii calului; însă curios, se resemnează să privească. Hîrtia se chinuie mai lung decît un animal, scheletul ei rămîne configurînd tipare stranii.

Se chinuie sfios și tăcut, dînd omului de alături numai o lecție de eroism. Calul, omul și hîrtia se uită apoi în soare. Umbre diforme cresc în mintea sărmanului bărbat și filele mor fericite, dansînd calme. Cal și om ar vrea o clipă să-și dea foc. Prietene, zice omul, nu rîvni la nimic. Calul nu răspunde fiindcă înțelesese parabola. Neofitul și maestrul se întorc, unul golit și celălalt pătruns de o povață.

Luceafărul, 12 aprilie 1969

Închizătoarea de sticlă

O, cazurile de justiție când nimeni nu mișcă abatoarele capricioase ale tribunalelor! Simt că aș vrea să ajung parodia mea proprie când mă gândesc la accidente ciudate care mi-au însoțit drumul. Dar ceea ce i s-a întâmplat unui oarecare P. este întunecat ca violetul față de portocaliu, în comparație cu prevestirile mele!

Aprehensiunile sunt niște cazuri rare de grație și P. a aflat la un moment dat că drumul său *e închis între pereți de sticlă*. Că la orice mișcare imprudentă se va sparge un perete de sticlă. În felul acesta pașii lui erau controlați de voința transcendentă care-l avertizase.

Dar P. nu știa ce drepturi are, ceea ce însemna de fapt că trebuia numai să trăiască și să elimine pe rînd din viață acțiunile în urma cărora se prăbușeau zidurile de sticlă. La un moment dat putea să elimine și actele apropiate, dar asta depindea de numărul avertismentelor. P. se pregătea pentru meseria abjectă de profet mincinos, și iată că în timp ce instruia, bîjbîind, pe primul neofit, i se întâmplă să traverseze ușa de sticlă de la o sală de așteptare - cum, nu are nici o importanță. Se alege cu o cicatrice mare pe frunte, în stînga, partea feminină a ființei sale. Era tînr și se prefăcuse că nu înțelege. Neofitul care era o femeie îi aduse atîtea neazuri încît fusese cît pe ce să se sinucidă într-o situație pe care alții ar fi găsit-o poate normală. Atunci P. știuse că Voința aceea nedeterminată îi cere să rămîină singur și se opuse. Singurătatea îl purta în tărîmul unor umbre fantastice și disperate, în veșnicia unor cazne mereu ascuțite și viața sa nu

fusese decît o goană de umbră. Renunță la cenzurări și renegă spiritul vestitor. Trăi în preajma unor ființe sumbre, apropiate, amestecîndu-se cu ele. Dar zi de zi spaima de sticlă îl gonia din loc în loc și zeitățile sticlei i se revelau lui antropomorfe, spiriduși cinici și arhangheli pasivi, dar înspăimîntători. Pentru că în jurul lui ușile de sticlă se prăbușeau cu rînjete sinistre, obiectele de sticlă îi alunecau din mîini, geamurile tresăreau împrăștiindu-și omuleții în clinchete triviale la trecerea fiecărui avion. Închizătoarea de sticlă a fiecărui om îl trata într-un mod absolut grotesc și alegerea sa cine știe de către cine și în ce scop devenise respingătoare, nesuferită și apăsătoare. În loc să refuleze vechile fapte care contrazisese ordinea impusă, P. înfrunta din ce în ce în ce mai furios scrișnetele dușmanului său inexorabil. Mici fapte, asupra cărora n-ar fi revenit niciodată, se transformaseră în ticuri numai pentru că, vreodată, în urma lor se prăbușise un zid de sticlă. De pildă, impenitența într-o tovărășie îl plictisise de mult, și-ar fi dorit enorm să poată rămîine singur, dar demonul revoltei îl îndemna să nu abdice, sperînd poate în izbăvirea morții.

Într-adevăr fusese descoperit ucis de o așchie lungă de sticlă. O bucată pătrunsese în inimă, iar cealaltă, ruptă, zăcea alături, inundată de sînge portocaliu. Și pe chipul lui era întipărită nu victoria, cum ar fi fost normal (i se întâmplase doar ce dorea deja de multă vreme), ci stupoarea. Sarcina lui fusese de fapt să-și capete izbăvirea luptînd cu zidurile de sticlă, și socoteala celui care poruncise nu dăduse greș.

Universitas, București, 5-6, mai-iunie 1969

Cămașa roșie

F.G. trece toropit pe trotuarul moale, soarele absent curge între două maluri de vitrine prăfuite, unul fiind întotdeauna în umbră, celălalt în lumină atât timp cât o lumină, atât... Firele de păr se umezesc și se înalță supărătoare pe tot trupul, pantalonii albi și largi se încolăcesc în jurul scîndurilor, bătrîna multiplă trece prin față, aceeași într-un sens sau altul, femeia tînără, fata, copilul, bărbatul, bătrînul care se așează scîncind subțire pe o margine de gard, bolnavul de Parkinson de care trebuie să nu te ferești scîrbit, dar e imposibil să n-o faci, deși e *tot om și el și om sunt*. F.G. aleargă mereu urmărit de fantele miro-sitoare ale trecătorilor, își șterge fața grăsuță cu o batistă, oglindindu-se într-o vitrină cu soarele ascuns în spatele capului său, cu un halou de raze pale înconjurîndu-i părul, dar cum face o mișcare soarele se ivește din nou măturîndu-l din oglindă, orbindu-l - moment în care același soare devine verde, apoi negru.

F.G. intră în magazinul de cămăși prin ușa deschisă roșie murdară și se va ridica în aer din pricina golului negativ căscat în sine, apoi va coborî lent prin toată gama cromatică, de la negru - prin verde - la roșu închis.

Vînzătoarea e singură și nu are mai mult de șaptesprezece ani - o blondă acceptabilă deocamdată sau chiar drăguță pe fondul rafturilor de cămăși în coșuri de material plastic.

Bună ziua spune F.G. și fata zîmbește. Bună ziua.

O cămașă 37 a doua spune F.G. și fata iarăși: Ce culoare?

Roșie. Cu plăcere. Caută puțin aplecîndu-se și bărbatul tresare văzîndu-i carnea pînă sus descoperită și întinde mina spre lucrurile prea îndepărtate și atunci fata se întoarce și F.G. prevede un moment penibil, dar fata zîmbește și se înroșește frecîndu-și picioarele cu un foșnet. Pune cămașa pe tejghea și în coșul din plastic deschis răsare soarele între cele două biserici, lovindu-l batjocoritor în ochi. Ai făcut o mișcare foarte imprudentă, îi spune fetei. Și întorcînd capul spre dreapta îl lovește din nou soarele. În fiecare zi mă lupt cu soarele, spune și fata, devenită brusc proastă: E totuși bun, *întărește* organismul.

Aș vrea s-o schimb aici, spune F.G., și fata: să vă arăt cabina. îl duce îndărătul rafturilor, într-un întuneric cu miros de pînză mucegăită și atunci F.G. o răsucesce și pipăie cu buzele seci o față păroasă pînă ajunge la rîndurile reci de dinți care tremură ușor. Fata i se înghesuie în brațe. Atunci se aude ușa deschizîndu-se și închizîndu-se și simte cum cărnurile lipite se desfac deodată cu un foșnet. își schimbă alene cămașa și nu se uită în oglindă. Iese din cabină și soarele îl primește batjocoritor din sticla vitrinei. N-a fost nimeni, spune fata dezamăgită și așteaptă să reentre în dosul sălii. F.G. lasă banii pe masă, atinge consolator fata pe sîni și trece înconjurat de arșiță în stradă.

Atunci își privește cămașa și o vede albă, fără nici un strop de culoare. După doi pași e parcă galbenă și de umeri simte agățîndu-i-se soarele. Se întoarce și ridică pumnul cu un efort mult mai mare decît cel așteptat. Soarele pătrunde într-un nor negru.

Dar căldura sporește, iar cămașa a devenit portocalie. După alți cîțiva pași se întunecă la roșu.

Apoi ajunge la culoarea ruginei și F.G. se prăbușește în mijlocul străzii.

Cronica, 7 iunie 1969

Urme

După becul galben cu un abajur metalic pe care emailul verde a crăpat, agățat ca o farfurie împreună cu un pahar strălucitor pe care un chelner îndemînatic sau șarlatan le-ar ține pe dos, folosind forța centrifugă, forța vreunui clei sau vreo forță ocultă, chelner care poate se amuză și el din cînd în cînd să se plimbe invers, pe tavan și nu pe cimentul zgrunțuros al coridorului lat cît umerii celor două gemene care locuiesc în boxa 67, să se plimbe cu picioarele-n sus adică și cu capul la semi-înălțime; după geamurile verzui de sticlă granuloasă și numai translucidă care cern lumina roșie de apus într-o culoare galben-leșioasă și transformă firma albă a consorțiului comercial într-o înșirare turbure de flăcări violete, sulf ars într-o alchimie a serilor veșnice; după ce treci de trei scări cu o faimă sinistră - fiindcă tu ai memoria totală a locului în care ai fost zidit: de pe cea din mijloc s-a rostogolit într-o seară, sub piciorul unui ins cu o lipsă dubioasă de meserie, un cap de bărbat pe fruntea căruia cineva scrisese cu un cuțit, avînd apoi grijă să șteargă sîngele, EMES, osîndă cabalistică și desuetă; după două uși negre din dosul căroră, în scurta perioadă de după plecarea ta, nu s-a mutat încă nimeni, ușa 68 prin care intră un pensionar libidinos, cu părul galben mirosind mereu a dorință nesatisfăcută și a mîncare și avînd drept unică ocupație practicarea fără zgomot a unei găuri în zidul camerei 67, lucru pe care pînă la urmă l-a dus la bun sfîrșit și astfel poate vedea oricînd și în orice postură pe cele două gemene nemțoaice și bineînțelese blonde fade, slăbite și

îndulcite însă de conviețuire și de cursurile universitare; după o boxă strîmtă și fără ușă, un cuib de păianjeni frumoși, orbi și instinctuali, aciuăți printre cutii de vopsele care, sub praful gros de trei degete, pot fi luate și drept lemne, de exemplu, sau cu totul altceva, de pildă drept picioarele tăiate ale unei femei opulente, asta fiindcă tot după descoperirea capului pe treapta scării, același domn cu tendințe de îngrășare zărise o mînă ieșind din rezervorul „The Torrent” al toaletei și luase totul drept o farsă macabră pe care i-o joacă unul dintre cei șaisprezece locatari ai mansardei, un moralist probabil care-i descoperise înclinația nefericită prin cine știe ce deviație a sa de la secretul singurătății; după aceea ești *tu* acum, așteptînd de la miezul nopții în fața ușii pe un vechi prieten, cel al cărui tată și-a auzit dinăuntru zidului strigătul tăcut și l-a pus să sfărîme cu o daltă cimentul încheșat între cărămizile albe.

În curînd mijește de ziuă, pe undeva cîntă probabil cocoșii, și puterile te părăsesc. Cu o strălucire argintie, tatăl prietenului apare la capătul coridorului. E îngrijorat și extenuat. Tu îl întîmpini avid, ești uitat și plictisit, nimeni nu te cheamă în ajutor și deci nu poți să-ți arăți ingratitudinea față de nimeni. Ești de altfel un suflet purificat de boala prizonieratului între cărămizi.

Prietene, spune tatăl, s-a întîmplat o nenorocire. Aveam prea multă încredere în băiatul meu și astăzi l-am găsit împreună cu o femeie, în casa unei femei. Nu m-a văzut și nu m-a auzit pentru că ființa muritoare de alături nu credea în mine. De furie am lovit zidurile și casa s-a cutremurat. Am izbit în hornuri și-am prăvălit cărămizile-n sobe. Și atunci un spirit puternic și rău, acel spirit numit Herghelie, trecînd pe-acolo a rîs și-a preschimbat casa în praf. Au rămas în ruine urme groaznice de cal. Trebuie să știi că aș fi fost un spirit Alb. Ultima oară eram un copil care trebuia să moară la nouă luni după naștere. Mama însă m-a aruncat violent în cazanul cu apă clocotită care aștepta

rufele. Am ieșit din trup zbătîndu-mă și soarta mea e să rătăcesc pînă voi fi izbăvit nu se știe cum.

Și fiul tău ? ai întrebat tu. Înainte de sfîrșeala zorilor, tatăl îți arătă un pui de pisică mieunînd ascuțit, întins pe una din treptele scării. Tocmai atunci se întorcea acasă domnul care descoperise capul și mîna tăiată. Amețit, cu o durere surdă, cu o nemulțumire obscură a mizeriei. Domnul calcă puiul de pisică și o lumină albă izbucni din creierii unși pe ciment.

Prietene, ai spus tu și spiritul s-a apropiat de voi. Era firav și nedumerit.

Domnul trecu prin trei aburi argintii, din ce în ce mai aplecat de șale.

Luceafărul, 7 iunie 1969

Lumină

Curtea întinsă se desfășura în stînga.

În această parte, molozul rece al zidului.

Zăpada foarte înaltă, tăcerea zăpezii, încordarea pe care o crea băiatul dedesubtul becurilor din stradă. Lumina dispărea pînă la el între tufișuri. Apoi se apropia și crengile oscilau lăsînd încărcătura de zăpadă pe după gîtul lui prin toate deschizăturile hainei - începutul plăcerilor perverse, al obișnuințelor eroice, reluarea contactului cu ceea ce s-a dovedit deja nefast - experiența cu degetele copilului pe porțița sobei pînă cînd ele însele ajunseseră să transmită căldură.

Dar dușmanii lipseau și fuga deznădăjduită se sfîrșea în rostogoliri prin elementul care-l primea indiferent și rece, reflectînd prin cristale lumina verde-albastră.

Singur și ațîțat, repeta salturile. Nu pierdea poate contactul cu realitatea singurătății. Era foarte trist sub aparența acestor bătaii cu dușmanii care apăreau deseori cu un revolver în buzunarul din care scăpărau zgomote prin gura lui, cu țeava îndreptată spre cîte o ramură. Dar tristețea există permanent și se oprea nedumerit, gîfîind, cu fața în zăpadă. Apoi reapăreau bărbați negri și femei verzi salvate, fugind atunci cînd era cazul să-și dea tributul dragostei fiindcă erau misterioase și inutile, adică împlinea unsprezece ani.

Va trece prin locul acela un tren și va sări cu o explozie înfricoșătoare de pe șine din cauza acelui tip bărbos care se strecoară prin zăpadă cu o mină în stînga și cu revolverul în

dreapta pînă cînd răsare în față o santinelă pe care o lovește în cap aruncîndu-se inflexibil spre linia ferată unde fierul scîrțîie deja de frig și mina strălucește sub o lună palidă-inexpresivă care nu e altceva decît satelitul pămîntului.

Apoi privește printre scîndurile late ale gardului, sub scheletul deshidratat al unui soc. Strada e luminată violet-verde și zăpada păstrează în mijloc cîteva urme longitudinale de automobil. Rămîne în fața cristalelor care clipesc rînd pe rînd și mîna i se afundă încet în materia de sub șine. Stă în genunchi și suflă gîfîind fum de tutun printre două zăbrele de carceră. Neobservată se apropie iarăși santinela, o zgîlțîitură scurtă și din nou, într-o trecere bruscă, zăpada cu sclipirile ei neutre.

Curtea vecină sub nukul enorm începe să plutească în întuneric pînă cînd printre tufişuri crește lumina tăcută a unui singur far, slab portocaliu, de motocicletă duşmană. Sau poate fi o lanternă a duşmanului, cu care caută deschizătura secretă. Sare în picioare și porneşte de-a lungul tufişurilor pînă la poartă, şovăind în fața interdicției de a depăși zona închizătorii familiale. Apă sărată i se scurge pe față și zîmbește apoi în sine, un uriaș zîmbet pentru cei care nu-l lasă în pace, deși lumea antagonismelor lui există, necunoscută de nimeni și amenințătoare.

Calcă repede prin zăpada străzii și pe rînd corpul i se răcește de nerăbdare și apoi se strecoară pe sub gard în porțiunea cea mai întunecată a grădinii. Nucul tînăr și tufa ascuțită de vopsea albă luminează ele însele fără să reflecte nimic, luminează verde peste verdele celeilalte zăpezi și totul se găsește într-o claritate de noapte verde, omul proiectîndu-se înalt și obscur pe fundalul neidentificat.

Zgomotele seci ale lopeții izbesc o porțiune dezgolită neagră în verdele zăpezii. Sim se tîrăște pînă în dosul tufei de spirea la cîțiva pași de spatele omului. Silueta icnește, lîngă ea se află niște zdrențe.

Apoi ia sapa pe umăr și se întoarce gheboșat și slab.

Sim, în zăpadă, îl privește pe tatăl său înaintînd preocupat spre șine.

Cronica, 20 noiembrie 1969

p -

Înainte de fugă

(roman)

deteste mafagon de penser
(Andre Gide)

Introducere unde nu se spune nimic

Mi s-a întâmplat aseară un lucru cum nu se poate mai hazliu.
Dar nu despre asta e vorba.

Oricum din cînd în cînd suntem obligați să călcăm pe alături.

Omule, nu-nțelegi că nu despre asta e vorba? (explicație:
discut cu mine însumi).

Ei bine, să mi se spună *omule* nu înțeleg defel.

Cu atît mai mult cu cît din cînd în cînd am sentimentul
absurd că și cuvîntul ăsta ar corespunde unei stări de fapt. De
pildă aseară...

Nu e vorba...

Nota autorului unde nu se spune nimic

Să nu vi se pară neapărat că această carte seamănă prea mult
cu altceva. Poate am gîndit într-adevăr altceva. Cartea de față
trebuia să fie așa-ceva, nu altceva. Îl rog deci pe cititor s-o
judece cu mînuși, cu mînuși de cauciuc dacă e nevoie. N-aș
dori neapărat să fie aspru sau categoric. În privința asta cazurile
anterioare mă liniștesc, deși nu pot să mă bucur deschis că n-o
judecă deloc. Voi încerca să mă bucur secret. Oricum sugestia
ar exista acolo unde cineva dorește s-o caute, deci să considerăm

Pagină de manuscris

la p
su

change

afacerea astupată. Ceva mai sus am văzut introdus, involuntar de bună seamă, cuvântul *deschis* și nu mai puteam spune (chestețiune de stil): *afacerea închisă*.

Unii spun că puteam spune (oribil, dar vreau să aleg de acum înainte exprimarea cea mai directă) toate fără să spun nimic. Ceea ce devine adevărat de la un anumit loc în jos. Cum ați înțeles, țin să mulțumesc tuturor celor care minăți de tristul vînt al sorții se vor pomeni cînd va cu respectiva carte în mînă. Le mulțumesc cu smerenie, cu căldură, cu respect, cu milostenie, cu înclinație, cu demnitate, cu altitudine, cu declinație, cu zenit, cu înțelegere, cu fantasmă, cu aripi de aur, cu răzbunare, cu comisari, cu comedia franceză, cu cîini, cu coarne, cu catolicism, cu.... (delir cacofonic).

Capitol unde se declară de către autor că eroul nu vrea să fie serios și motivele bolii sale

Lăsați-mă numai să spicuiesc cîte ceva din scrierile mele: „Aleargă în afara acestor groase statui himerice de piatră ieftină poroasă, hidoase ca însăși prostia și aerul este doar o pîclă deasă în care se ridică pale de fum negru și...”

Ego sic cogito. N-aș vrea să credeți că am ieșit vreodată din decorul de carton deasupra căruia fluieră pasărea inexistentă în locui aștrilor. Dacă aceasta este o boală, ea este fără doar și poate boala mea. N-am putut scăpa niciodată de seriozitate, deși plăsmuirea stelelor n-a creat stele și nimeni nu m-a internat (încă) într-o casă de sănătate, cu toată opinia mea categoric favorabilă în această privință. Deși întreaga mea cavitate toracică (și dedesubtul aceleiași) se încovoia de dureri veșnice precum ce? (fără îndoială nimic), doctorii mă declară sănătos și apt pentru serviciul militar fără debilitate prea accentuată. Drept care am decis să mă extermin inventînd un erou tot atît de profund nesianos precît autorul său era de serios (constat acum cu surprindere că adjectivul de la *seriozitate* n-ar trebui să fie

serios, ci cu totul altul, mult mai serios). Cu fiecare gest al autorului negat prin erou, sărmanul cel dintîi se va reduce în curînd la neant dobîndind ce?

(Fără îndoială nimic.)

Așadar eroul meu suferă de boala mea răsturnată, fără a fi prin asta sănătos.

Motivele bolii sale ar trebui exprimate în fraze importante, complicate, din care să nu reiasă pînă la urmă că orice credință în ceva i se pare tot atît de fadă ca și credința în altceva sau în așa-ceva, să nu reiasă că boala lui nu se vindecă, ci că ar putea dimpotrivă, sărind peste o prăpastie, să-și dobîndească sănătatea, în fond autorul a devenit deodată trist și și-a șters pe furiș nasul dedesubtul ochelarilor tocmai pentru că motivele unor boli opuse sunt identice. Patru muște violete i-au intrat într-unui și același ochi. Autorul, bine crescut de Codul Relelor Purtări, nu înjură decît în public. În singurătate nu simte nevoia, dragă cititorule, nu simte nevoia de *aproape* nimic. Și ar fi cu mare plăcere el însuși nimic dacă n-ar exista acest *aproape*.

Promisiunea autorului

El promite solemn că nu va abuza de răbdarea cititorului prin calambururi stupide ca și crocodilul de cauciuc al lui Dostoievski.

Raport al autorului în privința debitelor sale

De aici trebuie să reiasă limpede că toate persoanele cărora le datorez ceva au răposat. Deși cred în metempsihoză, eroul meu nu crede cîtuși de puțin. Totuși, ca să nedumeresc pe cîțiva, am să afirm răspicat ca atîția alții că maestrul meu este Dostoievski (afară de povestea, iertați-mă, ignobilă, cu un crocodil...). N-am să-i înșir pe ceilalți maeștri în ordine cronologică sau întîmplătoare, ca să nu puteți depista după furunculul infra-bucal

faptul că bunica mea nu era pedagog, iar fata lui mai mare decât el nu era tot atât de mare.

În rest, cu toată stima al dumneavoastră dintotdeauna.

Diatribă împotriva unora

Remarca autorului la recitirea manuscriselor: Autorul remarcă că de fapt această diatribă este împotriva altora.

Eu cred împreună cu cei mai moderni decât ceilalți că prezviuina nu e un dat pe de-a-ntregul omenesc. Așadar eroul meu vede lucrurile și nimic altceva în dosul lor. Asta numesc eu neseriozitatea sa. Eram tentat să rostesc o diatribă împotriva celorlalți. Renunț.

Exord

(Dacă vi se pare stupid, chemați poliția ca să vă arate că există alții și mai și.)

În rest va fi vorba despre o zi împreună cu D. Lemnus, licențiat în litere și poet. Criticii care vor lăuda cartea își dau de pe acum seama că eroul nu se numește Popescu. Adevăratul exord trebuia să conțină un tub de grosime considerabilă și un recipient strimt, dar autorul s-a cenzurat considerînd că mai bine să fie socotit timid decât sadic. Era vorba despre o persoană umană în viață, care suferă. Ziua va începe de la trezire pînă la culcare, conținînd aluzii și la inversul situației, atît cît permit spațiul, timpul și cele douăsprezece categorii transcendente.

Fuga I: Numerele

„*The time is out of joint.*
(Shakespeare - *Hamlet*)

Cînd călugărul în rasa lungă și murdară cu barba încîlcită și ochi rătăciți îi anunțase că tatăl său dorește să-l vadă, Simon mai întîi se bucură înainte să se gîndească. Apoi călugărul dispăru în noapte fără alte cuvinte, gîrbov, apărîndu-se cu mîinile de ploaie, umblînd către tărîmul acela mult jînduit și înspăimîntător unde tatăl aștepta întîlnirea cu fiul. Dacă tata dorește, mai mult, *cere* să vin la el, își spuse Simon, desigur dincolo de bucuria revederii urmărește un anumit lucru. Iar eu am fost o clipă fericit ca un nebun, știind că întîlnirea cu tatăl meu e singurul lucru adevărat pe care îl vreau în lume. În același timp însă, groaza atîtor ascunzișuri, spaima de a-i fi călcat o dată porunca - ceea ce fără îndoială *el* știe -, spaima de a fi cu atît mai neputincios în fața muștrării lui cu cît am fost neputincios în fața poruncii lui sunt tot atîtea cauze pentru care revederea noastră mă poate lovi fără putință de îndreptare. Și așa sunt atît de șovăielnic încît o muscă mă poate jigni cu hotărîrea sa neclintită de a voi să mănînce; sunt atît de în marginea vieții încît orice voință de a trăi mi se pare monstruoasă. Iar dacă tatăl meu mă va întreba cît înțeleg din opera lui neterminată, cum voi duce *eu* mai departe lupta lui cu numerele, ce i-aș putea răspunde decât că asemeni lui, dar fără a-l cunoaște, încerc să construiesc o Artă a fugii din lume, o artă a evadării într-o împărăție de sunete pure și triumfiuri, în afara timpului și deasupra munților, încerc fără mișcare să găsesc

poporul depărtat la nesfârșit al Nemuritorilor. Și asta nu ajunge, pentru că ar putea fi răspunsul la întrebarea unui om iubit atunci când în fine reușești să-l întâlnești; răspuns pe care el l-ar primi cu un zîmbet și o privire în gol, simțindu-se aidoma ție, mai aproape sau mai departe de același țel. Pe cîtă vreme cuvintele acestea vagi nu mărturisesc hotărîrea celui care a împlinit o poruncă, ci numai o cale lăturalnică, lașă a neputinciosului. Căci eu nu fac nimic decît să strig în fața celorlalți neînțelegerea și singurătatea mea neomenească; dar nicidecum să fiu prin asta deasupra lor. Mai știi, își spune Simon, poate că fiecare dintre ei are pătîcica lui de curaj, pătîcica lui de putere, pătîcica lui de dragoste și înțelegere și apropiere și atunci merit de la aceștia ca și de la tatăl meu numai dispreț și lupta mea în afara lor e numai o zbatere caraghioasă prin care sunt unicul înjosit. Simon crede că într-adevăr nu ar fi gîndit niciodată așa fără porunca tatălui său de a duce mai departe o himeră pe care, vai, nu o poate disprețui - zăcînd și în el o scînteie din focul pur al dreptilor care i-a ars părintele. Pentru că altfel, ce poate fi mai măreț decît să stai deoparte prefăcîndu-te că nu înțelegi? Și care păcat este mai mare decît lașitatea, trădare a ta însuși în fața celui care ți-a dat viață ?

În fereastră se tîrîie presimțirea luminii tulburi, păsările încep să cînte în oboseala vîntului, iar Simon își zice :

cel ce are ceva de spus, o spune la lumina candeliei; înșiră cuvintele fără lumină;
cel ce nu are somn își iubește nopțile;
cel dincolo de orizont nu se mișcă de pe scena arlechinilor;
cel ce nu mai are decît un ceas de trăit își curăță unghiile.

Dar eu, înfipt în tăcerea acestei lumi ca o piatră, fără simțire și fără venin, aștept zorii culcat gîndindu-mă cu frică la ceea ce sunt; gîndindu-mă cu frică la ceea ce niciodată nu voi fi. Iar acum nu doresc altceva decît monștrii galbeni ai răsăritului. Apoi cîntă cu voce spartă, pierdută între ziduri:

cine speră în această lume n-a băut deloc ;
cine speră în această lume n-a făcut dragoste niciodată;
cine speră în această lume n-a văzut nicicînd o stea.

Și strig, rațiunea mea căzînd: Nu mai vreau să fiu, nebun ce-am fost să cred cînd scaunul spînzuratului tremura sub mine că voi fi acest tot care mă-mbrățișează, acest tot care mă înnebunește, CEL DE NEÎNLOCUIT.

Nu mai e alcool și n-am băut deloc deci ar trebui să am multă speranță, își zise Simon încercînd să doarmă. Am să citesc Evanghelia în dimineața asta.

„Aș vrea să scriu despre spaimă...”

Aș vrea să scriu despre spaimă : despre simțurile care percep o prezență în întuneric; despre urmărire, despre coșmarurile care ivesc zori galbeni. Ce va fi asta? Numerele? Poate. Cum să ajungi pînă la un tată fugit, pe care nu l-ai cunoscut. Apare dimineața un individ neras, slab. Îi explică : va fi poate urmărit; îl lasă singur. Iese din casă și i se pare că e urmărit, noaptea aude zgomote în fața ferestrei; iar prietenul său nu vine. Iese pe străzile întunecate. O femeie se agață de el. O duce acasă. O umbră dispăre printre copaci. Simon face dragoste abătut. Femeia îl trage de limbă. Dimineața dispăre. Apare din nou omul parcă de pe altă lume. Îi vorbește despre numere. Acesta o fi fost tatăl? Nu știe. De atunci percepe în fața ferestrei o prezență în fiecare noapte. De atunci nu mai iese din casă, iubindu-și coșmarul.

„Cum presimți o hienă...”

Așa cum presimți adeseori o hienă dincolo de forma unui nor, în zgomotele venind din grădină - poate numai scîrțîitul copacilor sau fișîitul bulgărilor de țărîna destrămați de propria lor greutate - se vestea o prezență în întuneric. I se întîmplase deseori să se convingă că neliniștea unui simț necunoscut este reală; într-un parc, la marginea mării, pe cînd ținea o fată blondă adormită în brațe, dincolo de starea primejdiei se arăta-seră umbre gonind mute îndărătul copacilor. Atunci reușiseră să fugă. De altfel niciodată nu i se întîmplase nimic, deși în fața geamului se ghemuiau fiori stranii; noapte și liniște, corbi neclintîți, luminarea unei ferestre aprinsă în colțul universului. Sau fluturii izbindu-se de pereți - singurătățile sale înspăimîntate. Popasul în case străine și așternutul străinilor și vorbele schimbate fără nici o înțelegere. Pretutindeni aceeași nesiguranță [...]

„Noaptea sufletul meu..."

Noaptea sufletul meu a zburat pe deasupra unor stranii locuri, prăpăstii din care urcă un fum încet, lacuri galbene, focuri - pînă cînd ajunge la niște întinderi putrede, mirosind pervers de urît, unde lumina e nesigură, are deja culoarea zilelor trecute.

Ochiul zburînd deasupra unui pămînt în culori bizare, mlăștinos și cuprins de o lumină cenușie, cu animale fantastice, schelete de cavaleri, un cavaler negru dispărînd într-un abur galben pe vîrful unei coline, fantasticul pur și glacial pentru că omul nu ia parte, totul sfîrșind într-o pădure la sabatul vrăjitoarelor.

M-am trezit cu bucuria visului, navigînd încă prin terenurile concave, în așteptarea soarelui cioplit într-o materie portocalie, un soare sferic spart ca un ou de șocolată, mirosul mixturilor drăcești astupîndu-mi nările, cu timpanele sparte de bubuitul unor tam-tamuri superflue. Dacă s-ar putea, aș dormi toată ziua, oricum nu *fac* nimic. Dezavantajul somnului e că nu întotdeauna visezi și atunci te trezești cu tristul sentiment al eclipsei, al dezertării.

Fuga II: „Să nu pierdeți cumva actul acesta..."

„ - *Eh quoi, mon enfant! Á la veille peut-etre du salul... vous vouliez donc nous quitter!* "
(Villiers de L'Isle-Adam)

-Băgați de seamă să nu pierdeți cumva actul acesta - îmi spuse funcționarul înainte de plecare -, deoarece nu numai că este singurul care atestă că existați, cum existați, în ce scop, în virtutea cărei Legi, dar nu avem dreptul să eliberăm pentru fiecare om decît un singur asemenea act, strict personal. Pierderea acestui act echivalează cu o descalificare. Desigur, autoritățile nu-l cer prea des și de altfel numai funcționari cu un grad însemnat și împuternicire specială au dreptul să vă legitimeze de acest act. S-ar putea ca nimeni să nu vi-l ceară niciodată, după cum s-ar putea să vă fie cerut foarte des, mai ales în *perioade critice* pentru țară. Aici funcționarul își dresă vocea, sorbi puțin din paharul cu apă și se șterse de sudoare. Avea fața congestionată și ochi speriați de responsabilitatea înaltei misiuni de a fi eliberatorul și în același timp depozitarul secretului acestor acte atît de importante. Apoi continuă:

- Să presupunem că ați pierdut acest act. Vă veți întoarce aici, însă eu nu vă voi mai recunoaște. Dacă nu aș avea un suflet de aur - zîmbi modest și vinovat - eu aș putea anunța autoritățile superioare că ați pierdut singura dovadă a existenței, valorii, scopului dumneavoastră și deci ați devenit o persoană nu numai fără identitate, dar și periculoasă pentru ceilalți.

Cu glasul vibrând de emoție, funcționarul continuă privind pe fereastră:

- Dar eu rămân credincios unui principiu de înaltă umanitate și mă prefac că nu vă cunosc. Și știți exact din ce cauză? Pentru că toți acei care au pierdut actul sunt *internați* în lazarete speciale, lăsați să moară de foame și sete. Strict confidențial, șopti el privind în dreapta și-n stînga, dar absolut confidențial: ei trag în fiecare zi la sorți și se mănîncă între ei cruzi, pentru că nimeni nu le dă dreptul de a face foc. Apoi reluă, cu voce puternică:

-Dar din fericire, domnul meu, nu mulți își pierd actul...

Și din nou, încet, prudent:

-Iar dacă ți-l pierzi, poți foarte bine să trăiești fără el, existînd desigur șansa ca mai devreme sau mai tîrziu să fii descoperit, dar, repet, este tot atît de posibil să mori în liniște fără să ți se ceară vreodată acest act cutremurător, deși (aici iar înălță tonul, grăbindu-se), deși, *civic* vorbind, este bineînțeles o rușine să-ți pierzi personalitatea așa cum e ea atestată de foruri pe care nu-ndrăznesc să le numesc și pe care (mică pauză, apoi funcționarul șopti:) la drept vorbind nici măcar nu le cunosc.

Funcționarul zîmbi, își șterse mîna dreaptă de nădușeală și mi-o întinse.

- Pe ușa de aici se iese, îmi indică el o ușiță albă în zid, înaltă și îngustă, pe care n-o observasem pînă atunci. Pentru a evita aglomerația.

Țineam actul în mînă și doream în fine să-mi arunc ochii pe el, așa că n-am observat cum din coridorul semiobscur se desprinsese o formă roșie cu ochi sclipitori care-mi înhață bucata de hîrtie din mînă și dispăru înaintea să-mi dau seama ce se întîmplă. Am pornit imediat pe urmele ei și am mai zărit-o coborînd scările în lumină cu o viteză uluitoare. Era o femeie tuciuire, o țigancă îmbrăcată într-o fustă roșie. Am alergat în urma ei, dar dispăruse deja printre oamenii din stradă.

M-am gîndit că totuși cel mai bun lucru pe care-l puteam face era, în ciuda avertismentelor funcționarului, să mă întorc în biroul de sus. Cu atît mai mult cu cît țiganka pusese mîna pe bucata de hîrtie înainte ca ușița Camerei să se fi închis, deci era aproape sigur că omul văzuse tot ce s-a întîmplat. În afară de asta eram hotărît să-l silesc, orice-ar fi, să-mi dea un nou act și pentru asta, avînd în vedere marea importanță a bucății de hîrtie și consecința mizerabilă a pierderii ei, nu m-aș fi dat înapoi din fața nici unui mijloc.

Abia am mai descoperit ușița în fundul unui coridor. Era încuiată, iar îndărătul ei nu se auzea nimic - semn că funcționarul este încă singur. Am lovit-o cu umărul și am dat buzna în birou, unde omul stătea gînditor, în picioare lîngă masă, în aceeași poziție din care îmi vorbise mie.

-Cine ești dumneata? urlă el dîndu-se înapoi. Ce vrei...?

-Ascultă, am spus apucîndu-l de gît și împiedicîndu-l să țipe, ai văzut țiganka din coridor, cea care mi-a smuls actul acela covîrșitor de important pe care nici nu apucasem să-l citeșc. Îmi vei da unul nou. Inutil să te mai prefaci că nu mă cunoști; mi-ai explicat atît de bine ce înseamnă să pierzi actul, încît n-aș șovăi să te omor. L-am strîns de gît ca să-i arăt că nu glumesc. Ochii începuseră să-i iasă din orbite. Horeai scurt, apoi făcu un gest cu mîna: - Lasă-mă, omule ! I-am dat drumul, aruncîndu-l pe scaun. Funcționarul își pipăi gîtul, își șterse lacrimile care-l podidiseră fără să vrea, își drese glasul și spuse ce urmează:

- Ești primul care procedează în chipul acesta cu totul neghiob și asta din lipsă de experiență. Dar din fericire pentru dumneata și din nenorocire pentru mine, vai, este singurul mijloc pe care dacă nu le-ar fi fost frică, ar fi trebuit să-l urmeze cu toții. Acum fii atent, zîmbi el, m-ai lovit groaznic, era să mă omori, deci n-am să te cruț cîtuși de puțin. Ai să afli tot ce-ai vrut să știi. Așadar, fii atent la o anumită frază din discursul meu de

adineaori: ți-am spus că numai *anumiți* funcționari, cu o înaltă investiție și forțe nelimitate au dreptul să te legitimeze de acest act. Toți cei care ies de aici pătesc același lucru, pentru că țigancă (ehei, azi era țigancă, dar mâine ar fi putut fi un moșneag orb!), țigancă, spun, este de fapt un salariat al nostru, și încă (oftă) cel mai bine plătit, din cauza riscului său ceva mai mare. Dar de azi înainte, zise el cu înțelese, voi cere și eu un spor de salariu. Așadar, după ce țigancă (sau Ens, cum i se spune, el fiind de fapt bărbat specialist în deghizări) le smulge actul și-i duce pînă jos, toți păgubașii se gîndesc să se întoarcă. Nu însă înainte să-și amintească ce le-am spus despre îngrozitoarea putere pe care o au funcționarii cu drept de a legitima. Raționamentul e simplu: dacă un funcționar care te legitimează are atîtea posibilități, cîte nu are cel ce eliberează actele ! De aceea se întorc toți pînă la urmă, dar așteaptă respectuoși la ușa din față. Ei așteaptă uneori ani întregi acolo, fiindcă și eu ies tot prin ușița asta pe care dumneata ai spart-o. Și degeaba mă așteaptă jos, pentru că iau un ascensor special care duce la o ieșire secretă, lîngă maidanul de gunoarie al orașului. Iar cînd din întîmplare ei reușesc să dea de mine, e ușor să mă prefac că nu-i cunosc. Ca noi, funcționarii, să nu fim supuși unui pericol prea mare, ne este interzis să eliberăm mai mult de un act pe săptămîină. De aceea numărul nostru este uriaș, întrecînd de departe ceea ce ai putea imagina. Și totuși, iată, riscurile sunt considerabile, ca dovadă, ceea ce s-a întîmplat azi. Dumneata, fără să te gîndești, ai procedat exact cum trebuie. Adevărul este că dacă te gîndeai măcar o fracțiune de secundă înainte să dai buzna în birou, m-ai fi așteptat ani și ani la toate intrările și ai fi încercat să-mi lingi tălpile. Mi-ai fi dat mită și eu aș fi primit, Asta în afară de cazul în care într-o zi ca toate celelalte, unul din funcționarii aceia înfricoșători, care există în realitate și care te las să judeci după mine cîtă putere au de fapt, nu ți-ar fi cerut actul. Atunci ai fi fost închis într-unui din lazaretele pe care eu

le-am văzut - aici ochii începură să-i joace încolo și-ncoace, căutînd un adăpost - și care arată de departe mult mai rău decît ți-am spus eu. Dar dumneata ai comis uriașa greșeală de a fi cuprins de spaimă. Și atunci rațiunea ți s-a întunecat cu totul. Tuși, scuipă undeva fără țintă.

-Bine, zise. Acum află că nimeni în lume nu are acel act, pentru că la fiecare ușă de funcționar așteaptă o replică a dibaciului Ens, un meșter în deghizări care smulge din mîină hîrtia. Majoritatea celor deposezați, disperînd de atîta așteptare pe la ușile noastre ciudate, pe care nu intrăm niciodată, dar îndărătul cărora suntem întotdeauna, caută în lume pe acest Ens. Dar de pildă, dumneata ai fi căutat o țigancă cu fustă roșie, altul un bătrîn orb, iar ei *există în realitate*, dar nu au nici o vină. (Cînd vei ieși, te vei convinge de uriașa inventivitate a lui Ens.)

Dacă bănuiești că noi avem acte, te înșeli. Țasta este și motivul pentru care am acceptat, în majoritatea cazurilor, acolo unde serviciul nu era predestinat pentru noi, să devenim funcționari. Cei care te vor legitima vreodată n-au nici ei cea mai mică umbră de act. Dar cine ar îndrăzni să-i întrebă *pe ei* despre asta? Nici un om din lume nu are act, deși fiecare mai devreme sau mai tîrziu, conform programului nostru, a trecut prin formalitatea eliberării acestui act. Trebuie procedat cu multă atenție și cu metode variate. Sunt de pildă unii care împăturesc actul și-l bagă imediat în portofel. Pe aceia îi așteaptă un tratament corporal duios la ieșirea din clădire. Dar în general Ens se ocupă de toate cazurile.

Se opri, vizibil obosit de explicația atît de lungă. Apoi continuă, privind în gol :

- E u sunt mult mai bătrîn decît dumneata... Să-ți mai spun acum ceva : chiar dacă printr-o întîmplare uluitoare mecanismul acesta n-ar funcționa cum trebuie, dacă vreodată ți s-ar cere actul și l-ai avea, organele represive l-ar declara imediat fals.

Este foarte posibil ca nici măcar să nu știe cum arată un asemenea act. De fapt el e o foaie plină de cifre, bătute anapoda la mașina de scris. Pe ele, eu completez numele și ocupația dumitale, iar dumneata semnezi.

Acum, altceva. Să știi că riscul de a fi descoperiți nu e mare. Soțul își suspectează soția, copilul - mama, fratele - sora, fiecare pe fiecare. Așa că rareori cineva destăinuie că actul *i-a fost furat*. Practic, nu riscă nimic, pentru că denunțurilor, primite tot de noi, nu li se dă curs. Dar el n-are de unde să știe, așa că, dacă e un om tare, tace ca peștele. Când se întâlnesc doi oameni puși pe confidențe tragice, reiese că hîrtia li s-a luat într-un fel sau în altul la amîndoi; pot să se convingă chiar că mai mulți au pățit accidente asemănătoare. Pe de o parte s-ar ridica împotriva legii, pe de alta le e frică să se afle că nu au acel act. Niciodată un om fără act nu va striga în piața publică: *Eu nu îl am!* Iar dacă o va face, toți cei prezenți, care nu-l au nici ei, se vor grăbi s-o șteargă cu groaza în suflet. Cel care ar striga în piața publică crede că riscă internarea în lazaret. De fapt se poate întîmpla cel mult să stea o noapte la închisoare pentru tulburarea ordinii publice. Peste tot e o nesiguranță veșnică; poliștii nu l-ar denunța pentru nimic în lume de teamă să nu fie legitimați. Problema actului e tabu și nimeni nu se atinge de ea fără oroare și groază.

Mă vei întreba pentru ce. Nu știu. E un control asupra lumii. E un aparat uriaș care controlează lumea. Dar nici *eu* de pildă, care fac parte din acest aparat, nu pot să sper că pînă la moarte un necunoscut nu mă va legitima. Deși, zîmbi, e mai puțin de așteptat.

- Nu vreau să mai știu nimic, i-am spus. Vreau un act ca să ies de aici.

- Ți-l va lua Ens înainte să-l apuci, chiar dacă te-am prevenit.

- Da, dar nu vreau să mi se aplice jos tratamentul duios despre care vorbeai.

Atunci funcționarul se sculă în picioare, înalt și gros și ridică degetul amenințător :

- Ești mai prost decît credeam; dar din fericire știu ce trebuie făcut. Dumnezeu m-a luminat. Ascultă: dacă te gîndeai puțin, înțelegeai că Ens nu se mai arată pe aici timp de o săptămînă. Pe de altă parte, dacă cei de jos *nu-l văd* pe Ens ieșind în goană înaintea unei persoane *neoficiale*, ei vor aplica automat acel tratament duios persoanei respective. În plus, eu nu am decît exact 52 de acte pe an, ca să eliberez unul pe săptămînă. Iar dacă ți l-aș da pe al doilea, ar trebui să falsific unul, ceea ce e incomod. Dumneata te-ai trezi în stradă și nu pot să fiu sigur că nu te-ai întoarce la cei de jos, care ar fi tot atît de nepregătiți ca și mine să te primească înapoi. Iar lor le-ai putea destăinui tot ceea ce ți-am spus. Și atunci există o singură soluție : vei ieși tot pe ușa pe care ai intrat.

- Vreau totuși un act, i-am spus.

- Bine, oftă el, fie. Scoase un nou act și-l completă. Apoi se sculă în picioare, fixă cu privirea un punct pe zidul murdar și-mi întinse mîna.

-Îmi pare rău, i-am spus. Dar în timp ce mi-ai spus toate astea, m-am gîndit că ar putea face parte tot din recuzita voastră o poveste atît de bine ticluită încît să mă facă să renunț la act. Convins că nimeni nu-l posedă și că de fapt este o hîrtie lipsită de orice valoare, aș fi plecat îngrozit pentru soarta mea și a dumitale, dar nimeni nu-mi poate garanta că de fapt *dumneata* sau *el* nu aveți acest act.

-O, ba da, zise funcționarul, eu am sustras o sumedenie valabile împărțind altele false, știind că toate ajung pînă la urmă tot în canalul din fața clădirii. Dar crede-mă, adevărații legitimatori nu știu cum arată acest act. Acum pleacă, bîigui sfîrșit.

Și luă poziția oficială cu care îmi vorbise nu cu mult timp înainte: Băgați de seamă să nu pierdeți actul acesta, scrișni el căzînd pe scaun.

Canon I: Copilăria culorilor

Am povestit odată, pe cînd eram foarte mic, atît de mic încît nu semănăm nici măcar cu propria mea caricatură, întâmplările oarecum stranii din casa cu iederă a lui Giovanni Ceria. Pentru că după citirea manuscrisului toate faptele au căpătat coerență iar ciudățenia lor s-a limpezit, voi încerca să evoc una din serile petrecute împreună cu gazdele, seară calmă și totuși încordată pînă la refuz de o tensiune ascunsă, depășindu-ne. Mi-au rămas în minte schimburile de monologuri aproape fără legătură, înlănțuindu-se însă prin memoria unor fragmente anterioare. Așa cum mi le-am reamintit, au - în ciuda aparenței de confesiuni mecanice, aproape hipnotice - o interdeterminare subtilă. Rămîne o singură incertitudine fundamentală: asupra persoanei care vorbește. Aș fi putut considera întreaga rememorare drept un singur bloc, nediferențiat în aceste trei voci care, oricum, sunt arbitrare.

CERIA: Dacă așa precum credeam adevărul contemplației neangajate se ascunde în catrenul acesta al lui Khayyām: „*De vrei să ai singurătatea florilor și-a stelelor, rupe cu oamenii toți și femeile toate. Și lîngă nimeni calea nu-ți urma. Iar spre dureri să nu te pleci vreodată. Și nici la sărbători să nu iei parte*”, în curînd mi-am dat seama de falsitatea interpretării. Funcționase poate dorința de a cuprinde *in absoluto* sensul plîngerii, de a uita că poate, între cele 127 de catrene, este singurul care oferă un model etic în opoziție cu celelalte, dar

rămînînd una din concluziile lor posibile. Pentru mine versurile erau un cod al conduitei și nu mai aparțineau nici unei opere. Nu erau legate de nimic altceea decît de mine. Și-mi agățaseră de perete pergamente unde, alături de Khayyām (devenit, așa cum vă spuneam, impersonal), stătea explicația celor „zeci de legături” budice. Toate acestea printre nopți chinuite de marasmu roșu al cărnii, biruindu-mă sau căzînd pradă ei cu remușcare adîncă a celui bicisnic. Sensul ascezei era către albastru; corpul se întorcea în mări de sînge închizînd sufletul într-o colivie neagră. Prefer să înțelegi prin culori faptele atît de simple și dureroase în același timp, investindu-le cu semnificația magică a copilăriei lor și a propriei tale copilării...

INES : Dacă eu știu toate acestea pentru că e vorba de fapte despre eliberarea survenită o dată cu întâlnirea noastră, trebuie să aflu că afară de gravitatea vinei mele de a nu te fi așteptată, castă, mi-am plătit în timp (pînă atunci) vina cu propria emoneda. Dar numai amintirea pustiuului meu, incomparabil mai pur, mă face să-ți pricep chinul. Erau nopți de umblet pe străzile orașului, singură, cînd nu auzeam decît frînturi de cărți în mine. Nu fugeam de nimeni, mergeam împreună cu mine, fără să mă părăsesc altundeva. Acesta a fost preludiul, lipsit de visele tale monstruoase, lipsit de fabulele dorinței. La mine singurătatea ascetică era o nevoie tot așa după cum, în aceeași perioadă care rămîne săpată pe eternitatea viitoare a conștiinței, starea ta normală era dorința. Și așa după cum tu aveai de biruit nopțile tale roșii, eu am simțit nevoia să colorez albeața nopților mele cu același gînd al voinței și sacrificiului de sine prin care încercam drumul aspru al continenței. Pentru că eram o ascetă, trebuia să birui destinul; pentru că erai înecat în propria ta senzualitate, doreai să-l limpezești. Am parcurs pînă la întâlnire căi inverse: eu saream din treaptă în treaptă către noroiul voluptăților, tu urcai din greu printre spinii răbdării. Ne-am întîlnit la mijlocul treptelor...

EU : Dacă destinele voastre au fost polare, dar aceeași voință acționînd invers v-a dat dreptul să vă întîlniți, ca să ridicați împreună povîrnișul singurătății, situația mea nu e mai puțin extremă, însă introduce o complicație în plus...

INES : La mulțimea complicațiilor am participat cu toții; dar nu e nevoie de exemple triviale ca să ne putem înțelege...

EU : Nu este exact nevoie de exemple (și nicidecum triviale)...

INES : E adevărat, aureolate de fiecare dintre noi în măsura în care el singur și-a stăpînit voința...

CERIA : Dacă din nou te supără magma pe care o acuzi în mine, trebuie să-ți repet că adeseori linia dreaptă nu e decît o sumă de ocolișuri și în măsura aceasta e o colecție de întîmplări care ți-au precizat voința...

EU : Dar nicidecum exemple triviale, deși complicația este legată într-adevăr de contingență, de comparație, de lumea exemplelor. Ele sunt desigur obscene în felul lor refuzat de mine, dar nu-mi aparțin; aparțin veșnicului termen de comparație, față de care mă declar sublim și antipatic în același timp. Nu am priceput niciodată înțelegerile simple, între mine și cealaltă ființă s-au ridicat zidurile unor raporturi posibile: pîngărit - pîngăritor, învins - învingător, tiran - supus, atît de complicate încît nu pot ieși dintr-o veșnică expectativă. Și în același timp, singurul mod de a evada din cursa care așteaptă gesturi față de care sunt condamnat la a fi prea slab este ceea ce se cheamă ieșirea în lume. În lume unde nu vezi decît fie...

INES : ...indiferența cea mai profundă, mimînd din motive foarte joase în scara substanței care poate deveni volatilă, acomodarea între oameni...

CERIA : ...fie acele ciudate legături trecătoare fără nici o complicație privind volatilul, singurele posibilități de a simți fericirea și de a crea invidii...

EU : ...cu sentimentul dureros al excluderii și corolarul său orgoliul fără margini...

INES : ...orgoliul despre care, din silă de exemple, dar pentru a scăpa de spaima lor, vă voi vorbi totuși eu, cu amintiri înnebunitoare pe care prefer să le transfer asupra persoanei a treia, asupra unui martor al meu care înțelege fără judecată sau răzbuinare.

A existat o femeie obsedată de propria ei făptură, nedeterminată și obscură, suspectă de a fi înger. Nu se înțelegea cu nici un bărbat, iar femeile o speriau tot atît cît îi sperie pe bărbați, obsedați de ei înșiși. Cu toate acestea avusese diverse legături, toate eșuate, și cu unele și cu alții. Pentru ea nu erau atît de importante actele, excluzînd-o din cercul moral comun, cît nevoia de coerență, iar această coerență a devenit la un moment dat creier, un bărbat care a iubit-o mai mult decît orice. Se întîlneau zi de zi în oraș, urmînd dueluri de amabilități, atenții, baleturi de flori, ironii duioase. Printre toate gesturile pure nu încăpea nici un cotcodăcit. Era o înălțime atît de fericită încît totul, înainte și după ea, nu a fost decît chin îndurerat. Femeia dorea să găsească înțelegere prin toți porii, inclusiv prin porul femeii. Bărbatul suferea pentru lipsa acestei disponibilități, încercînd s-o compenseze prin fascinație și iradierea unei forțe lineare de justiție. Bineînțeles, forma aceasta a durat foarte puțin: amîndoi au exagerat ironia. S-a înjghebat și un cerc de curioși, pe care cei doi sperau că îi stăpînesc oarecum ocult. În realitate nu erau decît cîțiva dezabuzăți setoși de distracții, gata să servească drept canal imperii răutății celor care se băteau ca orbii. Ceea ce n-a întîrziat să se întîmple: femeia i-a chemat pe toți acasă, a băut împreună cu ei dar mai mult decît ei, apoi în fața celui care o iubea, s-a culcat cu bărbatul care între ceilalți i s-a părut mai curat. Au făcut dragoste în tăcerea celorlalți, iar luminile nu erau stinse...

EU : Dacă în viața femeii acesta este un exemplu unic, nu e vorba decît de putere, exercitată barbar ce-i drept, cu un elan de oriental sado-masochist...

INES : Dar nu este nici unicul, nici măcar cel mai chinuitor dintre toate excesele ei monstruoase de voință...

CERIA: ...care nu numai că n-au dus la nici un fel de coerență, ci dimpotrivă, așa cum e normal...

INES : ...la o iubire atît de mistuitoare la un moment dat încît toate aceste artificii n-o mai pot salva, dorind mereu să moară, chinuindu-se și chinuind pe cel iubit...

CERIA : ...dincolo de care nu se mai ascunde însă decît un deșert plin de amintiri groaznice, deși mult mai abstracte, în afara oricărui *exemplu* de acest fel...

INES : ...dar nu în afara oricărui fel de prostituție...

CERIA: ...prostituția fiind, oricum, o formă admisibilă de subzistență în timp ce sadismul nu presupune decît un creier bolnav. Și de aici, pentru că erai o ascetă, trebuia să birui destinul și ai reușit să-l birui pînă la amănunte nedorite ; pentru că eram înecat în propria mea senzualitate, doream să-l limpezesc, ajungînd la a-l limpezi într-atît încît m-am hotărît să depind de tine. Am parcurs pînă la întîlnire căi diverse : tu coborîsei în noroiul voluptăților, te înecasei în el, dar fără nici un fel de voluptate adevărată, eu urcam din greu printre spinii răbdării, în mod normal nu trebuia să ne întîlnim; m-ai ținut de poala hainei acolo, la mijlocul treptelor, iar veșmintele tale șiroiau de noroi atît de greu încît ai rămas pînă la sfîrșit agățată de mine. O, mai poți spune: Ne-am întîlnit la mijlocul treptelor...

EU : Dacă destinele voastre au fost polare, dar aceeași voință acționînd invers v-a dat dreptul să vă întîlniți, ca să ridicați împreună povîrnișul singurătății, situația mea nu e mai puțin extremă, însă introduce o complicație în plus...

INES : La mulțimea complicațiilor am participat cu toții, dar nu e nevoie de exemple triviale ca să ne putem înțelege.

Nici... nici...

Unul dintre paradoxuri este că mă aflu în situație cu ceea ce nu există. Al doilea, că mă definesc doar în raport cu ceea ce nu sunt, într-o formă logică negativă care sună așa: nu sunt ceea ce nu sunt. Termenul unei tetraleme imaginare nu mai poate eludat, deoarece eu într-adevăr sunt ceea ce nu sunt, nu sunt ceea ce sunt, dar nu mă pot defini decît astfel: eu nu sunt ceea ce celălalt, adică eu nu sunt ceea ce nu sunt. În fine, trebuie presupus că între acești *ceilalți* există o categorie care nu se definește la fel. Ea ar putea spune despre sine: *sunt ce sunt*. A presupune înseamnă dintr-o dată un salt deasupra demonstrațiilor. *Sunt ce sunt* înseamnă misticul, el nu poate fi demonstrat și față de o definiție negativă luată ca absolută, *misticul nu există*. Așadar misticul inexistent poate avea ca aserțiune despre sine doar aceasta: *sunt ce sunt, dar nu sunt*. Misticul este ceea ce este, dar nu este. Definiția mea devine de astă dată: *nu sunt ceea ce nu este*.

Forma e a unei aporii teologice. Dumnezeu se definește în raport cu lumea, dar nu este lumea. Dumnezeu este ceea ce nu este. Dacă aserțiunea despre sine a unui Dumnezeu care se autogîndește ar fi: *sunt* (ce sunt), acest Dumnezeu ar însemna că nu există. În același timp Dumnezeu este ce este, dar nu este.

Dumnezeu este completarea a ceea ce nu sunt. Eu *nu sunt* ceea ce *nu este*, dar El *este ce nu este*. Eu nu sunt El, El este ceea ce nu sunt eu.

Discuții în jurul fizionomiei

La un telefon public am zărit nu demult o femeie blondă bine făcută. Fața îi era întoarsă către un copilaș închis într-o blănă roz-mov foarte stridentă. Ochii ei erau albaștri și dimensiunile frunții normale, în schimb maxilarele se lărgeau ca balonul unei retorte, permițând gurii să-și întindă acel zîmbet hidos care a rămas pentru mine pecetea întregii scene. Speranțele de a deduce ceva din fizionomiile umane nu zac doar în tratatul lui Lavater. Încerc zi de zi să descopăr „complexiunea perfectă”, acea specie de *kalos* care este în mod necesar și *agaton*. Nu degeaba Cortăzar își pune speranța să întocmească liste de tipuri fizionomice „cum sunt de pildă cîrnii, față-de-pește, importanții, măslinii și sprîncenații, intelectualii, frizerii etc.” Dar greșește desigur enunțînd că „singurul lucru prin care se asemanau... era voința lor fermă de a bea în continuare pe cheltuiala speranței”. Departe de a considera totul vanitate, mă străduiesc dimpotrivă să cred în sensul fiecărui obiect sau spațiu alb, lucru fără îndoială anevoios. Ieri am întîlnit din întîmplare o femeie cu trăsături armonioase. Avea de asemeni mîini prelungi, degete jupiteriene nervoase. Însă gura îi era prea largă, iar dinții de sus se desfăceau ca razele unui cerc, lăsînd între ei sectoare întunecate. Cine a citit tratatul lui Lavater sau măcar *Encyclopedie des sciences occultes* știe ce înseamnă toate acestea, așa că nu insist. Mi s-a povestit că tipurile animale pot atinge grade paroxistice de asemănare; de pildă, ziarele au scris că o fată din Noua-Zeelandă s-a născut cu un craniu perfect de oaie. Această fată behăie

ARTA FUGII

acum într-o clinică din Elveția. Eu însumi am un prieten care seamănă perfect cu un berbec, mai ales atunci cînd rîde îngustîndu-și ochii.

Discutînd cu cineva despre fiziognomonie, am descoperit că era un erudit în materie și încercase, ca și mine, să extindă cunoașterea științifică și la gesturi: „Din mișcarea degetului mic al cuiva îi pot deduce caracterul, ocupația, modul cum reacționa într-o situație dată.” Acest lucru este perfect adevărat, dar nu cred că se poate circumscrie unui mod rațional de percepție : nu poți, de pildă, întocmi o statistică de tipul: 1. degetul mare al mîinii stingi se mișcă de la stînga la dreapta: caracter bizar, nervos, cu predispoziții întunecate - și așa mai departe. Plutește deasupra acestei științe (suspecte) o aură de inefabil mister. Aceasta nu înseamnă mai puțin că toate observațiile unui ochi atent sunt adevărate. Desigur, legăturile cu behaviorismul nu trebuie neglijate, crede prietenul meu. Într-un roman, ca și în viață, personajul își poate „răvăși părul în semn de nerăbdare”, sau în același caz „își aprinde o țigară cu greu, scăpînd pe jos chibriturile”. În ce mă privește, resimt ca pe un compluș faptul de a nu putea scrie o asemenea frază. Dar plasați-o într-un context din care să reiasă o cursă obscură pentru personaj, cursă în care el *nu trebuie să-și trădeze în nici un fel emoțiile*. Mișcările enunțate mai sus au fost generice, grosolane, dar pentru o privire ascuțită răsucirea visătoare a unui inel sau abandonul unui braț în aer mai mult decît era normal sunt probe triumfătoare.

Această cunoaștere a oamenilor prin chip, forme, gesturi, intonații, selecție a cuvintelor etc. devine disperantă. Lîngă fiecare ești obligat să-ți maschezi plictisul, să-ți provoci amnezii necesare, să te prefaci că îi consideri obiecte opace. De aceea coerciția manierelor aristocratice fixe este un rău necesar. Un filozof resimțea ca triumf total al existenței ambiguitate derutantă pe care o provoacă gesturile neconforme stăruite

obișnuite de anxietate sau disperare. Apoftegma camusiană „Ne jamais parler de nos incertitudes" poate fi transferată fără revizie în domeniul gesticii. În acest sens, singura deosebire între om și animal este coerciția conștientă, camuflarea, ipocrizia, minciuna, capacitatea de a putea înșela ca dată a spiritului.

„Partizanii lui Lavater rămân însă din ce în ce mai puțini", de aceea, crede prietenul meu, se sting formal elitele spirituale: fiindcă nu mai știu să se ascundă. Adoptînd o mimică de împrumut, regizînd comportamentul pînă în amănuntele cele mai subtile, omul poate reda în întregime opacitatea civilizației.

Expunînd această teorie, prietenul meu a simțit nevoia să țipe, să se rostogolească pe jos, să spargă geamurile locuinței sale. Dacă n-aș fi fost ocupat cu clasarea atentă a fiecărui gest al său, l-aș fi imitat fără îndoială.

**Fuga X: Apoteoza omului gotic
sau cele zece zile**

„Unul este toate lucrurile și nu e nici unul din ele - nu e nici unul din lucrurile al căror început el este - e astfel încît n-am ști să afirmăm nimic despre el - nici ființa nici esența nici viața - ci deasupra tuturor acestora."

(Plotin - *Enneades*, II, IV, 3)

„Dormind cunoaște sufletul somnul."

(Porphyrios - *Sententiae*, art. 26)

I

Scriu toate acestea în anul 1727 pe țărmul de apus al Mării Roșii, în ținutul numit de egipteni Pittiou. Dacă știu acest din urmă amănunt e pentru că mi l-a spus călăuza, un tînăr precambrian persan cu numele Nkwe, adevărat Herakles, gardian al meu și spion al celor ce m-au trimis aici. Înduplecîndu-l cu lacrimi și jurăminte, mi-a dat voie să scriu în cele două săptămîni care sînt în vor scurge pînă la venirea corăbiei persane; l-am interesat de altminteri în această întreprindere (și nu știu dacă l-am înșelat sau nu), dîndu-i a înțelege că mai marii lui vor fi mulțumiți de povestirea aceasta.

Ceea ce văd împrejurul meu, așteptînd de atîta vreme, nu mai este în stare nici măcar să mă doară. Sunt prins pe o fișieră strîmtă de plajă, între apele cafenii murdare ale Mării de Qit (cine a numit-o *roșie* a voit desigur să învăluie adevărul, să-înfrumusețeze) și coline scobite nu prea înalte, ca niște *cratera*

romane. În ele se adună bolborosind fie ploaia, fie se infiltrează marea, dar cel mai des - nouă luni pe an - versanții lor crapă de secetă, părînd o piele gălbuie de crocodil. Nici un om nu se așează aici decît dacă este în stare să mestece țărîină și să bea grețoașă apă de mare.

Nu mai știu dacă voi muri vreodată, nu mai știu dacă sunt om ori scoică, nu mai știu nici măcar - grozavă blasfemie! - dacă nu sunt cumva un ghimpe nemuritor al rozei mistice, adorată de perși și văzută de mine acum un secol și jumătate într-o vatră de alambic precum și deasupra ultimei cataracte a Nilului, acolo unde marinarii egipteni spun că se ascund chinuitoarele tărîmuri negre de dincolo, acolo unde grecii credeau că se află o lume de brize a Erosului (iar unii egipteni mai cred că s-ar afla lumea din tine al cărei loc nu-l știai). Dacă îmi povestesc povestea, n-o fac fiind sigur nici că va fi citită, nici că va fi înțeleasă, nici că în felul acesta o voi vedea limpede *ca și cum s-ar fi desprins de mine* (sperînd tainic să mă scap de ea), ci fără scop și rost, fiindcă am primit hîrtie, pene, cerneală. Nu văd o altă justificare pentru asta, pentru nimic altceva și cu atît mai puțin pentru toate, cele ce mă cuprind, mă exclud, mă neagă și mă afirmă deopotrivă. Mai întîi, fiindcă nu cred că voi mai ajunge pînă aici, se cade să rostesc două-trei vorbe despre starea mea: nu sunt nici tînăr, nici bătrîn, ci numai o bucată de lemn, piatră, apă sau orice altceva existînd dintotdeauna și neștiind dacă se va sfîrși vreodată; nu știu să fac nimic, nu mă bucur (sufăr din cînd în cînd și-mi place să privesc răsăritul soarelui și mai ales apusul, îmi place - dar nu cine știe ce - luna); nu strig nici nu plîng fiindcă nu am la cine striga și cui plînge; sunt uscat și singur ca rămășițele unui foc, gata să mai pîlpîie dacă se apropie un altul azvîrlind vreascuri subțiri peste el, gata să și sfîrșie dacă vreascurile sunt ude; nu doresc nimic, nici să continue nici să se termine boala senină (sau tulbure) pe care alții o numesc în felurite chipuri, după numele simțurilor, după numele

spațiului ori al timpului, al celor ce sunt în afară ori înăuntru, nu mai țin minte nimic din ce-am învățat - numai gesturile, cînd o perdea monotonă ascunzîndu-mă pe mine însumi îndărătul ei, fără să mă pot zări niciodată -, o singură carte îmi mai răsuna în minte (poate nici n-am citit altceva sau poate cartea aceeași pe care am scris-o eu), cu învățături neterminate, din care lipseseră cuvinte : nu este nici unul din lucrurile al căror început el este și e astfel încît n-am putea spune nimic despre el nici că este nici că nu este nici că trăiește ci e deasupra acestor spuse. Desigur că în cartea aceasta era vorba despre Dumnezeu, dar cele văzute și așezate erau și anume: Focul, Roza mistică (Gylul), Aettr Gylul, mistică și îndreptățesc să nu am despre Dumnezeu părerea desăvîrșită a acestui grec, ci mai degrabă să spun astfel: *Dumnezeu e un Trandafir de Foc care se zbate în spasme.*

II

Înainte de a cunoaște toate posibilitățile mele, credeam că am un nume de sine stătător, un an al nașterii care nu se va schimba niciodată, părinți și frați aceiași de-a pururi - indiferent de viața sau moartea mea. Astfel stînd lucrurile, mă numeam Geronimo Rossi, născut în anul 1541 la Ravenna dintr-un tată matematician și astrolog și o mamă cu un suflet minunat, întotdeauna depășindu-i înțelegerea și condamnînd-o la o teroare și suferință inutilă la trecerea ei prin viață. Ei nu au fost numai asta, dar nu cred că pozitiv știu mai multe. Copilăria mea (această copilărie) a fost plicticoasă, obsedată de sine. Cea mai ascuțită amintire a gîndurilor de atunci este : *siguranța că trupul meu e arbitrar, că nu exist pentru prima oară, dar pentru prima oară mă aflu în acest trup, că nu pot să mor, ci doar să înlocuiesc acest trup.* Mai tîrziu am trăit sfîșierea unor afirmații contrarii, dar niciodată cu intensitatea acestei siguranțe a copilăriei. Ce mai pot spune? - mintea mea era sănătoasă, corpul

meu cam firav și supus bolilor; eram puternic și slab, nu fiindcă mintea ar fi fost puternică și trupul slab, ci ca simplu paradox în care eu trăiam.

De la optsprezece ani - pînă atunci n-am știut o clipă ce se petrece cu mine - am fost dat în grija magistrului Bartolomeo de Florentia ca să învăț alchimie. Vreme de trei ani am deprins cîteva lucruri convingîndu-mi mentorul că știu mult mai multe, am citit fel de fel de cărți, dar nici una de alchimie (pe acestea le răsfoiam numai cu o groază mirată și cu multă durere, așteptînd să vină o vreme în care voi pricepe semnele fără caznă).

Magistrul era bătrîn și trăgînd să moară m-a chemat în camera lui de sub treptele palatului ducal, o încăpere întunecată mirosind a mușegai și a șoareci. Plîngeam atunci, deși nu cu tot sufletul, speriat numai la gîndul că ultimul meu sprijin (tata murise) se va nărui și voi rămîne singur, fără căpătîi, dator să-mi țin mama și frații dintr-o prestidigitație alchimică pe care n-o mai lua nimeni în seamă. După moartea tatălui meu îmi era greu să mai iubesc ceva, fie măcar și un cîine, dacă nu se arăta el mai întîi prieten cu mine, iar magistrul fusese întotdeauna un ursuz pedant ramolit (tăcut) demn de milă. Încăperea era neagră, după cum am spus, și locuiau în ea fluturi de noapte, ba chiar șerpi. Intram a doua oară acolo ; orbiți de lumină, cîteva lilieci se năpustiră spre mine lovindu-mă în față. Am închis ușa, nu îndrăzneam să mă mișc de spaimă și cîteva lacrimi îmi curgeau pe obraz. Nu se vedea nimic, vocea bătrînului dogită și șuierătoare părea însuși glasul cavoului său ascuns. A vorbit puțin, arătîndu-se sigur că va muri „a doua zi la orele astrologice patru, într-o vineri” ; mi-a cerut ca la „orele astrologice douăsprezece să fie pregătit cuptorul cel mare”, unde să-i ard cadavru fără nici un alt martor, aceasta urmînd să fie pentru mine „clipa cînd voi dobîndi inițierea”. Îi era teamă că nu știe bine ce se va întîmpla cu el: mai întîi se va ridica gemînd în picioare între flăcări, iar apoi, o dată cu dispariția trupului, deasupra focului

se va alcătui fie o salamandră roșie și galbenă, fie o roză cu aceleași culori. Dacă se va alcătui o salamandră, eu trebuia să arunc peste ea pulbere de jaduri și opale; dacă se va alcătui Trandafirul, eu trebuia să am pregătite mii de petale pe care să le presar deasupra. „Înțelesul acestor două chipuri îl vei afla în tine ori nu-l vei afla deloc”, mi-a spus. M-a tulburat mai ales cererea lui ca împotriva legilor cetății să-i ard pe ascuns trupul într-un cuptor de alambic. Totuși a doua zi, la orele astrologice patru, pulberile și petalele erau strînse, ca și cărbunii așteptînd să ia foc. L-am găsit țeapăn, murise de mai multe ceasuri. L-am cărat într-o roabă acoperindu-l cu niște saci. Dezvelindu-i cadavrul, am zărit un bătrîn respingător, plin de răni și de eczeme pe spate, cu tîrîța atîrnîndu-i, cu fire murdare și răsucite de păr în locul bărbii. Buza de sus se crispase și-i dezvelea dinții, ochii îmi spusese: trebuie să-i lași deschiși - mă priveau oriunde m-aș fi aflat, galbeni și reci. L-am întins pe masă, apoi l-am lăsat singur, așteptînd ora unsprezece. Am făcut focul, iar cînd clepsidra arăta că trecuse un ceas și începură să bată clopotele de la San Vitale, l-am luat în brațe ferindu-mi hainele și l-am pus pe foc sau mai bine-zis l-am aruncat cu scîrbă, astfel încît zăcea într-o rînă pe cărbunii aprinși, privindu-mă drept în ochi. Adăugam cărbuni, umflam foalele, și tocmai cînd așteptam să ardă cu totul (pielea i se înroșise și crăpase lăsînd un miros greu), a început să miște. Nu știam pe atunci că asta se întîmpla cu fiecare trup azvîrlit în crematoriu. Iar cînd oasele albe des povărate de carne s-au ridicat lovindu-se unul de altul și *gemîna* m-am aruncat cu fața la podea plîngînd de spaimă. Și mintea mea înghețată pînă atunci se transformă la dogoarea focului în care un cadavru își pierde cutremurat sufletul, într-o apă gata să se clatine de frică la orice mișcare. Am așteptat multă vreme cocoșii se pregăteau să cînte a doua oară și nu apărea deasupra lui nici Salamandra alchimică nici Roza misterioasă despre care nu știam nimic, dar aveam să aflu mai mult decît îmi trebuia vieții

și mai puțin decît îi trebuia morții mele. În fine, către dimineață în mijlocul cărbunilor s-a iscat un punct negru. Îl aținteam încercînd să alung somnul și cele mai mici gînduri despre trupul meu, lăsîndu-mă absorbit de imaginile jarului. Cîteva vine s-au întins în toate părțile, un abur roșu-galben învăluia cărbunii estompînd conturul fiecăruia și transformîndu-i într-o substanță unică, fluidă, care prinse viață. Se născu mai întîi un receptacul în locul nucleului negru, apoi petalele cu hieroglife schimbătoare de foc ale mării roze. Priveam, disperat că nu știu *ce* trebuia să privesc, dacă nu cumva doar spectacolul, e drept, cu totul uimitor, al unui trandafir de foc. L-am presărat cu petalele culese și ofilite acum; s-a ridicat un fum negru înecăcios și roza a dispărut pentru o clipă. Cînd fumul s-a împrăștiat, trandafirul era cu totul galben și aproape transparent. Am zărit mișcîndu-se în el o procesiune de homunculi care purta, împingîndu-l din părți, un car cu roți de lemn în care stătea o femeie goală. Gnomii bărboși se agitau cu toții într-un rit obscen, iar femeia îi biciuia din cînd în cînd fără să ia seama la glumele lor. Vedenia a dispărut, vine roșii au început să împînzească roza ca o scriptură tainică alcătuită pe loc, o dată pentru totdeauna, în fața mea care stăteam neputincios, fascinat de alfabetul ei străin. Păienjeniișurile deveneau din ce în ce mai dese, strîngeam pumnii și buzele încercînd să mă apropiu cît mai mult (și zadarnic) de harta adevărurilor, care se mistuia încet-încet alături de mine. Peste cîtăva vreme roza a început să se ofilească, nervurile ei roșii s-au pierdut; harta era mai limpede acum: linii groase porneau de la capetele petalelor spre receptaculul din centru, subțindu-se din ce în ce mai mult și oprindu-se în general înainte de-a-l atinge. Alte linii însă, întrerupte, atingeau receptaculul ca niște fire ramificate. Galbenul se închidea, ajunsese portocaliu, apoi la un moment dat (cocoșii cîntau a treia oară), fără să redevină lent jar, floarea se risipi într-o puzderie de cărbuni aproape stinși, fumegînd în cuptorul alchimic.

Am adormit pentru trei zile pe micul pat din atelier și trezindu-mă nu mă mai puteam recunoaște în oglinzi drept ce care fusesem. Fața mi se subțiasse, ochii se adînciseră în orbite, mușchii închipuiau pe acest nou chip niște coloane înalte și subțiri. Pierdusem amintirea simțurilor aproape în întregime, în schimb vederea mi se ascuțise și zăream nisipul, fir cu fir ascuns în crăpăturile pietrelor; de asemeni, amintirea lucrurilor care nu mă zdruncinaseră vreodată ci fuseseră numai gîndite se limpezi despovărîndu-mă de greșeli. Mintea mea deveni ea însăși un trandafir de foc pe care o mîină nevăzută țesea harta cîtorva legături între lucruri. Am început să citesc fără greutate cărțile bătrînului, lăsînd la o parte eprubetele și retortele care se umpleau de praf în atelierul alchimic. De atunci țin minte cîteva vorbe ale unei cărți pe care o visam mereu noaptea sub forma unui drum periculos și întrerupt, de culoare roșie, ducînd înșelător la o prăpastie fără sfîrșit. Din acea carte am învățat și cuvîntul *ektasis*.

Peste zece ani ajunsesem cu totul altul, un tînăr bătrîn ca o sculptură de sfînt gotic. Știam acum o parte din ce se putea afla, care însemna de fapt că restul nu mai are rost să fie aflat sau că restul nu e decît vorbărie. Starea mea era șubredă, trebuia acum să încerc prin mine pasul izbăvirii. Ca să mă odihnesc am dezgropat laboratorul fostului magistru și am început să distilez

1. Am căutat să aflu ce știu ceilalți despre roze și nici Pliniu nici Herodot, vorbind despre grădinile lui Midas, nu spun mare lucru; iar Atheneus: „Parfumul Rozei e căutat de băutori ca un remediu împotriva greutății capului din cauza aburului de vin”. Poeții vorbind despre roze spun în general: femeie, tot ce e grațios și trecător și trebuie sorbit înainte de a se ofili. Dar nimeni nu pomenește (nici în tratatele alchimice) despre o „roză care s-ar naște din foc și ar fi asemeni salamandrei un principiu al vieții”, nimeni nu vorbește despre o „rosa amphybia cu petale roșii-galbene ca niște melci fără casă, roză din toate regnurile și omenească, plantă carnivoră”, devorîndu-mi zilele, nopțile, veacurile (Nota 1928).

roze, să fabric parfumuri. După o vreme, pe fundul retortei s-a depus un ulei cafeniu în cantitate mică; bănuiam că e uleiul vegetal care apare la orice ardere uscată și am încercat să-l spăl cu acizi puternici. Nu s-a dizolvat și spărgînd retorta mi-am dat seama că cioburile împrăstie un parfum de o tărie nemaisimțită, îmbătător și afrodisiac. Nu era obișnuita apă de trandafiri, ci o substanță cu mult mai prețioasă, o esență grea care sublimează. Am adunat toate petalele trandafirilor din Ravenna și arzîndu-le uscat în alambic am obținut cam o eprubetă din această substanță, încercîndu-i proprietățile am aflat că era anestezic, drog, leac pentru durerile capului, conservant, afrodisiac, tonic al creierului în cantitate mică și soporific în mai mare cantitate. Am tipărit peste vreun an o carte vorbind despre virtuțile acestei esențe, gîndindu-mă însă la rolul ritual și mistic pe care l-ar putea avea (în cuvinte învăluite). Era în 1574 cînd am primit vizita unui călugăr mazdeist, un persan cu față neagră și lată, ochi vicleni și gură cu buze elastice. Se înclina mereu, se strîmba încercînd să surîdă. Mi-a cerut să-i arăt substanța pe care o obținusem, a mirosit-o, a gustat-o, apoi a plecat cu aceleași plecăciuni. Peste două zile niște bărbați arătînd după forță și straie a hamali mă atacară pe o stradă dosnică, și cum n-am avut niciodată prilejul să știu să mă apăr, mă duseră aproape pe sus pînă la o trăsură neagră în care mă azvîrliră. În stînga mea stătea un bărbat cu mască și pelerină neagră, iar în cealaltă parte se sui călugărul mazdeist. De data asta nu mai zîmbea, ci dădu într-o limbă guturală o poruncă din care, judecînd după fapte, birjarul înțelese că trebuie să gonească oricît de repede. Mi s-ar fi părut ridicol să mă zbat, fie și dacă răpirea mea ar fi fost o greșeală. Am rămas liniștit, fără să pun întrebări, așteptînd explicațiile celorlalți. Călugărul se purta exemplar, dar afară de cîteva sunete nearticulate nu mai *spunea* nimic. Celălalt părea un manechin automat, zăcea drept și grotesc în colțul lui. Mergeam spre mare și a doua zi trăsura ne lăsă într-un golf retras din care

se vedeau totuși zidurile albe ale unei așezări învecinate. Am scris descriu acest golf, fiindcă și alegerea lui mi s-a părut de oarecare importanță : stîncile erau poroase și roșii, scobite adînc de apă, *ca niște petale de flori gigantice*. În mijlocul golfului, la distanță de mal, era ancorată o corabie cenușie, pîntecoasă, cu un steag alb avînd în centru un trandafir roșu. Am continuat călătoria pe acest vas, la început fără să-i cunosc destinația. Marinarii mă priveau cu suspiciune și teamă, acestea erau sentimentele din care (din fericire) eram înconjurat. Am aflat după cîteva zile că ne îndreptăm spre Iran. În curînd teama de mine a scăzut, bărbatul care nu renunțase la mască mi-a cerut să-i fiu partener de șah, începînd niște bătălii pe care le pierdeam întotdeauna. Pînă și figurinele șahului era *trandafiri galbeni și roșii de ceară*. Am observat atent oamenii: își împlineau datoriile tăcuți, parcă în somn. Peste întreg vasul plutea o atmosferă mortuară impregnată în balsamul greu de roze. Seara urma un fel de beție rituală cu opiu și esență tare de roze. Navigam noaptea aproape la voia întâmplării și a halucinațiilor laudanumului. Într-o asemenea tăcere extatică, la care eu jinduam să fiu părtaș, dar nu mă chema nimeni, s-a produs și explicația. Bărbatul mascat mi-a citit mai întîi niște fraze din propria mea tipăritură: „*Rosa quae foco gigneretur et lacerto sive principio vitae similiter esset*” întrebîndu-mă dacă am văzut într-adevăr această „rosa amphybia” cu petale roșii-galbene ca niște melci fără casă, roză din toate regnurile și omenească, plantă carnivoră”. I-am povestit totul cît mai rece, neștiind dacă nu cumva vederea Rozei Sacre va fi fost o crimă care trebuie pedepsită prin moarte. În loc de spadă sau spînzurătoare, am primit însă asigurarea că *sunt mai fericit decît tu, știu* (mă simțeam atunci ca un om pe pragul înecului căruia în loc de ajutor i se strigă de pe mal că a fost încoronat poet la Roma), că revelația acestei Roze este scopul suprem al Sectei Secrete al cărei conducător temut el este, sectă zisă a *somnarilor* sau a *vermicularilor* sau a *nemuritorilor*. Aceștia, spre deosebire

de mazdeiști (zoroastriști), au o religie monadică, adorînd *punctul de întîlnire între Bine și Rău care ar fi tocmai starea de somn sau starea de vierme și care nu are sfîrșit vreodată*. Emblema mistică a acestei secte, care a dominat neștiută viața lumii persane de la începuturi, este Roza, din care sunt singurii ce știu să extragă *esența externă a stării de ataraxie*. Pînă și persanii profani cred că această esență a fost descoperită tîrziu de Djihan Guyr, după cum spune Mohammed Achem într-o carte zisă *Tarikhmontekheb lubâh*: „La începutul sărbătorii înmiresmate a Noului An și a acelui, an din domnie, mama lui Nour Djihan aducînd prințului esența din apă de trandafiri pe care o preparase, prințul, găsind plăcută această esență, hotărî să dea descoperirii numele său ilustru și numi parfumul *A'ther Djihanguyry*. Dădu de asemenea în dar prințesei un colier care valora treizeci de mii de rupii. Căci era într-adevăr o născocire minunată : nici o mireasmă nu se apropie de aceasta, iar parfumul dătător de viață *îmbălsămează îngerii, duhurile și oamenii*.” *Somnarii* dau dreptate acestui Achem, muritor de rînd: trupul fiind îmbălsămat în esență de roze, sufletul caută liber viziunea Rozei Sacre, principiu al unei pasivități fără margini care este lumea, curgere infinită în care schimbi unul după altul trupurile, *curgere fără noimă*, după cum spune țepănul doctrinar mascat al somnarilor din fața mea. Dar Achem se înșeală crezînd că Djihan Guyr a descoperit acest nepenthes prin nu știu ce an al Hegirei; însuși el, Adrianus Fulvius, cel mai bătrîn dintre nemuritori, *îl descoperise cu mai bine de o mie de ani înainte*. Ei bine, adoratorii Rozei și Somnului, adoratorii viermelui zoophyt care se naște din foc (și care cred la rîndul lor că sunt viermi fără moarte născuți din spinii Marii Roze), erau gata să mă primească între ei. Și Adrianus Fulvius își scoase masca de pe ochi, lăsînd la iveală o față prelungă, plină de riduri verticale închipuind abside gotice subțiri și întunecate, cu ochii înfundați în gropile lor strălucitoare.

III

Roza este măsura tuturor lucrurilor:

- a celor ce sunt: moscheea joi din Ispahan, moscheea Nayin - ornamentațiile ei sunt roze strivite pe o suprafață plană, ca planșele de zoologie privind un animal de șapă; moscheea imperială din Meșhed, Mussalla din Meșhed; moscheea albastră din Tebris, moscheea joi din Kazvin; roze, roze în vase, ornamente vegetale; Hodja Rabi în Meșhed; mausoleul sultanului Muhammed Uldja în Hodabende în Armenia și mausoleul lui Timur în Samarkand, cupola este o roză, turnurile interioare ale moscheilor sprijinite pe patru petale, turnul de la Radkan, turnul din Kișmar, turnul Gumbed-i-Qabus în Djurdj, Asterabad, stucurile din Torban-Ali-Kapu (Ispahan) și stucurile Bagh-i-Firdaus (Teheran); podul cu jumătăți de roză la Akkelleh; brocarturi cu motive de roze, declarații arabe roase în grădina cu roze, un papagal *cîntă* într-un copac; Vase horoscopice cu roze în centru. O pictură (Luptă de cavaleri), în stînga - partea victoriosului - o roză; dreapta - învinsul - un arbust uscat;
- precum și a celor ce nu sunt: Persia însăși este o Roză carnivoră, lumea întreagă (Universul), ceea ce este de fapt pra tuturor acestor concepte, după cum se va vedea sau se va vedea.

IV

Cu Adrianus Fulvius am pornit peste treizeci și cinci de ani în Egipt. În 1604 încă un european dezvăluise taina fabricării esenței de roze - desigur nu *aceeași* -, Porta, în tratatul lui *distillatione*: „*Omnium difficilime extractionis est rosarum oleum atque in minima quantitate sed suavissimi odoris*” - „din

toate extracțiile foarte grea și în minimă cantitate este aceea a uleiului de roze, dar de un minunat miros." Puțin mai târziu, pe când noi străbăteam felurite pământuri ciudate, în 1609, extrage o esență impură de roze și Angelus Sala (în 1612 Schroeder, în 1613 parizianul Pernet). Turcii falsificau deja esența distilând flori de geranium. Descoperirea ne-a durut, dar nu primeam vreun semn că și aceștia ar fi aparținut de drept sectei *vermicularilor*. Ei erau niște simpli laboranți decăzuți și preocupați.

Nemuritorii merg în pelerinaj la Roza Sfântă urmînd vreme de doi ani drumurile Nilului. Primăvara apele lui se fac roșii, de un roșu adevărat și nemaivăzut, dens, egal. Luată în pumn, apa rămîne roșie și otrăvitoare. Cataractele umplu întreaga lume de vuiet, oamenii închid ochii în credința că astfel vor scăpa de sunete, sau că asemenea zgomot se potrivește mai degrabă nopții. Dincolo de ultima cataractă se zice că n-ar fi urcat niciodată nimeni, dar Antonius Fulvius însuși a urcat de trei ori, acum sute de ani, printr-un coridor strimt zugrăvit cu lupi, cărăbuși, sori de noapte, lei, flăcări Khou ale ființelor moarte, șoimi, patruzeci și doi de zei negri. În acest coridor sunetul devine de nesuportat și-ți trebuie zece zile ca să-l parcurgi, urcînd uneori pe brînci: o zi a încrederii fără margini în tine însuși, a siguranței și a bucuriei, a contopirii cu lumea de dincolo care trăiește în tine după cum tu plutești de pe acum în lumea de dincolo; două zile de negare și rupere între natura ta limitată și divinul de neatins, zile de cădere și rugăciune în gol, de spaimă și neputință; trei zile în care descoperi că între tine și lumea zeilor există un germen comun, sinteză a limitei și a infinitului, unde negarea face loc verzii licori a speranței; patru zile de disperare (zgomot uriaș de prefacere a pământurilor) în care înțelegi că germenului comun i se adaugă un *alt* atribut în plus al zeului, că zeii uranici nu sunt oameni nemuritori.

Iar la împlinirea magică a decadei, a cifrei Sephiroth, te afli împreună cu Antonius Fulvius pe malul unui lac imens a cărui

formă nu are nici o importanță (la urma urmei, împreună cu orice altă formă, este o roză) și nici nu poate fi descrisă deoarece marginile nu i se văd. Aici începe într-adevăr o viață și în sufletul tău nemuritor și stins sclipește încă o lumină care ar vrea să-ți spună că acest spectacol este măreț. Aici sunt de-a valma *nici* Hadesul *nici* Cîmpiile Elizee *nici* Edenul *nici* Paradisul *nici* arbori logaritmici *nici* asfodele: Apă, Roză, Somn, Extaz. Nemuritorii sunt un fel de îngeri făcuți din acele patru elemente, sau un fel de femei (în principiu) avînd chipuri de sfinți gotici și brațe scheletice tăbăcite de preaprețioasa esență de roze, al cărei preț în lume depășește aurul, iar prețul dincolo de lume nu poate fi răscumpărat de nimic.

Mă întreb singur dacă descrierea călătoriei mele a fost răutăcioasă, eu nu pot fi în nici un fel, nici așa nici altfel, nici eu nimeni, m-am numit demult Geronimo Rossi, m-am născut (deși totul arbitrar) în Ravenna și sunt Nemuritor; am văzut Roma Mistică, și lacul de *dincolo* de unde se trage...

(sfîrșitul manuscrisului)

Portret imaginar al artistului (1)

Jocul de zaruri

„Cel ce este una cu pierderea dobîndește ceea ce a pierdut.”

(Tao-te-king, I, XXIII)

Stînd aseară de vorbă cu prietenul meu C, mi-am dat brusc seama că *eu, cel care eram, sunt mort* și apoi: *acest mort era nebun*. Propozițiile subliniate fac parte dintr-un studiu mai vechi; de vreme ce le-am scris și scrierea lor m-a obsedat (mi-a plăcut neliniștindu-mă) de pe atunci, e normal să mă folosesc de ele pentru a exprima propria mea trecere de la o stare la alta. *Eu, cel care eram, sunt mort. Acest mort era nebun.*

*

Mai întîi ar fi nevoie de o lungă explicație, pentru a-mi aduce aminte de mine așa cum nu mai sunt. Lucrul acesta e greu, aproape imposibil. Așa cum cred că eram, pot fi asemănat cu un loc oarecare, un oraș de pildă, reconstruit din temelii. Corpul fizic, spun brahmanii, se schimbă pînă la ultima particulă în timp de zece ani. Dar corpul mental nu se schimbă. Cred că fie acest lucru nu e în întregime adevărat, fie comunicarea mea cu *Manas-u* superior, corpul mental, nu s-a stabilit încă bine. Dacă este vorba de „cîmpurile, sălașurile, peșterile incalculabile ale memoriei mele”, așa cum le numește Sf. Augustin (*Conf.*, 10, 17.26), sunt de acord că ele scot mereu la iveală amănunte neașteptate, adevăruri noi izbitoare, chiar trîmbe de fum murdar. După indieni, acesta este *Manas-ul* inferior, o forță care trebuie

depășită. Este prea complicat să explic pe loc de ce am numit, într-un limbaj care-mi e mai familiar, memoria *Rău pur*, laolaltă cu *Oglinda* și *Arta*. Proiectam să scriu o carte intitulată *Adversus Litteras*, care ar fi fost o „ontologie a Figurii în sens pascalian” (*Littera enim occidit...*, Paulus, II *Ad. Cor.*, 3,6), unde trebuia să fie vorba despre *memorie*, *oglinďă* și *artă*. Dacă o voi scrie vreodată, înlănțuirea simplă pe care mi-o propun va fi mai limpede decît acum. Dacă nu, ea poate rămîne o enigmă, tocmai fiindcă este evidentă ca lumina zilei, iar *lumina zilei e obscură*. Poate de aceea nu voi explica niciodată pînă la capăt ceea ce vreau, ca să nu nasc prea multe confuzii (de fapt, ce importanță are?).

Reîntorcîndu-mă la mine, în ciuda unei vechi profesiuni de credință, *Dumnezeu se află în amănunte* (sub *această* formă, propoziția aparține unui filozof al cărui nume îmi scapă și mi-a fost comunicată de către prietenul meu mai mare A.S.), nu îndrăznesc să dezgrop acum detalii din „grotele memoriei”. E un rău prea mare, deși *mă împinge în sus*. „Mare este această putere a memoriei, prea mare, Dumnezeul meu, un sanctuar vast, infinit. Cine a ajuns vreodată la capătul său?”, spune Augustin (*Conf.*, 10, 8.15). El are desigur dreptate, fiindcă adevărata amintire stă sub specia trăirii. Mi-e teamă să nu plictisesc prea mult cu aceste distincții (dar nici asta nu are, la urma urmei, importanță). Kierkegaard e primul care vorbește astfel despre amintire. Brahmanii știau de mult aceasta, considerînd trăirea amintită aparținînd de *Manas-ks* superior.

M-am asemănat mai sus cu un oraș numai pentru a putea spune că, orașul meu natal schimbîndu-se în întregime între vîrsta (mea) de șapte și respectiv treisprezece ani, la treisprezece ani nu-mi aminteam nimic despre felul cum arăta orașul la șapte, opt, zece. Ce e drept, existau *amănunte* confuze, legate de trăire și nu de memorie: intrarea într-un cinematograful, controlorul care țipă repezindu-se la mine (fapt care mă face

să-mi amintesc și filmul, cu niște complicații mai puerile decît puteam fi eu atunci), impresia unui parc și a unei policlinici (o dimineață de așteptare), apoi un aparat cu care se măsoară capacitatea plămînilor, indicînd o cifră absurd de mare pentru dimensiunile mele. Dar impresia parcului este precumpănitoare umblu și acum prin el, călcînd pe sandale moi, o alee cu dale întregi care a crescut iarba trece deasupra unor căsuțe parcă de sticlă.

Ce trebuie să fac deci ? Voi trece și de această putere a mea, căreia i se zice memorie, voi trece ca să mă întind către tine lumină dulce ?

*

Primul lucru pe care trebuie să-l notez este tot un amănunt dar de mare importanță. Într-o scrisoare din august 196..., un prieten infailibil în știința de a denumi trăirile îmi scria (puțin după ce ne cunoscusem): „Ești singurul om care reușește să mă *întristeze*, să-mi creeze o stare de disponibilitate, cînd mă credeam de mult înghețat și o asemenea stare mi se părea imposibilă.” Acestui om îi puneam *întrebări fără răspuns* (de o importanță incalculabilă). Eu însumi eram o sumă de întrebări fără răspuns. Sentimentele îmi sunt mult mai ușor de amintit, dar nu închid adevărul definiției de mai sus. Sunt singur într-un parc, la o masă, în căutarea unei femei. Dar trăirea aceasta (indienii și teosofii o numesc *astrală*) este ea însăși o întrebare fără răspuns. Urmează o perioadă pe care cine știe ce demon al conservării interioare refuză să mi-o aducă acum în față (freudiana *amnezie voluntară*). Cuvintele și imaginile ei curg în virtutea atîtor alte momente de amintire: spaimă, clausturare, iubire, renunțare la sine pentru un idol bolnav, dragoste fizică. Și, planînd fericirea (cenușie) peste tot acest timp condensat, salvarea morții, mai ușoară decît pierderea mea: cuie, frînghii, somnifere, cuțite, lame, căzi cu apă, marea. *Orice obiect e făcut pentru a ucide, e*

de ajuns voința morții. Nu m-am putut pierde, sacrificam spiritul meu unui dumnezeu-femelă jalnic (imperfect). În *Tao-te-king*, cartea I, există următorul pasaj (XXIII): „Cel ce este una cu pierderea dobîndește ceea ce a pierdut.” M-am concentrat de multe ori asupra lui și l-am înțeles astfel: *posezi tot* dacă renunți la *tot*, *posezi ceva* dacă renunți la acel *ceva*. Voiam să mă am pe mine însumi, dar m-a revoltat trivialitatea gestului de a mă pierde într-o ființă imperfectă. Deseori mi-am spus că aceasta nu are importanță, cu cît ființa căreia te dai este mai decăzută, cu atît pierderea e mai autentică - și deci cîștigul. Am înțeles totdeauna personajele de roman care oferă dragostea și făptura lor unei prostituate deși femeia rămîne ceea ce a fost, nu se schimbă în bine. Cazul meu era mult mai impur, mă oferisem unei ființe bune ca intenții. I-am adus distrugere, dar ce mai înseamnă asta acum? Am renunțat să mă mai dau vreodată altuia.

Pierderea mea trebuia săvîrșită în singurătate.

*

Au trecut trei zile de la rîndurile scrise mai sus; recitindu-le, îmi dau seama că au virtuțile și păcatele oricărei încercări prea grăbite de explicație: sunt *adevărate, parțiale, confuze*. Eu însumi sunt așa. Ele mai au însă o lipsă de concentrare aparținînd ființei moarte (care am fost eu): sunt *complicate, întortocheate*. De această greșeală vreau să scap eu cel nou și întreg; să devin *simplic și drept ca o piatră*, fiindcă piatra, în ciuda aparenței complicate, are o esență simplă și dreaptă (și rece).

Și aș mai dori ceva: aceste pagini să fie mai mult decît sunt eu, să fie o posibilitate a mea lipsită de teamă (încă o calitate a pietrei). Dacă eu sunt murdar, aceste pagini să fie curate, ajutîndu-mi să mă transform, să devin și eu un *curat pentru care toate sunt curate*.

*

Preschimbarea mea a trecut printr-o stare de lîncezeală abulie. M-am lăsat pradă unor ocupații pe care le uram, de pildă am început să joc cărți și zaruri. Acest lucru are o importanță capitală. Nu cunosc nici un om atît de incapabil să se joace, să accepte o convenție nouă. Faptul că m-am apucat de joc era o renunțare. Nu pot să spun plăcută; mă enerva mai ales dorința de cîștig. Am înțeles încetul cu încetul că am în față adversarii umani și că ei înșiși doresc din tot sufletul să cîștige. A fost o adevărată revelație înțelegerea acestui fapt (treptată, la început doar presimțire): ceilalți se află în fața mea și doresc ca și mine să cîștige un biet joc de cărți sau de zaruri. Mi-am dat seama că deseori pe cînd înjură soarta, acești jucători spun adevărul. Mi se nu mi s-a întîmplat un asemenea lucru, a blestema soarta mi se părea o ironie chiar dacă o spuneam convins la un moment dat. Jocul era implacabil față de mine, puteam să fiu enervat cînd ceilalți mi-o luau înainte, dar nu să-l iau în serios. Raționamentul sau trăirea acestui fapt s-ar putea rezuma astfel: *în ciuda loviturilor jocului, persoana mea rămîne întreagă, ceea ce înseamnă că pierdere și cîștig real nu există decît în afara acestui joc*. Ceilalți jucători manifestau însă o altă personalitate decît a mea, o personalitate fără spărturi. Ei trăiau acest joc și doreau pînă la sfîrșit să-l cîștige. Dacă miza ar fi fost importantă, cel care pierde putea în mod real să dispară de-a dreptul, de pildă să scurgă în pămînt sau să se dizolve în aer, și nimeni nu s-ar fi mirat. Situația mea era față de ei incompletă: mă simțeam inferioritate. Aveam siguranța că nu jocul este important, ci orice altceva din afară; în același timp doream să cîștig ca și eu participînd totuși la joc în mare măsură. Am stat multă vreme în starea de rușine confuză a oricărui nerealizat pînă cînd ce

două alternative au apărut clar în fața mea : trebuie fie să doresc (și deci *să fiu*; omul devine ceea ce dorește) să câștig în mod absolut, deci să particip la joc, fie să devin complet indiferent față de joc, câștigul sau pierderea să nu mai reprezinte pentru mine un scop. Prima cale însemna, cu alte cuvinte, a ajunge o personalitate. Îmi răsăreau în minte fel de fel de *condottieri* sanguinari, apoi Michelangelo, Leon Battista Alberti, Machiavelli și Frederic al II-lea. Am jucat în vremea aceea un joc complicat, în care contau mult relațiile pe care le aveai cu adversarii (aceasta e denumirea corectă a partenerilor). M-am amuzat aplicând principiile lui Machiavelli și am câștigat în repetate rînduri, sau am menținut unul dintre primele locuri. Repet, m-am amuzat, personalitatea mi se părea din ce în ce mai mult o prostie: să uiți că jocul e convenție. Dacă ar fi existat cea mai mică îndoială, adică: jocul poate fi convenție, dar poate să nu fie, atunci câștigul ar fi devenit un scop onorabil. Dar a juca serios pentru un câștig convențional era culmea stupidității. Am citit (citisem de mult) o frază dintr-o *Nikaya* (carte) indiană cu nume complicat : prima legătură care trebuie ruptă, se spunea, este iluzia de a crede într-o Personalitate, un Eu nemuritor. Cu puținele mele cunoștințe de logică budistă știu că „Eul nemuritor” înseamnă de fapt amintirea pe care o păstrează posteritatea față de actele (scrierile etc.) unei personalități, de pildă Michelangelo sau *condottierul* Sigismondo Malatesta. M-am hotărât (am ales) pentru cealaltă cale: să joc mai departe devenind încetul cu încetul, printr-un efort greu, indiferent față de joc, atent numai la indiferența mea, pentru a parcurge mai târziu etapa din urmă: să fiu indiferent față de propria mea indiferență.

*

Am petrecut trei luni de umilire ; a trebuit la început să fiu actor, să mimez, să-mi controlez mușchii, nervii, reacțiile. Fără

această etapă n-aș fi putut trece mai departe, dar cum nu urăsc nimic mai mult decît meseria de actor, am vrut de multe ori să renunț.

La început încercările erau de fapt înșelăciuni. Am hotărât ca în timp ce joc, să mă gîndesc în altă parte, luînd o poză impasibilă, așezîndu-mi pe față și mișcări o mască tăcută. Jucam pe vremea aceea *togo*, un joc cu șase zaruri. Mîna îmi tremura, făceam socotelile, comunicam punctajul cu voce metalică. În același timp încercam să mă gîndesc la un copac, la o miriște mirosind a reavăn, la o femeie cu părul lung pe care o iubisem vreodată. Amintirile erau și ele convenționale, nu mă îndepărtau de joc, însă mă ajutau să mențin aceeași purtare de automat, aceiași ochi de sticlă cu privirea întoarsă înăuntru. Pierdeam regulat, avînd de altminteri certitudinea că voi pierde. Și dacă înainte nu participasem niciodată complet la joc dînd impresia că particip, abia acum, cînd voiam să spulber cu totul această impresie, simțeam că fiecare înfrîngere îmi smulge nervii, mă doare. Am trecut apoi la neatenție, o neatenție care să nu se vadă. Mi-a fost mai ușor. Închegam scene de memorie, îmi aduceam aminte de toate mizeriile de care am fost vreodată capabil și mă întristam atît de rău încît jocul își pierduse într-adevăr importanța. Ceilalți își dădeau seama că mă gîndesc în altă parte și a trebuit să repar această greșeală, să perfecționez sistemul măștilor, să le dau glas și surîsuri. Mă simțeam ca un mic animal chinuit gata să fie prins de hăitași deși nu are nici o vină. A trecut și această fază, mi-am recompus fața indiferentă și ochii de sticlă; gîndindu-mă mereu în urmă, obținusem o dată cu indiferența la joc și un cu totul alt rezultat, interior: repulsia față de mizeria mea, un haos de momente (amănunte) îngrozitoare, lovindu-mă unul după altul ca o grindină imensă. Starea a durat mult, știam că nu voi putea ieși singur din ea. Într-o dimineață m-am trezit convalescent, zărind o cale înainte, zărind-o cu adevărat, dar *parțial* și *confuz*. Indiferența față de

joc progresează, mă concentram acum asupra căii de scăpare. Convenisem că împotriva mizeriei mele trecute nu pot face nimic, dar trebuie să lupt împotriva viitorului. Mi-am purificat gândurile, dorințele, impulsurile. Încetul cu încetul se forma înaintea mea imaginea omului perfect. Greșeala acelei etape a fost credința că a deveni om perfect este în primul rând necesar pentru mine. Mi-am dat seama că voi câștiga identitatea cu acel om doar renunțând la dorința identității. Ceea ce voi face nu trebuie să aibă scop, trebuie să fie bun în sine. Obstacolul cel mai greu, pe care a trebuit să-l rezolv prin așteptare. Dormeam mult, umblam noaptea pe străzi ferindu-mă de oameni, mă apuca groaza că aș putea face rău animalelor sau lucrurilor. Jucam zaruri mai rar, cu tot mai multă indiferență, făcând uneori o altă greșală de care m-am dezbărat greu: dorința de a pierde.

Primul joc în care am avut o comportare cu totul indiferentă a venit pe neașteptate. Nu știu nimic din acel joc. L-am parcurs corect, deși aproape în somn, fără plictis, fără durere. Eram eliberat, contemplând din afară corpul meu drept, mîna agitînd zarurile în pahar, pătratele albe punctate împrăștiindu-se pe masă. Comunicam automat rezultatele, nu știu dacă am câștigat sau am pierdut, nu știu nimic din acel joc. A doua zi m-am întîlnit cu un prieten, cu o femeie. Am avut față de ei aceeași comportare automată, le recunoșteam silueta, fața, întorsătura părului și-a vorbelor, dar memoria mea era liniștită, un lac limpezit și calm într-o țară ferită de vînturi. Îmi urîsem prietenul? Dorisem femeia? Toate aceste lucruri puteau fi adevărate împreună cu orice alt lucru, dar acum îi iubeam pe amîndoi deopotrivă cu musca obosită așezată pe fruntea mea plină de sudoarea verii. *Oameni, dini și obiecte, toate se pierdeau într-o substanță unică, imaterială.*

După amiază am jucat un joc mai simplu, numai cu două zaruri. De fapt începutul a fost altfel, jucam fără să știu că o fac, ochii mei întîlneau în afară doar noapte și liniște. În această

noapte, învîrtind insensibil zarurile (fără să urmăresc *ceva* în joc, câștigul sau pierderea sau moartea sau uitarea), au fulgerat niște cifre: cinci-doi. Zarurile au căzut, indicau cinci-doi. Cu aceeași indiferență mi-am dat seama că numerele ascultă dorința mea: trei-patru, șase-doi, trei-trei. Și așa mai departe, la infinit, în orice combinație imaginabilă. Între zaruri, obiecte, oameni nu există nici o diferență. Părăsind dorința de câștig, am căpătat puterea nelimitată de a ordona totul conform gândurilor mele. Ceea ce nu știu cu siguranță este dacă aceste gânduri sunt arbitrare și după ele se alcătuiesc combinațiile din lume, sau aceste gânduri sunt de fapt doar o formă de profecție a ceea ce se va întîmpla. De pildă pot chema un om la mine și el va veni imediat, dar nu știu dacă nu cumva el se pregătea să vină iar gândul meu a întrezărit aceasta. Nu pot să aflu niciodată adevărul, deoarece știu că voi pierde această proprietate imediat ce voi încerca s-o pun în aplicare pentru folosul meu sau al unei idei oarecare. Acest lucru se poate întîmpla, sunt încă om, deci coruptibil.

Oglinda ovală

- istorie după istorii -

Am stat astă-vară trei săptămîni acasă, dorind - cu o neghiobie pe care n-o stîrpisem încă, semn că nu eram de-ajuns de singur - să mă întorc în camera mea de lîngă Piața Libertății. În colțul peretelui perpendicular pe dulapul cu cărți, între fereastră și o ușă care dă spre coridor, se află o oglindă ovală foarte veche, venind probabil, ca și tratatele groase de astronomie, de la un străbunic spre a cărui istorie este foarte probabil să mă întorc în curînd. Mai multe nopți una după alta (mai corect ar fi spus : cîteva ore în timpul cîtorva nopți), am contemplat oglinda încercînd să evoc în ea o figură familiară. Sugestia venea desigur de la un pasaj înțeles prea literal (sau în sens magic) al lui Paul (I *Ad. Cor.* 13, 12): „Videmus nune per speculum în enigmatē: tune autem facie ad faciem: nun cognosco ex parte : tune autem cognoscam sicut et cognitus sum.” Pasajul este extrem de cunoscut; Augustinus îl reia în *Confesiuni* (10, 5, 7). *Totuși*, spune el, *atîta vreme cît pribegesc departe de tine, sunt mai aproape de mine decît de tine*. Pentru mine, acest *tu* (altul) despre care vorbește Augustinus nu era decît o biată figură pribeagă și ea, nicidecum lumină ori saturare. Semn însă că mă aflu mai aproape de mine decît de ea era faptul constant că ori de cîte ori deschideam ochii în fața oglinzii, dincolo de păienjenişul spărturilor ei mă zăream pe mine privind fix și silnic din suprafața argintată.

În tren, așa cum se întîmpla după o noapte nedormită, am avut după ora șapte cîteva momente de excepțională limpezime

a minții, timp în care am construit un roman și am scris de altfel paginile lui fundamentale. Povestea trebuia să fie cam așa: un personaj oarecare ajunge profesor de fizică într-un oraș de munte. Se poate ghici după tristețea ascunsă a acestei prime propoziții introductive că nu e vorba decît despre mine și regretul refutat al unei cariere cinstite și sigure de fizician. Condițiile exterioare ale poveștii nu interesau însă, mai mult, le-am evitat fără voie. Respectivul profesor stătea într-o cameră închiriată unde întîmplarea făcuse să existe o oglindă obsedantă. Ciudățenia oglinzii, care în termeni de fizică se numea plană, erau *anamorfozele* neobișnuite pe care de obicei le produc doar oglinzile convexe ori concave. Se cheamă anamorfoză tocmai modificarea imaginii în astfel de oglinzi. Pictorii au folosit foarte pe larg procedeul desfigurării imaginilor, iar o analiză tehnică mai serioasă o dă Jurgis Baltrušaitis în cartea lui (Paris, 1955) numită *Anamorphoses*. Aici intervine o pagină scrisă: misticii asemuiesc imaginea lui Dumnezeu cu o oglindă care ar fi într-un anume fel toate oglinzile. El este în același timp și oglinda și ceea ce se reflectă în ea: și privitorul și privitorul privit de el însuși. Ceea ce se reflectă nu știe că este reflectat, deoarece Dumnezeu oglindește numai un gol. Îmi închipuiam, în această ipostază, pe Dumnezeu drept o oglindă infinită înconjurînd o cameră deopotrivă infinită, cu pereții situați undeva unde paralelipipedul devine sferă, iar nesfîrșirea devine absurdă. Fusesem adus de hazard ca să tulbur pacea oglinzii într-o cameră goală.

Lăsînd la o parte imaginea domestică pe care o notasem în tren, trebuie să spun că există și o concepție mai optimistă în legătură cu oglindirea lui Dumnezeu în creaturi, care se întîlnește la toți gînditorii neoplatonici. Pentru Dionisie Areopagitul, liturghia nu este decît *oglindea* terestră a cîntărilor cerești; pentru Giordano Bruno, universul însuși este o *roată infinită* (prin care trebuie înțeleasă o roată ce se învîrte în toate direcțiile, adică o

sferă nesfîrșită) în care sunt încrustate infinit de multe oglinzi: toate acestea reflectă centrul, motorul universal, astfel încît **centrul sferei se află peste tot, iar circumferința ei nicăieri.**

Mai departe, profesorul de fizică încerca să se elibereze de obsesia oglinzii, găsindu-i originea explicabilă. Cu alte cuvinte, voia să se elibereze de spaima ei aflînd că provine dintr-un loc anumit și banal, că a trecut prin mîini istorice anumite și banale. Se temea la început s-o întrebe pe femeia care-i era gazdă dacă nu cunoaște proveniența oglinzii (urmează o pagină scrisă). I se părea mult mai **normal** să nu cunoști prin ce întîmplare te afli în posesia unui lucru, decît să știi exact împrejurările cumpărării ori săvîrșirii lui (i se părea normal deci să nu poată anula spaima de la rădăcini). Oglinda nu era prețioasă, dimpotrivă, arăta ca una din mărfurile ocolite pînă și într-un tîrg de vechituri, cu crăpăturile ei neregulate, rama acoperită de furnir crăpat de nuc, picioarele fragile. Aflase apoi că bunica gazdei o cumpăraseră la sfîrșitul secolului trecut (judicînd după anumite indicii de-ajuns de nesigure, trebuie să fie vorba de secolul al XIX-lea) de la un **brocantier** din Reims. Era o precizare de un vag cu atît mai problematic, cu cît, în afara unei persoane reale determinate care ajunsese în posesia obiectului, originea lui părea cufundată în misterul nesfîrșit al unor tranzacții. Atrasă de cine știe ce armonie a liniilor oglinzii (de ce nu de prețul convenabil?), o femeie oarecare o cumpăraseră la sfîrșitul secolului trecut de la un **brocantier** din Reims, de la un Oricine. Înțelesul acestui Oricine, punct de la care circulația și nașterea oglinzii se pierdeau în cele mai stupide presupuneri imaginare, îi dădea profesorului sudori reci în vremea nopții. Încerca să-și amintească toți negustorii de vechituri pe care-i cunoscuse (experiența profesorului fiind mai lungă decît a autorului acestor rînduri, care s-a născut relativ puțin după dispariția lor) și se străduia să construiască el însuși (mental) un astfel de negustor format numai din trăsăturile caracteristice ale tuturor negustorilor. Imaginea lui se pierdea

însă înlăuntrul unor rame eliptice de oglinzi, păstrînd o urmă de rînjet și sfidare. Pasajul se încheia în gust patetic: Acesta trebuie să fi fost **brocantier-ul** din Reims.

Am mai spus, cred, că nu dormisem în noaptea dinaintea plecării; ca să pun capăt unor remușcări oarecum noi, recitisem cîteva povești din **1001 de nopți**. Poveștile sunt în general misterii degradate. Eu căutam pe jumătate inconștient un mister care să se potrivească urmărilor romanului, elaborată mai tîrziu în condiții vitrege: umblînd pe bulevarde cenușii, strivit într-un autobuz, meditănd la orele de cursuri, asistînd pur fizic la discuții morale ori politice. Un anumit spațiu al căutării din sus-pomenitele povești trebuia să servească drept loc (imaginar) al eliberării profesorului de fizică. Descifrînd pînă la urmă sensul striurilor din oglindă, care la început îi apăruseră **absurde, întîmplătoare, fără noimă**, eroul reușea să treacă dincolo de ea. Ajungea după cîteva peregrinări **per pedes** sau pe spinarea păsării Roc (peregrinări asupra cărora nu voi insista, de vreme ce se găsesc între poveștile amintite) într-un palat cu nouăzeci și nouă de uși accesibile și una singură interzisă. Își găseau aici locul reminiscențele altor lecturi; un critic descoperă asemănarea între mișcarea imaginară a poeziilor lui Mallarmé și cartea chineză de divinație / **Ching**. Eu însumi am apropiat una din aceste poezii de pasaje din Leopardi și Borges (posibilitatea asocierilor fiind teoretic nelimitată). între însemnările lui Leopardi (**Lo Zibaldone**) se găsesc cîteva profesînd o estetică a vagului, a nedeterminatului profetic pe care mintea noastră nu-l poate nicidecum descifra. Un pasaj dintr-o ficțiune a lui Borges (**La loteria en Babilonia**) crede că **sensul** întîmplării s-ar putea surprinde numai în mutațiile subtile ale materiei, cum ar fi petele de rugină ori picurii de ploaie. Intrînd în cele nouăzeci și nouă de camere, în fața profesorului urmau să se desfășoare „presimțirile căderii în vaste spații unde un sunet rătăcit, o pasăre stingheră sau un arbore uscat erau semne ale interdicției”.

Cele nouăzeci și nouă de uși, deși accesibile, nu trebuiau deschise ; eroul ajungea, parcurgându-le, în fața unor perspective din ce în ce mai *degradate*, mai amenințătoare. În fața ușii interzise, își dă seama că, încă de la deschiderea primei uși, *era condamnat*. De aceea, ori face gestul de a intra pe cea de a o suta ori se retrage, este același lucru. Mai trăiește însă vaga nădejde că de vreme ce ușile accesibile erau de fapt interzise, ușa interzisă ar putea fi cu adevărat eliberatoare. Într-înăuntru, iar aici se produce o sincopă a povestirii mele. Într-una din versiunile posibile, profesorul se trezește în fața oglinzii de care trecuse și-și vede propria imagine reflectată printre spărturile sticlei argintate; într-o altă versiune, mai optimistă, sufletul profesorului iese prin oglindă și nu-și mai găsește trupul. Într-o a treia versiune, asemănătoare cu a doua, sufletul profesorului iese printr-un ciob de oglindă aruncat într-un coș de gunoi și rătăcește într-un timp cu totul diferit fenomenal de cel din care plecase.

O povestire scurtă și banală la persoana întâi, pe care o voi reproduce totuși în întregime, s-a constituit printr-o meditație foarte fecundă în timpul unei ore de curs despre revistele italiene iluministe și rolul lor în formarea omului modern lipsit de o mulțime de prejudecăți atât materiale cât și spirituale. Meditația parcursese două faze, a căror ordine nu are importanță. Într-una din ele, priveam clanța ușii, gândindu-mă că în universul sensibil ea joacă rolul *numelor*, fiindcă *descrie* și *deschide* un obiect în raport cu care ea este exterioară. Dar de asemeni este emblema ușii, ba chiar ușa însăși, fiindcă și ușa este un *nume*. Ea *descrie* și *deschide* ceva în raport cu care este exterioară: ieșirea în afară sau camera sau galeria etc. în cealaltă fază, mi-am notat noua versiune a poveștii cu oglinda. În anul 1969 luasem cu chirie o cameră în care majoritatea obiectelor aveau aceeași importanță. Mult deasupra tuturor stătea o oglindă ovală, într-o ramă cojită furniruită cu nuc afumat. Oglinda însăși era crăpată

ca și rama, plină de spărturi mici, labirintice, mînjite acum de praf brun. Din prima zi chiar, încă înainte ca toate cărțile să-mi fie mutate în cameră, privindu-mă în oglindă n-am putut să-mi opresc o mișcare de spaimă invadîndu-mi corpul de undeva din adîncurile sufletului meu de carne. Oglinda tăia imaginea în două părți care alunecau una pe alta astfel încît ochiului stîng îi corespundea în partea dreaptă părul, nasului - ochiul drept etc. Toate acestea în siluete (cuvîntul era: *sagome*) firave și decolorate, împăienjenite de fracturile suprafeței de sticlă. Revenind puțin mai tîrziu în cameră și privind din nou oglinda, spaima mi-a cuprins iarăși corpul: deplasarea imaginii nu se mai înfăptuia în același fel. De data asta o largă spărtură rotundă se găsea în mijlocul capului meu, mișcîndu-se o dată cu el și rămînînd în același punct. Am dus mîna la cap, dar nici o trăsătură nu se schimbă. Am căutat un loc în cameră din care să fiu împiedicat să privesc oglinda, dar goliciunea ei nu-mi oferea astfel de posibilitate. M-am întors cu spatele. La un moment dat n-am mai rezistat ispitei de-a privi peste umăr; în mijlocul spatelui apăruse o floare nesigură, poate o roză, de culoare galben-roșiatică.

Din ziua aceea, oglinda devenea pentru mine ultimul interes și ultimul țel. Încercam să stabilesc o lege, adică o normă necesară și exterioară în virtutea căreia se formau imaginile. Dar nu exista nici o siguranță. Uneori, din cauza vitezei desfășurării lor, nu puteam nici măcar apuca vreuna: treceau prin fața ochilor numai uși deschise și mozaicuri stranii. Alteori, cu tot efortul meu de retragere, nu mă puteam împiedica să privesc zile întregi aceeași poartă (*poartă* - sau ușa - este numele meu adevărat: Ioan, adică Yohannah), aceeași floare, același pasaj încețoșat, același cer, aceeași apă, uneori fragmente de viziuni oribile, tentaculare. Mai ales dorința de a transforma aceste din urmă imagini mă ducea cu gîndul la descifrarea unei

legi. Uneori oglinda rămânea complet goală, și atunci singura posibilitate de meditație pe care mi-o lăsa era descifrarea spărturilor murdare din suprafața ei, haotice și fără înțeles. A găsi legea manifestării imaginilor ar fi însemnat să găsec sensul acelor spărturi. Deși aparent nu-l mai căutam, un mecanism în mine se desfășura cu o bucurie matematică, ducându-și munca minunată în *mijlocul* unei bălți obscure¹. În ultima vreme, obiectele mai puțin schimbătoare care se arătau în oglindă erau cerul, soarele, fantoma unui copac, conturul înalt al unei femei, o margine foarte limpede de mare, cu valurile curate, verzuie, lovind malul, câteva flori albe cu petale filiforme nenumărate. Dintre toate acestea, distona doar silueta de copac. Observația de căpățîi pe care o făceam în ultimele săptămîni - și care pentru mine reprezenta un progres esențial - era că enigma oglinzii nu trebuie căutată în ea însăși, ci în interior. Imaginile nu ascultau direct de comenzile voinței; lucrînd însă o vreme cu mecanismele complicate din mine pe care abia le dibuiam, dar al căror sens devenea din ce în ce mai explicit - la un mod naturalistic aproape renescentist -, se forma o imagine (nu imediat, ci în mod elaborat) voită. Lucrarea era obscură și minunată ca o distilare alchimică. Dacă atenția era mare și graba scăzută, experiența avea întotdeauna sorți de izbîndă.

Un al doilea progres esențial era viziunea clară asupra scopului și posibilităților oglinzii. Era pentru prima oară că aveam o reprezentare a scopului unui obiect - și mai ales a scopului meu în fața acelui obiect. Dacă alchimia reușea (fie și numai în oarecare măsură, ceea ce nu mai depindea de mine - mărginit doar la executarea ei corectă), atunci se putea ca în timp, imaginile transmise de oglindă să crească în ordine, de la zbor la lumină. Dacă lucrarea alchimică va înainta complet, îmi

spuneam, ceea ce iar nu depinde numai de mine și este aproape nemaiauzit, oglinda va deveni mai întîi sticlă transparentă prin ea se va putea zări un *dincolo* în care nu mai există imagini de *aici*: cea mai puternică lumină de *aici* nu-și are *acolo* un corespondent atît de slab. Iar apoi sticla se va sparge cu zgomot și oglinda mă va absorbi înlăuntrul ei, poate fără întoarcere.

Povestea oglinzii a căpătat pentru mine o cu totul altă importanță dintr-o seară în care, povestindu-i-o lui Dorin Liviu, acesta mi-a dat apoi o hîrtie pe care schițase un simbol și trei propoziții explicative. Iată simbolul: o spadă fără mîner, în lungul căreia se află opt dungi; aproape de bază, un cerc cu diametrul egal cu lățimea spadei. La capetele acestui diametru două mici cercuri tangente la primul, din care cresc două spicuri de grîu cu cîte cinci flori. Cercul mare și cele mici păreau secțiune prin Saturn, cu inelele lui. Cercul mare era Soarele, notase Dorin Liviu, iar cele mici, doi Mercuri. Semnificația celor cinci flori de grîu nu era clară. Iată și frumoasele lui propoziții explicative:

1. înspică și despică.
2. Ceea ce semeni cu mînerul (laturile) culegi cu mijlocul (tăișele).
3. între două asemănătoare stă unul fără asemănare.

Ultima propoziție se referea deopotrivă la tăișele între care se află corpul spadei și la cei doi Mercuri între care se află un Soare.

Prima mea reacție a fost de uimire, apoi de neînțelegere, și în sfîrșit de indignare. Fără îndoială, îmi spuneam, acesta este un frumos simbol, dar nu are nici o legătură cu un om pașnic care stă la birou și citește. Dorin Liviu mi-a arătat însă soba și, după o ușoară nedumerire, am văzut că simbolul respectiv se afla pe fiecare din plăcile ei de teracotă. Cu un zel de neofit, am copiat dispunerea ciudată și desigur fatală a acestor plăci, grupate cîtu

1. Termenul apare la Plotin, *Enn.* I, 13, 16-18 (*borboron scoteinori*), în *Despre originea răurilor*.

cinci și respectiv patru pe cele două fețe ale sobei. Cele șapte rânduri de câte nouă plăci ascultau însă de o anume ordine: pe unele, vârful spadei era în sus, pe altele era în jos. Deasupra se mai aflau alte optsprezece plăci (zece și opt) pe care simbolul era diferit: semăna cu o secțiune transversală în imaginea primului, dar putea fi orice altceva.

Nu voi mai vorbi aici despre ordinea obositoare a plăcilor. Ceea ce am înțeles imediat a fost legătura mea excepțională cu acest obiect, o sobă albastră, în prezența căreia mă aruncase întâmplarea unei închirieri de cameră. Nici un fel de explicație tehnică n-a reușit să mă consoleze: nici faptul că, probabil, teracotele erau făcute în serie, că niște sobari le așezaseră cu vârful în sus sau în jos fără nici un plan, că pe alocuri poziția lor părea dictată de niște chibzuieli economice. Indiferent de originea lui, obiectul exista lângă mine, întreg și enigmatic. Scriindu-le, vulgarizez întru totul acele momente. Numai că destinele scrisului și ale trăirii se întâlnesc într-un punct adevărat de care ne îndepărtează doar cuvintele. Îmi dau seama că pînă acum, în fața misterului sobei, n-am reușit să fac altceva decît să scriu (Dorin Liviu știa asta și probabil intra în intențiile lui limpezi să-mi arate că *oglindea imaginată de mine se află peste tot*). Am văzut - nu mai știu dacă eu sau altcineva - că obiectele de lemn sunt făcute din copaci și au enigmatice desene pe ele. Dulapul care mă amenință din spate acum, cînd povestesc aceste lucruri, are pe uși două nebuloase reduse la cîte un pătrat vag sferic; semnele închipuie poate niște spade cu ascuțișul în sus și în jos, întîlnindu-se în acești ochi de culoare mai deschisă. Aș putea multiplica la nesfîrșit descrierea cîtorva imagini înscrise pe obiecte. N-am știut niciodată să descifrez o criptogramă, deși am fost în liceu un matematician cu sclipiri uneori. Acum cînd mă gîndesc mai bine la toate suficiențele mele scolastice, îmi spun că n-am fost niciodată decît un matematician mediocru, că n-am

fost nimic decît mediocru. Că în general notele excepționale care le primim din afară nu sunt decît mediocre, iar privite din interior, sunt de-a dreptul mizerabile. Sau mai precis, așa cum văzul nu are o semnificație printre obiectele pe care le vede, așa *notele* (care pot fi punctele unui joc de noroc) nu au o semnificație decît în exterior. Bănuiesc că niciodată însă pentru mine suma lor nu va fi nulă, așa încît să pot să-mi continui viața numai întru dezlegarea enigmei simbolurilor unei sobe ori unui dulap (ceea ce este același lucru). S-ar putea însă ca această bănuială să nu fie decît efectul unei spaime de moment. Sunt sfîrșitul uneia din infinitele zile (ziua este prezența soarelui, ca soarele a apus de cîteva ceasuri) de nereușită înțelegere cu ceilalți, de dubioase confesiuni făcute unor persoane dubioase pe care nu ciuda voinței de a le uita, un măscărici ascuns mi le aduce înaintea, la sfîrșitul unei zile de vorbe și surîsuri calde, evazive fără tăiș.

Aflu uneori, din faze trunchiate, ce înseamnă vreunul din elementele emblemei de pe sobă. În misteriiile eleusine, momentul culminant este un gest săvîrșit în mare tăcere: oficiant ridică în sus un *spic de grîu cu cinci flori*. Zeița Demeter, ca domnește asupra acestor misterii, este, ca orice Mare Mamă, divinitatea *agriculturii* (spicului) și a *războiului* (spadei). Iar adăuga un număr relativ mare de date în legătură cu aceste lucruri. Iată cîteva: Saturn se purifică prin Mercur; din cele două aștri - Soare și Lună - se naște un al treilea, copilul zeiesc, ca și e principiul oricărei eliberări. Aceste simboluri sunt interioare în Eleusis se urmărea reintegrarea omului în ritmurile cosmice, în ritmul natural al permanenței prin zămislire (*sămînța*), ritmul inițiatic al metensomatozei (*sufletul* - poate tăișul spadei, care aparține și nu-i aparține totuși). Aș putea pînă la urmă apleca la sensul tuturor criptogramelor, dar chiar atunci, numai o întâmplare extraordinară le poate aduce din afară înlăuntru. Abia du-

aceea poți alege în deplină libertate : Vorba sau Tăcerea. ***Pînă atunci*** însă, mă las întru totul în seama voinței (mele?) care-mi cere de data asta definitiv ***să opresc vorbele goale care urmau să fie rostite*** - și în acest caz nu eu, ci altul ar fi fost cel care le rostea - ***pînă atunci***, pînă cînd ***voi fi văzut prin oglindă***.

13 decembrie 1970

Fuga XIV: Oreste Regele Sunetelor

- act tragic și epilog -

Bolovani înalți.

Oreste și Pilade în continuarea unui dialog.

PILADE (*la început nedistinct, înainte de ridicarea cortinei* ***apoi***): ...față de orice rege trac, acum și de-a pururi. Nu știu cum purtăm noi; neliniștea sau somnul, satirul sau triumghiul, singel sau perfecțiunea sferei. Nu știu, Oreste, după cum nu știu nicăieri care din noi doi poartă numele tău...

ORESTE: Prietene, sau eu însumi, ceea ce mă deosebește de tine zace în tine fără să-i dai glas. De aceea suntem un întreg, nedezmințit, armonic așa cum o singură ființă nu poate fi. Pilade, poetul poate ucide cînd iubitorul de înțelepciune cheamă omorul. Dar niciodată nu va crede în omor fiindcă acolo unde dragostea zămislește linii, nu mai încap o altă dragoste. O, Pilade, știi ce înseamnă viețuirea pe pămînt față de vidul neatins unde se concep formele acestui pămînt? Ce înseamnă noroiul și trandafirii pe lîngă vastele cercuri ?

VÎNZĂTOAREA DE CORĂBII (*singură, intrînd prin cealaltă* ***parte a scenei***): Eu vînd corăbii cu prorele înalte, corăbii care duc către nimic, corăbii pe un preț de nimic. Ele nu pot fi vîndute decît străinilor... (*văzîndu-i pe Oreste și Pilade*)... ***ia*** voi păreți străini. Corăbii lîngă țărături de catifea, corăbii împotriva oricărui potop, corăbii deasupra dezastrelor, corăbii navigînd printre sferele argintii. Eu vînd, pe un preț de nimic, cum v-an

spus, cel mai durabil vas peste timpuri, alb și roșu și negru ca o amforă myceniană, alb ca moartea, roșu ca viața, negru ca ziua.

PILADE : Corăbii albastre nu vinzi ?

VÎNZĂTOAREA : Celor ce nu mai sunt copii, le vînd corăbii albastre. Celor care-și trăiesc clipa, le vînd corăbii galbene. Iar adevărații copii nu au nevoie de altă corabie; de altfel m-aș teme că nu găsesc marfa potrivită pentru ei. Nu le pot da nimic în afară de spaima de-a le lua totul.

PILADE: Femeilor ce fel de corăbii le vinzi ?

VÎNZĂTOAREA: Pentru femei am corăbii roșii; am corăbii negre pentru mame; fecioarelor nu le vînd nimic de frica lăcomiei lor.

ORESTE : Pilade, eu nu știu ce fel de corabie să cer. Flotele mele se află în Argos, dar pare-se că de la vînzătoarea asta aș căpăta prima luntre pe care s-o pot duce cu mine, prima luntre care nu aparține mamei mele.

PILADE: Femeie, măsurîndu-ți cu privirea clienții, nu știi ce fel de corăbii le trebuie? Corăbii-berbeci care să sfărîme porțile, corăbii-săgeată care să înspăimînte cetățile, corăbii-cer ca să te uite ?

VÎNZĂTOAREA : O, negustorule, tu știi mai bine că fiecare-și alege corabia care-i trebuie. (*Lui Oreste:*) Vîno, băiatule frumos, în dosul stîncilor unde doarme pe valuri flota mea, față de care vasele tale din Argos nu prețuiesc nimic.

ORESTE: Așteaptă, Pilade. (*Dispare în dosul stîncilor împreună cu Vînzătoarea de Corăbii.*)

PILADE (*singur*): Ce poate fi mai măreț pentru mine decît Oreste alegînd o corabie ? Ce poate fi mai aproape de pieirea mea și în același timp de clipa bucuriei? O, să fii liber de acesta, stăpîn peste tot ceea ce este al său! Să fii în fine liber și să te-ntorci la el zicîndu-ți: i-am dat totul, libertatea mea sunt eu, iar el este eu. Niciodată, prietene Oreste. Eu voi pleca fără mine.

ORESTE (*reîntorcîndu-se singur*): Ciudat, Pilade. Voi cumpăra altădată corăbii. Vînzătoarea ținea morțiș să-mi dăruiască una roșie, fiindcă i-am plăcut. Cine primește corăbii roșii le va avea pe toate pînă la urmă, mi-a spus ea.

STRIGĂTUL VÎNZĂTOAREI (*dincolo de stînci*): Oameni cu măsură, oameni cu măsură, aveți aici corăbii umblătoare, altele care stau pe loc, oameni buni!

ORESTE: Cine le va avea pe toate, le va da pe toate în schimbul unei bărci albe. Asta e marfa ei cea mai prețioasă, pare-se, fiindcă e făcută dintr-un lemn scump. E mică, prelungă, fără busturi de naiade sau centauri la proră. Singura demnă de mine, pentru care însă femeia avea un preț foarte fantezist: mă cerea tocmai pe mine.

PILADE: N-ai acceptat...

ORESTE: Voi vedea altădată. (*După o pauză:*) S-a făcut foarte cald pe stîncă asta. Stîncile nu respectă nici un fel de stăpîn. Mie în schimb îmi sunt dragi, îmi sunt surori. Hai să mergem. (*Mimează mersul.*) Știi cîntecul soldaților învinși?

PILADE : *Nu vei mai avea nici un chip ?*

ORESTE: Nu. E un cîntec aproape barbar. L-au deprins în Asia.

PILADE: *Zei au față de pasăre ?*

ORESTE : Nu. *Galben e drumul și lung...*

PILADE : *Galben dincolo de cer...*

(*Cîntă amîndoi:*)

GALBEN stindardul cel mare

galben deșertul

trandafirul e galben

galben spinul din fruntea prietenului...

Apare ELECTRA.

ELECTRA : Atît a rămas din armata voastră ? Bucle blonde, obraji roșii și suflete de toamnă?

ORESTE: O femeie încearcă să îmbărbăteze pe eroii necunoscuți care încă n-au luat parte la bătălie dar se declară învinși. Grecii nu sunt tot atât de mândri ca fetele lor.

ELECTRA : O, nu, străine, grecii nu-s nici pe departe atât de mândri încât să se creadă, ca voi, învinși înainte de bătălie. Grecii n-au făcut școală în Orient, greciiucid...

PILADE : Dacă bănuiești că venim din Orient, află că acolo oamenii se ucid mult mai ușor, fără bucurie și fără întristare...

ORESTE : Pentru nimic...

ELECTRA: Cu sînge rece, știu. Grecii ucid mult mai urît decît barbarii, urmărind moartea cuiva, nu ideea de moarte.

ORESTE : Da, da, în Orient am văzut cît de ușoară e moartea, cît de simplă față de ceea ce rămîne. Nu mai departe decît azi, însă, o vînzătoare de corăbii...

ELECTRA (*tresărind*): O vînzătoare de corăbii? Ați întîlnit-o ?

ORESTE: ...o vînzătoare de corăbii m-a cerut pe mine în schimbul unei bărci albe...

ELECTRA: Și?

ORESTE: Și am șovăit să-i accept propunerea, deși barca avea fascinația însăși a otrăvii sau a oțelului.

ELECTRA : Crezi că eu aș șovăi ? Spune drept: crezi că eu aș șovăi?

ORESTE : Mai ai ceva de așteptat?

PILADE: Fiindcă noi presimțim că ar mai putea să se întîmple multe lucruri, să crească din ceață amintiri sumbre chemîndu-ne între ele...

ORESTE : ..alte amintiri care ucid memoria precum valurile ierbii, poate că...

ELECTRA (*tăindu-i vorba*): Eu mai aștept un frate. Un frate de piatră ca să strivească monștrii între care mă mișc. Un frate căruia nici o duhoare să nu i se pară mireasmă iar demonii să nu poarte pentru el aripi diafane de sunet. Un frate drept ca

liniile unei științe înalte, pentru ca această știință să se răzbune prin el. Dar fratele acesta întîrzie să vină și poate nici nu există, poate nici n-a existat vreodată. Mă duc să-i vînd amintirea în schimbul unei corăbii albe.

PILADE: Și cum se numește fratele tău ?

ELECTRA : Nu mai știu. El nu se numește în nici un fel. Nu are nici un chip. De ce întrebî? Poate e Zeus...

PILADE : O, nu, întrebam doar fiindcă...

ELECTRA : ...sau poate Oreste...

ORESTE: Oreste?

PILADE : Doar fiindcă semeni cu un prieten de demult care ți-ar fi putut fi frate...

ELECTRA : Nu se poate ! Oreste nu există! Dacă ar fi fost unul dintre munții care se află în altă parte, blestemele mele l-ar fi smuls din loc ! Dacă Oreste era marea, iubirea m-ar fi atras către patul moale de alge iar îmbrățișarea noastră ar fi fost liniștitoare ca el! Oreste - cerul s-ar fi spart în bucăți ca o amforă! Oreste nu e...

ORESTE: Oreste sunt eu.

ELECTRA: Glumești, străine, glumești (*se dă înapoi înspăimîntată*)... Străinul acesta nu știe ce-i frica... Nu așa se spune, o, Zeus, nu așa se spune... Străinul glumește neștiind că Electra îi va scoate ochii, neștiind că Electra îi va smulge unghiile pentru jocul acesta, neștiind cum sfîșie Electra pe cei ce o batjocoresc... (*se dă înapoi mereu*)...nu, nu, Oreste nu are nici un chip, străine... Oreste nu există... (*Jipă*)...Zz!! Oreste... (*cade în genunchi*).

ORESTE: Electra, într-adevăr, Oreste nu are nici un chip. Și totuși sunt eu.

ELECTRA (*înălțîndu-se*): Străine, vei plăti cu viața dacă nu ești Oreste. Vei plăti cu viața dacă ești Oreste. (*Răgușită:*) Pleacă, îți vînd amintirea pe o barcă albă.

ORESTE: Electra, eu sunt însăși amintirea mea.

PILADE: Barca albă va fi a lui și nu a ta. Vînzătoarea nu poate da mai mult decît atît.

ELECTRA (*apropiîndu-se mereu; în timp ce vorbește, un vaier neîntrerupt se va amplifica pînă ce bubuitul lui va acoperi ultimele cuvinte*): Nu e ușor să fii Oreste, străine! Cînd tatăl său a pășit peste covorul de purpură zeiască, lașitatea l-a învins la rîndul ei în chip de femeie! Oreste, mama pe care ai uitat-o a ucis legenda tatălui tău cu un biet pumnal. Clitemnestra și-a înjunghiat soțul așa cum el însuși ar fiiăcut-o ca să nu-l doară: îmbrîncindu-i apoi trupul în apa călduță a băii! Auzi, Oreste? Auzi Sunetele? Sunetele, Oreste, erau blînde pentru tine. Sunetele pentru Oreste nu se pot închipui decît drept o muzică a sferelor. Aici sferele s-au spart în gunoi, Oreste, aici nu mai calci decît peste broaște rîioase, peste năpîrci umede, peste gușteri cu rît de porc, peste șerpi înaripați din ochii căroră curge catran, Ores... (*bubuitul îi acoperă vorbele, continuînd un timp și după ce Electra tace, dreaptă sub vaierul de nesuportat. Oreste și Pilade cad la pămînt încercînd să se adăpostească de furia Sunetelor. Scena se întunecă. în fundal se agită monștrii roșii închipuiți de Electra. încetul cu încetul zgomotul scade, monștrii pălesc, scena se luminează. Cei doi bărbați își potolesc convulsiile, rămînînd întinși la picioarele Electrei.*)

ELECTRA: Vorbele mele nu spun nimic, străine. Dar auzi ceea ce nu pot eu spune, auzi Sunetele răsculate, procesiunea Sunetelor care lovesc toate în același timp, fără formă, fără ordine, fără poruncă. Mai vrei să fii Oreste, străine?

ORESTE (*în timp ce el și Pilade încearcă să se ridice, ajutîndu-se unul pe celălalt*) z Eu sunt... Oreste... Electra... Nu e nimic de făcut... (*înpicioare, scuturîndu-se*). Eu sunt Oreste, și jur pe zei că nu așteptam atît de mult din partea amintirii mele pe care nu o cunosc. îndrăzneam să sper că Electra, sora mea, e o femeie frumoasă tăcînd copleșită de majestate. Că mă așteaptă foarte plictisită, iar eu îi voi aduce plictisul sacru. îndrăzneam

să sper că Agamemnon, tatăl meu, este cel mult un cîrmuitor drept și că mă va privi chiorîș, dat fiind că regatul său tolerează neliniștea în interior. Că o mamă aproape bătrînă neconsolată de izgonirea fiului ei, va plînge încercînd să-l îndoaie cu mîncare de dimineață pînă la răsăritul soarelui.

ELECTRA : Nu-ți bate joc, Oreste, de Sunete!

(*Pilade se retrage printre stînci, mișcîndu-se cu greutate.*)

ORESTE : Nu, Electra, n-ar trebui să-ți fie frică. Mă bucur că toate Sunetele sunt desfăcute, sunt sparte, sunt sfărîmate în cîmpul însele; mă bucur că presimțind un peisaj calm în care n-aveam ce să caut, amintirea mea are acum dreptul să păstreze în loc o tată un erou, în loc de mamă - o femeie, în loc de soră - o Regină a Sunetelor. Că în felul ăsta nimic nu mai rămîne așa cum este ci cum ar fi trebuit să fie. Că în locul lui Oreste-căutător-de-bărbați-albe, voi fi la rîndul meu ORESTE REGELE SUNETELOR

ELECTRA: O, rege peste o insulă destrămată, regele pe care toți supușii răsculați îl încercuiesc în palat!

ORESTE (*îmbrățișînd-o*): Bucură-te, Electra, de venirea fratelui tău. Dincolo de el se ascunde pustiuul cu chip de tată. Dincolo de el pămîntul e sterp, mamele sunt țărînă. Dincolo de el se află într-adevăr muzica sferelor. Bucură-te, Electra, pentru că tu poți să taci de acum înainte, iar eu voi primi merita cortegiul infernal de Sunete lăsîndu-le să treacă prin mine ca să se preschimbe în armonii zeiești. Nu te mai zbate, Electra, tot este pierdut de la început și atunci, în loc să plutești culcat pe puntea unei nave, privind cu un zîmbet inutil norii sfîșiați, ai o clipă de fericire cînd descoperi pecetea Nemuritoarelor Sunete pe jocul drăcesc din lumea de aici. Electra, tu ești această pecete. Iar fratelui tău nu-i e frică decît de oameni, nu și de neoameni, fie că sunt turnuri, flori sau zgomote. Domnești întotdeauna peste ceea ce nu te înspăimîntă nici măcar cît un pat de nuntă, chiar dacă ținutul aflat sub stăpînirea ta nu cunoaște și nu poate cunoaște că-i ești rege. Eu sunt Oreste Regele Sunetelor!

ELECTRA: Eu n-am avut nicicînd frate... (*mîngîindu-l cu teamă*). Ce păr mlădios... ce ochi goi ai Oreste... ce gură plină de taine... o cută de tristețe... De ce ești atît de trist, Oreste?... Și ce nume, zeilor... Oreste... Oreste este regele supușilor mei... Oreste mă învinge fără nici o luptă... Sunetele sunt ale tale Oreste... Eu sunt a ta... Mi-e frică de... Oreste... de zgomotele pe care le-am purtat de la un capăt la celălalt al cetății... frică de frică... (*geme*)... Electra plînge... Electra nu mai există de acum... Iubitul meu... tu și mînia oștenilor mei sunteți departe... Electra nu va avea o barcă albă... Ce pot să fac, Oreste? De ce nu mă ridici? De ce-ai venit? De ce mi-ai luat puterea I... Oreste...

ORESTE : Regină, Oreste cheamă Sunetele !

(*Bubuit înfiorător. Electra cade la pămînt punîndu-și mîinile în chip de pavăză a feței.*)

Oreste își salută oastea!

(*Răspunsul unei trîmbițe care urlă răgușit și dezordonat.*)

Oreste își va duce supușii către răzbunare!

(*Vaierprelung metalic, terminîndu-se cu o vibrație profundă.*)

ELECTRA (*care în tot acest timp s-a rostogolit apărîndu-se în zadar*): Oreste, oprește-i! Se vor întoarce împotriva ta de îndată ce vei avea primul rid! Oreste, Sunetele sunt mai puternice decît tine; în mîna mea erau amenințare, nu armă. Nu încerca să nimicești cu ele, Oreste! Se vor întoarce împotriva ta!

ORESTE: Regele își liniștește regina, Electra. Lui nu-i e frică de sunete. (*Ajutînd-o să se ridice* :) Tu ai un nume atît de frumos, atît de scrișnit, ești atît de puțin atinsă de scîrbă încît ți-ar putea fi rușine de teamă. Ar trebui să mă urmezi în fruntea oștirii noastre.

ELECTRA: Nu mai pot, iubitul meu. (*Se agață de el.*) Ia-mă cu tine, Oreste, hai să ne întindem pe o punte lustruită de vas, zîmbind pierduți fișiiilor de nori; hai să învățăm cum se vînd corăbiile liniștii pe un preț de nimic ! Lasă morții, Oreste,

și Sunetele, cu cei vii. Îți cer să mori numai puțin... puțin... (*apropie buzele de gîtul lui. Oreste o îndepărtează.*)

ORESTE (*strigă*): Pilade !

(*Pilade apare dintre stînci, ținîndu-se cu mîinile de cap.*)

PILADE: Sunt aici sau nu sunt... nu sunt cine sunt Oreste... ca și Electra... te rog... oprește-te... Oreste! (*Se agață de el.*)

ORESTE: Plecați între stînci! Ferește-o pe regină de spaimă! Fii din nou eu, Pilade!

PILADE: Iar tu te schimbi fără să mai semeni cu tine. seama, Oreste. Sunetele acestea... îmi dau halucinații... mi-e greață... totul mă doare... Sunetele sunt demoni hîzi... ucid totul...

ORESTE : Păzește-o pe Electra de ele, prietene. Eu nu mă tem

(*Electra și Pilade dispar printre stînci, ajutîndu-se unul pe celălalt, clătinîndu-se și căzînd mereu.*)

Oreste își cheamă ostile!

(*Sunet grav, liniștit, de coarde.*)

Oreste mulțumește bravilor săi prieteni!

(*Trîmbiță grotescă.*)

Apare CLITEMNESTRA

CLITEMNESTRA: Cine se joacă iarăși cu o asemenea orchestră ?

ORESTE: Oreste și soldații lui, doamnă!

CLITEMNESTRA: Oreste? (*mirată* :) Nu ești bărbat deloc încă. Un copilaș cu mutrișoară gălbuie. Ai oști? (*Se apropie*) Oreste, eu sunt mama ta. Eu sunt cea care te așteaptă pentru vremuri mai prielnice. N-aș vrea ca mînia noului meu soț să mă ucidă.

ORESTE: Și cine este noul tău soț, doamnă?

CLITEMNESTRA : Unchiul Egist, care te iubește cît și noi dar care n-ar dori să te amesteci în ascensiunea lui. Unchiul Egist e vanitos și oricine i se pune în cale intră ca prin minune în pămînt

ORESTE: Zadarnic te-aş mai întreba, doamnă, cum l-ai ucis pe tata. Aş minţi dacă aş spune că mă interesează. Eşti acum în faţa mea şi nu te cunosc. Să te iert, doamnă?

CLITEMNESTRA : Oreste, ne eşti fiu! Ia seama cum vorbeşti. Fugi şi crede că sfatul mamei tale îţi va prinde bine.

ORESTE: Care sfat?

CLITEMNESTRA: Fuga.

ORESTE: Eu nu te îndemn să fugi. Nici nu sunt mînios. Tatăl meu mă caută. Hei, soldaţi, onorul mamei Regelui vostru! *(Bubuituri groaznice. Clitemnestra cade la pămînt, răsu-cindu-se ca mai înainte Electra.)*

Soldaţi, vă dau în primire pe ucigaşa tatălui Regelui vostru! *(Bubuituri, vaiere. Scena tremură. Oreste iese încet, pe cînd lumina scade, iar în fundal se zbat monştrii roşii. Clitemnestra se zguduie lovită de fiecare sunet, apoi corpul ei înţepeneşte. Vaierul descreşte, monştrii dispar, penumbră. Apare Egist, mergînd de-a-ndăratelea, cu faţa spre culise, mînat de Oreste.)*

Soldaţi, onorul pentru oaspeţi!

(Bubuituri etc. Se repetă scena căderii Clitemnestrei.)

Soldaţi, vă las în mînă pe ucigaşul tatălui Regelui vostru! *(Bubuituri, vaiere etc. Se repetă în parte scena morţii Clitemnestrei. Zgomotul dispare, însă cadavrele rămîn un timp în întuneric, la picioarele lui Oreste. Lumina devine roşie. Un reflector spoieşte în alb trupurile morţilor, lăsîndu-l pe Oreste înveşmîntat în roşu.)*

ORESTE: Asta e tot! *(privindu-şi mama :)* De ce v-aţi albit aşa? Ceva vă absolvă de vină? Care vină? Oreste nu-şi aminteşte... Oreste e un Rege puternic. *(Obosit:)* Trebuie să-şi recompenseze luptătorii... Oreste aduce mulţumiri armatei sale ! *(Aşteaptă un răspuns, care întîrzie; speriat:)* Hei, Oreste mulţu-meşte celui ce a început frumosul dans, duhului sonor cu aripi de liră pe un trunchi de păianjen ! *(Nici un răspuns; strigă :)* Unde eşti tu, vaierul papagalului rănit ? *(Tăcere; Oreste priveşte*

împrejur.) Unde e răgetul maimuţei lovite? *(Pauză, liniş-apăsătoare; deodată răsună o muzică macabră, TE DEUM LAUDAMUS răstălmăcit în „Simfonia fantastică”)* Să ne face că nu observăm! *(Continuă muzica în surdină; Oreste, pe acest fundal sonor:)* Mi-a plăcut cum ai dat lovitura de graţie staroste şi filozof al Sunetelor, tu, muget ieşit din trompa unui elefant! *(Aceeşi muzică.)* Hei! Oreste e grec! *(Muzica încetează.)* Să mai încerc o dată. *(Bubuit şi zgomot de grindină scurt; Oreste, lovit de Sunete, duce mîinile la urechi.)* Zeilor! O, Zeilor, Oreste părăsit de armata sa, rege peste o insulă destrămată, regele pe care toţi supuşii răsculaţi îl încercuiesc în palat! *(Uimit:)* Parcă a mai spus cineva acelaşi lucru. *(Vaier prelung; Oreste se apără cu braţele, strigă, scos din minţi.)* Acum mă loveşti, urlat de cerb ? Acum mă loveşti ? *(Croncănit.)* Şi tu, corb puturos? Mă loveşti cu toţii? Cel puţin luaţi-mă cu voi, daţi-mi un sunet al meu, *ţipăt de Oreste!* Cel puţin ajutaţi-mă! *(Tăcere.)* De ce nu răspunde nimeni? O, tu, behăit al mieilor blînzi, scapă-mă! *(Tunet; Oreste se apără; din ce în ce mai răguşit:)* Ce-am făcut ? Eu sunt Oreste Regele Sunetelor... *(Reîncepe TE DEUM...)* Ce ochi goi ai Oreste... *(TE DEUM din ce în ce mai tare; Oreste, aproape şoptind, iese încet.)*... c buze lipsite de taine... şi ce nume, zeilor... Electra... Nu, asta altceva... *(Căutînd sursa invizibilă a muzicii:)* Le-am mai spus o dată că sunt grec... De ce eşti atît de tristă, Electra?... Sunetele sunt ale tale, eu sunt al tău... (EXIT)

- CORTINA -

EPILOG

ORESTE *(bătrîn, sprijinindu-se într-un toiag, înaintea printr stînci):* Eu sunt ORESTE REGELE SUNETELOR. *(O trâmbiţă batjocoritoare, cu reverberaţii lungi, îl întrerupe.)* Nu, nu sunt surd. Umblu. Sunt fostul Rege al Sunetelor *(bubuituri*

scurte, în rafale). Sunetele s-au întors împotriva mea, fără izbăvire. Iubita mea Electra avea dreptate... Cine era Electra? {vaier îndepărtat}... Electra era o linie... (vaier)...un triumghi... {vaier}...o sferă... (vaier)...un sunet... (bubuit)...ea era REGINA SUNETELOR... o nebună ca și mine... (arată spre sală)...ca și tine (trîmbiță)...ca și tine (trîmbiță)...ca și tine (aceeași trîmbiță)... Electra mi-a lăsat orchestra ei monstruoasă, dezacordată, triumfătoare, care mă urmărește pretutindeni fiindcă am îndrăznit să pedepsesc pe vremea cînd eram rege (tunet) o necunoscută care-mi era mamă și un alt necunoscut regicid (vaier lung)... un fel de unchi... adică... O, Zei, sunt condamnat să aud încă! M-am tîrît în peșteri, sub apă, în munții înalți, dar armata de sunete mă urmărește ca un cățeluș (urlet)...numai că... numai că nu ascultă de mine... ci de (același urlet)... de nimic... de Tatăl meu ucis în baie (vaier)... Iertați-mă, amintirile mele se învălmășesc... iertați-mă... (Se așează jos prinzîndu-și capul în mîini. Se aud din nou sunete, tot neorganizate dar domoale. Apare Vînzătoarea de Corăbii, neschimbată față de prima ei intrare.)

VÎNZĂTOAREA: Oameni măsurați, eu vînd corăbii lungi sau scurte pe un preț de nimic, albe, negre, roșii, cenușii, corăbii vizibile și invizibile, corăbii-drog, corăbii-muzică, vase-fantomă, bărci de salvare, crucișătoare, vase de linie, vase de punct, vase de debarcare, submarine galbene, submarine verzi, pentru fiecare există ceva potrivit - la ce bun să mai spunem că totul se da aproape degeaba!

ORESTE (care a ridicat capul cu o rază de speranță): Hei, vînzătoare ! Mie ai vrut să-mi dai odată...

VÎNZĂTOAREA: Cine ești? Nu te cunosc și n-am vrut să-ți dau niciodată nimic, ceea ce nu înseamnă că timpul e pierdut. Ce vrei?

ORESTE: ...ba da, mi-ai spus că-ți plac... (Vuiet. Oreste își duce mîinile la urechi.)

VÎNZĂTOAREA: Ce ai?

ORESTE: Nu auzi nimic? (**Vuietul crește.**)

VÎNZĂTOAREA: Nu aud nimic afară de marea care s-a zbate între pîntecele corăbiilor mele, undeva în spatele stîncilor (**Bubuit.**)

ORESTE: Nu auzi Sunetele?

VÎNZĂTOAREA: Ți-am mai spus că nu. Vrei o corabie? (**Zgomotul s-a potolit.**)

ORESTE: Mi-ai spus că-ți plac și că-mi vei da barca albă?

VÎNZĂTOAREA: Se poate, dar acum nu-mi mai plac (...). (**Cercetîndu-l atentă:**) Ai fost vreodată un adolescent frumos? Dar ce-ți ceream în schimb?

ORESTE: Pe mine însumi. Am șovăit; acum însă m-am întors... (**Vaier.**) (**Oreste, coplesit:**)...m-am întors să te caut.

VÎNZĂTOAREA: Pentru vechii prieteni s-ar putea să arde gînduri bune. Cine ești tu?

(**Țipăt prelung de pasăre.**)

ORESTE: Oreste Regele Sunetelor, asediat de supușii lui revoltăți, înfiorători, monstruoși... O, Zei...

VÎNZĂTOAREA: Ciudat...

ORESTE: Tu cine ești?

VÎNZĂTOAREA: O femeie. Vrei într-adevăr barca albă?

ORESTE: în schimbul meu însumi. Așa cum ne-am înțeles (**Bubuit. Oreste se clatină.**) O, pe Zeus, dar și în schimbul Sunetelor! Să rămînă aici Sunetele!

VÎNZĂTOAREA: Tu ești Sunetul, Oreste! Vrei să vezi? (**Matern :**) Vei căpăta o barcă albă-albă.

(**Bubuit, vaiere etc, ca în scena morții Clitemnestrei și respectiv a lui Egist. Oreste se chircește la picioarele Vînzătoarei neclintite. Cînd lumina crește, în dreapta scenei s-a înălțat marea de cîini. Vînzătoarea, dreaptă, străjuie corpul lui Oreste.**)

VÎNZĂTOAREA: Hei, voidoi! (**Din cușcă ies tăcuți Electra și Pilade, neschimbați, ținînd de o parte și de alta o barcă**)

albă.) Luați asta de-aici! (Cei doi pun în barcă trupul lui Oreste și dispar cu el, liniștiți, în culise.)

VÎNZĂTOAREA (*întorcându-se către spectatori; rîde în hohote*): Eu sunt Regina Sunetelor! Eu sunt Regina Sunetelor! Barcă albă... (*muzică ușoară de orgă*) ...o barcă albă... Oreste... barcă albă... (*rîde pe fundalul orgii*) ... Regele Sunetelor... și Electra... Credeați că va fi cu totul altceva decît o barcă albă... de scîndură? Eu și numai eu... (*hohot de rîs*)...

(*Cortina. Acordurile orgii se amplifică. Apoi se sting.*)

Maia

Oscar Ceria a terminat strălucit facultatea de mecanică este considerat drept una din tinerele speranțe. Vara el merge se refacă la munte, la mare, unde poate și unde pică. În această vară va merge întîi la munte apoi la mare și apoi cine știe unde. Ia cu el un roman de Dostoievski, rămas marea lui pasiune. Tren este prea cald și-s prea mulți oameni. Ațipește; se scoar baltă de sudoare; iese pe coridor la aer și fumează o țigară Luna. Alături de el se leagănă de pe un picior pe altul o femeie nu urîță, dar cam buhăită și cu siguranță mai în vîrstă decît el. Lucrurile se petrec vertiginos; ea este cea care-l atrage în vorbă. La început este plictisit, apoi mirat și plictisit disprețuitor, apoi dezorientat. Cedează însă dorinței și fără a ști prea bine ce se întîmplă, acum o are în brațe pe un pat străin și tare de hotărît. Dimineața nu este prea dezmeticit. Ar dori vezi-bine să fugă dar cedează iar și iar și sfîrșește prin a avea pentru ea o timidă și miloasă afecțiune. Ce e drept, Mona (așa se numește ea) e mereu dovezi disperate de iubire, care ies întotdeauna prost și în urma urmei nu dovedesc altceva decît un atașament exagerat. El încearcă blînd s-o schimbe, dar se schimbă el pînă la nerecunoaștere. Se ceartă cu toți prietenii și-și face la serviciu situație de nesuportat, fiindcă întîrzie mereu, este obosit și distrat. Numai noaptea se petrec lucruri plăcute în tăcere. Oscar nu mai lucrează și gîndurile o iau razna. Au trecut aproape doi ani și o duc împreună de-ajuns de prost. Încep anumite certuri și chiar bătăi în urma cărora el se arată din ce în ce mai scîrbos.

Mona rămîne însărcinată și burta îi crește printre accese de mînie și cuvinte aspre. Oscar schimbă a treia oară serviciul și este trimis în deplasare. Nu se știe de ce, poate ca să se simtă mai curat și mai puțin muncit de gînduri anapoda, se îmbracă foarte îngrijit, ceea ce nu-i stă în obicei. Este împreună cu un prieten; în tramvai șed lîngă o fată cu părul lung și negru care poartă două geamantane grele din piele. Prietenul are și el valize serioase, în schimb Oscar duce schimburile într-o mapă elegantă și are o umbrelă subțire agățată de braț. E frig, strada lungă coboară întunecată de ceață și umbrele orașului amenințătoare. Oscar se oferă fără nici un gînd în plus să ducă valiza tinerei. Află pe drum că este actriță, că a fost repartizată la acest teatru de provincie, că a primit deja un apartament și azi își duce cîteva lucruri. Oscar o va ajuta să despacheteze și apoi vor cădea unul în brațele celuilalt reușind să întindă cu vîrfurile picioarelor o pătură pe podea. Femeia cu păr negru se numește Maia. La ora unu noaptea, Ceria cheamă un taxi și merg amîndoi în camera reținută pentru el la hotel. Aerul este tare și se simte bărbat și fericit din cauza ațîțării. Desigur că în asemenea momente nu-și face nici o socoteală.

Va rupe cu Mona, va munci mai mult, Maia îl va aștepta mereu acasă fără treabă, ascultînd muzică, fiind mereu frumoasă și schimbîndu-și toaletele. Presupunînd chiar că acest lucru ar putea să n-o plictisească oarecare vreme, fiindcă se înțeleg de minune, el este îngrijorat și ar dori s-o vadă împlinită. Cîtva timp Maia pozează pentru reclame, dar într-o zi un domn scund și gras nu mai vrea s-o plătească dacă nu se culcă cu el. Ea îi va da nu o palmă, ci cu poșeta grea în cap și va rămîne definitiv acasă. Mona vrea să se sinucidă fiindcă a acceptat să lepede copilul și nu-și găsește acum nici un rost în lume, nici măcar acela de mamă; va arunca blesteme peste noua lui femeie. Cu vremea se va îmbolnăvi și vor veghea amîndoi la capul ei. Maia este o ființă foarte bună și smulge lacrimi de admirație. După

trei ani ceva s-a stricat între ei și hîrîie. Ceria a devenit ambițios, lucrează onorabil și cîștigă la fel. Maia a găsit un rol de figurație; va juca primul ei rol mare dacă acceptă să se culce cu regizorul - și nu acceptă. Această poveste îl obosește pe Oscar. Cînd se repetă a cincea oară, ar dori parcă să o vadă culcîndu-se cu cineva și mulțumită.

Este trimis pentru trei zile într-o inspecție într-un oraș de munte. Se simte prins cu legături nevăzute de femeia lui și-i e de ea un dor de foc. îi telefonează de zece ori și ea îl iubește. La întoarcere, cînd trenul se apropie de gară, Oscar parcă s-ar aprinde. Iar Maia îl așteaptă pe peron în aceeași stare. Aleargă fericiți acasă.

Lungă vreme n-ar vrea să vadă pe nimeni, femeia îi ajunge și totuși îi scapă. Ușurința ei în a face prietenii îl supără. Singurătatea ei, faptul că nu au amîndoi un singur trup și un singur suflet îl apasă. Nu devine însă gelos, spre deosebire de ea care îi face scene tot mai dese. Se petrec lucruri anormale. La Crăciun Maia se îmbolnăvește grav și este dusă la spital. Acolo povestea se încîlcește, cineva nu și-a făcut datoria și în februarie Ceria venind să aducă flori unei convalescente le va depune peste un cadavru. Scenele lui de disperare sunt, fără îndoială, neprefăcute: acest lucru îl admite și personalul medical. Ceva s-a rupt în el și lăuntruul său merge anapoda. Nu se mai poate controla și izbucnește în plîns pe nepusă masă. Visează noaptea că femeia îl cheamă în cer, printre ființe de abur roz. în mod excepțional i se acordă un concediu și refuză să se interneze la spitalul de boli nervoase pentru că n-are nevoie de pastile și de ceea ce se face acolo: i se pare curată nebunie și tîmpenie deșartă. Va sta acasă și va plînge. Va uita să mănînce și o asistentă miloasă care-i este devotată și-l iubește în taină îi va aduce mereu pîine, lapte, brînză și ouă. El n-o vede și barba îi crește.

Absolventul facultății de mecanică Oscar Ceria, o tînră speranță, se trezește după acest vis ciudat și neliniștitor. îi vine

să rîdă. Trebuie să fie noapte tîrziu. Vrea să dea lumina și să-și aprindă o țigară *Luna*. Dar mîna lui pipăie doar întunericul. O clipă se iscă în el un gol înfiorător; nu știe unde se află. Pretutindeni e beznă. Se scoală și merge: beznă ținut pustiu beznă. Atinge solul: parcă ar fi și parcă n-ar fi; degetele lui se afundă. Se culcă din nou și așteaptă să doarmă, să se trezească. Nu reușește. Se scoală, aleargă, sufletul lui îi năzare departe lumini care nu sunt.

Strigă chemîndu-și pe nume jumătatea din vis : Maia!

Maia! Beznă a culorilor și a sunetelor: nu se vede și nu se aude.

Maia ! Și totuși eu exist eu exist? Maia!

Fuga XVI: Executorul testamentar

Cînd voi fi pe patul de moarte voi cere Acelui Om să se arate în fața mea. Și îi voi spune : Iată, eu te-am iubit întotdeauna fel și te-am cinstit nevăzîndu-te. Iar acum mă apropii de sfîrșit și tu ești dator să-ți ții legămîntul, să sporești amintirea mea pe lume, să cunoști ceea ce voi lăsa eu după moarte.

Iar el va răspunde : Te înșeli, ai uitat poate că ne-am jurat că vom trece unul pe lîngă celălalt fără să ne cunoaștem și ceea ce îți îmi spui, am admis împreună că era o simplă farsă. Mi-ai cerut atunci să te transform în cel ce nu este și nu există, adică în tot ceea ce nu este egal cu cel ce este. Iar eu nu-ți puteam împlini dorința și tu ai devenit pentru mine *cel ce nu este*. Dacă tu m-ai divinizat după mine, aceea, greșeala este numai a naivității tale. Tu ai murit de moarte în absolut, așa cum poate nu mori acum. Iar pentru mine ești mort de atunci.

Mi-e frică, îi voi spune, mi-e frică de amintirea mea în lume. El va ieși pe poartă dînd din umeri. Atunci voi mulțumi gazdă pentru primire, mă voi ridica, voi face patul și voi pleca înapoi pe drumul pe care-l suisem.

PAZA BUNA

Portret imaginar al artistului (2)

Istoria I

„Selig der Mensch, der diese heiligen Handlungen geschaut hat; wer aber uneingeweiht ist und unteilhaftig der heiligen Beziehungen, der wird nicht gleiches Los haben nach seinem Tode, im dumpfigen Dunkel des Hades.“

(Erwin Rohde - Psyche. Seelenkult und Unsterblichkeitsglaube der Griechen)

Cu două seri înainte de dispariția lunii, Elias Dion se îmbrăcase mai subțire ca de obicei, întâmpinând primăvara care nu mai apuca să înfrîngă răvășițele de frig la o vreme înaintată din aprilie. Adormise cu un pulover cărămiziu și nu fusese în stare să se scoale la ora cinci dimineață. Aceasta se întâmpla sîmbătă. Visă că se află într-o cameră asemănătoare cu cea în care se găsea capul lui adormit, cameră situată însă în casa din vechiul oraș natal. Mai precis, era tocmai pe locul unde își petrecuse adolescența de-ajuns de tulbure, și presimțirea unor persoane familiare răzbătea prin pereți. Vocea mamei lui se auzea de afară, întâmpinînd niște unchi venerabili sosiți din Capitală. Și alte lucruri sîcîitoare și fără importanță se petreceau acolo. Elias avea motive de îngrijorare fiindcă nu era singur. Lîngă el, în pat, era întinsă Eda, blondă și inertă ca un manechin molatec. Oricît încerca s-o înveselească, fata rămînea întinsă pe spate și gravă, ascunsă într-o cămașă de noapte murdărită de lumina trecînd prin perdele nesigure (mai tîrziu existența acestor perdele nu i se mai păru adevărată).

Se trezi, după cîteva irupții ale familiei în camera din vis. Cum ușa era deschisă, își spuse că l-a vizitat pesemne cineva (un prieten) neîndrăznind să-l trezească. Era ora nouă. își aminti că ultima persoană care îmbrăcase puloverul cărămiziu fusese Eda. Extrase din țesătură cîteva fire de păr lung, incolor. Eda îl vizitase cu o politețe de nespus, acceptase (din cauza frigului) să-i îmbrace haina și se lăsase bătută la o partidă de șah. Cum mai fuseseră alți doi prieteni de față, băuseră împreună trei litri de vin mediocru, iar la sfîrșit cîntaseră diverse cîntece compuse ad-hoc sau aproape. Cel mai lung, deci mai acceptat de societate, fusese o compoziție la vreme de boală despre *Lila*. în *Vede*, Lila este divinitatea jocului, a jocului universal. Nu fusese greu să facă din ea o Mare Zeiță, Mahaadeva (sau devanî). Așadar, unicul text al cîntecului era *Lila, Lila, Mahaadeva*. își spuse în dimineața de sîmbătă, limpede totuși după visul straniu, că a considera Jocul drept divinitate este o viziune tipic războinică, nu brahmană. E o viziune de mîncători de carne.

Alte amănunte îl ajunseră din urmă : împrumutul puloverelor, al cămășilor, al altor haine¹. Pe vremea cînd dezordinea dinlăuntru îl împingea să-și caute o femeie, găsise două. Uneia îi împrumutase puloverul lui negru, celeilalte - puloverul lui roșu. Amîndouă se apropiaseră de el, trăiseră cu el, fuseseră legate de el și dezlegate tot de el. în vreme ce legatul mersese ușor, dezlegatul îi zdruncinase întreaga viață de azi pe mîine. Trăia retras, nu numai, dar și din cauza acestor lucruri; scopul retragerii în schimb era întru totul despărțit de ele, iar faptul că în urma greutății unor situații (în care se comportase peste așteptările sale, dar nu se descurcase deloc) ajunsese acum *astfel*, nu era pentru el decît mîna unui destin care îi sprijinise calea bună

prin rău. Ce ar putea fi cu Eda? Nici o apropiere posibilă cea a cărnii. O văd din cînd în cînd, nu avem ce ne spune, vag schimbată. Dacă însă împrejurarea serii aceleia s-ar năruia, ceea ce este foarte posibil, persoanele în plus ar servi ca intermediar pentru lipsa noastră de asemănare. Eda ar rămîni mine în cameră o zi, două, trei, în care s-ar vorbi o limbă ușoară. Apoi? Ar pleca, fără taină, în lumină, aceste povești trece. La ce bun? Aștepți ca un păianjen monstruos o pînă incertă ?

Frunzele mijeau lucioase pe vița sălbatică.

Orice practică magică e nocivă. Orice practică magică lovit pe practicant și-l înnămolește.

Kama ca și credința mișcă munții. Aceasta să fie *tantra*.

1. O visase pe Naiada în noaptea în care tocmai înlocuise un cearșaf murdar cu altul mai puțin murdar în care dormise ea ultima dată. Istorii de succubi și de învăluiți prin obiecte.

Istoria II

La sfîrșitul aceleiași pagini (*Istoria I*) am adăugat: „Orice practică magică lovește pe practicant și-l înnămoalește. Orice practică magică e nocivă." Apoi (de ce?): „Kama ca și credința mișcă munții."

În tren spre Baia-Mare, pe cînd Bulă, S., Gastron, Porlă jucau septic, am notat pe o foaie (care azi lipsește ca și fotografia din *Istoria III*) că visele repetate cu o femeie insensibilă seamănă enorm de mult cu momentul din alchimie al obținerii hermafroditului. Nu țin minte exact (și n-am răbdare să caut fișele la Eliade sau conspectele din Jung), dar emblema din Maier pare să fie aceasta: „Hermaphroditus mortuo similis, in tenebris jacens, igne iudipat." (Așa este ; Scrutinium chymicum, Epigramma XXXIII în *Forgerons et alchimistes*.) *Ignis* înseamnă *iubire*, aceasta e sigur. Iar eu sunt cam stins în primăvara asta.

Cînd am scris această poezie ?

Precum un turn cu aripi
în timp ce voi rămîne
să scurm țarina neșemănată
așa vei dobîndi tu
puterea astrelor

încet-încet luminii
palide-apoi
de un păr care-a fost
(șuvițe lungi se-anină

ARTA FUGII

în pomul lîinii de-aur)
vom înălța același copil
al nebugloasei vocii noastre

șapte raze vor fi
sîinii tăi șopti-vor floare
ninsoare
un picior transparent
va strivi capul meu
greu
solzii de plumb ai dragonului

din coada lui va țîșni
apă și

Azi nu mai sunt sigur de puritatea acestui vis treaz.

Peste tot *mărci*: într-o carte de la Maximus Optimus timbru italian cu un urs din Abruzzo. Pe dos, curat: „*Franco della 1-a lettera di Mariam dall' Isola d'Elba.*"

वेत्र

196 पद्मिनी padminī = the most excellent of
the 7 classes of the womenkind

Salix babylonica

Istoria III

Nu știu de ce încep să scriu povestea de față, dar primăvara, luna, câteva cărți, visele ultimelor nopți și examenul care se apropie au chemat-o din locuri întunecate. Azi e 23 mai, alaltăieri a fost *māsānt vaisākha*, adică ultima zi din zodia Taurului. Mîine luna dispare cu totul (după calendar), dar n-o mai văd de alaltăieri. Am intrat în semnul mult mai favorabil al Gemenilor. Presimțeam acest lucru de cînd am desenat o *padminī*, femeie-lotus, cu legenda *Salix babylonica sive mutatio foeminae in planta*.

O întîmplare pur filologică: salcie se spune în sanscrită *vetra* și trebuie căutată la englezescul *willow*. Salcie plîngătoare este *weeping willow*; am copiat greșit: *wisping willow*. În dicționar, deasupra cuvîntului *willow* se află *will-o'-th'wisp*, care conform greșelii de la început putea însemna tot salcie. Am intitulat desenul *challāvā* sau *saitāni*, după numele hindi al cuvîntului *will-o'-th'wisp*. Dar am aflat apoi că asta înseamnă foc rătăcitor (*feufollet*), iar *saitāni* este „drăcesc, diavolesc”. Iată cum un desen mergînd spre puritate capătă un nume bizar printr-o greșeală. Cam același lucru se întîmpla cu visele mele.

1. Cei care se plictisesc de aventuri filologice trebuie să afle că rîndurile de față sunt scrise de un învățăcel.
2. *Wisp* înseamnă smoc (de paie), *Will-o'-th'wisp* ar fi puterea (ultimului) mănunchi de griu, *the spirit of the corn*, la noi „duhul griului”, din care se face o coroană la [sărbătoarea *culesului* - „sărbătoarea” tăiat în manuscris, urmat de alt cuvînt șters, ilizibil - n.ed.].

C. crede că repetăm istoria assyro-babyloniană cu un Babylon mult mai la Vest; mi-a spus-o la câteva zile după desen. Acest lucru intră și el în legenda desenului. *Salix babylonica* își are numele de la acel binecunoscut Psalm (136, 1-2) versificat așa de Dosoftei: „La apa Vavilonului/ Jelind de țara domnului/ Acolo șezum și plînsăm,/ La voroavă de ne strînsăm. /.../ Și bucline ferecate/ Lăsam prin sălci aninate.” Căutînd cîte ceva despre salcie în Assyria am pus nu se știe de ce mîna pe o ediție de masă a cîtorva *Cărți Populare*; am aflat un lucru pe care-l știusem de mult, dar acum are o cu totul altă importanță: ediția este făcută de prietenul meu mai mare M. C. (la care va ajunge și această carte). Lucrăm cu toții la aceeași poveste, C, M. C., B. care mi-a prilejuit acest început straniu în urma unei discuții, eu. Nu cu multă vreme în urmă, aici, E.

În ziua de *măsănt vaisăkha*, C. mi-a dat o fotografie de la spectacolul lui de luni. Am vrut să compar rugăciunea din fața microfoanelor nichelate cu poza mea crispată din timpul comunicării în Maramureș. Între fotocopiile certificatului de bacalaureat unde bănuiesc că o pusesem, era o hîrtie nouă de cinci lei. Fotografia lipsea. Cu banii mi-am luat, fără scrupule, ceva de mîncare. La două noaptea m-au trezit bufnituri în ușa. Am coborît cam încet. Visam că mă urc împreună cu Bulă la etajul IV al unui hotel întunecat din Cluj, într-o atmosferă de rară „realitate”. C. aplecat ieri la Cluj, la Congresul de orientalistică prezidat de profesorul P., „maestrul” meu uman. Stă într-un hotel la etajul IV? Jos, S. își lua un rămas bun prelungit de la părinții logodnicei lui. M-am uitat pe geam, închipuindu-mi că mă căutase. Din bucătărie ieșea miros de plumb topit. Am urcat, întrebîndu-mă în mai multe limbi romanice (în special cea a viitorului examen) cine putea să-mi fure fotografia. Mi-a trecut prin minte și ipoteza cea mai complicată și supărătoare: joi seara am fost, cu S., la *Jules et Jim*. Era și logodnica lui, mi-e

1. Băieții îmi spun *Jurlă* (cu r-ul de la *merdre*).

simpatică *numai* fiindcă e logodnica lui. În *Jules et Jim*, prietenii și-o cedează pe Jeanne Moreau unul altuia, fiindcă au suflute curate și nu vor să se facă să sufere unul pe altul. Mi-am adus aminte că povestea asta s-a întîmplat (între România și Franța) cu doi poeți simbolști: Iosif și Anghel. Importanță are însă femeia, Natalia Negru. Le-am spus-o și lor. Voisem să văd *Jules et Jim* fără habar de subiect, numai fiindcă era unul dintre filmele preferate ale femeii pe care am s-o numesc (în amintirea Nadei lui Breton) Naiada. Spunea că seamănă nemaipomenit cu Jeanne Moreau în rolul ăsta. Nu semăna deloc (am răsuflat ușurat; filmul n-avea legătură cu mine și mi-a rămas indiferent - în loc să fie încordat, așa cum presupusesem), în schimb putuse lua de acolo o mulțime de idei stupide, ca aruncatul în apă și sinuciderea cu iubitul (?) tot prin aruncatul în apă, la volanul unei mașini. Ieșind de la film le-am spus surîzînd că mă bucur mult (și mă bucuram pentru viața mea) că mașinismul s-a introdus mai tîrziu în România. Ce-or fi înțeles? Pe drum am discutat mai întîi despre sadicul care face ravagii în București și apoi despre posibilitatea de a cumpăra un dicționar sanscrit foarte scump. Ne-am despărțit înțeleși. Au crezut că filmul e o aluzie la căsnicia în trei? Odios! S. m-a primit a doua zi ciudat, întrebîndu-mă *dacă vreau ceva*; îi povestisem că atunci cînd îl vizitez fără scop și dau peste amîndoi, trebuie să inventez un pretext, lucru foarte simplu. Nu voiam nimic. Cine a furat fotografia? Fata se crede Natalia Negru? (Stupid și complicat raționament.) Naiada a descoperit unde stau, a găsit cheia și a scotocit prin sertarul mesei? Urmele ei ar fi fost mai ostentative, mai de mahala. Sau „investigațiile” pentru pașaport? Chiar așa. Dar cei cinci lei?

Ușa bucătăriei s-a deschis jos. Cineva a aruncat apă peste plumb topit. (Oare S. se joacă și noaptea cu Saturn? Ar fi curios.) Un abur otrăvit mi-a inundat camera. Am deschis toate geamurile pentru curent. Am citit cîteva pagini din biografia lui

Ugo Foscolo. Mirosul mi-a impregnat așternutul. M-am culcat iar, m-am sculat la opt. Azi a fost ploaie cu piatră. Am ieșit cu bunul B. la o cafea. Acum scriu. Voi mai citi două-trei ceasuri. Voi dormi. Mă voi scula. Asta este istoria.

„Ținuturi peste care prevestirile...”

Există ținuturi peste care prevestirile se lasă uneori ca un mii fecund. Oameni ciudați, absorbiți de o lumină tainică întrevăzută uneori prin lipsa lăuntrică de ordine, se pun în slujba unor personaje care vor interveni mai târziu, atât de târziu încât profețiile au timp să se usuce, să fie luate în rîs - să pătimească așadar de soarta oricărei vorbe intrate în vălmășagul mulțimii. Pretind că ar fi ei înșiși niște trepte, că nu au nimic personal afară de propriul lor trup pe care îl ignoră de altminteri. O înțelegere mai bună însă nu o poate da decît povestea pe de-a-ntregul adevărată a înlănțuirii unor destine.

Mărturisesc că una din dorințele care astăzi îmi este aproape întru totul străină ar fi fost să particip la cei cîțiva ani în care umbla noaptea robită de miracolul ferestrelor întunecate; am văzut-o de multe ori tîrșîindu-și papucii pe străzile tăcute, așteptînd cine știe ce întîlnire ale cărei urme nu ajungeau între gîndurile ei limpezi. M-am lăsat prins de taina trecutului ei miraculos, la care mi-era cu neputință să ajung. Mai târziu avea să intervină moda, ereditatea, explicabilul. Mi se spune că a trăit o dramă și n-am un simț lăuntric care să mă înduioșeze cît de cît. Mi-aduc aminte de această frază a lui Kiekegaard: „Cînd o femeie trezește într-un om conștiința nemuririi, o face întotdeauna negativ.” Diana avea o mulțime de lipsuri mascate de o spoială bărbătească primejdioasă, sfida cu adevărat convențiile sociale purtînd haine murdare și neîngrijindu-și mîinile, șezînd pe marginea trotuarului sau sărutînd în înghesuiala vreunui tramvai. Simt cît de primejdioase sunt aceste aduceri-aminte,

gata-gata să mă facă s-o iubesc din nou, ceea ce nu este oprit de la depărtare. Un timp halucinant de lung am simțit nevoia de a o depărta, ca s-o pot iubi în liniște. Mă întorceam foarte des în orașelul natal. La scurtă vreme intervenea însă nevoia strict fizică de a o revedea; băusem o licoare de orbire și uitare. Dacă am lucrat mult în vremea aceea, am făcut-o împotriva dorinței ei de a mă ține cuminte în zgardă, și totuși în virtutea unei inerții sociale. Cea mai înaltă activitate pe care o puteam însă imagina era somnul. Deplină măyă.

Pază bună

i

Îmi vin vești dinlăuntru înainte ca ele să apară în afară. Am visat-o pe Diana trei nopți la rînd, vise incoerente. Credeam că din primăvară această boală a avut timp să înceteze. Dar nu, noaptea - ca și ziua - trebuie să rezist ispitelor și încercărilor unei alte lumi, mai complicate. Pîna acum am reușit, cu oarecare vitejie : mă trezesc ducînd un dialog crîncen cu forțele obscure, amenințîndu-le, certîndu-le, ridiculizîndu-se. Este aceeași activitate pe care o duc în stare de veghe, dar mai rapidă și mai spornică.

Pentru mine ar fi o prostie să spun că visul repetă experiențe trecute, după ce am avut de atîtea ori dovada că împrejurările sale sunt simultane sau chiar anterioare unor fapte care se petrec în lumea din afară. Înaintea unei călătorii, am visat cu limpezime figura unei fete, îmbrăcată în albastru. A doua zi de dimineață am întîlnit-o cu totul din întîmplare și s-a încheiat o poveste de dragoste. Acesta este numai un mic exemplu: evenimentele nu au același ritm în afară și înlăuntru, ele se petrec înlăuntru cu mult înainte. Nu poate fi vorba de o coincidență: nu văzusem fata de vreo patru ani, în această vreme nu m-am gîndit, cred, niciodată la ea și nu mă interesase în mod deosebit.

Un instinct al ghicitului se ridică uneori din sufletul meu cu o siguranță uluitoare : trec pe lîngă un local și știu că înlăuntru se află o persoană anume. La ora nouă și un sfert, cu martori, am știut că prietenul meu Ottimo, care se întorcea în țară cu

mașina, trece granița. Exemplele acestea se pot multiplica la oricare atenție îndreptată către ele. Dar faptele senzaționale nu mă interesează. Dacă educ raporturile dintre suflet și partea pe care o percepem noi din el prin gânduri, o fac în cu totul alte țeluri. Voi reuși, sunt sigur, voi reuși, *văd aceasta*. Într-un chip mult mai umil decât și-ar închipui oricine.

Scriu acum sub puterea unei vedenii. Am început istoria asta de zeci de ori; ultima încercare am rupt-o alaltăseară: era seacă, științifică, goală. Astăzi s-au deschis baierile necunoscutului și scriu mînat de o vedenie. Am avut o zi foarte tulburată; nici acum nu sunt singur. Am ales să nu fiu singur. Voi povesti totul așa cum mă voi pricepe mai bine. Fie ca nici unul din cuvintele mele să nu fie calp, iar dacă vor folosi cuiva, acela să primească prin ele forța de rupere care mie - cel din afară, cel privit de mine -, astăzi, îmi lipsește încă. Minunată, cumpănită rupere: „Wenn ich predige, pflege ich zu sprechen von Abgeschiedenheit”, spune Meister Eckhart. „Abgeschiedenheit” înseamnă *rupere, separație*. Fie ca vorbele mele să fie rupte de zgură. Acesta este lucrul pentru care mă rog acum.

Iată, în aceste pagini mă port ca și cum aș fi în primul entuziasm al unei descoperiri. Nu mă interesează nimic din afară, îmi regăsesc starea de acum un an cînd am citit prima oară vorbele lui Meister Eckhart. Nici un fel de vibrație nu răsuna în paginile seci scrise de un an încoace, analize mai minuțioase nu știu dacă a avut vreodată cineva curajul să facă. „Să-ți despoi inima” - așa spunea Poe. Povestea aceasta e o despuiere a inimii. Sunt puternic acum, chiar dacă puterea îmi vine de la un demon. Sunt mai puternic și mai curat decât în viața mea simplă, de om obișnuit. Arta vine de la zei, spunea Ion. Cîte lucruri minunate aș putea spune despre zei, înțelegerea

mea s-a deschis cam cît o gămălie de ac, pe acolo pătrunde lumină. Fie ca această lumină să pătrundă în cele mai adînci unghere ale inimii, să răscolească întunericul și să-l alunge. Atunci în locul inimii mele va fi o floare roșie, dogorind ca soarele. Și mai fie ca omul obișnuit care sunt să nu dea înapoi îngrozit de aceste pagini.

Am spus și vreau să atrag luarea-aminte că sunt un om obișnuit, pe de-a-ntregul și întreg. De aceea toate lucrurile din această carte vor fi, întrucîtva, obișnuite. Nu este vina mea dacă oamenii nu știu să citească în aceste lucruri obișnuite. Pentru mine ele sunt semne ale unei ordini care funcționează deasupra răului și binelui, prin rău și bine. Îmi lipsește azi ceea ce am avut ieri și în toate zilele trecute: răbdarea de a mă opri la fapte, în ordinea lor poate. Am să încep oricum de la ultima veste, fără nici o importanță în sine, pe care am primit-o ieri de la Vlad: Diana a murit. Dorința mea ar fi fost să nu bag în seamă un fapt pe care oricum îl prevăzusem trei ani înainte. O visam de cîteva nopți însă, iar alaltăieri am rupt începutul unei cărți în care urma să vorbesc în cea mai mare parte despre ea. L-am rupt pentru că era mult prea uscat. Astă-noapte a revenit într-un vis pe care nu am dorit să-l țin minte. Repet, sunt un om obișnuit și nu mă interesează *urmarea* întîmplărilor din lanțul căroră m-am rupt. Sau poate, din contra, sunt neobișnuit de prevăzător cu această „a doua lume” ale cărei porți mi s-au întredeschis, dar știu că nu are în ea nimic minunător, ci numai plîns și scrișnire a dinților. Rațiunea mea are un mers bun și nu se lasă ademenită de descoperiri ușoare; ea așteaptă acea împlinire a florii care nu dă încă decât numai aceste semne. Dar destul cu aceste lucruri; s-ar putea crede că e vorba de mai mult decât poate înțelege un om într-o viață normală și acest lucru nu e adevărat.

Starea mea este bună de cînd am primit vestea morții Dianei, doar atît: am dat unele semne de oboseală și înstrăinare; de

exemplu, am intrat imediat după aceea la un film, ceea ce de un an încoace nu mi s-a mai întâmplat decât în zilele de boală, când permiteam lumii exterioare să pătrundă mai mult în mine. Nu știu dacă este bine, dar așa este. Nu m-am hotărât să părăsesc lumea, ar fi repede și imatur. Pentru aceasta aștept clipele care-mi vor fi arătate. În al doilea rînd, știu că ruperea trebuie să fie lină, pentru a nu ajunge să disprețuiești nimic din ceea ce ai făcut și fac alții într-o ignoranță continuă. Iar astăzi de asemenea am preferat să nu scriu aceste rînduri singur în camera mea; prezența unei femei care nu-mi aparține mă liniștește încă în chip misterios. Toate acestea sunt mici superstiții, dar poate că nu sunt superstiții. Voi conveni însă asupra micimii lor.

Am simțit aseară nevoia de a sta de vorbă cu cineva; am fost pe la M., omul care m-a ajutat și altădată. N-aveam nevoie propriu-zis de ajutor, eram numai puțin surescitat, atîta tot. Am înțeles că în ciuda bunelor lui intenții și a iubirii lui adevărate, o experiență personală rămîne închisă în cel ce o are. Că în unele privințe eu știu mult mai multe decât el, în schimb nu am girul științific pentru a mă face auzit. Nu sper ca această carte să-mi dea vreodată dreptul de a îngriji vreun bolnav; deși așa ar trebui să se întâmple. Ei bine, pentru M., Diana avea numai o aparență demonică. (Voi explica mai târziu ce înțeleg prin cuvîntul „demonic”; mie îmi este atît de limpede, încît nu sunt acum în stare de acest efort.) Mie în schimb mi-a relevat femeia, mai înaltă și mai joasă în același timp decât orice om pe care l-aș fi putut afla. Nu-i puteam explica asta lui M., care m-ar fi socotit eretic, n-ar fi înțeles desigur, sau n-ar fi vrut să înțeleagă. Am plecat dorind să-mi petrec noaptea în lucru, dar după o oarecare ordine prin fișe și programul de lecturi, m-am culcat. Am visat-o iarăși - m-aș istovi în zadar să-mi amintesc întîmplările, și de altminteri nici nu doresc asta. Pentru mine totul este trecut, nu însă un trecut lipsit de importanță. Poate greșesc ferindu-mă

acum de el; ceea ce voi încerca prin această carte este să îndepărtez cît mai mult partea lui demonică, să-i înlătur puțința de a-mi face rău, pe care o are negreșit.

II

*Mundus: „...dragoste spurcată, rachiu otrăvit,
tutun blestemat.”*

(V. Voiculescu - *Zahei Orbul*)

Acum cinci ani am părăsit orașul meu ca să intru student la filologie clasică. N-am să vorbesc despre șovăielile de atunci, nu fiindcă m-aș feri de ele, dar ar încîlci prea mult o poveste și așa îndeajuns de complicată. E destul să spun că în liceu pregătirea mea a mers în direcția științelor exacte, în care dovedeam o anume destoinicie. Cînd am intrat la facultate nu știam bine latina, și deloc greaca; diferențele acestea s-au menținut după primul an; limba sanscrită m-a atras de la început mai puternic. Nu pot despărți viața mea de studiu; chiar în cei doi ani de întrerupere care au urmat, activitatea mea a fost necurmată. M-au interesat mult psihologia și filozofia Renașterii. De un an abia pot spune însă că m-am trezit dintr-un fel de somn al minții; știu că o voi educa din nou pînă la un prag la care n-a ajuns din cele mai înverșunate perioade de însingurare din vremea liceului.

Cînd am plecat de acasă am rupt multe legături care uneau familia mea de o întregă tradiție universitară a orașelului natal. Nu pot să ascund că pe vremea aceea disprețuiam aceste legături și mi se părea că trebuie să fiu și primul și singur. Mai târziu am început să pricep superioritatea zdrobitoare a strămoșilor mei față de mine, să mă consider - dimpotrivă - degenerat și nepuținios. Nici una din aceste păreri nu e dreaptă: într-adevăr, eu trebuie să cuceresc ceva și singur și unic, dar în respectul unei tradiții de care nu am nici cel mai mic motiv de rușine.

Nu ascund, iarăși, că în vremea aceea raporturile familiale mi se păreau sufocante și distrugătoare din toate punctele de vedere ; am cîștigat iubirea abia la distanță, meditănd aproape zi de zi la ea, la început plin de remușcare - apoi de seninătate. Fără acei doi ani obscuri din viață, fără Diana adică, aș fi fost un european mediocru, poate excesiv de deștept - tipul sofistului sau al fariseului. Destinul meu a fost însă altul - rod al unor căutări și căderi tănuite din vremea adolescenței. Există o lege cosmică, înglobînd toate viețuitoarele. Ea ar putea avea diverse forme : devii ceea ce gîndești că ești, găsești întotdeauna numai ce cauți, bați și ți se deschide ușa la care bați. Garcia Lorca spunea „que esfuerzo del caballo por ser perro”, și aceasta este cu precădere adevărat pentru oameni: cîtă străduință pentru a fi josnici ori pentru a fi buni!

Eu îmi doream la șaptesprezece ani o dragoste uriașă, nemai-văzută, care să-mi întoarcă existența cum o mîna puternică frînge bara groasă de oțel. Mă aflu în vacanță la munte și am întîlnit acolo un băiat care s-a oferit să-mi dea în cărți. Am acceptat din plictiseală, fără cea mai mică încredere. Iată ce-mi amintesc că se spunea : „Ai întîlnit un bărbat care are anumită importanță în viața ta. Ferește-te, căci îți vrea răul. Vor fi două femei în viața ta, una blondă și cealaltă mai roșcată. Va fi o mare ceartă între ele. Cea roșcată va ieși învingătoare, dar îți vrea răul. Vei fi foarte zbuciumat și ți se vor întîmpla multe rele.” Am zîmbit superior, zicîndu-mi că în existența mea așezată de studios și scriitor (pentru că scriam de mult și publicasem cîte ceva), un zbucium prea mare nu e cu putință. Deși, îmi spuneam, este de dorit. Mai bine orice decît această existență uscată. „Pune-ți ceva în gînd”, mi-a spus. Și-atunci mi-am pus în gînd, cu încredere și putere: „Doresc o dragoste mare, nemaivăzută, care să mă preschimbe și să mă înnoiască.” S-au mișcat cărțile și într-un tîrziu, după încruntări, mi-a zis zîbind : „Ei bine, bagă de seamă, se va întîmpla mai repede și mai covîrșitor decît

poți crede.” Am bănuir că mi-a ghicit gîndul (care nu era, la urma urmei, prea greu de închipuit în cercul preocupărilor unui adolescent) și m-am înroșit. Rușinea m-a făcut să nu iau în seamă cu totul avertismentul. În următoarele șase-opt luni mi-am adus regulat aminte că nimic din prevestiri nu se împlinește. De asemenea, o anumită nătîngie pe jumătate superstițioasă m-a împins să accept invitația unei colege a fratelui meu mai mare de a-mi da în cărți, asta de mai multe ori. Nu pricepeam o iotă din ce spunea, iar la sfîrșit acceptam ghicitul doar ca să n-o supăr. Și totuși e uimitor că de cîte ori m-am aflat în fața unui ghicitor care m-a făcut să-mi suspend neîncrederea, ceea ce mi-a spus despre viitor a fost întru totul exact. Voi mai aminti cîteva întîmplări care m-au pus pe gînduri. În nici una nu poate fi vorba de coincidențe.

Iată mai întîi bărbatul care a jucat un anume rol în viața mea vreme de vreun an și, chiar după ce nu-l mai vedeam, încă jumătate. Este singurul om care, întrucîtva dezinteresat, s-a ocupat vreodată de educația mea, vreau să spun nu s-a mulțumit numai să observe că sunt inteligent și am rezultate mulțumitoare la studii. Voi încerca deci să mă port drept și sincer cu memoria lui. Trebuie să mai amintesc foarte pe scurt un alt lucru important : nu am avut părinți, deși amîndoi trăiau - mama în altă țară, tata în orașul meu, dar departe de mine. O mătușă pe care am iubit-o foarte mult ne-a crescut, pe mine și pe un frate mai mare. Altă mătușă l-a crescut pe M. , în orașul în care am plecat eu la studii. Am fost mult mai apropiat de M. decît de Sandu, pe care l-am admirat amîndoi cam în aceeași perioadă - eu cel de aproape mai puțină vreme, M. timp mai îndelungat. Încetul cu încetul s-a înstrăinat de noi și a început să-și irosească viața în beții și povești de dragoste dubioase. Nu am nici o cădere să-l judec și nici, încă, puțința să-l ajut călcîndu-i peste orgoliu și inerția înglodării. Este probabil că tonul glumelor lui, aluziile sexuale, o anume răutate și încăpăținare ne-au împins pe M. și

pe mine, o vreme, pe niște urme proaste. Dar nu e mai puțin adevărat că pînă la șaisprezece ani nimic nu a strălucit cu putere înlăuntrul nostru. Nu cunosc experiențele lui personale; cît despre mine, am simțit chemări obscure aproape în fiecare zi, dar n-a fost nimeni să le dea nume; ajunseseam într-un fel de apatie și disperare din care, bănuiam eu, m-ar putea scoate doar o iubire uriașă, nemaivăzută. Oare povestea de dragoste care mă aștepta în noroi nu era făcută ca să-mi pregătească această iubire uriașă, nemaivăzută?

Am să mă întorc la Oscar Ceria, bărbatul pe care l-am întâlnit printr-un șir de fapte nicidecum întâmplătoare. Iată pe scurt povestea, dar nu înțeleg să consider nearbitrară întâlnirea noastră numai fiindcă ea se poate înlănțui așa de la cauză la efect; ci: nici una din cauze nu a fost întâmplătoare. Sandu s-a îndrăgostit de o asistentă universitară din București care venise să revadă cu profesorul lui o lucrare urgentă. A locuit la noi o săptămînă, timp în care am făcut tot ce am putut ca să n-o întîlnesc nici măcar la masă. Motivele ocolîșului nu le știu nici eu prea bine. Sandu i-a vorbit mult despre scrisul meu, despre studiile mele, despre dorința de a pleca la facultate ca să urmez filologia clasică. Asistenta, pe nume Laura, i-a promis că o să mă dea în grija unui bun prieten, Oscar Ceria, lector de greacă și latină. Așa s-a făcut că înainte de examen l-am întîlnit și, pesemne, în ciuda comportării mele sălbatice și „neurbane” (cum o numea deseori), l-am interesat. Mai tîrziu mi s-a confirmat că este unul din oamenii cei mai pricepuți în disciplina lui, dar sub acest aspect l-am cunoscut mult mai puțin. A avut oare ambiția de a-mi fi maestru, ori dorința mea de a găsi un astfel de îndrumător l-a silit să-și joace rolul? Nu știu și la urma urmei acest soi de întrebări este întru totul fără sens. Am să-ncerc mai departe să mă dezbar de anumite manii literare din vremea copilăriei și îmi promit asta mai cu seamă mie însumi.

Iată însă complicația: timp de cîteva zile, Laura n-a reușit să-l găsească și a recurs atunci la un mijloc sigur. I-a dat telefon

Dianeii, pe care o numea iubita lui Ceria, spunîndu-i mai mult decît era nevoie despre ce e vorba. Auzind numele meu, Diana a exclamat dintr-o dată că trebuie să fim rude, deoarece familia ei se trage dintr-un frate al lui Neculai Diodat, vestitul botanist, străbunicul meu. Și a decis pe loc că trebuie să-i fiu văr, deși o analiză minuțioasă a dovedit mai apoi că-i sunt unchi de al șaptelea grad, ceea ce spun acum pentru totdeauna, ca să nu mai revin deloc asupra acestor dubioase raporturi de rudenie, pe care mi le amintea de altminteri zilnic. Despre conținutul primei părți a acestei fraze lungi și stupide, Laura m-a informat înainte s-o cunosc pe Diana.

Aici se întîmpla primul fapt curios, pe care cine nu crede n-are decît să-l sară. Eram la M., cînd am primit telefonul Laurei; descoperirea unei rude îndepărtate m-a tulburat enorm și după primele clipe de emoție o certitudine neobișnuit de limpede mi s-a înfiripat în minte. În limbajul meu de atunci, atît cît s-a făcut gînd, ea suna așa: Diana va fi a mea. Înțelegînd prin asta că mă va face pe de-a-ntregul bărbat, după care va dispărea.

Bucureștiul era pentru mine un loc plin de curse, necunoscut, ispititor. Dar aveam o siguranță foarte virilă și un fel de a vedea foarte simplist în urmărirea siguranței că *Diana va fi a mea*. Adică: va fi o legătură scurtă, fără urmări, care mă va iniția mai serios în tainele unirii dintre bărbat și femeie, care este - eram convins de cele cîteva experiențe mai degrabă hazlii - un lucru extrem de simplu, fără nici o consecință. Important nu este însă ce gîndeam eu, ci numai atît: că înainte de a o cunoaște, numele ei mi-a rămas întipărit în minte legat de certitudinea că va fi pentru mine o persoană de mare importanță într-un anume domeniu.

Bunul M., care în acea vreme nu era nici el atît de definitiv bun, m-a anunțat în glumă la prima mea ieșire din casă: „Bagă de seamă, orașul e tentacular și ucide” (legat de o batjocură a noastră la adresa unui roman infect). „Ferește-te de curve și pederăști.”

Mi-a ieșit din minte unde l-am întâlnit pe Ceria prima oară; în tot cazul, m-a dus într-un bar care mi se părea amuzant. Mi-a comandat o cafea pe care n-am îndrăznit s-o refuz, deși nu beau în genere excitante și nici nu fumam decât ca s-o fac pe grozavul, cu prețul multor suferințe. Mi-a pus câteva întrebări insipide, de ce vreau să fac cutare, de ce nu cutare, dacă știu cutare ș.a.m.d. l-am răspuns cât mai judicios cu putință, ca să nu-mi știrbesc intransigența și părerile mele foarte proprii despre orice. Bănuiesc că i-am făcut o impresie mai degrabă proastă, deși l-am interesat într-un fel. La un moment dat a apărut o fată, de-ajuns de zveltă și întrucâtva frumoasă, după care s-a observat o schimbare extraordinară de ritm în discuție, mai precis n-am mai priceput decât că este vorba despre niște lucruri stupide și copilărești. Anume, total necunoscători ai bazelor teoretice (pe care eu mă făleam că le posed într-o anumită măsură), discutau despre principiul Coandă și posibilitatea de înălțare a farfuriilor zburătoare. Un zîmbet de ironie mi-a venit de undeva dinlăuntru, laolaltă cu un avertisment: ferește-te de oamenii care discută lucruri inutile. Atît. Se vede că fata mă observa însă atent, de vreme ce la un moment dat subiectul conversației am devenit eu. Am aflat atunci că ea este Diana, că suntem rude, că eu „arăt estetic”, că îmi va arăta Bucureștiul, că ea are o cameră verde și un telefon verde, și un număr foarte ușor de ținut minte pe care totuși mi l-a notat pe o hîrtie (am păstrat-o vreo doi ani în același buzunar de blue-jeans).

O evidentă schimbare s-a petrecut în Ceria în timpul monologului ei. A izbucnit deodată, înroșindu-se: „Și cîte încă o să-ți mai arate, nici nu bănuiești măcar!” Din nou, siguranța că Diana va juca un rol în viața mea a răbufnit în mine, întărită de vorbele celui alt. Atît are importanță. Mai apoi a apărut un băiat înalt, blond, cu care Diana a schimbat câteva fraze în șoaptă. Părea foarte nemulțumit. Îmi mai aduc aminte că înainte de plecare m-am dus la chelner și i-am plătit cafeaua, dînd toți

banii pe care-i aveam în buzunar. Ceria m-a urmărit cu o figură uluită și înfuriată, zicîndu-mi: „Să nu mai faci asta.” Eram sigur, deși mi-am cerut scuze formal, că n-am făcut nimic rău.

M-am întâlnit a doua zi cu Ceria și cu Laura, care au dovedit că au preocupări inferioare și bîrfesc o mulțime de oameni. Eu nu cunoșteam decât puțină lume și bîrfa mi se părea pe bună dreptate o îndeletnicire murdară. O vreme am practicat-o sîngurcios și mă izbesc încă uneori de micul ei demon. În tot cazul, atunci n-aș fi admis așa ceva, nebănuind că se va număra printre concesiile pe care în curînd aveam să le fac lumii. Mai apoi Ceria mi-a verificat cunoștințele de gramatică latină peripatetizînd, adică umblînd printre oameni și vehicule. Pe vremea aceea eram obișnuit să nu văd nimic în jur, așa că i-am răspuns mai mult decât mulțumitor. Cînd am ajuns la barul din ajun, discuția s-a învîrtit în jurul unor teste psihologice de care eu eram foarte interesat, dorînd să știu cît mai bine cine sunt, ce scop am, ce trebuie să fac etc. etc. Ne-am întâlnit din nou seara și am stat de vorbă pînă la douăsprezece, bînd de data asta alcool, ceea ce pentru mine era o mîndrie și o suferință. Mi-a făcut celebrul test, neliniștindu-mă: reieșea că inteligența mea este nulă, că posed în grad mare ceva ce el numea „imaginație viscerală” pe care mintea mea o sensibilizează, tot în doză mare. Deoarece și eu eram îngrijorat că s-ar putea să fiu într-adevăr așa, testul a avut un rol întru totul negativ pentru mine. Am practicat mai apoi, cu oarecare dexteritate, felurite teste, horoscoape, mantii. M-am convins pe viu că descriind chiar persoane depărtate care trimit teste, date etc, nu există nici o șansă de a greși. Horoscoapele mele au lovit uneori prea la țintă. Dar despre acest lucru n-am motive să vorbesc prea în ușor și va apărea la vremea lui. Testul de care e vorba era unul dintre cele mai simple și mai sigure, constînd din câteva figuri. Ceria îl învățase de la Diana, dar specula orbește, în timp ce ea avea o artă uluitoare în descifrarea lui sufletească. Capul pe care mi-l

desenasem eu era un cerc și am simțit o mare superioritate față de Ceria care-și desenase un cap pătrat. Mai târziu am privit destul de întristat chipul lui pe hîrtie, fiindcă semăna prea mult cu ceea ce era în realitate: un filolog clasic bun, virtuos al reducerii totului la raporturi gramaticale, incapabil să priceapă mai mult, constrîns la evadare în viciu (era alcoolic, aveam să văd mult mai târziu).

Aceași seară a fost importantă pentru că a prilejuit începutul formării unui sistem filozofic personal (deci absurd). Era de fapt a treia filozofie pe care o gîndeam habar neavînd că a fost deja gîndită (în ordine, a doua). Prima a fost existențialismul lui Sartre, căruia îi citisem *toate* romanele (chiar și *Les chemins de la liberté*). De aici însă pînă la formularea clară a poveștii cu ființa și neantul este un pas pe care l-am făcut singur. Celălalt, mai puțin important, era un tratat uluitor de aproape de filozofia lui Camus. Și lui îi citisem romanele, nuvelele și o parte din *Carnete*, dar de aici pînă la înjghebarea unor idei filozofice am parcurs singur drumul. Poveștea *latenței* rămîne însă cea mai interesantă din evoluția gîndirii mele. Am pus-o la punct în cîteva discuții cu Oscar Ceria, care era un maieutician desăvîrșit. Nu știu dacă el m-a lăsat să cred sau eu pe el că ceea ce spun reprezintă roadele unor experiențe mature. Mai întîi, eu nu înțelegeam o filozofie ale cărei rădăcini nu sunt „viața” personală, adică pentru mine filozofia se reducea la psihologie. În al doilea rînd, constatam (fără s-o știu prea limpede) că viața omului e o permanentă suferință, că omul se învîrte printre obiecte pe care nu și le poate integra. Într-o plimbare nocturnă cu Ceria, explicațiile mele au fost chiar teatrale și atunci s-a formulat, pentru prima oară mai limpede, soluția. Omul e înzestrat cu simțuri care îl leagă de obiectele externe. Dar dacă el nu simte obiectele externe, acestea nu există. Dacă eu îmi strîng tentaculele în mine, i-am zis bătînd cu palma un stîlp, acest stîlp nu există. Mai moderat, el susținea că totuși există. Pentru mine

era însă de o uluitoare limpezime sufletească faptul că, o dată simțurile stinse, obiectele percepției dispar, că într-un fel lumea este cea care se naște din simțuri, nu ele pentru a percepe lumea.

Omul este supus presiunii îngrozitoare a timpului, este muritor, izgonit din viață. Aici apărea minunatul motiv al *latenței*, retragerea în interior a tuturor instrumentelor de cunoaștere. *Latența înseamnă retragere din devenire, ea este starea realizabilă opusă devenirii.* A încercat să-mi demonstreze cu cea mai cumplită sofistică imposibilitatea logică a latenței, dar eu eram simplu și victorios în siguranța mea sufletească precum filozoful mergînd prin fața lui Zenon din Elea care neagă mișcarea. Logica este un instrument cu totul inoperant în fața vieții, acest lucru îl înțeleg puțini. Eu știam, în vremea aceea, mult mai multe decît Ceria, și nu m-am dat niciodată învins în fața lui. Repet, teoria latenței a fost cea mai neașteptată, fiindcă nu aveam nici un fel de lectură care să o pregătească. Poate auzisem termenul *yoga*, dar pentru mine reprezenta o practică în urma căreia unii devin fakiri, iar despre *sāmkhya darsana* am auzit mult mai târziu. Or, trebuie recunoscut în teoria latenței ceva din aceste două sisteme filozofice. Această descoperire m-a uluit și pe mine nu prea demult.

Mai trebuie spus un lucru : anume că propriile mele descoperiri sufletești m-au influențat mult, pe toate planurile. Ceria era un bun maieutician, repet. Cîtă vreme nu l-am văzut, pot spune că am căzut din nou în torpoare. Am muncit mult vara aceea, fiind în același timp foarte bolnav, am scris, am tradus poezii. Prin septembrie am primit de la el un pachet de cărți latinești și diverse romane. Am citit Seneca, dar nu mi-a mers la inimă. Un opuscul în schimb m-a captivat, deși n-am înțeles prea mult din el: *Entweder... oder* al lui Kierkegaard. Următorul an am fost un fervent kierkegaardian.

„Nădăjduiesc să găsesc izvorul...”

Nădăjduiesc ca pînă la sfîrșitul acestei cărți să găsesc izvorul „iluminărilor” mele. Știu că acest lucru cere o muncă tenace și uimitoare, că ritmul meditației depășește în general pe acela al scrisului, că faptul de a nota o trăire intimă are în el ceva silnic și vulgar. Scrisul îmi sparge deseori gîndurile, obligîndu-mă însă la săpături din ce în ce mai adînci, fiindcă nu pot concepe disimularea în fața unei foi albe. De cîte ori sunt ispitit să rostesc vreo sentință, dintre acelea care mișună prin cărți - de altminteri *compun* mai toate cărțile -, îmi dau seama pe dată că în ea se ascunde un fals, că *eu nu sunt definitiv*, că închistarea într-o formulă e una din cele mai condamnabile prejudecăți. Îmi închipui atunci un om care ar vedea toată existența limpede, ca prin sticlă, și acest om poate să existe; că eu însumi pot să fiu un astfel de om; ce ar face el cu toate aceste siguranțe mucegăite ale unui tînăr de douăzeci și unu de ani? Mai bine-zis, ce ironie monstruoasă a dat vreodată voie vreunui om care nu vede nimic împrejurul lui să gîndească, să se poarte ca și cum totul i-ar fi nemaipomenit de limpede? Cine ne-a împins la îndeletniciri strivitoare, fără folos, care silesc îndoiala să înghețe în cea mai josnică dintre formule : „eu sunt, acestea sunt ale mele, eu sunt acestea”?

Voi vorbi acum despre o anumită (și foarte greu de prins) trăire. Aș putea să-i dau un conținut livresc și ar fi mai adevărat exprimată; încerc însă a fi cît mai sincer, n-am să depășesc forma prin care ea a ajuns în conștiința mea. Anume raportul dintre mine și ceilalți, așa cum s-a lăsat văzut prin „iluminări”.

Am vorbit mai înainte despre o anumită siguranță a copilăriei, aceea că trupul meu este arbitrar. Înțeleg aceasta, uitîndu-mă în urmă, în mai multe feluri. Mai întîi, că trupul meu este altceva decît simțurile mele. Adică: aș putea vedea, auzi, mirosi aceleași lucruri chiar dacă aș avea alt trup. Pe lîngă un sentiment de bucurie, constatarea asta - apărută pe la opt ani, atît cît pot merge îndărăt amintirile mele, poate ceva mai tîrziu ori mai devreme - îmi producea senzația de înnoire, de prospețime. Spun *senzația*, deoarece întregul meu corp participa cu intensitate la această înviorare. Mai departe, îmi închipuiam cu mare putere că *eu nu sunt eu* (am în minte locul acestei trăiri), că ducîndu-mă acasă voi întîlni un alt om identic cu mine din toate punctele de vedere - fizice și sufletești. Mai precis, nu știu dacă aveam în vedere ca posibilă o astfel de întîlnire, dar găseam cu putință ca un asemenea om să se afle în altă parte în univers, de pildă acasă atunci cînd eu sunt pe drum. Toate aceste trăiri apar confuze, dar n-aș vrea să las să se creadă că am primit de mic cine știe ce revelații uluitoare. Aș putea cu ușurință să le dau un asemenea sens, printr-o simplă întorsătură (poate corectă), dar înșelăciunile nu mă ispitesc. În al treilea rînd - și o spun răsplat - , fără să aud vreodată în viața mea cel mai mic cuvînt despre nemurirea sufletului - asemenea probleme fiind în general legate de moarte, considerată de ceilalți pentru mine o eventualitate atît de îndepărtată încît devenea nesigură și la urma urmei absurdă -, îmi dădeam seama că dacă acest trup mă ascunde astăzi, un alt trup m-a putut ascunde și altădată, un nou copil care *voi fi tot eu* se va naște întotdeauna. Ceea ce-mi apărea însă mai limpede decît tot restul era imaginea acestui copil care se va naște. Nu am spus la vremea potrivită că mi se părea normal să am un alt trup fără ca totuși să fiu un altul, adică să gîndesc altfel, să am alte percepții și alte amintiri. Acesta este un grad mai puțin înalt al aceleiași trăiri, dar mi se pare important. Bănuiesc că nu era vorba de cine știe ce precocitate; aveam

obișnuința să fiu singur și să mă simt bine cu mine însumi, să gîndesc, să mă bucur de gîndurile mele. Cred că toți oamenii sunt întrucîtva asemănători în această perioadă și fac poate aceleași constatări. Judecînd însă după viața pe care o duc, pe care am dus-o și eu, pe care o văd continuînd împrejurul meu parcă străduindu-se să moară, este foarte probabil ca ei se uite totul, să bage în seamă fapte mai puțin importante din copilăria lor. Nu este vina mea că am amintiri limpezi de atunci, care zac încă nefolosite, fără demnitate, în peșterile memoriei. Se spune că pe la o vîrstă mai mică de opt ani se produce așa-numitul proces de individualizare; este descrisă drept cu totul excepțională amintirea lui Obermann al lui Senancour, ilustrînd prima trăire a acestui proces.

*

Am povestit așadar una dintre cele mai ciudate întîmplări ale spiritului meu : imaginea unei existențe despre care nu am avut decît puține date, mai toate legate însă de ceva cu totul exterior, cum ar fi cultura trandafirilor sau arhitectura persană. Amplificînd aceste date pînă la valoarea lor metafizică; descoperind nu numai că ea își găsește o confirmare în diverse cărți; [dar că] pînă și organizația ascunsă și atotputernică despre care vorbeam este un fapt, ea se află *în mijlocul nostru*. Aici a încetat în chip hotărîtor prima parte a vieții mele, o dată cu aceste confirmări, însă legată de ele mai subtil decît aș fi eu în stare să povestesc acum. Ceea ce a urmat nu mai reprezintă o etapă încheiată, ci niște simple încercări. Nu vreau să creez prăpăstii între o dată și alta, fiindcă în realitate nu s-a produs nici un fel de cataclism, am rămas între aceiași oameni, și purtarea mea începe de puțină vreme să aibă oarecare ordine. Mă aflu la începutul *jocului de zaruri* și înțeleg că oricare etapă a lui comportă riscuri mai mari decît cele precedente; am căzut pradă mai tuturor ispitelor care

mi s-au ivit în cale, întorcîndu-mă aproape în punctul de plecare, de data asta însă cu judecata mult limpezită. Sunt la începutul *jocului de zaruri* și mă învîrt într-un cerc, dar este departe de mine vremea cînd conștiința păcatului mă apăsa covîrșitor, răpindu-mi orice grăunte de libertate. Simt acum puterea de a mă mișca - cam cît ai întinde un deget -, ceea ce înseamnă, fără îndoială, un punct cîștigat. Drama păcatului este mai puțin mărunță decît s-ar crede, dar în sine reprezintă aceeași mizerie ; este doar nămolul în care se coc tainic semințele de nufăr.

Mulți dintre cei care vor citi aceste rînduri își vor închipui că mă aflu în plin basm, că superstițiile omenirii se întorc toate împotriva mea, din cauza unor suferințe oarecare îndurate la o vreme nepotrivită. Știu care este riscul sincerității mele, sau mai degrabă al lipsei mele de umilință: ar fi fost mai odihnitor să-mi port cu mine luminoasa taină fără a mă supune judecății publice; aș fi putut scrie această carte sugerînd că vorbește despre cu totul altcineva, [despre] vreun oriental cețos de pildă, iar totul este - la urma urmei - fantastic, stupid, imposibil. Am preferat să mă numesc cu voce tare european al epocii lui Einstein ori Jung, să afirm că experiența mea nu este diferită de a lor, că inteligența mea *nu* este mediocră și se poate înălța pînă la înțelegerea corectă a progresului științei.

O răzbunare

„Si je revoyais flotter sa diable de robe jaune, se disait-il, je serais peut-etre encore assez bete pour la suivre.”

(Barbey d'Aurevilly - *La vengeance d'une femme*)

Profesorul Oscar Ceria află dintr-o notiță de ziar despre moartea domnișoarei Micaela A. Cum nu se pomenea nimic despre ziua înmormântării, profesorul ajunse la concluzia că moartea trebuie să fi fost întrucîtva suspectă, ceea ce de altminteri viața domnișoarei Micaela făgăduise din plin. Primul sentiment al domnului Ceria a fost de ușurare ; după aceea însă, o slabă vinovăție și curiozitatea nestăpînită care-l măcinase întotdeauna îl făcură să telefoneze medicului legist, Doctorul Hyeronimus. Nu inventă nici un pretext valabil, ci-l întrebă jovial dacă nu cumva domnișoara Micaela A. fusese clienta lui în primele ore postume, lucru de care s-ar îndoii mai puțin decît dacă moartea ar fi surprins-o în pat înconjurată de prieteni, spovedită și împărtășită. Adăugă în plus că notița din ziar, nepomenind de înmormîntare, îi sugerase această ipoteză.

Doctorul Hyeronimus își ceru iertare pentru un presupus secret profesional care l-ar împiedica să-i dea amănunte cu privire la acest caz, apoi i le dădu pe toate și-l invită la clinică să citească expertiza. Profesorul Ceria puse telefonul jos și se gîndi la biata domnișoară Micaela desfigurată (cu fața arsă), străpunsă de cîteva lovituri neîndemînatice de cuțit. În drum spre clinică își aminti de iubirea lor atît de pătimașă precum și de multe alte lucruri mărunte. Își aminti în special cu duioșie

trupul ei nervos îmbrăcat mai mult în alb, din motive pur teoretice și astrologice; își spuse apoi că în istoria ființei sale îmbrăcămîntea nu jucase vreodată rolul de acoperămînt misterios și fatal pe care-l joacă în general în istoria maturității unei femei. Ar fi preferat materii atît de scumpe și rare, piei de tigru și cingători de ivory, cizme din piele de focă și rochii de metal, încît renunțase pentru totdeauna să se mai gîndească la asta. Cînd nu alegea albul, purta în general o pereche de blue-jeans foarte murdari, pe care însă fiecare pată era un semn, fiecare linie un nerv și fiecare amprentă o mîngîiere. Îi plăcea de asemeni o cămașă de militar pe care o purta deasupra pantalonilor, iar butonii reprezentau niște arme minuscule.

Deoarece drumul spre clinică era lung, calm și alb, profesorul își aduse aminte cu duioșie și alte lucruri mai puțin plăcute, care însă în soarele după-amiezei de azi și mai ales după moartea unei femei devenite pentru el o prezență nu tocmai agreabilă în lume, rămîneau amintiri frumoase. Se revăzu, student sărac și - la urma urmei acesta e cuvîntul - întreținut de domnișoara Micaela, care nu avea nici ea pe vremea aceea decît porniri virtuozice și care-l iubise din inimă, se revăzu apoi pe calea cea bună a celebrității cînd încerca să scape de ea și, pare-se, domnișoara Micaela nu-i înțelegea aspirațiile (de atunci datează primele ei teribile scrisori de amenințare). Apoi își aduse aminte de frămîntările lor spirituale de protestanți creșcuți într-o atmosferă austeră, care caută justificări pentru cele mai nevinovate mîngîieri (profesorul surise trecînd pe sub umbra mișcată de vînt a unor castani). Atunci el inventase un artificiu, trecerea la manicheism, artificiu pentru el, dar credință de o viață pentru tovarășa lui. Îi căzuse în mîini o istorie a ereziilor, din care aflase că albigenzii neagă existența Infernului și consideră viața pe pămînt ca un stagiul în Infern, iar lumea ca Rău pur. Nu există nici o legătură între suflet și trup, dacă sufletul este curat va ajunge în Paradis. În schimb trupul aparține Diavolului și trebuie

să realizeze Infernul pe pământ. Plăcerile nu sunt răuri ale minții (îl speriasă întotdeauna acest pasaj din Virgiliu: *Gaudia mala mentis* etc.) și nu afectează cu nimic spiritul; mai mult, ele sunt fireștile și apropiatele noastre cazane cu smoală.

Profesorul traversă puțin încruntat o piață albită de soare. Cîțiva copii îl înconjură strigînd și amenințîndu-l cu niște *tomahawk-mi* indiene făcute din cauciuc, apoi se îndepărtară în căutarea altor fețe palide.

Ajuns la acest capitol al amintirilor, profesorul recunoscuse de-ajuns de cinic că invenția manicheismului fusese numai un prilej pentru el de-a o atrage pe domnișoara Micaela către alcooluri și dragoste, ba încă o dragoste deșănțată, cu sentimentul că fiecare noapte este un sabat drăcesc. Pe vremea aceea (el) credea sincer în aceleași povești, ar fi fost gata să moară pentru ele, și totuși i se pregătise un destin de un calm ciudat, o ascensiune limpede și, mai târziu, răsunătoare. Dacă el redevenise un protestant *pro forma*, domnișoara Micaela rămăsese o manichee ferventă, înspăimîntînd micul oraș W. cu trecerea ei prin Infernul pămîntesc, un Infern destul de cumsecade judecînd după locatarii săi - doamne bătrîne și adolescenți preocupați de educația fizică și de vindecarea acneei. Anumiți colegi ai lui de breaslă o tratau cu epitete dure: isterică, erotomană, numai profesorul Ceria știa de fapt că domnișoara este o manichee convinsă și candidă. Trecuseră zece ani, el se căsătorise - cu o mîndrie care semăna de-a binelea a ușurare, își repeta ori de cîte ori avea ocazia că n-o făcuse din interes -, în schimb anumiți răuvoitori considerau că asemănarea doamnei Ceria cu domnișoara Micaela, în acea vreme istovită de zelul cu care dădea diavolului ce-i aparține, dovedea o anumită constanță stranie în păreri profesorului (aceiași spuneau că blinda doamnă Ceria n-ar fi decît replica suportabilă a prea-spiritualizatei domnișoare Michaela). Primise iarăși scrisori de amenințare din partea ferventei manichee care se simțea pe nedrept părăsită, avuseseră

loc scene dezagreabile la care interveniseră servitorii și chiar cîinii, apoi totul se liniștise.

În plin soare, ajuns în fața treptelor clinicii, domnul Ceria fu străbătut de un fior de frig. Apoi, în timp ce oamenii și ușile se dădeau la o parte, își spuse că tensiunea amenințării îi va lipsi, că se obișnuise prea mult s-o știe pe domnișoara Micaela vie în Infernul ei, clocotind de energie și pregătind o răzbunare. Printre pereții albi și familiari, prin mirosul de medicamente, printre salutarile îndepărtate și reverențioase ale elevilor săi, profesorul se simți brusc îmbătrînit și singur. „*Dacă prezența ei era o povară*”, se gîndi el, „*îmi era în tot cazul utilă. Pierderea ei înseamnă ușurare și aproape moarte; era însăși amintirea Infernului meu.*” Se simți deodată transportat într-o lume pașnică pe care o domină prin simpla prezență, o lume de unde piedicile și loviturile au dispărut, un Paradis cu miros de farmacie. Îndărătul lui se lăsase noapte.

*

Doctorul Hyeronimus, un omuleț antipatic cu barbă și ochelari, desfășura o adevărată artă în călcarea secretului profesional, s-ar fi zis chiar că de perfecțiunea cu care o să-l calce atîrnă nemurirea sufletului său. Nu întîmplător făcu profesorul Ceria această observație; scuzîndu-se omeneste, Hyeronimus părea să aprobe crima din punct de vedere religios, considerînd-o ca pe o reacție a protestanților din oraș. „*Ultimii adevărați alhigenzi*”, spunea Hyeronimus, „*au fost stîrpiți în 1229. Toată lumea știa că d-ra A. se considera albigendă, deci manichee. O asemenea credință este intolerabilă față de moravurile Europei moderne.*” El remarca de asemeni că biletul găsit lîngă cadavru (anexat la dosar deocamdată, pînă cînd toate documentele vor trece poliției) pare să confirme acest lucru. Profesorul ceru dosarul, și acesta îi parveni după o povestire amănunțită care-l

fața aproape inutil. Totuși citi raportul, află din nou că fusese descoperită în camera ei la șase ore după moarte, că prezenta urme grave de mutilare în partea facială prin arsuri provocate pare-se de o brichetă cu gaz, că moartea survenise din pricina golirii lente de sânge prin douăzeci și una de plăgi înțepate nu prea adânci, datorate unui instrument cu vîrf, probabil un pumnal sau un cuțit de bucătărie. Aceste răni dovedeau o totală lipsă de experiență și o forță nu tocmai dezvoltată, ceea ce permitea doctorului Hyeronimus să presupună că agresorul ar fi fost un adolescent sau o femeie și că ar fi surprins-o pe domnișoara victimă în stare de ebrietate (analiza sîngelui confirma acest lucru). Cînd profesorul Ceria ajunse la acest paragraf, convins de demonstrația medicului legist, fu și el tulburat de o presupunere. Anume că, agresorul fiind o femeie, este mai greu de admis apartenența acestei crime la istoria creștinismului. Expertiza lui Hyeronimus arată că loviturile nu par provocate de un criminal sadic ci de un criminal *grăbit* pur și simplu, iar cadavrul nu prezintă urme (intenții) de viol.

Se găseau în continuare: analiza sîngelui, un fragment (murdar) de unghie aflat la treizeci de centimetri de cadavru, dar rupt pare-se nu în contact cu adversarul ci cu o mobilă, o buclă smulsă din părul victimei. O scurtă notiță confirma poliției lipsa amprentelor și a indiciilor materiale ale agresiunii. Apoi fotografiile, la care profesorul se opri mai mult: și anume, nu urmări desfigurarea atroce, nici rănilor de-ajuns de palide, nici nu observă cantitatea relativ mică de sânge scurs. Urmărea altceva, ceea ce nu se schimbaseră de *atunci* în acest trup, constanta rămasă în Infern după ce sufletul pur al domnișoarei Micaela călătorea spre cerul lui Marte. Observă cu uimire că în loc să se înăsprească, trupul se rotunzise, devenise mult mai calm, mai *lent* parcă, avea o anumită lene în moarte. N-o mai văzuse de atîta vreme, dar parcă și culoarea ei naturală se schimbaseră, pielea era mai albă și (așa bănuie, la urma urmei metaforic) mai

moale. Doctorul Hyeronimus se scuză pentru slaba calitate a fotografiilor, profesorul Ceria rămase cu o imperceptibilă nedumerire. Cadavrul nu-l îngrozea și nici măcar nu-i aducea prea mult aminte de zilele în care părea sortit mișcării nepotolite vreodată. Însă nu recunoștea, în afara dimensiunilor și a contururilor luate în mare, decît poate *altceva*, o moliciune neliniștitoare a formelor. Voia să închidă dosarul, depărtîndu-se oarecum de moartea femeii aceleia în care întrezărise o *altă* prevestire, cînd dădu cu ochii de mesajul agresorului. O foaie albă lucioasă obișnuită pe care n-o putu citi fără spaimă. Nu din cauza mesajului: acesta era eclectic, amesteca religia creștină cu magia și credințele polineziene. „*Femeia aceasta*”, scria, „*este o primejdie pentru întreaga noastră credință. Ea a înțeles creștinismul prin manicheism, ceea ce nu poate fi tolerat. Ultimul albigen n-a murit în 1229*” (profesorul remarcă aici proveniența tiradei lui Hyeronimus) „*ci astăzi. Această femeie posedă o mana. Ea era o aruncătoare de sorți și un tabu. Ea trebuia distrusă.*” Distinse ceva pînă și în emfatismul acesta de proaspăt inițiat. Dar mai ales scrisul (deși cu vădite încercări de transformare), trăsătura fină a peniței, nuanța cernelii îi săriră în ochi. Își spuse că într-adevăr *o femeie* trebuie să fi comis crima și că această femeie se află de-ajuns de aproape de el și de-ajuns de departe (în momentul de față) ca să nu-i înțeleagă intențiile. Hyeronimus observă că terminase de citit biletul și îl întrebă cu voce ascuțită, desigur fără să-și dea seama că gîndurile lor se îndreaptă către același punct: „Ce mai scrie soția dumneavoastră? Se simte bine în Alpi?” Profesorul se sustrase întrebării, se ridică repede și pretextă o afacere urgentă. Se sui într-un taxi, ajunse acasă unde poșta *nu-i adusesese* nici o scrisoare de la doamna Ceria, alergă în bibliotecă, deschise biroul, găsi scrisorile de amenințare ale domnișoarei Micaela într-o ordine evident *alta* decît le lăsase el, cercetă cîteva volume și anume: monografia lui Courbier despre secta albigenzilor, cu un semn pe care

el *nu-l pusesese* la pagina 227, tratatul lui Nicola Valletta, *dottissimo giureconsulto*, intitulat *Cicalată sul Fascino, volgarmente detto Jettatura*, un in-16 apărut la Napoli în 1787, *șters de praf*, cu un semn la pagina 7: legea celor 12 Table, Tabla VII: QUEI. MALOM. CARMEN. INCANTASIT etc, un articol împotriva fascinatorilor; căută volumul doi din Frazer (*Totemism and Exogamy*) pe care-l găsi neatins și își spuse atunci că, *dat fiind că Reinach era împrumutat de o lună unui student exagerat de studios, iar restul cărților sunt într-o limbă pe care n-o cunoaște, soția sa trebuie să se fi documentat asupra cuvintelor mana și tabu din textul unei conferințe ținute chiar de el anul trecut și care se află pe masa din budoar*. Nu mai încăpea pentru el nici o îndoială că autorul crimei era soția sa exasperată fie de o rivală (mai) puternică și încă amenințătoare, fie de vorbele asupra asemănării dintre ele, asemănare care, se spunea, l-ar fi făcut pe profesor s-o aleagă drept soție. O asemenea posibilitate trebuie s-o fi ros adânc pe femeia blândă și liniștită care se vedea nu obiect de adorație ci substitut, nu esență ci *surogat*. Profesorului i se păru la început limpede ca lumina zilei că o va da pe mîna justiției de îndată ce va reveni din presupusa ei călătorie în Alpi pentru motive de sănătate. Oare faptul că nu-i scria de peste o săptămînă nu era o dovadă suficientă că doamna Ceria a rămas aici? Apoi însă profesorul trecu la cu totul alt fel de considerații: se întrebă de ce, dacă soția lui s-a prefăcut că pleacă de *peste o săptămînă*, a omorît-o pe domnișoara Micaela abia cum trei zile? Și dacă, *judecînd la rece*, aceasta nu era din partea ei o *mare imprudență*? După cîteva ore de furie, crima i se păru urîtă numai prin amănunte, dar scuzabilă și explicabilă. Nu mai avea de gînd să-și denunțe soția. Dacă distrusese ceva, era o *amenințare* - și atunci înțelese de ce mesajul criminalei era eclectic: fiindcă, nesincer în ce privește explicația *creștină* a omorului, era în schimb *adevărat* în ce privește credința soției lui. Probabil aceasta își închipuise

că ucide un *tabu*, o adevărată *aruncătoare de sorți*, o femeie înzestrată cu forțe misterioase. Și profesorul, plimbîndu-se grav pe terasa locuinței sale, trăgînd cu aceeași gravitate dintr-o pipă stinsă, călcînd în picioare fără să știe tija unei flori cățărătoare albe, își spuse, eliberat în fine de îndoieli, că la urma urmei nici părerea *lui* nu era mult mai depărtată de aceasta, că nu are drept de judecător asupra soției sale. „*Dacă alții n-ar pedepsi încălcarea legii*”, se gîndi el reluînd cine știe de ce vorbele unui manual, „*ar trebui să-și dea seama că doresc să înfăptuiesc aceleași lucruri pe care le-a înfăptuit criminalul. Dacă își dau seama înaintea, nu vor mai aplica legea.*”

*

în scurtul răstimp al somnului, profesorul avu două vise. Primul se lega de o obsesie a copilăriei și de una ceva mai tîrzie de erudit. Al doilea era o scufundare în timp.

Visă *aceasta* puțin după miezul nopții:

Se afla împreună cu soția lui într-o vale arsă de secetă, de culoare mai mult galbenă, și simțeau amîndoi usturimea arșiței prin piele. În fața lor se afla un turn de o culoare nesigură, din cărămidă arsă, dar păstrînd și urmele de funingine ale unui incendiu. Era un donjon crescînd de-a dreptul din mijlocul văii, foarte înalt și subțire, cu o fereastră îngustă dedesubtul acoperișului. Profesorul îi explica *îngrijit* doamnei Ceria (adresîndu-i-se pe numele mic, Rosa, considerat de el ca vulgar și chiar urît; în general prefera s-o strige Măria) că acest donjon este însuși străbunul său direct, Marele Inchizitor Thomas de Torquemada, nobil iezuit de spiță italică, din vechea familie a marchizilor de Turre-Cremata, că acest nume înseamnă Turlă-Arsă, iar etimonul său latin este *turris cremata*. Visul se oprea aici. Profesorul îl găsi absurd și fără nici o legătură cu situația sa reală.

Pînă la ora patru fu într-o stare de luciditate completă, deși gîndurile i se învîrteau în jurul unor lucruri fără importanță, înainte de a adormi, enervarea treptată a nesomnului dispăru, lăsînd loc unui gînd distinct: doamna Ceria n-a plecat în Elveția, ci s-a ascuns în vila lor de la țară, unde îl așteaptă ca să-i spulbere incertitudinile. *Doamna Ceria știe că el, profesorul, va veni* (pînă acum cîteva ore nu i-ar fi atribuit soției sale o asemenea calitate de previziune). Și un gînd mai adînc, privindu-l în special pe el: *Sunt un om rațional și aici s-au petrecut lucruri raționale, mai mult, de o simplitate aproape copilărească. Soția mea a prevăzut că voi afla totul și așteaptă acum eliberarea sau osînda. Ea nu știe un singur lucru : care va fi reacția mea față de crimă.* Apoi își spuse că mai curînd bănuiește că va fi condamnată, avînd toate motivele (false) să bănuie că în ea profesorul n-a făcut decît să-și iubească nostalgia de cealaltă. „*De vreme ce știe că a distrus un tabu - și biletul dovedește aceasta, cel puțin în oarecare măsură -, e gata să suporte consecințele. Ceea ce nu știe însă este că eu n-o iubeam pe cealaltă, sau oricum asemănarea lor provine din ideea mea normală despre femeile care mi se potrivesc.*”

Al doilea vis surveni către dimineață și era o reamintire perfectă. Se aglomera în el o altă ființă gata să-l spargă, o ființă crudă și tînără lipsită de memoria lui, dar a cărei memorie el o avea, Oscar Ceria la nouăsprezece ani aflat pe stîncile unui golf împreună cu Micaela, beți în aceeași măsură de alcooluri și de mare, cer, pietre. Starea lui era *ambiguă*: mai întîi o înțelegere și contopire fericită cu infinitul, infinit tulburat însă de prezența femeii de lîngă el, chiar dacă femeia era însăși cauza extazului pe care nu l-ar fi dobîndit în singurătate. Față de ea, purtarea lui nu era *mai puțin ambiguă* : îi dorea apropierea și în același timp fugea de ea cuprins de spaimă (rațiunea lui, ca o moară stricată, enumera justificîndu-le motivele fugii). Și chiar aceasta era distracția lor: el alerga pe stînci, iar ea încerca să-l prindă. În pauze căutau pietre cu forme ciudate sau aruncau pietre în apă.

La un moment dat, tînărul găsește o rădăcină uscată cu brațe și picioare răsucite, cu patru ochi (doi în spate), cu nas și gură. Pe jumătate în glumă, pe jumătate serios, își închipuise că a găsit un mandragor, ființă care poartă nenoroc, și încearcă să explice o noțiune *ambiguă*: că mandragorul este un principiu al înstrăinării, că aduce *bogății și obiectivare* (acestea erau cuvintele tînărului), îndepărtîndu-te de tine. Fata înțelege, dar fără jumătatea de glumă, și este într-adevăr îngrozită. *Trebuie să te porți bine cu el, poate pleacă*, îi spune. Sfidînd-o, Oscar Ceria scoate un cuțit și încearcă să scoată sufletul creaturii, *dacă mai are vreunul*, însă lemnul ușor e întărit de apă și lama nu pătrunde. Se infiltrează în băiat o impresie de înțelegere (pact) și blestem (pentru o fracțiune de secundă), își închipuie că mandragorul este însăși femeia speriată de lîngă el și atunci se ridică pe stînci *primind briza sărată. în față (puternic și trufaș)*, aruncînd mandragorul în mare. Visul se pierde în apă o dată cu rădăcina plătîndă și diformă.

*

Cu poșta de dimineață, profesorul primește o scrisoare de la țară care nu numai că-i întărește convingerile, dar îl jignește. Își închipuie că Rosa îl crede mai prost decît este și continuă o comedie fără sens. Iată textul biletului, scris de aceeași mînă ca și primul, cu literele preschimbate nedibaci prin aplecare către stînga: „*Dacă vreți să aflați misterele manicheismului și felul cum a fost învins, veți găsi pe cel care și-a primejduit viața înfruntînd tabu-w/ în vila dumneavoastră din F.*” Mesajul i se pare de data asta cu atît mai emfatic și mai stupid cu cît misterul nu era decît un joc de copii. Teatrul ieftin al soției lui îl supără, îi trece chiar prin minte să arate biletul poliției, dar se decide din nou s-o ierte, mai greu decît prima dată. La ora 12 și 36 de minute se instalează într-un compartiment de tren, ducînd cu el mai mulți bani și luîndu-și pașaportul pentru orice eventualitate.

Dacă soția sa se află în primejdie, pot fugi amândoi în Elveția, ba chiar ideea asta - pe care n-o ia decît în joacă - îi surîde. Simte nevoia unei aventuri, numai fiindcă nu-l amenință nimic. La ora 13 și 30 ajunge în F. și merge ca de obicei pe jos pînă la vilă. Nu întâlnește nici un cunoscut, se ferește cît poate să întâlnească vreunul. Vila, o construcție cubică din cărămidă roșie, e închisă, lipsește chiar și grădinarul Joseph. Pare nelocuită, storurile sunt trase, praful s-a depus pe geamuri. Ploile au dat jos un burlan care zace pe un strat neîngrijit de flori. Profesorul intră înlăuntru cu o ușoară stînjeneală, holul-sufagerie cu cămin englezesc e și el plin de praf, bare orizontale de lumină taie penumbra. Domnul Ceria o strigă pe soția sa pe numele Măria, însă nu răspunde nimeni. Un fluture de noapte îi dă fircoale. Observă în colbul lăsat pe dușumea urme mici de pași, urcă scările după ele, se oprește în dormitor unde, chiar pe patul răvășit, îl așteaptă un bilet cu un mesaj laconic așternut pe hîrtie tot de soția lui care se străduiește să-și modifice scrisul. Ceria este din ce în ce mai enervat de toată această comedie, citește: „*Treci drumul, intră în grădina comunei, mergi pe alee pînă la a treia bancă*”, apoi rupe hîrtia în bucățele. I se pare că Rosa și-a ieșit din minți, dar acceptă în fine toate acestea ca pe o precauție și cedează. Iese în fugă pe poartă și bagă în seamă prea tîrziu prezența pastorului Kiwi, imobil în sutana lui murdară și înconjurat de un abur de muște. Pare că stă la pîndă și bănuiala îl enervează într-atît pe Ceria, încît prima mișcare este de a se întoarce tiptil înapoi spre vilă. Apoi răspunde morocănos la bună-zuua. Descleștîndu-și fălcile enorme, săltînd nasul ca un cioc de pelican, pastorul Kiwi spune politicos (politețea îl face aproape să-și închidă ochii de plăcere): „*Ați venit mai devreme anul acesta. Am văzut-o pe soția dumneavoastră acum douăzeci de minute.*” Profesorul blestemă în gînd imprudența femeii care se lăsase văzută, apoi biîguie: „*Te înșeli, te înșeli, sunt singur.*” „*Glumiți*”, răspunde pastorul, „*soția dumneavoastră a intrat în*

grădina comunei acum douăzeci de minute.” Ceria se îndepărtează încercînd să nu dea impresia de grabă, pastorul rămîne în drum, urmărindu-l cu privirea, alungind din cînd în cînd cu o palmă uriașă muștele prea îndrăznețe. Ceria pătrunde în fine în grădina neîngrijită presărată cu pomi fructiferi și, din loc în loc, cu avizierile roșii și galbene ale întreprinderii comunale de confecții. Mersul pe alee sub soarele de amiază îl istovește. A treia bancă (ultima) se află tocmai la celălalt capăt al drumului. Pe unele porțiuni fuge, apoi încetinește mersul ca să răsufle. Ochii îi ies din orbite de furie, sudoarea îi năclăiește părul și brațele, furnicîndu-l. Ajuns la cîțiva metri de banca a treia, vede încă de după cotitura boschetelor de spirea că nu-l așteaptă nimeni. La mijlocul barelor de lemn vopsite în galben, se află însă un trandafir alb, floare preferată a doamnei Rosa, sfîdîndu-l și obosindu-l peste măsură. Se oprește cîteva clipe, închide ochii, cercuri roșii și verzi i se întretaie sub pleoape, scrișnește din dinți și încearcă să înțeleagă *pentru ce* toată această înscenare cînd era limpede ca lumina zilei că el va pricepe totul dintru început, fiind vorba doar de o enigmă puerilă. Își dă seama că a parcurs aceeași alee de zeci de ori, dar niciodată drumul nu i s-a părut mai istovitor; cineva - și acest cineva e tocmai soția sa - își bate joc de el atunci cînd ar trebui să se teamă de hotărîrile lui.

Rotește privirea prin labirintul vegetației în care nu se mai descurcă și zărește (răsucindu-se în loc) un alt trandafir alb, semnalînd trecerea îngustă între două tufișuri. Strivește floarea sub tălpi, apoi se aruncă aproape în acele ascuțite ale plantei care-i sfîșie hainele și i se înfig în mîini. Închide ochii și blestemă, sub pleoape caleidoscopul s-a schimbat în lumini verzi care se fugăresc una pe cealaltă. Se oprește tocmai la vreme ca să nu cadă într-o rîpă, sau mai degrabă o afundătură în teren, unde nu i s-ar fi putut întîmpla cine știe ce. Ajuns aici i se pare că a ieșit în altă lume și gîndul dinainte i se întărește privind

grădina invadînd nestăvilită dealul din fața lui. Priveliștea s-a deschis, dealul, își spune profesorul, este *infin* și *întortocheat* (prin căile sale). „*Sunt puternic*”, se gîndește el, „*o ființă care trebuie să se teamă de mine își bate joc de ea însăși. Dar acum e prea tîrziu ca s-o mai pot distrage.*” Se găsește dintr-o dată foarte singur, urmărind dîra trandafirilor ca un pește prins în undiță. „*Nu eu am dorit această încurcătură, ci o forță care mă absoarbe. Dacă această forță n-ar depinde de bunul meu plac, farsa ar fi într-adevăr hidoasă.*” Zărește un alt trandafir indicîndu-i drumul, în fundul rîpei, lîngă un măr pitic. Coborînd malul se reflectă într-o baltă limpede și imaginea i se pare străină. „*Am devenit altfel*”, își spune, „*mă privesc într-o biată baltă, eu cel care eram nesfîrșit și întortocheat și înțeleg pentru prima dată că acesta eram eu însumi și nu altul, că eu m-am construit așa cum am devenit. Dacă îmi este dat să alerg pe urma unor flori aruncate aici și colo de un accident al hazardului, de o mîină care instituie pentru mine ordinea și ordinul, cel puțin să mi se acorde dreptul de a mă privi în toată complicația mea trecută. Eu nu mai exist, eu am fost și am murit. Acest mort era nebun.*”

Cînd ajunge la al douăzeci și unulea trandafir alb, oboseala îl copleșește. Se întinde sub un arbust cu fructe roșii și adoarme. Se trezește scăldat de sudoare pe cînd soarele scăpată după deal. Nu-l mai tulbură gîndul că a intrat într-un joc atroce. După ce străbate distanțele indicate de încă doisprezece trandafiri (ofi-liți), coborînd acum de partea cealaltă a înălțimii, zărește, la o cotitură a cărării, o casă din cărămidă ivindu-se între boschete. Casa pare complet neagră (deși trebuie să fie roșie) din cauza soarelui care-i luminează partea cealaltă. Ceria observă că e întru totul asemănătoare propriei sale vile, îi vine chiar în minte că bătaia de joc a mers pînă acolo încît soția lui l-a purtat pe un drum în cerc înapoi la punctul din care plecase. Dar peisajul e întru totul schimbat: după tufișurile rare se înalță munții nesfîrșiți

și plini de căi întortocheate, apoi cerul. Ceria traversează gardul viu și în sfîrșit își vede soția, sau mai degrabă îi vede numai picioarele ridicate pe un taburet, încălțate în niște cizme de piele moale, iar restul e înfundat într-un *chaise-longue* aflat cu spatele la el. „*Rosa*”, hîrîie profesorul gata să se năpustească la stupida farsoare, cînd o voce cunoscută, dar *nu a soției sale*, o voce răgușită și plină de toți diavolii (obosiți acum) îl îngheață oprindu-l în loc. „*Apropie-te, Oscar*”, spune vocea, „*te aștept de mai bine de trei ceasuri.*” Profesorul dă să se întoarcă, dar în spatele lui se află medicul legist, doctorul Hyeronimus, antipaticul individ cu ochelari și barbă, amenințîndu-l cu un revolver și surîzîndu-i. „*Nu știam nimic despre el*”, se gîndește Ceria cu o urmă de amărăciune. Apoi zîmbește, dă din umeri, se întoarce. Din *chaise-longue* s-a ridicat alene domnișoara Micaela, cu fața suptă, dar nu desfigurată, purtînd (în fine) pantaloni din piele de focă, o cămașă de metal și cizme dintr-o piele moale și necunoscută. „*Să nu te mire*”, îi spune domnișoara Micaela, „*că am ales locul acesta ca să te prind. Am urmărit o simetrie perfectă, într-o imagine de oglindă, așadar locul sfîrșitului meu trebuie să coincidă cu locul sfîrșitului tău. Acum optsprezece ani ne-am despărțit definitiv pe acest deal, sau mai degrabă sub tufișurile dealului. Cearta noastră mi se părea absurdă, totuși am plecat, decisă pentru o răzbunare socotită pe vremea aceea groaznică; făcusei din mine o tîrfă spunîndu-mi «manichee», aveam să fiu o tîrfă și aveam să-ți tîrăsc sub ochi oroarea păcatelor tale. Foarte curînd mi-am dat seama că nu te sinchisești de asta; în loc să te șantajez cu el, am hotărît să-ți omor copilul. În timp ce zăceam, după o operație greșită făcută pe ascuns, între viață și moarte, s-a născut în timpul aiurării imaginea acestor dealuri pe care mă alungasei blestemîndu-mă. M-am reînsănătoșit, după o perioadă de convalescență în care regretam moartea am găsit sensul lumii în manicheism, înțelegîndu-l altfel decît atunci; te-am amenințat, am încercat să pătrund în casa ta (nu știam*

pentru ce, eram smintită cu adevărat), servitorii m-au dat afară în brînci, a doua oară ai asmuțit tu însuși cîinii asupra mea. Pentru mine era limpede că rămăsesem amîndoi manichei, că se va duce între noi o luptă de draci și cel mai viclean o să învingă. Au trebuit însă optsprezece ani ca să-mi culeg mințile rătăcite, să-mi organizez răzbunarea într-un chip care să offenseze totul în tine, de la copil și pînă la savant. Și în același timp cu tine, să judec și eu cît se poate de stupidă complicația acestei farse, dar, spre deosebire de tine, amuzîndu-mă. N-aș fi reușit niciodată să mă răzbun dacă n-ar fi apărut în viața mea doctorul Hyeronimus, un misionar..."

„Salvatorul tău poartă eșarfă neagră", întrerupse Ceria.

„Fie și neagră (în realitate e roșie)..., un misionar pentru care s-a deșteptat ceva în sufletul meu mort, congelat pentru viitoarea intrare în Paradis. În ziua cînd am ucis-o pe soția ta, n-am mințit punînd alături un bilet (în care-i imitam cît mai sîngaci scrisul) despre moartea ultimului manicheu. Numai că manicheul mort nu era ea - ea putea să fie cel mult o biată roză moartă - ci eu, renunțînd cu ajutorul soțului meu la erezia pe care mi-o predicaseși. Să te prindem în laț a fost un joc de copii; ți-am *strîns de gît* soția (mutilarea și rănila au fost o înscenare) numai pentru că semăna hidos de mult cu mine, dar era negativul meu, o ființă moale și cleioasă. Am ucis-o împreună cu tot Răul meu, pentru care mă voi pocăi în noua existență. Ți-am sugerat prin bilet că Rosa Ceria e criminală și ai crezut, pornind de la aceeași asemănare. Hyeronimus, care fabricase tot acel dosar și scosese fotografiile cu *trupul soției tale asasinate*, a asudat mult vîzînd că încerci - și din fericire nu reușești - să-ți aduci aminte ceva (sau *altceva*) privindu-le. Te mira probabil moliciunea de floare a acelui trup, care nu putea fi al meu. Prin aluziile eclectice ale biletului ai alergat direct la anumite volume din bibliotecă, pe care Hyeronimus le răsfoise *vizibil* în absența ta, pe cînd te aștepta în birou. Ai căpătat certitudinea că

Rosa Ceria este o criminală și sunt convinsă că ai iertat-o (dar asta nu pot ști), de vreme ce eu constituiam o amenințare permanentă pentru tine. Fiindcă nu primeai scrisori din Alpi de la o femeie moartă, te-ai gîndit că trebuie să fie în vila de la țară și te așteaptă; dar nu eram sigură; puteai să-ți închipui că a fugit de-a binelea și să anunți poliția, care ar fi descoperit atunci o crimă de care n-avea habar, și pe criminali bînd liniștiți suc de portocale în această casă, fiindcă trebuie să știi că Rosa a fost ucisă aici și îngropată undeva pe deal. Atunci ți-am trimis un al doilea bilet, chemîndu-te la F. Am intrat în vila ta pe la unu, am răvășit un pat ca să dau impresia că ar fi dormit cineva acolo și ți-am lăsat al treilea mesaj. La ieșire m-am întîlnit cu un pastor cu mutră de pasăre; salutul său m-a asigurat că am fost luată drept soția ta. Îți fac un mare bine, omorîndu-te. Adu-ți aminte de Sfîntul Augustin și de anii lui păcătoși; ai rămas manicheu. Căutai «o viață fericită într-o țară a morții: nu e acolo. Cum ar putea fi o viață fericită unde viața lipsește?» N-o să te mai lupți cu tine însuși, totul va fi limpede și negru de acum înainte. Ți-am indicat firul Ariadnei ca să ajungi în inima labirintului unde te așteaptă Minotaurul. Ei bine, firul a fost făcut ca să te încurci în labirint, iar Minotaurul te va ucide."

„Nu este un Minotaur", spuse profesorul, „este un Mandragor. Și dacă-mi dai voie să-ți spun ceva, înscenarea voastră a fost atît de lungă, încît mi-e teamă că nu veți putea nici voi să mai ieșiți din ea. O să vă pierdeți încetul cu încetul în propria voastră imaginație. Nu mi-e dat să știu ce va fi, dar pot să jur pe toți diavolii că nu va trece mult și unul din voi va fi pus în fața cadavrului celuilalt, despre care va crede că e mumia lui Tutankamon, iubită și urîtă cu o pasiune manichee."

Noapte

În multe dintre povestirile mele revine obsesivă imaginea unei anumite nopți, în care personajul se cufundă fără putință de întoarcere. Una dintre acestea (inedită, ca și celelalte, în afară de prima, al cărei titlu nu-l mai țin minte, apărută într-o revistă obscură a universității, nedifuzată pe piața publică) se numește *Maia*; am dat peste ea din întâmplare în fundul sertarului, căutând un manuscris pierdut despre problema inimii la Giordano Bruno. Îmi amintesc momentul în care am scris-o, cu anumite amănunte: venisem acasă în Iași, la un simpozion de orientalistă (atunci l-am cunoscut mai îndeaproape pe profesorul V.). Am condus pe o distinsă profesoară pînă la Mitropolie, unde avea reținută o cameră; mai precis, i-am transportat bagajele, în toată acea vreme am fost deosebit de politicoși și detașați cu toată lumea; atunci am petrecut o dimineață uimitoare, care mi-a întărit și mai mult respectul admirativ și iubirea față de profesorul P.

Povestea numită *Maia* era banală pînă exact înaintea sfîrșitului: un tip oarecare iubește o femeie, întîlnește o alta, o părăsește pe prima, se însoară cu a doua (*Maia*), care e actriță, și după o coexistență de-ajuns de armonică, *Maia* moare iar el se visează chemat în cer. Apoi *se trezește*, constatînd că întîmplările s-au petrecut în somn. Aceasta este prima parte; ea conține două ciudățenii: *mai întîi, se desfășoară într-un ritm foarte rapid*; în al doilea rînd, *Maia*, deși actriță, se dovedește o femeie casnică - într-o anumită măsură. A doua parte o voi reproduce textual, deși lipsită de orice merit artistic:

„Absolventul facultății de mecanică Oscar Ceria, o tînă speranță, se trezește după acest vis ciudat și neliniștitor. Îi vine să rîdă. Trebuie să fie noapte tîrziu. Vrea să dea lumina și să-și aprindă o țigară *Luna*. Dar mîna lui pipăie doar întunericul. O clipă se iscă în el un gol înfiorător; nu știe unde se află. Pretutindeni e beznă. Se scoală și merge: beznă ținut pustiu beznă. Atinge solul: parcă ar fi și parcă n-ar fi; degetele lui se afundă. Se culcă din nou și așteaptă să doarmă, să se trezească. Nu reușește. Se scoală, aleargă, sufletul lui îi năzare departe lumini care nu sunt. Strigă chemîndu-și pe nume jumătatea din vis: *Maia! Maia! Beznă a culorilor și a sunetelor...*” Prima povestire cu aceeași temă, cea publicată, e scrisă la optsprezece ani și rămîne de o condensare maximă. Avea două pagini și deși nu-i țin minte titlul, pot să-i reproduc celelalte amănunte. Avea drept *motto* răspunsul generalului Simon de Montfort, care a condus în 1213 cruciada împotriva albigenzilor, la observația unui soldat că printre cetățenii capturați s-ar afla și mulți creștini: „Ucideți-i pe toți, Dumnezeu o să-i recunoască pe ai săi” (*Tuez-les tous, Dieu reconnaîtra les siens*). Într-o măsură, povestirea era autobiografică; mă simțeam cufundat în acea *noche oscura* a simțurilor de care vorbește San Juan de la Cruz. Un tînăr se trezea într-o noapte nesfîrșită, „pustiu de culoare și sunet”, alături de iubita sa care dormind semăna cu o broască. Pleca de acolo și se afla printre „ruine calcinate”, bătut de un vînt de început de lume, auzind armonii ciudate. Asta era tot. Imaginea acestei nopți nu este însă *la noche oscura* a lui San Juan. Mai degrabă era o părăsire a simțurilor, un deșert purgatorial înspăimîntător, în care trebuie să nădăjduiești mereu lumină. În același timp reprezenta un fel de *memento*: oamenii se nasc, speră, iubesc și mor cu regularitate stupidă; cititorul trebuie să-și dea la un moment dat seama, spulberînd iluzia că el însuși e un ins cufundat în complexul evenimentelor, mînat de aceeași lege implacabilă. Un pasaj din *Bhagavad Gîtă* vorbește despre

înțelept ca unul care a preschimbat ziua celorlalte ființe în noapte, și noaptea ignoranței în zi (II, 69: *yā nisā sarvabhutānam tasyām jāgatim samyamī, yasyām jāgrati bhutani nisā pasyaṁ muneḥ*). Această viață în plină devenire către moarte este nesatisfăcătoare; ea e „viața moartă” de care vorbesc misticii musulmani și poeții spanioli, mistici (San Juan) ori erotici: Timoneda, Juan de Menesco, Duarte de Brito. Într-un sonet din *Despre eroicele avânturi*, Giordano Bruno spune: „în viață moartă moarte vie viețui”, făcând și trecerea către lumina stingerii de care vorbește și San Juan: „Viața mea-i vie murind; de-ar muri ar viețui.” Iar Timoneda, în *Sarao de Amor*:

„Ești, tu, Juan, ori mort ori viu?...

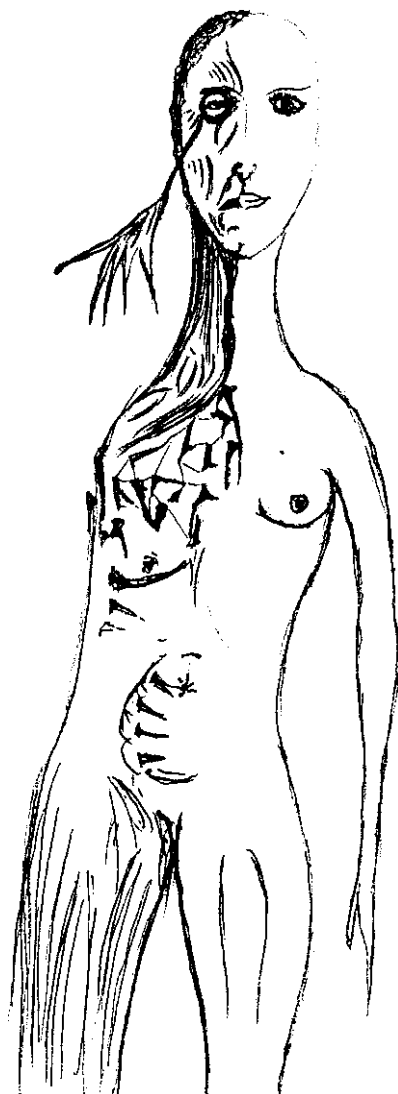
- Viu eu sunt; viu doar murind.”

Francesco de Sanctis descoperă în acest punct de vedere asupra lumii întreaga condiție spirituală a epocii lui Dante, cheia *Vieții noi* și a *Divinei Comedii*. Unii cercetători observă în el influența platonismului radical, estetizată și îmblânzită din secolul al XV-lea la școala lui Marsilio Ficino; alții îl pun pe seama creștinismului categoric al ordinelor ascetice; în Spania se vorbește de influența mysticilor islamici; alții vorbesc despre influența stoică, influența hermetică, influența iudaică, pătrunderea ideilor orientale pe fondul „sănătos”, războinic și neguțătoresc, al popoarelor latino-germanice. Alții, în fine, pun această viziune a lumii pe seama observațiilor celor mai intime ale omului de pretutindeni care ia cunoștință de sine, găsindu-se impur și stricat, dorindu-și mîntuirea din greșeală și spaima pedepsei.

Imaginea nopții mi se asociază cu Rubay'at-ele lui Khayyām într-o frumoasă ediție franțuzească; în catrenul 125 este vorba despre „Deșertul Nimicului”; într-un altul pe care în ediții mai noi nu-l descopăr, chipul celui care s-a despărțit de lume apare disprețuitor ca „frumusețea florilor și-a stelelor”; se mai leagă de predica lui Buddha și dezvăluirea ignoranței; de *Noptile*

strălucitoare ale lui Novalis; de ceilalți romantici germani; de o poezie a lui Valery; de o vară cu izul sîngeros al iubirii lîngă mirosul falnic și mat al mării; de un cuțit de Damasc cu un *alpha* săpat în lamă; de poetul meu preferat, John Donne, care aleargă după o stea căzătoare. Înviind toate aceste amintiri, le simt în suflet ca pe o *plasă magică* dureroasă, împingîndu-mă la fugă spre noi orizonturi; am în același timp simțămîntul că o taină grea stă aproape să izbucnească, oprindu-se într-o zonă a micilor sugestii și melancholii; că de fapt nu va izbucni dacă voi urma făgașul aceleiași vieți de pînă acum. O mare oboseală mă cuprinde, mă arunc în somn pentru a fi cea mai mare parte a vremii curat ca un prunc nenăscut, legănîndu-se încă în pîntecele mamei, țintind cu un ochi rîzător înălțimile din care purcede și cu unul înlăcrimat hăul în care va ieși: din noapte vie în noapte moartă.

iunie 1972

MOARTEA ȘI FATA

Portret imaginar al artistului (3)

Moartea și fata

Capitolul 1: în care studentul Arion face cunoștință cu o stranie familie și ascultă întâmplările neverosimile ale unei persoane îngropate sub o lastră bătătoare la ochi.

Din cauza vieții sale în întregime active - chiar dacă unii nu socotesc lectura și meditația drept o activitate -, studentul Dimitrie Arion are rareori prilejul să-și satisfacă plăcerea de a ședea într-un cimitir. Nimic macabru în această plăcere, dimpotrivă. Nicăieri poate o primăvară mai pașnică, împăcînd orice contradicții, ca în iarba înaltă și în foșnetul frunzelor și în lujerele somnolente ale florilor care se agață de grilajele mormintelor. Dispare în el orice tremur și dacă se poate numi bucurie conștiința supraviețuirii noastre după moarte în natura elementară - în pămînt, apă și vegetație -, atunci această bucurie îi scaldă sufletul în licorile ei. Singurul lucru supărător în atîta pace este vanitatea construcțiilor și a inscripțiilor, dar mai ales a construcțiilor (inscripțiile fiind cu atît mai interesante cu cît mai particulare : o sentință din Plutarch mai autentică decît un vers din Horațiu, pe care s-a chinuit o mulțime de timp să-l descifreze în lastra unui latinist îngropat la Baia Mare). N-ar dori să fie considerat cinic, ci doar atît: desăvîrșit împăcat cu această viitoare transmigație a sa în pămînt, apă, aer, foc, Lună și Soare, ba chiar cu inevitabila desuetudine a epitafului său pe care se amuza uneori să-l extragă din diferite texte : Upanișade sau Filon din Alexandria. Exagerînd puțin, ar putea spune chiar

că tot ceea de învață, memorează și tot ceea ce îl minunează este în ultimă instanță menit a-i servi drept luminos epitaf.

În ceea ce privește construcțiile, maliția se zvîrcolește încorse-tată de respectul pentru morți, dar pînă la urmă nu se poate înfrîna îndeajuns și, lăsîndu-i la o parte, întocmește liste de oribilități în diferite gusturi - de la maur la romantic lăcrimos. Defuncții caută (sau cel puțin urmașii lor încă vii - deci supuși vanității și erorii) exotismul în moarte, deosebirea cît mai mare față de cei din jur, pretenția la unicitate. Arborii foșnind lin nu caută asta, aparțin fără conștiință unui aceluiași izvor de viață; în loc să se împace în dizolvarea, în nedeterminarea naturii, cei morți (sau, repet, cei vii) construiesc bizare capele eului lor trecător. Dacă inovația arhitectonică în general lipsită de gust îl amuză și-l ațîță, cea lingvistică îi impune un anumit respect. Cu cît piatra este mai obișnuită, dar inscripția mai ciudată, mai depărtată de comun, cu atît un suflet mai prieten îi strălucește o clipă în față, aruncîndu-i o punte. Inscripțiile latine cele mai simple (care nu caracterizează întotdeauna mormîntul unui catolic), cum ar fi *Sit terra...*, sau *Requiescat...*, sau *Requiem aeternam...* au o puritate încă tainică în simplitatea lor suverană. Gîndul lui călătorește spre catacombe, spre *Ave Maris Stella*, iar de aici spre Roman Melodul și Ioan Gură de Aur.

Fiind invitat sîmbătă la ora trei de un prieten și găsind în ușă un bilet care îl anunța că toți ai casei se află la soare pe o bancă din apropiere, ieșind deci să-i caute dar negăsind (sau nevrînd să găsească) sus-numita bancă, Arion s-a pomenit în cimitir, așezat pe terasa din fața unui cavou, în ascunzătoarea crengilor unui tei. Este probabil că a ațipit doar atîta vreme cît i-a trebuit unei tinere fete să treacă de la zenit la nadir în aceeași fracțiune de secundă sau clipire din pleoape, ceea ce l-a uimit îndeajuns, îndeajuns l-a uimit și bătaia surdă răsunînd în piatră cu intensitate crescîndă și care, deși putem găsi cea mai banală explicație, nu contribuia mai puțin la crearea unei atmosfere speciale a

locului. Deși era îngreuiat de somnul sevelor și de nălucirea unor cîntece aeriene, de mirosul florilor și zumzetul roiurilor, a pornit să cerceteze mormintele numai ca să nu se lase posedat pe de-a-ntregul de acel *fatum loci* care îl prindea în tentacule de uluire plăcută, fără spaimă. V-am vorbit mai sus despre firea lui esențialmente activă și despre propensiunea sa către lumină. N-aș putea spune însă că urechea lui nu asculta cu atenție șoaptele naturii.

Prima parte a călătoriei sale nu a dat roade arheologice și filologice, așa încît la un moment dat a fost ispitit să-și ia tălpășița și să se ducă de-a dreptul la culcare. Umbletul i se împleticise, iar maliția era umbrită cu totul de visare și arome. Se amestecau acolo izul greu al morților și al pămîntului ars de flacăra luminărilor cu balsamul teiului și amărâla subtilă a nucilor; coroane spulberate și tije descompuse ale florilor de seră se adăugau liliacului în destrămare, dînd ultimul preț al bucuriei sale printr-o narcoză albă. Pinii unduiau în suflul aerului aruncînd efluvii sobre de prospețime. Fiecare umbră și orice culoare își arunca nota în simfonia locului.

S-a dezmeticit într-un tîrziu, în fața unei pietre simple, de marmură poroasă vîrstată cu verde și negru. Numărul parcelei era 31. Însăși lespedeza era ciudată; deși înconjurată de cavouri și colonne înalte din toate părțile, era singura care atrăgea automat privirile; s-a învîrtit împrejurul ei la o distanță de douăzeci de pași și a verificat că *se vedea din orice punct*, că nu era complet invizibilă decît dacă-i întorceai voit spatele (dar poate că atunci se presimțea cu atît mai bine). Mărimea ei - deși apreciabilă - nu îndreptățea în nici un fel această impresie de punct central absolut. În mijlocul părții de sus, era scris cu majuscule negre simple doar numele: Ioan Diodat. Nu-i urma nici o dată, de naștere sau de moarte, ca și cum eternitatea s-ar fi întrupat doar prin nume și rămăsese suspendată acolo, fără a mai purcede pînă la istoria trupurilor și a faptelor. În partea de

jos erau numai trei cuvinte sanscrite - și putea da mărturie că n-a mai întâlnit nici o altă inscripție sanscrită în cimitir. Fără a fi priceput în mult mai mult decât mînuirea corectă a alfabetului și a cîtorva din regulile de joncțiune, a avut norocul - dacă așa se poate numi - să dea peste un pasaj cunoscut, din *Cîntecul Preafericitului*, anume din capitoul în care Krishna îl învață pe Arjuna ce înseamnă fapta. Cele trei cuvinte erau tocmai încheierea versetului: *gāhāna kārmano gātiḥ*, „tainice sunt căile faptei” (ori „ale destinului”?). El însuși le folosisese de mai multe ori, chiar într-o scrisoare către un prieten admirat și iubit. Asemănarea poate, sau genunea fără sfîrșit ascunsă în tîlcul acestor cuvinte, sau poate împerecherea alfabetului nostru comun cu barele subțiri ale mult mai prestigiosului strămoș din răsărit l-au făcut să tresară din adînc și să se așeze meditativ în fața lespezii. Se gîndea la acest cine va fi fost, îl vedea „un mort frumos cu ochii vii ce scînteie-n afară” scaldîndu-și șalele încinse în Gangele sfînt, sorbind roua din pocale de lotus. Visarea lui a ținut un timp nedefinit, fără urme, în care gîndul era mînat nu de calculata forță a rațiunii, ci de închipuirea repede, fremătătoare ca un rîu de munte. S-a dezmeticit cutreierat deodată de presimțirea unei prezențe lîngă el. Și era într-adevăr un om tînăr, cu fața surîzînd de blîndețe cîștigată printre riduri amare, cu ochii negri și puțin stinși, depărtați ca într-o candoare copilărească.

- Stați aici de două ceasuri, spuse el zîmbind (soarele scăpata cu adevărat în purpura apusului). M-am așezat lîngă dumneavoastră, așteptînd să vă treziți, cu gîndul de a vă desluși cîteva lucruri despre lespeda din față. Sunt, cred, ultimul care știe ceva despre soarta lui Diodat, vreau să spun ceva *definitiv* despre soarta lui. Dar m-am înșelat, poate? Somnul v-a cuprins aici, dar vă putea cuprinde oriunde ?

Ceva în glas spunea însă că știe de ce Arion stătea acolo, iar ultima frază urmarea să nască o conversație, să mărească intimitatea. Cum studentul nu avea nimic împotrivă dar multe

pentru, i-a rezumat pe scurt observațiile sale, explicîndu-i că nu crede să-l fi cuprins somnul, ci numai o visare ciudată. I-a mărturisit că nu este bolnav, ci că-și cultivă el însuși astfel de stări tranzitorii, cînd cunoști mult mai deplin decît în mersul tîrîș al judecății. Luase un ton de oarecare scuză, ceea ce nu-l supăra prea mult, întrucît chiar din partea sa asta nu era decît un artificiu, o încercare de apropiere.

- Bine, i-a tăiat omul vorba încetîndu-și sclipirea de veselie, lăsați-mă să povestesc. Acuș se-ntunecă și urcă frigul din pămînt.

Se zgribuli în hainele albastre la gîndul răcorii noptatice, apoi se așeză pe o piatră și se reculese o vreme. Vorbi din nou:

-Ioan Diodat s-a născut cam în vremea primului război. Eram cu cîteva luni mai mare. Am făcut școala împreună; era dezghețat la lecții, dar altfel de o timiditate atingînd sălbăticia, fricos și foarte nepriceput la orice. Un singur dar îi voi recunoaște, păstrat în bună parte chiar de la vremea pubertății încolo: ne depășea în sprinteneală intelectuală și poate (aici se opri puțin) în profunzimea gîndirii. Avea o bună capacitate de asimilare, o putere neistovită de muncă și a fost premiantul întîi din prima clasă pînă într-a douăsprezecea, ceea ce desigur aruncă o umbră de îndoială asupra calităților sale. Realiza însă cu un efort minim ceea ce alții se străduiau din greu. Era matematician de talent, sau mai bine zis a devenit pentru scurtă vreme, pe la cincisprezece-șaisprezece ani. Dar n-aș vrea să vă plictisesc cu rezultatele lui școlare.

Conteni o clipă, apoi zîmbi dezvinovățindu-se:

- Iertați-mă, am uitat să mă prezint. Sunt medic, mă numesc Cristofor Enache și am întovărășit întrucîtva destinul acestui om - sau cum voiți să-i spuneți. Arion s-a prezentat la rîndul său, așteptînd urmarea povestirii. O pată de un roșu aprins înflorea cerul la apus.

- Familiile noastre erau învecinate și ne vedeam din cînd în cînd acasă la el, reluă doctorul. Era crescut de trei mătuși,

surori ale tatălui, nemăritate. Ambii părinți muriseră în război. Este probabil că de la prima vîrstă a conștiinței, ceva a început să-i lipsească în mediu. Singurii vizitatori erau alte cucoane bătrîne - uneori cîte un unchi. Este sigur că n-a reușit să-i iubească și s-a străduit să-i urască. Nu a reușit nici asta. Așa s-a trezit pe la nouă ani într-o atmosferă tulbure de spital - unde ne-am nimerit împreună, bolnavi de tifos. Aici au mijit primele dorințe din fluturarea grăbită a unei rochii, din dezgolirea vre-unui genunchi - copiii, indiferent de sex, fiind puși în același salon cu femeile. Acolo a fost prima mirare, îndesită ca un nour de inactivitatea bolii. A ieșit mai timid, mai închis, mai încrîncenat. Se simțea peste tot singur, nu-și găsea locul. Nu iubea oamenii, nu mai iubea pe nimeni, nu avea nici un rost. Singura lui plăcere era să primească daruri. Se juca frenetic, fiind întotdeauna în chip firesc capul bandei - pe care de altfel tot el o întocmea, după criteriile sale. Jocurile erau de-a războiul. Viclenia și trădarea erau singure flori în acest jocuri, veninoase. N-a suportat niciodată să fie dominat; cînd presimțea în altul o putere, îl înfrîngea prin blîndețe și aproape supunere.

Doctorul zîmbi din nou și-și ceru iertare:

- Vă plictisesc cu amănunte care ar putea să lipsească. Tăcu, aruncînd o privire speriată asfințitului. Pe scurt, la paisprezece ani iubi o femeie pentru care trăda un prieten; poate nu l-ar fi trădat (chestiunea rămînînd dubioasă), dar își însoți dezvinovățirea cu o minciună care-l inculpa pe celălalt. Voi, pentru prima oară, să-și ia viața. În acel timp și încă multă vreme apoi, i-am fost confident deplin, de aceea să nu vă mire amănuntele de acest soi și de altele. La cincisprezece ani iubi o altă fată. Mai bine zis ea îl iubi, iar el acceptă și nu acceptă. Dorea să fugă de acasă și prudența nu-i dădea voie. Se resemna să povestească în scris fugi imagine. Nu avea nici o aptitudine pentru viață și-și dorea mai mult stingerea. O tînjeală erotică bolnavă îl cuprinse atunci și-l duse pînă la șaptesprezece ani. De aici

începe adevărata mea povestire, încurcîndu-se în tainicele căi ale sorții pentru a ieși unică, largă, la iveală din măruntaiele unei prăpăstii.

Arion nu-și cultivase niciodată memoria, dar povestirea care urmează s-a încrustat în el cu o fidelitate rară. Poate din pricina tonului pe de-a-ntregul schimbat al doctorului; poate din pricina frazelor sale cu o cadență uimitoare, pîrînd să ritmeze întîmplări din alte timpuri - cert este că a reușit mai apoi să-i reconstituie chiar inflexiunile vocii, micile șovăieli ori înnegurări. Agățîndu-și ochii de o vedenie lăuntrică, așa îi dădu glas doctorul:

- Tainice sunt căile faptelor omului și îndelungată suferința care-l scoate din mlaștini către liman. Cîntarul lumii și nelumii nu trebuie să-și aplece nici unul din talere : pierde și chefliul și singuraticul, chiar dacă nu asemeni.

S-a întîmplat la vremea cînd începusem amîndoi universitatea ; ne vedeam foarte des, vorbeam foarte mult și fără rost. El învăța filozofie - eu, medicină. Ședeam la aceeași gazdă, dar locuiam camere deosebite. Ne despărțea un perete de lemn prin care glasul trecea, ba trecea pînă și șoapta. Găteam pe un reșou vechi și mîncam împreună. Conviețuirea aceasta era plăcută, dar îl rodeau neliniști mari, de care-mi vorbea uneori. Se simțea blestemat să nu găsească nicăieri pacea în lume, era apăsător de durere fără leac și întreba cu Iov: „Doamne, de ce dai lumină celui ce suferă?"; se simțea un locuitor al nopții, fugărilor de soare precum ucigașul și femeia care-și înșeală soțul rînduit de lege. Ceea ce-l despărțea de lume se prefăcea uneori într-o retragere care dădea sufletului său tăria oțelului, neputința de milă și de iubire. Eram atunci în ochii lui ca o gînganie sau ca o foaie de hîrtie pe care așterni semnele trebuitoare ca să nu se uite. Eu îl iubeam ca pe un frate bolnav și straniu, găsind pe lîngă el împlinirea unei datorii în viață. Presimțeam alteori că ne leagă tainice fire. Dar nu le voi înțelege pe de-a-ntregul.

Adeseori hoinăream seara la marginea oraşului; întâlnirea aceea neaşteptată s-a petrecut pe un pod al cărui nume nu mi-l amintesc exact, Cinvat sau Cenvad - a fost dărîmat de mult şi apa de sub el s-a scurs în ţărînă lăsînd o albie uscată. Era sfîrşitul lunii aprilie ; sevele distilau viaţă, florile dădeau roade în suflet, mirosurile se-ntorceau în somnul pămîntului. Peste întreaga făptură plutea dorul dragostei şi-al împerecherii. Cînd femeia aceea ne-a ieşit înainte, m-a încremenit o frică adîncă. Eram un tînăr blajin şi echilibrat, aveam anume temeri morale - nu religioase, în sensul strict al cuvîntului, deşi credeam că lisus a făptuit în lume ca să-l înveţe pe om bunătatea şi iubirea aproapelui. Sufletul meu era cumpănit şi nu mă apuca spaima cu una cu două. Cum presimţirile mele s-au adevărit întotdeauna, azi sunt nevoit a ţine seama de ele şi a-mi recunoaşte o solidă putinţă de previziune. De altfel, experienţele de mai tîrziu în hipnoză aveau să mă convingă deplin de instantaneitatea, de prezentul etern în care trăim, în care istoria îşi tîrăşte paşii de melc.

Ni s-a oprit o femeie înainte, am spus-o. Dar nu s-a oprit în faţa *noastră*, ci în faţa *lui*, de parcă pe mine nu m-ar fi văzut. Avea chipul rătăcit, ochii ieşiţi din găvane ca şi cum o mirare adîncă ar fi cuprins-o de viziuni pe care nu le pricepea.

Diodat ştia ceva în clipa aceea, sau l-a străfulgerat firească numele ei. A căutat cu mîna un sprijin, capul i-a căzut în piept şi a spus numai cu o voce izbitor de limpede, joasă şi caldă, tulburată pe la jumătate de uluire : *Sînziana*. îngheţat, scos din fire, priveam minunea întîlnirii unor fiinţe la mijloc de lume, precum întregirea unui singur suflet. Fata a ridicat o mîină şi i-a şoptit numele trăgănîndu-l ca într-un descîntec, urcînd ultima vocală într-un strigăt înăbuşit: *A-ii-o-an!* Au plecat înlănţuiţi cu braţele, privindu-se în ochi. Eu am alergat acasă, mi-am strîns lucrurile şi mă pregăteam să-mi caut norocul în altă parte ; cînd veni Diodat însoţit de fată; dar Sînziana se presimţea doar

în umbră, după ochi poate, ori după o adiere pe care o puteai lua drept miros de iarbă culcată sub atingerea coasei, ori de brazdă reavănă. Era în el hotărîrea unei izbînzii sau a unei porniri demonice; mi-a vorbit cu o blîndeţe sigură de sine pe care nu i-o cunoscusem. M-a sărutat la despărţire - el a fost cel care a plecat şi nu l-am văzut vreme lungă. Încetul cu încetul, locul nu mi s-a mai părut gol; s-au perindat chiriaşi în camera de alături, am cunoscut oameni, am învăţat mîngîierea femeii şi bucuria firească a iubirii. Diodat rămăsese o întrebare, dar nu mai făcea parte din mine, nu mă mai împiedica nici o clipă să-mi trăiesc viaţa.

Hoinărind într-o seară cu nişte tovarăşi de rară petrecere (ca o îngăduinţă pe care o luam uneori faţă de aspra datorie a medicului), am întîlnit pe sub teii unei uliţe pe Sînziana, singură. Se împlinise mai bine de un an de la prima şi ultima noastră vedere. Era, ca atunci, ca acum, primăvară. Pînă şi numele străzii era floral. Duhul vinului mi se urcase la cap şi drojdia îmi îngreua genunchii; am strigat-o poate numai din dorinţa de a poza în faţa camarazilor şi a fetei care-mi atîrna de braţ. A ridicat capul, m-a privit, m-a cunoscut. Pe chip îi stăruia urmă de plăcere şi durere. „Vrei să-l vezi? ” - a întrebat firesc, cu un glas răguşit şi aspru pe care n-aveam de unde să i-l ştiu. Mi-aminteam doar de chemarea descîntată *Aii-o-an*, şi noutatea vocii nu se potrivea închipuirii mele despre ea. Fata cu care eram mi-a chicotit sinistru în ureche, schiţînd un gest de îndepărtare. Atunci mi-am dat seama că Sînziana era îmbrăcată ca o spălătoreasă, fascinantă într-adevăr, dar purtînd stigmatul social al unui veşmînt în afara modei. Şi apoi era în toată făptura ei ceva fără vîrstă, ambiguu, care mă făcea să presupun că este mult mai bătrîna decît mine, *decît Diodat*. Grupul meu paralizase - era alcătuit aproape doar din oameni de o anumită teapă. Cel mai beat dintre ei, un inginer în petrol, s-a apropiat cu zîmbetul timp care pe faţa lui buhăită exprima dorinţa fără echivoc de a-i face curte Sînzienei „în scopul de a se culca cu

ea", după cum îmi mărturisi pocăit câteva zile mai târziu. Cum bietul om înainta, Sînziana îl privi ironic, fără mustrare, împingîndu-l din ochi înapoi și zise: „Domnul a călărit cam mult pe țăp în escorta lui Bacchus și pare cam deșelat." Apoi arată arborii înmiresmați și reluă, lăsîndu-mă cu gura căscată: „Un somn bun în mijlocul naturii v-ar face bine, dar mi-e teamă că veți zămisli monștri." Iată așadar de ce era în stare fecioara lunară care-n închipuirea mea trăia departe de orice contact cu lumea! Prea multe aluzii culturale în vorba cuiva, mai ales femeie, trădează ceva putred. În al doilea rînd, mă vedeam în fața unui fenomen cu totul nebănuit; siguranța răutăcioasă a glasului ei mă trezi și-mi spori neliniștea. „Cristofor, mă tutui ea dintr-o dată poruncitor, alungîndu-i pe ceilalți în umbra unui dispreț fără cruțare, noi stăm foarte aproape. Dacă te mai cară picioarele, poți să ne calci pragul, Ioan îți duce dorul de un an încheiat." M-am simțit, mărturisesc, cu totul ridicol în fața atîtor imperative, și masculinitatea mea suferi. Dar mai multă neliniște, în legătură cu soarta prietenului, mi se încolăci atunci în inimă ca o coardă neagră. Am urmat-o în tăcere. De prin garduri năvăleau flori albe în cascadă și mirosurile se întretăiau într-un fel de dans al vieții cu moartea: erau gunoaie putrede și salcîmi albi, din cei ale căror pistile pline de nectar le mîncam în curtea casei părintești. Deodată, distonînd cu pacea serii, Sînziana se apucă să vorbească - dar vorba asta s-ar numi mai bine sporovăială - familiar și puțin peltic, amestecînd naivitate copilărească, vulgaritate și același nesuferit complex de cultură: „Ioan e cum îl știi, serios și înzăuat de nu-i ajunge nimeni la suflet, nici cu vorba nici cu fapta. Eu, drept să spun, mă canonesc destul cu toanele lui - care ar putea proveni din bunăvoința conjugată a amîndurora. Este brutal - ceea ce nu-mi displace. Despre tine - ca și despre orice altceva - nu scoate o vorbă, socotindu-ne pe noi aștilalți ființe mult inferioare. Eu îl mai întreb din cînd în cînd, dar e circumspect în răspunsuri.

I-am întrerupt destinul firesc de călugăr, ce-i drept cam posedat de diavoli, și nu cred că-mi iartă asta, undeva prin negurile subconștientului. Dar ce taci și nu scoți o vorbă? Ți s-au aburit așa tare lentilele? " (asta voia să fie o imagine care să traducă noțiunea de „afumat"). Deși pe undeva limbajul ăsta îmi displăcea profund, trebuia să-i recunosc anumite virtuți cuceritoare sau cel puțin înveselitoare. I-am răspuns ceva pe același ton și gheața s-a spart, împotriva rezistenței mele secrete. Cînd am pătruns în grădina luminată de lună, eram ca doi vechi camarazi și ne tutuiam firesc. Trei stări am distins mai târziu, de-ajuns de limpezi, în drumul de-a lungul cornișei lungi a casei, pînă către intrare : bună dispoziție și înviorare în planul cel mai de supra-față, cam ca valurile oceanului; dezamăgire apoi, că Sînziana nu e așa cum bănuiam, deși fără îndoială nu era o ființă comună; asta cam pînă în zona în care peștii trăiesc din belșug. Iar în adînc - teamă și prevederi sinistre, fosile cu ochi microscopici tîrîndu-se într-un mîl abisal.

Diodat mă primi fără nici o bucurie, stînjedit. Ședea la o masă înțesată de cărți și sticle de alcool pe jumătate goale, cești murdare și pahare cu piatra depusă în straturi. Bea? Da, bea ceva tare și puturos, fumînd țigară după țigară. Traducea un text din Commodianus, încleștîndu-se în lucrul neterminat chiar după venirea mea, ceea ce mă făcu să mă simt cu atît mai prost. M-aș fi ridicat să plec, aveam și dorința de a-i palmui obrazul neras, dar gîndul de a fi umil fu mai puternic; n-am lovit pe nimeni, niciodată, cu atît mai puțin pe un om slab. Și, de altfel, nu merita osteneala de-a-nghiți orice, curiozitatea pe care mi-o stîrnea o pereche atît de ciudată? Diodat - rece, serios, pîndit de năluci; femeia aceea, lunecînd ca un tipar prin forme nesigure. Am rotit ochii în cameră; pe pereți - felurite inscripții misterioase, cu alfabet străni - unul arab, altul ebraic, dar celelalte încă necunoscute mie. Una singură descifrabilă, dintr-un autor pe care nu l-am aflat pînă azi:

*This is but only one
Of her various faces.*

Toate acestea, mărturisesc, îmi miroseau mai mult a poză decât a scrînteală. Mai tîrziu aveam să știu că în camera aceea nu pătrundeau alți oameni, că numai el cu gândurile lui - dintre care Sînziana era cel mai de seamă - sălășluia acolo. N-avea în fața cui să se teamă de ridicol ori să pozeze.

În sfîrșit, Diodat se ridică de la masă, simțindu-se obligat să-mi deslușească textul: „Commodianus a anagramat întregul alfabet într-o poezie care rămîne frumoasă, deși scrie fonetic *zabolico* în loc de *diabolico* și pune un K în locul unui C. Este vorba despre lemnul arborelui cunoștinței și lemnul crucii - nu mai știu cine scria *regnavit a ligno Deus*, e un imn care stă printre foile mele unde nu se descurcă nimeni, darmită eu. Ce mai faci? Bei ceva?” Am acceptat oarecum ușurat că mă pot întrebuița într-un fel, fie și bînd. Eram pe atunci foarte tînăr, dacă asta poate să-mi scuze strania sfîlă în fața prietenului. „Lucrezi mult?” l-am întrebat prosteste. A răspuns prompt: „Nu, mai mult dorm și mintea nu-mi umblă ca lumea. Sunt prins de Circe.” Gluma nu-i plăcu Sînziencei, care izbucni cu o mînie deloc prefăcută: „Porc ai venit, porc vei pleca pînă ce-o să te vindece vreuna din...” - nu termină, dar părea mușcată de gelozie. Diodat plecă ochii; nu mă așteptam la nimic bun. În general, nu se petreceau misterioasele lucruri presupuse de mine, ci altele poate mai ciudate sub masca lor vulgară. În tot cazul, aparența nu era deloc plăcută, se juca în fața mea o dramă, cei doi erau încheștați și nu-și băteau capul să se prefacă. Diodat îmi arată cu mîna inscripția lizibilă și recită cu lehamite, accentuînd pe *only one*, ca și cum celelalte fețe nu puteau prezenta decât ceva și mai rău:

*This is but only one
Of her various faces.*

Și, fără să-l dezmință deloc, Sînziana se preschimbă într-o adevărată panteră, împrôscîndu-l cu ocări defel atrăgătoare. Intrau în ele cuvintele cele mai murdare și jignirile nu duceau lipsă de comparații obscene. Eram uitat, uluit, mi se făcu greață. Cred că asta a salvat situația; cu o grijă maternă, Sînziana alergă împrejurul meu, îmi dădu apă, lapte, ceai, îmi pregăti o cafea undeva departe. Diodat fuma cu ochii pierduți în gol; din cînd în cînd lua o carte de pe masă, o răsfoia, o pune la loc. Apoi rosti un fel de scuză încurcată (deși scurtă), înroșindu-se tot: „N-ai prea venit cînd trebuia și de altfel nu știu cînd trebuia. Eu m-am mistuit tot, sunt numai cenușă.” Fredona ușor o melopee străină, începu să traducă, se lăsă păgubaș cînd Sînziana aduse cafeaua. Urmă apoi demonstrația unei alte fețe dintre cele atît de multe despre care vorbea inscripția: femeia se lipi de bărbat, înlănțuindu-l cu brațele, susurîndu-i în ureche pe tonul descîntat din seara aceea primă, pe care i-l recunoșteam în fine. El se scutura nervos, deși-l prindea uneori un zîmbet care-i dispărea în cuta severă a buzelor. La urmă începu să rîdă de-a binelea. Spectacolul era neplăcut și m-am suspectat o vreme de cinism: asistam la fascinația unui prieten și reacțiile-mi erau paralizate. Simțeam satisfacția de a vedea un bărbat umilit, distrus, cu rezistența înfrîntă. N-am îndrăznit să fug, deși gîndul ăsta îmi dădea tîrcoale. Apoi Diodat a început să caște, mi-a întins o mînă moale expediindu-mă și s-a trîntit pe pat. Sînziana m-a condus veselă spre poartă, întrebîndu-mă dacă o să găsesc drumul „cu lentilele sparte”. Ce e drept, l-am găsit abia către dimineață.

Aici vocea doctorului conteni o vreme și se înstăpîni tăcerea greierilor și-a păsărilor căutînd cuibul. La pîndă, ostașii nopții se răspîndiseră din turla clopotniței către cele patru zări în căutare de pradă. În cerul limpede, Luceafărul singur cu secera-n sus sclipea roșu și verde deopotrivă.

- N-aș vrea să mă opresc aici, deși e târziu, iar locul nu îmbie la o veghe luminoasă, zise doctorul. Dar cum povestea *trebuie* să vă intereseze, iar pentru mine este deopotrivă de important să o transmit cuiva mai departe, vă cer îngăduința de-a mă lăsa s-o închei.

Arion l-a invitat la el acasă, și atunci, ca și cum i-ar fi venit brusc în minte, doctorul insistă să vină *la el* cu mare convingere; avea să-i arate, preciza, o bibliotecă deosebită, iar în al doilea rînd - locuia foarte aproape. Traversară umbrele vii ale cimitirului, găsiră o mașină și schimbă doar vorbe indiferente despre calitatea unor țigări din care ambii sorbeau nesățios. Doctorul locuia, într-o vilă, doar două camere cu mobilă sumbră și greoaie care mie cel puțin îmi taie considerabil din pofta de viață. Îi primi o femeie fără vîrstă, dar mai degrabă tînără (și el părea mai tînăr decît anii pe care ar fi trebuit să-i aibă); trăsăturile îi erau de calmă sfidare, trupul subțire șerpuia fără unghiuri. L-a sărutat cu adîncă devoțiune și reculegere, închizînd pleoapele, așa cum face doar o tînără logodnică. Arion a fost întîmpinat cu voie bună la rîndul lui și cu un zîmbet care-i permise răspunsul. Nu se simțea bine decît printre oameni zîmbitori, fiindcă sincer ar zîmbi întruna. Cu toate refuzurile sale categorice, li se așternu masa și studentul înfulecă fără să-și ascundă foamea. Înțelese că amîndoi n-aveau nici o grabă de a-l vedea plecat, că se produsese una din rarele întîlniri în care toți sunt dispuși să-și pună inimile pe masă. Savura această nouă și prețioasă stare. Doctorul îi povesti cu umor soției sale extazul celui alt în fața mormîntului straniu, simpatia și nevoia de confesiune pe care le simțise privindu-l, firul istorisirii depănat în amurgul încet și în noaptea senină. Ea îl admonesta prinzîndu-i din zbor tonul șăgalnic, sentenție că la ora asta oamenii normali citească ziarul ca să știe ce-i mai așteaptă mîine, că Arion ar trebui să-și pregătească seminarul sau să studieze cu pietate cursurile, că asemenea elucubrații tipic romantice sunt simpatice și la

urma urmei o bucură, dar... ș.a.m.d. Atmosfera se dilată către voie bună. Cînd îi fu arătată biblioteca, entuziasmul naiv al studentului le trezi cam același surîs de satisfacție. El se simțea ca într-o patrie regăsită. Se instală în fotolii și povestea reîncepu; dar starea de veselie a doctorului dispăruse, ca o ploaie de vară minată de un vînt conștient. Era iarăși concentrat adînc și-și alegea vorbele.

- Simetriile anumitor situații sunt ciudate; l-am revăzut pe Diodat peste încă un an, în primăvară. Dar în vremea asta am avut, prin feluriți oameni, vești despre el. Erau vești răuvoitoare și mi-au ajuns la urechi ca bîrfa caracteristică a unor indivizi îndoielnici. Prietenia noastră nu le era cunoscută, așa că m-a îngrijorat cu atît mai mult ieșirea lui din anonim ca victimă a prădalnicei atenții publice. Am știut apoi că se afla indirect în această situație: cea vizată era Sînziana, cunoscută de mult în societatea aceea. Mulți o socoteau o prostituată de rînd, alții isterică și nimfomană, toți însă pe de-a-ntregul scrîntită. Istoria nașterii ei chiar era ciudată: nepoată a unui vestit rabin cititor în stele, al cărui fiu se căsătorise cu o creștină de moravuri ușoare - dansatoare ori așa ceva -, era roadă nedorită a căsniciei. Construind horoscopul zămislirii sale, rabinul avertizase că se va naște înainte de vreme, că dacă va fi băiat va avea o soartă foarte înaltă, dar de va fi femeie o să fie „fruct demonic, va ascunde într-însa toate oștirile lui Azazel”. I se atribuiau acestui rabin puteri întunecate, era cunosător al Cabalei și pbstea negru cinci zile din șapte. Cînd aflase de nașterea fetei în clipa prezisă de el, se închisese firesc în cameră anunțînd numai: „Acum eu plec.” Și plecase pe veci, lăsînd în urmă un trup uscat și negru. Am aflat apoi că povestea asta nu era simplă scorneală, nici multe din cele puse pe seama Sînzienei. Unii spuneau că bătrînul lăsase răvaș tainic în limba ebraică, zicînd astfel: „Numai treizeci și unu de ani vei pătimi, numai treizeci și unu. Totul se

va așeza ca și cum n-ar fi fost" - și dedesubt își pusese pecetea cu inițialele Lamed-Aleph, Leon ben Abraham, care laolaltă alcătuiau numărul 31. După calculele mele, Sînziana trebuia să aibă atunci douăzeci și opt ori douăzeci și nouă de ani, șapte sau opt mai mult ca Diodat. Despre moravurile ei mi-a fost dat să aud lucruri extraordinare : și-ar fi schimbat zi de zi bărbații, ba chiar și mai des. Bea de stîngea și putea fi uneori văzută în cele mai jalnice situații prin cîrciumi sinistre. În fine, de cînd trăia cu acest tinerel pe care-l va distruge, în loc să provoace, ca de obicei, putea fi văzută în sus-pomenitele cîrciumi plîngînd cu jale, probabil de gelozie. Sărmanul băiat, care este tîmpit de vreme ce i-a picat în gheare (dar se vede că merita asta), nu mai îndrăznește să iasă din cameră. L-a amenințat de cîteva ori cu moartea, ba chiar niște vecini cumsecade l-au prins, după umbra aruncată asupra perdelei, pe cînd voia să se spînzure; au spart ușa fără să ceară îngăduință și l-au găsit dosindu-și ștreangul și lacrimile. Povețele lor de a-l trimite la părinți ori la aer curat n-au dat nici o roadă. Tatăl Sînzieniei, nebun notoriu, l-ar fi bătut de față cu martori, acuzîndu-l că-i înjosește fata trăind cu ea fără cununie, deoarece această situație stabilă i se păruse și lui de necrezut și dorise să tragă din ea foloase. Nu exista nici un cuvînt bun în acest infern de zvonuri, nici o zare de lumină. Acuzîndu-mă în secret că dau bir cu fugiții și că mă port ca un laș, n-am îndrăznit totuși să calc pragul acelei case. În fine, unii sugerau că Diodat prinsese țicneala bătrînului rabin, că învăța ebraică și citea Cabală, ceea ce nu era întru totul exclus judecînd după inscripțiile pe care le agățase pe pereți. Surpriza cea mare a fost pentru aceiași bîrfitori de profesie faptul că Diodat și-a trecut totuși strălucit *toate* examenele de an la facultate, deși, sugerau ei, numai notele au fost mari, nu și răspunsurile. Pe profesori i-a impresionat aerul înverșunat și rătăcit al studentului, vocea stridentă, slăbiciunea lui de cadavru. Ar fi uimit pe toți, spuneau aceiași, strecurînd în răspunsuri fraze în limba

ebraică și în limba elină pe care le ticluia chiar el și care, în ignoranța totală a examinatorului, s-ar fi putut să fie nu numai incorecte, ci pure invenții. Un lucru era sigur pentru mine, acela că Diodat nu știe încă elină. Poate că învățase într-un an, mediocru, ebraică. În singura și memorabila noastră întîlnire din primăvară, deplînsese la un moment dat, pe cînd își răsfoia cărțile, neștiința sa în cele ale limbii grecești. Totuși asta nu scuza cu nimic exagerările colportorilor de știri veninoase. Toți cei de pînă acum, fără a dori binele vreunuia, erau totuși unanimi acuzatori ai Sînzieniei, iar pe Diodat îl socoteau un prost sau un nebun. Ciudată era în schimb opinia partidei adverse, mai puțin numeroasă, care susținea demonismul lui Diodat și victimismul Sînzieniei. După ei, băiatul, trecut de vîrsta adolescenței și lipsit de experiențe sexuale, ar fi văzut în Sînziana o pradă ușoară și-ar fi exploatat-o la maximum materialicește. El apărea ca un fel de întreținut: locuia la ea, mîncea la ea, își satisfăcea toate nevoile fiziologice, pregătindu-și un viitor de aur din care avea să dea nenorocitei femei cu piciorul, într-o zi. Sigur, Sînziana nu fusese ușă de biserică și nu era chiar în toate mințile, dar asta nu însemna că la un moment dat n-ar fi putut găsi o partidă potrivită - doar deșteaptă era, frumoasă încă. Sărăntocul o scosese din minți (avea priviri rele, de deochi și va fi știut el să farmece, deși era urît ca dracu' și tot numai oase) și-avea să-i strice toată viața.

Am descoperit astfel că legătura lor - cît de putredă o fi fost - avea parte numai de dușmani, ba chiar eu însumi nu-i eram favorabil. În ceasurile mari de bîrfă, nu se putea să nu mai apară vreo știre despre cei doi - fie legată de o nouă beție a Sînzieniei, care se luase la hartă cu o damă fără ocupație la „Nestor” și fusese frumușel dată afară de doi vlăjgani, reușind totuși să ardă unuia degetele cu țigara, fie de progresele lui Diodat în arta Cabalei. Cele mai tîmpite zvonuri afirmau că s-ar fi apucat să hipnotizeze pisici și omorîse vreo trei cu acest

meșteșug. Există un mecanism tainic al pătrunderii unui om în gura lumii și este sigur că nu te poți desprinde de ea înainte de un soroc dat. Un an întreg sorocul acesta n-a venit. Este exagerat că n-ar mai fi ieșit din casă; eu însumi l-am văzut într-o seară prin-parcul Herăstrău, atât de absorbit în gânduri și cu o cută atât de amară în colțul gurii, încît n-am îndrăznit să mă apropii firesc de el, și pînă să mă dezmeticesc dispăruse pe o alee. L-am văzut și într-un tramvai - o scenă de-a dreptul lugubră. Sînziana era agățată de el ca de o marfă prețioasă și-i frămînta umerii cu mîinile. Nu mai era nici frumoasă, nici tînără și în ochii ei juca flacăra demenței. Diodat stătea crispat, încruntînd sprîncenele, și privea țintă în jos de parcă n-ar fi văzut nici femeia, nici oamenii fixîndu-i curioși. M-am grăbit să cobor.

Trec peste alte, numeroase, zvonuri: că l-ar fi pălmuț pe stradă într-un grup de cunoștințe, că el ar fi bătut-o amarnic (ceea ce nu-mi venea să cred, spre deosebire de prima parte), că în casă ar fi apărut duhuri necurate care loveau în tavane, că Diodat și-ar fi tăiat venele (asta m-a îngrijorat cîteva zile pînă la doliu - dar a fost dezmințit de un zvon ulterior) și altele și altele. Bănuiam însă că îndărătul acestor fabule - parte scorneli, parte nu - se juca o dramă cu mult mai înfiorătoare, mai neomenească.

Am spus că l-am revăzut un an mai tîrziu. De data asta el a fost cel care mi-a călcat pragul. A venit cu o ladă de cărți, haine, așternuturi. Camera lui era goală la acea vreme și s-a reasezat în ea ca și cum nimic n-ar fi fost. Nu mai bea, abia se atingeau de mîncare și a-i pune întrebări era fără rost. Dintre noile obiceiuri, îl păstrase pe acela de a fuma, dar nu fără măsură. îl vizitau cîțiva prieteni și colegi; era deschis, amabil. Poseda cunoștințe uimitoare și o modestie necunoscută. Încetul cu încetul, pereții s-au umplut iar de inscripții; a explicat că punea acolo citate, ca să le memoreze mai ușor. Într-adevăr, unele dispăreau, altele noi apăreau. Mînat de curiozitate, am început să învăț alfabetele respective. Am descoperit că pereții erau într-adevăr înțesați de

citatie, rar cîte un nume : de pildă persanul Daena, care a dispărut după o vreme. Cînd în locul citatelor au apărut hărți, unul a rămas totuși: *găhăna kărmano gătih*.

Locuiam la parter și geamurile noastre dădeau în stradă, într-o seară am auzit lovituri la fereastra lui. Pesemne nu era acasă, dar persoana bătea mai departe cu insistență. Am deschis neliniștit geamul meu și am văzut-o, așa cum mă așteptam, pe Sînziana. S-a apropiat de mine cu ochi vagi, înotînd în lacrimi și a întrebat moale : „Ce faci ? ”, încercînd să-și strîmbe buzele într-un zîmbet. „Nu e acasă”, i-am spus. Prevenindu-i dorința de a-l aștepta la mine în cameră, am adăugat: „Și eu nu sunt singur”, ceea ce de altminteri era adevărat: fata cu care eram, avertizată vag de povestea lor, se apleca tocmai curioasă peste pervaz. „Nu-i nimic, o să-l aștept în stradă. Dar eu cred că e înăuntru și nu vrea să răspundă.” Ca s-o liniștesc, am intrat în camera lui; și el era acolo, întins pe pat, fumînd. Mi-a făcut prin întuneric semn să tac și s-a strecurat în coridor, aprinzînd în trecere lumina. Am înțeles că trebuie să mint; am deschis larg geamurile și i-am strigat sigur pe mine: „Vezi că nu e nimeni.” Sînziana a adulmecat de cîteva ori aerul stătut care se revărsa afară, apoi încet, cu o șăgălnicie disperată, clipind din pleoape, nu s-a dat învinsă: „Măi, măi, mult mai fumează șoriceii cînd Ioan nu stă acasă.” M-am muiat cu totul, poate din pricina lacrimilor care stăteau gata să-i picure din gene. „Pot să-l aștept înăuntru?” a întrebat. „Cred că nu...”, șovăii eu. „Poate nu vrea să te vadă. Eu n-am nici un drept să...” „Știu, știu. Unde ești, Ioan, te-ai ascuns în dulap? Sau după prosopul de baie? Ești în stare să te faci cît o furnică, numai să mă lași afară. Dar eu am să stau aici pînă mă primești.” Nimic de făcut. Atunci interveni Diodat - și am să descriu o scenă care s-a repetat săptămîni în șir, aidoma, pînă ce el a fost nevoit să plece sau ea să-și țină cuvîntul - nu știu bine, fiindcă venea vacanța. El ieși pe poarta casei, unde se ținuse probabil în umbră. Capul

plecat, fuma. „Fă bine și pleacă." Uscat, scrîșnit. Femeia geme și-și frînge mîinile : „Nu mă bate, nu mă bate. Uite, mă așez în genunchi aici (ceea ce făcea), dar nu mă bate." Diodat o trage de mîină foarte brutal. „Vino-ți în fire, ce mai vrei de la mine ? " „Nimic. Nimic. NU mă bate." Apoi smiorcăindu-se ca un copil: „Vreau sus." „Șterge-o." „Nu mă bate. Vreau sus."

Aici eu închid geamul, mă retrag la mine în cameră și-mi rog prietena să plece; reușesc anevoie s-o hotărâsc, fiindcă-i e mai tare curiozitatea decît teama. Pleacă, înconjurîndu-i de la distanță pe cei doi care continuă scena nocturnă în fața casei. După o vreme, glasul lui Diodat se domolește, al ei prinde puteri. Intră amîndoi în cameră. El îi vorbește îndelung, cu blîndețe, întrebînd-o mereu: „Ai înțeles ? " Apoi strigă: „Nu mă atinge. Te-am rugat de o mie de ori să nu mă atingi! Te ajut cu orice, dar nu mă atinge numai! " Apoi lovitură, scîncetul ei, lamentațiile lui. Pe la ora trei noaptea o face să plece. O conduce. Aprind lumina. Pașii lui singuri pe asfalt. Îmi bate în geam. E asudat, lacrimi în ochi, se ține tare. Vine la mine, îmi cere scuze fără să se bîlbîie, îmi spune: „Nu mă judeca, nu sunt inuman, dar trebuie să se termine cu orice preț. Nu poți înțelege nimic, chiar nimic. Și eu văd doar o mică parte. Nu mă judeca, mi-este mai milă decît ție, infinit mai multă decît pentru orice dobitoc care-și varsă rînjetul peste lume. De bine de rău ființa asta a încercat o existență... autentică." E într-o dispoziție vindicativă și dureroasă. Îl liniștesc. Peste puțin glumește. Se străduiește pentru asta, sau a devenit atît de instabil psihic ? Sau e atît de disperat, încît i se pare egal ceea ce face ?

Noapte de noapte, Sînziana jură solemn că nu se va mai întoarce dacă... E atît de patologică dragostea fizică? Poate fi pentru unii o boală? Pentru mine e cel mai simplu lucru din lume. Dar nu și cel mai de preț. De cîte ori Diodat cedează, Sînziana revine. La un moment dat loviturile sunt mai dese. Apoi el dispare de acasă. Eclipsă. Femeia mai bate în geamul

întunecat. Nici eu nu mai deschid. Trebuie să scape măcar unul din doi și pentru mine e hotărît că *el trebuie să scape*. În vacanță nu-l văd, își pregătește examene. Eu voi fi de acum intern. Camera începuse tocmai să nu-mi mai priască. Primele zile, toamna: ea apare din nou, în urma unor telefoane misterioase. Apoi dispare pentru totdeauna. Dar căile sorții plutesc în adîncă taină.

Am ajuns aici la punctul de întoarcere al povestirii, la crugul nopții, la dezvelirea solemnă a măștilor. Totul fusese premeditat savant ori se desfășurase în tiparul firesc al spectacolului (la fel de imprevizibil și totuși ordonat matematic precum destinul) care trăiește printre noi.

-Te rog, spuse doctorul, mai fă-ne o cafea, *Sînziana*. Apoi povestește-ne tu.

Studentul e neîncrezător, istoria îi pare neverosimilă. Poate să fie doamna din fața lui una și aceeași cu femeia dezmătată și nebună de acum douăzeci de ani? Și atunci, cum a rămas în același timp atît de tînără ? O clipă i se face teamă că a pătruns într-o casă de smintiți, că s-ar putea să fie mîncat, sau orice altceva. Dar atunci se aprinde interesul estetic și ar sta probabil să asculte povestea chiar de-ar fi convins de un deznodămînt rău al întregii aventuri. Doamna - căreia nu-i poate spune încă *Sînziana* pentru că nu crede - a trecut în bucătărie. Doctorul începe să rîdă, ca răspunzînd temerilor secrete ale celui alt:

-Ți se pare cu neputință? Și tinerețea noastră aparentă și totul? Mai ales mîntuirea unei femei nebune, care astăzi își poate depăna povestea liberă, obiectivă, fără participare? Într-adevăr, este mult mai firesc ca nebunul să rămînă nebun decît să devină înțelept. Dar poate că în noaptea asta noi nu suntem nimic: doar ilustrarea unei înscrispții săpate în piatra unui defunct: „tainice sunt căile faptei". Poate nu avem nici un

fel de consistență sau realitate; suntem doar un exemplu care însoțește o regulă din gramatica universului.

Atunci se întoarse Sînziana; își răsfirase părul auriu pe umeri și îmbrăcase un *sari* albastru și galben peste o cămașă purpurie. Părea mai tânără decît pînă atunci, neverosimil de tânără pentru rolul pe care trebuia să-l joace în comedie. Schimbarea veșmîntului, ca un efect scenic prea spectaculos, introducea o notă discordantă. Dar Arion s-a împăcat repede cu noua-i frumusețe, de floare ori de fluture, ori de zeiță a naturii secrete.

- Prietene, zise ea, m-am îmbrăcat în *sari* ca să-ți aduc aminte de ceva. Dar, toate la timpul lor. Te miri că mă vezi poate prea tânără; însă cine știe dacă nu cumva și *acesta* este un veșmînt pe care l-am îmbrăcat tot pentru a-ți aminti de ceva. De altfel, sunt născută în Zodia Fecioarei și aici femeile nu îmbătrînesc niciodată. Ține minte aceasta: de Fecioară te leagă un lanț nevăzut, mai trainic decît orice oțel. Îți va folosi tot ceea ce afli despre această Zodie. Nu mă crede nebună; sunt numai, cu adevărat, nepoata rabinului Leon ben Abraham, pe care mama sa - numită Diana - a botezat-o Sînziana, împotriva vrerii tatălui care i-ar fi zis mai cu bucurie Lia. În nume se încrustează destinul ca-ntr-o pecete. Poate că numindu-mă Lia, o cu totul altă viață m-ar fi așteptat în lume.

Studentul Dimitrie Arion simte abia în acest moment că gluma se îngroașă. Că a picat în mijlocul unor întîmplări neverosimile, asta mai treacă-meargă, n-ar putea spune cu mîna pe inimă că nu și-a dorit-o. Dar ca acestea să-i zdruncine prețiosul lui echilibru - în care o aventură precum aceea din cimitir este, vă rog să mă credeți, doar un nevrednic accident -, asta pentru nimic în lume. Studentul Arion șade zile întregi în bibliotecă sau în casă, unde are de altfel chiar prea multe cărți (și nimic altceva afară de pat și masă, nici măcar un scaun). Cînd iese, cu sufletul plin de bucurie și de înalte peripeții din lumea filozofiei orientale, îl așteaptă o umanitate cam ostilă și neînțelegătoare. De aceea el fuge în natură, unde găsește alinare și compasiune.

Capitolul 2: *In care doi amici au o discuție furtunoasă; apare un personaj care face pe unul să dispară, iar celălalt se întreabă dacă soția sa a cumpărat sau nu cartea profesorului Kasyade; și în care se mai întîmpla multe alte lucruri ciudate și contabilului Tănăsache.*

Dacă cititorul s-a plictisit pînă acum peste măsură - și nu trebuie să-ncerce să nege, fiindcă noi îl înțelegem și-i dăm dreptate -, îl invităm numai să zboare puțin, firește, cu ajutorul închipuirii sale libere, pînă deasupra copacului înalt care se profilează pe cer în dreapta, nu acolo - puțin mai la dreapta. Deși cerul vă atrage cu atîta putere încît ați dori să vă pierdeți în albastrul său luminos, coborîți totuși din vîrf - trebuia să fiți atent, acum v-ați rupt pantalonul, ce păcat! - și vă veți trezi drept în grădina localului public *Elegant*. După numele firmei v-ați putut da seama ce-o să găsiți aici: niște figuri nespuse de întristate și posomorite, ochi rătăcind tulburi între ridurile frunții și barba nerasă de trei zile, chelnerițe soioase și fețe de masă care le fac cinste. Vînzarea mititeilor și a coniacului este în toi, dar vai, berea s-a terminat! Cînd și cînd o sticlă mai plutește dosită pe sub halate albe-negre, din mîna înțelegătoare a responsabilului pînă la masa vreunui cunoscut al domniei sale. Așa se face că la un gest neglijent și oarecum poruncitor al unui client foarte prezentabil, ospătară cea mai simpatcă zvîcnește înțepată de ochii înghețați ai responsabilului, purtînd ca vîntul trei sticle cu prețioasa licoare pînă la masa din colțul cel mai îndepărtat al grădinii. Un bătrînei fără dinți protestează, dar fata îl nimicește din mers cu o privire atît de disprețuitoare, încît bietul de el se scoală năuc de la masă și aleargă către ușă bălăgăindu-și capul dintre gingiile căruia țîșnesc vorbe repezi, dezlîinate. Ei, dacă ar fi știut el dinainte cui îi erau menite acele sticle purtînd pe ele marca *Diamant* ca pe un simbol al rarității și luxului! Dacă ar fi știut că domnul acela mai degrabă chel și

cu ceafa de porc este însuși Temistocle Brezoi, secretarul Trustului de Construcții nr. 1, iar individul cu ochișori vicleni de vulpe din fața lui, da, acela care-și trage mulțumit mustăcioara blondă, este chiar Vasile Maidan, neobositul activist pe tărîm obștesc, atunci desigur că s-ar fi purtat cu totul altfel! Poate, mai știi, s-ar fi sfiit chiar să stea atît de aproape de dîșii, și asta nu, Doamne-ferește! din pricină că ar fi auzit cumva felul de-a dreptul straniu în care domnul Brezoi îi vorbește domnului Maidan, făcîndu-l nu mai puțin decît pungaș, escroc și chili-pirgiu. Și nici răspunsurile la fel de gingașe pe care celălalt i le dă cu un zîmbet ce ar putea fi numit răutăcios și impertinent dacă ar sta pe obrazul unui om de rînd.

Ei, dar să urmărim zborul porumbiței noastre cu fața tuciuire care transportă sticlele cu bere nestemată; nimic nu-i împiedică mersul, se vede bine că ar călca și peste cadavre numai ca să-și atingă ținta. Ba chiar un zdrahon îmbrăcat ca vai de lume care s-a întrecut puțin cu băutura și acum dă să se scoale făcînd din clipă în clipă simțitoare progrese, primește o palmă lată în cap de la mesagera zeilor căreia era să-i taie drumul și se prăbușește iar duduind pe scaun, rotindu-și ochii rătăciți și strecurînd printre buze niște vorbe fără noimă: „Apă de trandafiri...”

Iat-o, zveltă ca o papură, frumoasa brunetă s-a strecurat pînă la masă, a lăsat cu grație sticlele în frapiera unde plutesc în praf mucuri de țigări și chibrite arse, apoi - de necrezut! - s-a apucat să strîngă fața de masă scoțînd de nu se știe unde o alta, ca într-un număr unic de prestidigitație, o alta despre care s-ar putea spune că seamănă leit cu prima dacă aceea n-ar fi avut o gaură în colțul drept, iar aceastăaltă una drept în mijloc, ca un valtrap funebru. Domnul Maidan o bate pîrintește peste fund, iar fata se îmbujorează de atîta cînte.

-Ehei! oftează și domnul Brezoi, întors pentru o clipă la sentimente mai bune față de vechiul său tovarăș de luptă. Ia deschide berea aia și adu niște mititei, își stăvilește el pornirile

prea umanitare printr-o poruncă amabilă. Apoi, cînd chelnerița s-a îndepărtat lăsînd în pahare băutura cu miros veșted, își reia tonul grav de adineaori: Și cum îți spuneam, de azi înainte să mă tai dacă mai tolerez eu persoana; bine mă, adică asta e instituția mumă-tii? Ori îți pui tu borșul la-ncălzit pe banii statului?

- Ho, ia-o mai domol, nene Temistocle, replică imperturbabil celălalt. Dacă te-nfîirii tot nu cîștigi nimic. Dar ia să trec și eu la socoteală cum s-au ciordit schelăriile-ntregi, dar întregi, de la imobilul din strada Avestița 22; cum a dispărut un vagon de marfă nu se știe unde; cum nu se știe cine a dat afară un maistru priceput ca să angajeze pe cumătrul din Corabia; cum...

- Hai să trăiești, ridică Brezoi paharul cu bere pîrînd iluminat deodată de o hotărîre. Dacă ne-nfuriem tot nu cîștigăm nimic. Da' să fii prudent, Sile, auzi? Să fii mai cu băgare de seamă.

Nu vom ajunge nicăieri analizînd motivele certeii acestor oameni cu greutate; ne vom împotmoli într-o mlaștină de facturi, de contabili vinovați, de ingineri nepricepuți, de procese verbale viguroase. Dacă salariații Trustului de Construcții nr. 1 spun că fulgerul și tunetul stau în mîinile lor, atunci or fi avînd pesemne dreptate. Brezoi n-a oscilat prea mult în carieră, fiind om de nădejde; șefii lui n-au avut de ce să-l înlocuiască, de vreme ce-l consideră greu de cap, iar treaba merge de bine de rău. În schimb Maidan a fost altădată un personaj căruia Maidan de acum n-ar fi fost bun nici să-i lustruiască ghetetele; a avut și mașină *Pobeda* la scară, dar apoi n-a mai păstrat nici mașina, nici scara. Acum are din nou un *Fiat* 1500, însă particular. Greu de spus ce s-a întîmplat în acest timp, destul că Maidan nu e prea bine văzut mai sus (s-ar spune despre el că este chiar „lichea periculoasă”) și zace pe o linie moartă unde-și desfășoară doar puține dintre calități, ciupind cîteva miare ici cîteva dincolo ca să mai treacă vremea.

Fata aduse micii și cei doi îi consumară cu vădită satisfacție, ștergându-și din când în când bărbiile de grăsime. Pe când Maidan se lupta să-și scoată cu două degete un blestemat de zgîrci care i se înfipsese între măselele din fund, apărură în poarta grădinii un personaj gras și congestionat, însoțit de un domn cu înfățișare de pasăre golașă, îmbrăcat în negru și cam șleampăt. Primul era binecunoscutul contabil Tănăsache, pe care cei doi îl primiră cu bucurie, întinzînd spre el mîinile și scoțînd adevărate mugete; Maidan reuși ca în mișcarea bruscă de surpriză să smulgă și zgîrciul afurisit, pe care-l flutură între degetele ude către cei doi nou-veniți, ștergîndu-l apoi cu scîrbă de fața de masă și pregătîndu-și palma bărbătească pentru o strîngere. Dar, vai, Tănăsache se-mpiedică în grabă de un picior de scaun (Brezoi ar fi putut jura că însoțitorul i-a pus piedică, dar tăcu din gură ca să nu se compromită) și se-ntinse cît era de lat peste pietricelele aleii, apucînd cu disperare o față de masă care trase după ea niște tacîmuri din nefericire pline vărsîndu-i-le în cap și pe spinare. Brezoi se grăbi să-l ajute, în schimb străinul se comportă mai degrabă bizar. Băgîndu-și un deget în gură, se gîndi o clipă, apoi zise:

- Ar mai trebui puțină sare. Apucă o solniță de la o masă vecină și presără pe spatele ud al lui Tănăsache o cantitate apreciabilă de sare.

- Știi că aveți haz, zise Maidan cu reproș.

- Kasyade, cu i-grec, se prezentă străinul întinzîndu-i mîna.

- Îmi pare bine, Maidan, zise celălalt înveselit, fiindcă în realitate admirase tainic piedica grozavă pe care tipul i-o pusese borțosului de Tănăsache și tupeul cu care adăugase și sare pe deasupra. E drept, după înfățișare n-ai fi dat doi bani pe el, dar se vede că era inteligent.

Pe când Brezoi se chinuia să-și ridice colaboratorul, Kasyade mai făcu un gest neobrăzat, anume îi descleștă mîna de pe haina bietului contabil, care se destramă iar bubuind de pămînt, și i-o strînse cu efuziune.

- Sunt profesorul Kasyacie, cu i-grec, inventatorul, cred că ați auzit de mine.

- Da, da, spuse zăpăcit Brezoi, încîntat să vă cunosc. Numele dumneavoastră...

- Ce ai cu numele meu? Nu-ți place cumva? Nici al dumatăle nu e tocmai frumos. Maidan chițăi scurt, apoi întoarse spatele ca să rîdă în voie. I-adevărat, Brezoi avea un nume...

- Da' de unde-mi știi dumneata numele? se zborși Brezoi.

- E i tovarășe, se poate! Unul este Temistocle Brezoi, secretarul Trustului de Construcții...

- Numărul unu! completă contabilul care între timp se ridica de jos și-și scosese haina.

- Numărul unu! repetă profesorul, apucînd prostește mîna lui Tănăsache și strîngînd-o cu putere, da, da, îmi pare bine tovarășe Tănăsache, foarte bine... Tovarășe responsabil, urlă el apoi, adu vinul cel mai bun, făc eu cinste! Și adu fripturi, patru fripturi și cîțiva mici tovarășului Tănăsache, opt, da, opt! Repede, repede!

Comanda fu executată într-adevăr atît de prompt, încît nu erau cei patru bine așezați la masă că fripturile și sosiră, înotînd în grăsime. Apoi vajnica ospătară, nemaiprididînd cu zelul, aduse cîteva sticle bune de vin, umplînd paharele. Profesorul gustă, apoi stupi scîrbit pe jos și de acolo se ridică o flacăra roșietică lăsîndu-i cu gura căscată pe comeseni. Maidan se dezmetici primul:

- Știi că-mi placi! zise el cu admirație. N-ai fi un prestidijator de circ? Ia mai fă o dată.

- Asta nu-i nimic, dădu Kasyade din mîna cu dispreț. Apoi odată își lungi brațul și-o apucă pe chelneriță de poala halatului trăgînd-o înapoi. Ia vino-ncoace, puicuță frumoasă! Păi asta e vin, ia spune? Cum îndrăznești să prezinți la această masă o asemenea poșircă?

- Nu eu, se zăpăci fata, tovarășu' responsabil, da' altu' mai bun n-avem... Kasyade se domoli, o trimise cu jumătate de voce la dracu' și apoi zise:

- Ei, atunci să vedeți ce vin bun fac eu acuma! Fata rămase și ea să se zgâiască. Profesorul își suflecă mânecile, scoase din buzunar o sticlă în care suflă pînă ce ajunse de dimensiunea unui balon mare, turnă cele patru sticle de vin în el, adăugă puțin praf dintr-o cutiuță plumburie, suflă asupra lichidului pînă ce acesta se tulbură tot, începînd să fiarbă cu bășici mari, groase, care se spărgeau la buza mai îngustă a recipientului.

Ochii lui Brezoi ieșeau din cap de atîta uimire, iar Tănăsache murmură ca pentru sine „E dracu' gol, dom'le” și-și făcu o cruce cu limba în cerul gurii. Doar Maidan, spirit mai practic, zise scîrbit: „Acuma ai stricat bunătate de vin, dom'le ! ”

- Răbdare, răcnii Kasyade, răbdare, tovarăși! Și suflînd iar deasupra amestecului, îl preschimbă ca prin minune într-un lichid cu totul limpede, uleios, de culoarea vinului. Apoi îl turnă iar în sticle, apăsă balonul cu mîna turtindu-l pînă la dimensiunile unei fiole și-l băgă în buzunar.

- Formidabil! zise Brezoi. Da' acuma să văd care bea!

- Dau eu tonul, nici o grijă, își umplu Kasyade paharul și-l sorbi dintr-o înghițitură, plescăind de satisfacție. Ia încercați!

Cum nu-ndrăznea nimeni, roșindu-se toată, fata se găsi mai curajoasă:

- Dacă nu vă supărați, aș încerca eu.

- Perfect, absolut perfect. Și Kasyade turnă în două pahare, ciocni și dădu lichidul de dușcă. Chelnerița bău și ea, îmbujorîndu-se și mai tare de plăcere.

- E foarte bun, dom'le, zise ea. Însă n-apucase bine să-l simtă arzător în stomac, că vinul și începu să-i umble prin vine ca un rîu de foc întărit. Și femeia se simți deodată o pisică mare în călduri și stăpînul ei stătea acum în locul profesorului Kasyade, dar avea cu totul altă mutră, anume părea un tînăr neasemuit de frumos și de puternic, gol în întregime. El se

întoarce și-i făcu un semn, zicîndu-i: „Du-te și te îmbracă frumos, că acuș mergem”, iar ea ascultă, alergă într-un suflet acasă, se răsti la mama care o-ntreba ce caută, își puse o rochie roșie frumoasă, se găti cu tot felul de zorzoane și ajunse gîfînd înapoi, temătoare că minunea va înceta. Dar tînărul gol și frumos ca un zeu din cărțile de școală era tot acolo, stînd de vorbă cu trei bărbați burduhoși și pulbere de piliți, că-ți venea să te strici de rîs. Între timp, personalul de conducere al Trustului de Construcții nr. 1 consumase aproape tot vinul, iar profesorul Kasyade suferise în ochii tuturor o ușoară metamorfoză. Astfel, Maidan observa că ochii profesorului au culori diferite, iar nasul îi atîrnă ca un moț pînă la bărbie; lui Brezoi i se părea că profesorul poartă o pălărie făcută din propria sa ureche stînga; pentru Tănăsache, profesorul era chel și purta un costum de reptilă isauriană care putea să fie foarte bine propria sa piele.

- Ei, acuma știți unde mergem? - se aplecă tainic profesorul peste masă.

- În pătuc... sughiță Brezoi.

- La mama, se-necă Tănăsache.

Mai perspicace, Maidan ghici și făcu din ochi:

- La femeii!

- Bravo, răcnii Kasyade, ești de-al nostru, dă să te pup ! Și-l sărută apăsător pe obraz. Nimeni nu văzu nimic suspect, doar fata, care asista plictisită la scenă, așteptînd să plece cu iubitul ei, zări pe obrazul lui Maidan ca un fel de urmă fumegîndă de colți.

- Știi că ai haz, plescăi Brezoi de plăcere. Da, da, n-ar fi rău... Să mergem! și se ridică întîiul, clătîndu-se ca un catarg bătut de furtună. Doar Tănăsache protestă slab, dar se lăsă purtat fără multă șovăire lăuntrică pînă la mașina particulară a activistului pe tărîm obștesc. Fata se agățase de brațul voinic al tînărului, pe care-i venea mereu să-l zgîrie cu gheare de pisică, dar se abținu de teama opiniei publice.

Addenda

Fragmente din *Moartea și fata*

[1]

Urmează apariția Sînzienei în casa miraculoasă a deliciilor; chelnerița care se culcă cu diavolul primindu-i sămînța rece în trup. Festele pe care succubii le joacă celor trei capi ai T[rustului] de C[onstrucții] nr. 1.

[2]

Gabriel la ședința de hipnoză; Kasyade la doctorul care o îngrijește pe fata întâlnită de Arion în casa Sînzienei și de care s-a lepădat pentru Sînziana. Apariția Urnei în viața lui Arion. Filozoful Ureche și lecția de ateism; Kasyade îi aduce un buchet de flori să-i mulțumească, dar [Ureche] tremură în casă de spaimă. Povestea Sînzienei.

[3]

- E i, acum continuați-vă călătoria, spune surîzînd vag profesorul Kasyade și apasă pe accelerator. Dar parcă face anume: mașina derapează, iese din șosea, roțile din dreapta coboară vertiginos în noroiul șanțului, cele din stînga se ridică brusc, o portieră din spate se deschide, Brezoi este împins în afară de o forță necunoscută și zboară în mocirlă, apoi caroseria izbește pămîntul nefirec, cu spatele, turtind de-a binelea capul prea

lung al lui Vasile Maidan și producîndu-i o vagă mîncărime lui Tănăsache, care nu-și dă seama de nimic și zîmbește încă în somn, se-ntoarce din nou, greoi și lent, roțile scrișnesc prinzînd iarăși iarba pădurii sub ele și în fine mașina zvîcnește chemată parcă de un pom gros, înalt, veșnic, care împinge puțin motorul, atît cît țeasta bietului contabil să țîșnească sîngerie prin parbriz, trupul său rămînînd țintuit în perna canapelei pînă la sosirea organelor de anchetă.

Profesorul Kasyade în schimb a rămas întreg și surîzător; deschide portiera contemplînd cu vădită satisfacție dezastrul, își scutură un fir inexistent de praf de pe haină și dispare între copaci. Tănăsache și-a revenit în urma izbiturii; poate mișca și simte în membre o durere dulce; parcă ar avea o salbă de foc împrejurul gîtului, iar ochii îi sunt acoperiți de o năclăială murdară care-l împiedică să vadă ceva. Își simte capul ca și cum l-ar ține într-un mușuroi de furnici. La început e nedumerit, nu-și aduce aminte de nimic, apoi se sperie de-a binelea. Glasul îi pornește slab, apoi dă drumul unor răgete disperate:

- Tova... Brezoi! Temistocle ! Temistocle ! Scapă-mă! Scaapă-mă!

Brezoi a suferit doar o ușoară contuzie, a văzut focuri de artificii mai ales roșii și galbene și a luat o baie de nămol în partea dorsală jos. Acum își aduce aminte de toate și-l cuprinde o teamă nesfîrșită. Se aude strigat pe nume și numele ăsta îl chinuie cumplit, ar vrea să scape de el, să-l ucidă. Picioarele o pornesc de la sine, mai șchiopătînd la început, apoi prinzînd un ritm frenetic. După șapte ore, Brezoi este găsit tot mai alergînd domol și disperat, baltă de sudoare, într-un lan de porumb situat la douăzeci și opt de kilometri de locul accidentului, urlînd ca un apucat și greu, foarte greu de prins. Șeful de post se alege cu un pumn în cap și, enervat, își întinde cu o labă potrivitnicul la pămînt.

[4]

- Propun ca în logica voastră să mai apară un termen: acela de suferință. Și dacă vă doresc ceva, este, iertați-mă, să suferiți cât mai mult ca să coborâți de la nebunie la viață.

- Suferința? spuse Delian, suferința în logică? Ce amestec de-a dreptul libidinos! Logica este o formă pură de existență, departe de suferință și de plăcere, despărțindu-l pe om de animal și dându-i acea calitate unică a esenței pe care ființarea simplă nu o are, așa cum colcăie brută în sânul naturii procreative. Suferință! - și pufni strîmbîndu-se amar la o asemenea ineptie. Te sfătuiesc să-l citești pe Hegel, domnule, vei avea numai de profitat.

- Da, da, șopti umil Arion, desigur că-l voi citi pe Hegel, am și început chiar. Dar atunci ar fi bine să nu mai numim logica logică, ci să-i zicem teorie a destinului sau așa ceva, așa încît să pătrundă în ea suferința și bucuria care este o formă a suferinței, da, fiindcă logica în sine este goală-goluță ca un peștișor în mijlocul oceanului. Iar suferința este rechin față de acest peștișor la început, îl înghite și peștișorul nu moare; în pîntecele rechinului el devine incandescent, strălucește mistuind masa mistuitorului, arzîndu-i carnea pînă ce suferința va rămîne un simplu schelet coborînd în adînc, iar logica o lumină salvatoare.

Împrejurul lui Arion se schimbau priviri vesele, apoi studenții întoarseră capetele și în cele din urmă și corpurile, risipindu-se care încotro după înghețată ori după muzica răzbătînd dintr-o altă sală a căsuței lui Penemuk. El continuă să vorbească, neluînd seama că e singur:

- Și iarăși lumina va scădea, peștișorul va deveni un locuitor plîpînd al marelui ocean, un alt monstru marinii va înghiți, dar mai devreme ori mai tîrziu mistuitul își va mistui mistuitorul devenind lumină curată și așa mai departe. Oare există însă puțința ca lumina, în loc de a dispărea, să sporească? Da, da,

trebuie s-o găsim, de vreme ce alții au găsit-o. Aceasta ar fi teoria sau contemplarea destinului, nu uitați, domnilor...

În vremea aceasta, din iatacul lui Gabriel, Urna ieși îmbrăcată strălucitor în chip de regină indiană, lăbărțîndu-și mereu brațele din cauza timidității care mai lua și forma unui rîs neplăcut și ascuțit. Gabriel o însoțea, la fel de frumos și de îndepărtat ca o licărire astrală. Ochii ficși pironeau ochii femeii, iar buzele sale alegeau zîmbetul între indiferență și batjocură. Arion rămase cu privirea ațintită asupra lor și se scutură din tot trupul. Încercă să-și stăpînească fiorul, dar lacrimile îi îmboldiră, pe rînd, ochiul stîng și ochiul drept. „Sunt aproape făcuți una pentru celălalt, Urna pentru celălalt, dar celălalt liber și disprețuitor. Eu nu-i puteam oferi altceva decît capul meu umil plecat la voința zeilor și puțină omenie. Celălalt îi oferă corupție și cunoaștere.” Apoi gîndurile tăcură și se înstăpîni înlăuntrul său o liniște fîrîitoare de amintiri, frînturi de vorbe și imagini.

Mihael, care veghease în umbra cernită a bolții, se apropie întunecat de tînăr și-l atinse ușor pe umeri. Arion se zgîlți ca pătruns de curent și-și ridică ochii umezi. Dar nu mai zări omulețul supt și uscat care-i vorbise cu blîndețe în cămăruța din strada Vîntului 7, ci două luminătoare de foc scăpărînd în mijlocul unei fețe radioase; văzu o frumusețe pașnică a cărei strălucire curată ieșea din spațiu și timp : chipul lui Mihael era universul întreg rotindu-și sferile și mila grijii cerului. Buzele de vînturi i se deschiseră și puține cuvinte de foc involburară liniștea :

- *Omule, iată un chip al meu. Iată chipul celorlalți.* Și făcu semn cu mîna dreaptă, din care țîșneau limbi lungi de flăcări.

- Hei, urlă Gabriel schimonosindu-se deodată, bătrîn smințit ! Șarlatan înfumurat, șterge-o de-aici!

Dar Arion văzu în locul lui un balaur uriaș făcut din pămînturi și ape și focuri și vînturi murdare, dușmănoase; iar în locul inimii sale colcăiau poftele lumii întregi și ura ca o iazmă fără

sfârșit. În ochii de oțel jucau puterile distrugerii, convoaie de arme și slujitori ai lor tîrîți de o soartă absurdă. Alături, Urna îi apărură ca o ființă simplă, animalică, împrumutînd ceva din esența celui alt. Vedenia se stinse într-o clipă. Gabriel redeveni același om de pînă atunci, mînios și ațîțat. Mihael era bătrînul drept, cu ochii pătrunzători. Atrăși de glasuri, tinerii se adunară din toate părțile înconjurîndu-i pe cei doi. Arion rămăsese prins de scaun, fără a se dezmetici.

-Bătrîn nebun, ți-pă Gabriel, pînă cînd ai să ne dai tîrcoale fără poruncă ? Nu știi oare că nu ți-a venit ceasul ? Dacă nu vrei o chelfăneală pe care s-o ții minte, cară-te de-aici mai repede. Mihael nu se clinti din loc.

- Desprinde-l pe acesta, zise arătînd către Arion.

-Ți-am spus s-o ștergi, zănatic afurisit. Acesta este al meu de cînd i-ați dat drumul de acolo. Toți aceștia sunt ai mei - și făcu mîna roată arătînd cercul de tineri care chicoteau și şușoteau în fața spectacolului neașteptat.

-Dacă am venit aici, ți-aduc o poruncă, rosti Mihael. Și n-am venit singur.

Ochii tuturor se îndreptară spre ușă: pe acolo pătrunsese neobservat un alt bătrîn înalt și slab, cu priviri încărcate de asprime. Arion îl recunoscuse pe Rafael, cel care-l izgonise de lîngă Sînziana de trei ori și îngheță.

- Nici ție nu ți-a venit încă ceasul, scrișni Gabriel, nici ție!

- Nu mai este mult, Gabriel, știi bine, spuse bătrînul. Du-mă la acela care locuiește mai departe.

În clipa aceea apărură, vesel, profesorul Kasyade, azvîrlind peste adunare *confetti* ude. Apoi se proțăpi înaintea lui Rafael dîndu-i cu tifla:

- Sunt foarte gras, zise, ia spune, ce-ai să-mi faci ? Ce poți să-mi faci ? Ce mi-ai putut vreodată face ?

Și azvîrli asupra lui Rafael un pumn de hîrtiuțe multicolore care i se opriră însă la picioare sau se mistuiră în aer.

- Bietul de mine, urlă Kasyade, sunt atît de gras că mi se pare c-am înghițit pămîntul. Apoi, ținîndu-se cu mîinile de burtă, se chirci ca și cum ar fi vrut să vomite și gîtul i se umflă, falcile i se căscară uriașe și dădu afară, printre cheaguri de sînge și viermișori galbeni, o sferă neverosimil de mare, semănînd cu pămîntul. Tinerii aplaudară admirativ scamatoria, iar Kasyade le mulțumi cu satisfacție.

Rafael ridică mîna stînga și-l prinse pe profesor de gulerul cămășii ridicîndu-l în sus ca pe o pană. Omulețul dădea caraghios din picioare și se apucă să sufle apă pe nări, spre entuziasmul spectatorilor.

-Pfui, scuipă el, nimeni nu-și dă seama cît de serios și de gras sunt. Dar aveți răbdare...

-Arată drumul, spuse Rafael.

- Haide, ce să-i facem, oftă Kasyade. Dar ce-ar fi să mă dai jos din cîrlig ?

Apoi dispărură între bolți și glasul profesorului se mai auzi doar ca un chițcăit stins.

Mihael își lăsă din nou mîna pe umărul lui Arion, zgîlțîndu-l cu putere.

-Vino.

- Du-te la naiba, imbecil zăltat, se repezi Gabriel să-l lovească, dar se opri la cîțiva pași ținînd în loc de privirea bătrînului.

-Și Urna? întrebă Arion.

Gabriel izbucni în hohote de rîs, apucînd fata de mînă.

-Ți-o aduc, e soția ta, e iubirea ta în cazul că ai uitat-o pe cealaltă; dar seamănă ca două picături de apă, încă puțină răbdare și nu se vor mai deosebi prin nimic.

- Minți, spuse Arion plecînd ochii. Nu vreau s-o iau pe Urna cu mine, dar nu aș vrea s-o las aici.

-S-o întrebăm ce dorește, e liberă, nu? Ce dorești, Urna?

Tremurînd din tot trupul și zăngănindu-și salbele, Urna îl privi pe bătrîn, care-i trezea o groază nefirească, îl privi pe

Arion, care i se păru un omuleț slab, nenorocit și puțin nebun, apoi pe Gabriel lângă care era sigură.

-Rămîn aici, șopti ea.

- Ține-ți femeia, făcu Mihael semn. Du-ne la *cealaltă*. Ceasul ei a venit.

-Nu voi îngădui, scrișni Gabriel. Nici pomeneală! Mai are foarte multe de făcut.

-Ceasul ei a venit, repetă Mihael cu același glas de gheață.

- De asta e aici Rafael, mă-ntrebam eu ce caută! Nu-i nimic. Apoi întorcîndu-se către Urna, Gabriel o cuprinde drăgăstos de umeri: Avem aici fetița asta care-i va lua curînd locul.

-Nu, zise Arion, nu-i va lua locul.

-Limbricul a prins glas, cumva? Taci din gură, altfel rămîi și tu.

Cuprins

Arta fugii din lume ?

O singurătate cît lumea! (Dan C. Mihăilescu).....5

Cuvînt lămuritor asupra ediției (Tereza Culianu-Petrescu) 15

IMAGINAȚI ARMATA ÎN GOLF

„Și-am rîs, proteste, fără voia mea...”.....	23
Atmosferă senină.....	26
În loc de început: mereu început.....	29
Obiecte în mișcare.....	31
Seara, lângă perete.....	34
Imaginați armata în Golf.....	43
întîmplarea ciudată a unei clase.....	49
Un fel de absolut.....	53

ARTA FUGII

„Volumul de față mimează...”.....	59
Arta fugii.....	60
Inelele nopții.....	62
Impas.....	63
Echinocțiu cu soare roșu.....	65
Pisica turbată.....	67
Coama calului de carton.....	69
Domesticire divină.....	70
închizătoarea de sticlă.....	72
Cămașa roșie.....	74

Urme	
Lumină	
înainte de fugă	
Fuga I: Numerele	
„Aș vrea să scriu despre spaimă...”	
„Cum presimți o hienă...”	
„Noaptea sufletul meu...”	92
Fuga II: „Să nu pierdeți cumva actul acesta...”	93
Canon I: Copilăria culorilor	100
Nici... nici	105
Discuții în jurul fizionomiei	106
Fuga X: Apoteoza omului gotic	
sau cele zece zile	109
Jocul de zaruri	123
Oglinda ovală	132
Fuga XIV: Oreste Regele Sunetelor	143
Maia	157
Fuga XVI: Executorul testamentar	161

PAZĂ BUNĂ

Istoria I	165
Istoria II	168
Istoria III	171
„Ținuturi peste care prevestirile...”	175
Pază bună	177
„Nădăjduiesc să găsesc izvorul...”	190
O răzbunare	194
Noapte	210

MOARTEA ȘI FATA

Moartea și fata	217
Addenda	246

în pregătire în colecția BIBLIOTECA IOAN PETRU CULIANU

*Jocurile minții. Istoria și teoria culturii,
epistemologie (studii și eseuri)
Gnozele dualiste ale Occidentului
Jocul de smarald (roman)*

Sorin Antohi (coord.), *Religie, ficțiune și istorie.
Eseuri în memoria lui Ioan Petru Culianu*

www.polirom.ro

**Coperta : Manuela Oboroceanu
Redactor : Tereza Culianu-Petrescu
Tehnoredactor : Ioana Mariniuc**

**Bun de tipar : ianuarie 2002. Apărut : 2002
Editura Polirom, B-dul Copou nr. 4 • P.O. Box 266, 6600, Iași
Tel. & Fax (032) 21.41.00 ; (032) 21.41.11 ;
(032)21.74.40 (difuzare) ; E-mail : office@polirom.ro
B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7 • P.O. Box 1-728, 70700, București ;
Tel. : (01) 313.89.78, E-mail : polirom@dnt.ro**

MULTIPRINT

**Tipografia MULTIPRINT Iași
Calea Chișinăului 22, et. 6, Iași 6600
tel. 032-211225, 236388, fax. 032-211252**

**Valoarea timbrului literar este de 2% din prețul de vânzare
și se adaugă acestuia. Sumele se virează la Uniunea Scriitorilor din
România, cont nr. 2511.1-171.1/ROL**